

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veronika Patočková

Jazykové prostředky sociální diferenciace postav v literárním překladu

Alfred Döblin: Berlin Alexanderplatz

Language means of social differentiation of characters in literary
translation

Alfred Döblin: Berlin Alexanderplatz

Praha 2012

Vedoucí práce: Dr. Astrid Winter

Vřele děkuji vedoucí své diplomové práce Dr. Astrid Winter za odborné připomínky a slova podpory. Rovněž děkuji svým nejbližším za to, že mi dodávali energii a sebedůvěru v průběhu celého studia.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 24. srpna 2012

.....

Veronika Patočková

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje poměrně málo prozkoumané problematice převodu jazykových prostředků sociální diferenciaci literárních postav. Jazykový materiál pro zkoumání této oblasti translatologie poskytuje Döblinův román *Berlin Alexanderplatz* (1928) a jeho dva české překlady (1935 a 1968). Byla provedena analýza promluv dvou postav. První zastupuje nižší společenskou třídu a zlodějské prostředí. V její promluvě analýza prokázala množství prvků berlínského urbanolektu, užitého k její sociální charakterizaci. Druhá postava reprezentuje židovskou etnickou skupinu. Její přímá řeč obsahuje prvky literárního jidiš, signalizujícího její židovský původ.

Následná analýza promluvy první postavy v českých překladech románu ukázala vhodné užití obecné češtiny jako náhrady berlínského urbanolektu v obou překladech. Analýza byla zasazena do kontextu dobových konvencí užívání nespisovných prvků v původní české i překladové literatuře. Obě překladatelky se těchto konvencí úspěšně držely.

Při převodu literárního jidiš v přímé řeči druhé postavy byly v překladech zjištěny velké rozdíly. V prvním překladu nebyly prvky jidiš nijak nahrazeny. V druhém překladu bylo naopak vhodně využito prvků typických pro české židovské literární postavy, negativně však bylo zhodnoceno založení mluvy této postavy na bázi obecné češtiny, které nemá oporu v originále. Učiněné závěry mohou být v budoucnu nápomocné při převodu podobných jazykových prostředků sociální diferenciaci postav.

Klíčová slova

literární překlad, dialekt, sociolekt, obecná čeština, sociální diferenciaci

Abstract

This thesis is devoted to a relatively little explored issue – the social differentiation of literary characters and the transfer of its linguistic means. The language material for exploring this field of translatology was provided by Döblin's novel *Berlin Alexanderplatz* (1928) and by two translations into Czech (1935 and 1968). We analyzed utterances of two characters. The first one represents a lower social class and criminal environment. In his speech the analysis showed many elements of Berlin urbanlect which were used for his social characterization. The second character represents the Jewish ethnic group. His direct speech contains elements of literary Yiddish, alluding to his Jewish origins.

The subsequent utterance analysis of the first character in Czech translations showed an appropriate use of common Czech as a substitute for Berlin urbanlect in both translations. The analysis was set in the context where the usage of nonstandard elements in Czech and translated literature used to be a convention. Both translators followed these conventions successfully.

When translating the literary Yiddish in the direct speech of the second character, significant differences in both translations were discovered. In the first translation the Yiddish elements were not replaced. In the second translation the elements typical of Czech Jewish literary characters were used suitably. However, we evaluated negatively that the speech of the character was based on common Czech, which has no basis in the original. Our conclusions may be helpful in the future when similar linguistic means of social differentiation will have to be transferred.

Keywords

literary translation, dialect, sociolect, common Czech, social differentiation

Obsah

0	Úvod.....	8
1	Sociální diferenciacie společnosti a její odraz v literatuře	13
1.1	Sociální vrstva, sociální třída a etnická skupina v sociologické teorii.....	13
1.2	Sociolingvistický pohled na diferenciaci jazykovou a společenskou	15
1.3	Sociální diferenciacie postav v umělecké literatuře	17
2	Román <i>Berlin Alexanderplatz</i>	20
2.1	Vznik románu a okolnosti jeho vzniku	22
2.1.1	Vznik románu <i>Berlin Alexanderplatz</i>	22
2.1.2	Berlín v životě a tvorbě A. Döblina	22
2.1.3	Berlín ve 20. letech 20. století.....	23
2.2	Funkce a význam sociolektů v románu	24
2.2.1	Berlínský urbanolekt	25
2.2.2	Literární jidiš.....	27
3	České překlady románu <i>Berlin Alexanderplatz</i>	31
3.1	Překlad z roku 1935	31
3.2	Překlad z roku 1968	33
4	Převod cizích dialektů a sociolektů v českých literárních překladech	36
4.1	Charakteristické rysy obecné češtiny, slang, argot	39
4.2	Nespisovné prvky v textech původní české umělecké literatury	48
4.3	Nespisovné prvky v českých překladech umělecké literatury.....	55
5	Berlínský urbanolekt v románu <i>Berlin Alexanderplatz</i>	61
5.1	Charakteristické rysy berlínského urbanolektu	61
5.2	Franc Biberkopf	70
5.2.1	Charakteristika postavy	70
5.2.2	Analýza promluvy postavy	72
6	Jidiš v románu <i>Berlin Alexanderplatz</i>	103
6.1	Charakteristické rysy jazyka židovských literárních postav	103
6.1.1	Charakteristické rysy jazyka židovských postav v německé literatuře	103
6.1.2	Charakteristické rysy jazyka židovských postav v české literatuře.....	105
6.2	Ryšavý žid Nachum	108
6.2.1	Vztah Döblina k židům	108
6.2.2	Charakteristika postavy	109
6.2.3	Analýza promluvy postavy	110
7	Porovnání obou překladů s dobovými konvencemi užívání obecné češtiny	126
7.1	Překlad Z. Münzerové z roku 1935.....	126
7.2	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968.....	127
8	Porovnání obou překladů z hlediska zdařilosti sociální diferenciacie postav	129
8.1	Překlad Z. Münzerové z roku 1935.....	129
8.2	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968.....	130
9	Závěr	132
10	Seznam použité literatury.....	139
11	Přílohy.....	144

Seznam použitých zkratek

berlin.	berlinerisch
jidd.	jiddisch
niederdt.	niederdeutsch
norddt.	norddeutsch
ugs.	umgangssprachlich
BA	originál románu <i>Berlin Alexanderplatz</i>
KJ	druhý český překlad románu od Kamily Jiroudkové
ZM	první český překlad románu od Zdeňky Münzerové

0 Úvod

Otázka diferenciacie lidské společnosti je již od vzniku sociálních věd jedním z klíčových témat společenskovedního bádání. V průběhu 19. a 20. století vznikla řada teorií, které se sociální nerovností zabývají, které objasňují její příčiny a důsledky. Provázela myšlení již prvních sociologů – otců zakladatelů této vědy. Lhostejno zda nahlédneme do teorie Augusta Comta, Ferdinanda Tönniese, Emila Durkheima či Karla Marxe, otázku rozvrstvení lidské společnosti najdeme u každého z nich.

Sociální nerovnost ovlivňuje život lidí od narození do smrti, rozhoduje o šancích, které jsou jim v životě nabízeny, i o tom, zda jich dokážou využít. Je proto přirozené, že sociální rozdíly mezi jedinci nachází stejně jako ostatní jevy provázející lidský život ve společnosti odraz i v literatuře.

Avšak na literárním poli patří tento fenomén a způsob, jakým je autory jazykově ztvárněn, spíše k méně probádaným, zvláště v oblasti české literatury. Na konci 60. let konstatoval Karel Hausenblas: „Ve srovnání se západními poměry měla (a má) u nás vertikální sociální struktura velkoměstského obyvatelstva značně menší rozpětí a také v jazyce menší kontrasty: to mělo vliv na vývoj vztahu těchto nespisovných jazykových útvarů k ostatním, tento vývoj však dosud nebyl popsán.“ (Hausenblas 1969: 95) Ačkoli se tento výrok Karla Hausenblase primárně týká české literární tvorby, obsahuje náznak problému, se kterým se musí potýkat také česká translatologie. Neboť vždy, když vzniká překlad díla s výrazně sociálně diferencovanými postavami, musí překladatelé překonávat rozdílné možnosti, které jim český jazyk v porovnání s jinými jazyky k sociální charakterizaci postav nabízí. Tohoto problému si byl vědom také Jiří Levý: „Některé jazyky mají např. možnost daleko bohatěji jazykem odstínit sociální rozvrstvení postav, protože jejich hovorový jazyk má daleko širší škálu stylistických hodnot. Český překladatel jen stěží může být práv Shawovu Pygmaliónu, protože i nejvulgárnější čeština je příliš slabá na to, aby motivovala nutnost úplné převýchovy Lízy. Obdobně nemá původní česká literatura prostředky, které by odpovídaly precióznímu způsobu vyjadřování absolventů anglických soukromých škol.“ (Levý 1998: 112)

Je tedy zřejmé, že převod nestandardních jazykových prvků sloužících k sociální diferenciaci postav v umělecké literatuře tvoří oblast translatologie, kterou je potřeba

dále zkoumat. Tato diplomová práce si klade za cíl přispět svými závěry do mozaiky poznatků, osvětlující toto téma.

V rámci zkoumání této problematiky je možné se opřít o základní poznatky, ke kterým dospěli čeští a slovenští teoretici překladu a někteří bohemisté. Rozhodně však nelze hovořit o ucelených teoriích ani o komplexních publikacích, které by se tématu jazykových prostředků sociální diferenciaci postav v literárním překladu věnovaly. Jedná se spíše o dílčí střípky poznání, zmíněné často v kontextu s jinou problematikou. Nejbohatším zdrojem teoretických translatologických reflexí pro téma této diplomové práce jsou úvahy o převodu dialektů různých jazyků do češtiny.

Tomuto problému se krátce věnuje Jiří Levý v publikaci *Umění překladu* (1998), konkrétně v rámci kapitoly „Národní a dobová specifika“, a v publikaci *České teorie překladu I.* (1996), ze které je relevantní především kapitola o překladu v období mezi dvěma válkami. O poznání systematictější výklad k tématu převodu nespisovných prvků (nářečí, slangu či zkomoleného jazyka cizinců) podává slovenský teoretik překladu Ján Vilikovský v publikaci *Překlad jako tvorba* (2002). Překladu nářečí a slangu a obecné češtiny v českých překladech věnovala dvě kapitoly také Marie Kufnerová v knize *Překládání a čeština* (1994). Její výklad je však čistě diachronního charakteru. Kufnerová podává přehled konkrétních překladů děl s prvky dialektu a sociolektu, který nezahrnuje žádné teoretické reflexe tohoto problému. Jinak je tomu v článku Jany Hoffmanové *K nespisovným prvkům ve dvou českých překladech Šukšiny Červené kaliny*, zveřejněném v roce 1981 v periodiku *Naše řeč*, kde lze nalézt také úvahy o možných způsobech překladu nespisovných prvků i o faktorech, které mají na překlad vliv. Konkrétním překladům se věnují i další články uveřejněné na stránkách *Naší řeči*: *K počátkům pronikání obecné češtiny do jazyka české prózy* (1965) od Marie Fundové a *Obecná čeština v překladu* (1981) od Milady Nedvědové a kol. Také v některých doslovecích českých překladů je možné nalézt zajímavé reflexe. Je tomu tak v případě českého vydání poezie Jehana Rictuse z roku 1946 (autorem doslovu je Laco Novomenský) či v překladu románu *Prezydent krokodýlů* od Warrena Millera, vydaného v roce 1990 (doslov napsal sám překladatel Josef Škvorecký).

Překladu dialektů nebo přímo jazykovým prostředkům sociální diferenciaci v různých jazycích se ve svých diplomových pracích věnovali také někteří studenti Ústavu translatologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze: *Prvky hovorové*

angličtiny jako prostředek sociální stratifikace (Míková 2005), *Obecné vyjadřování ve francouzštině* (Šlejtlová 1994), *Stylizace hovorového stylu v textech umělecké literatury a problémy překladu* (Šotolová 1985), *Překladová problematika hovorové syntaxe a jejích stylizačních prostředků v uměleckém díle* (Rashidová 1985). Žádná z těchto prací se však nevěnuje německému jazykovému prostředí a jejich význam pro tuto diplomovou práci je spíše zanedbatelný. Zajímavá je tak pouze práce Marie Bretlové *Překládání německých dialektů do češtiny* z roku 1995.

Jak vyplývá z přehledu stavu zkoumané problematiky, vykazuje téma jazykových prostředků sociální diferenciací v literárním překladu, a zvláště v překladech z německého jazyka, značnou potřebu pro další zkoumání. Tato diplomová práce si klade za cíl alespoň malým dílem přispět k výzkumu této zajímavé oblasti translatologie.

Diplomová práce je zaměřena teoreticko-empiricky se zvýšeným důrazem na část empirickou. Problematika jazykových prostředků sociální diferenciací postav v literárním překladu je zkoumána na překladech románu *Berlin Alexanderplatz* od Alfreda Döblina. Toto dílo bylo zvoleno z toho důvodu, že se v něm vyskytuje množství postav s jasně vyhraněnou sociální charakteristikou. Většinu postav tvoří zloději, prostitutky, kuplíři apod., tedy osoby z nízkých společenských vrstev. Zajímavé jsou však také židovské postavy, vystupující především na počátku románu. Oběma skupinám postav odpovídají specifické nestandardní jazykové prostředky použité v jejich promluvách. Jsou jimi prvky berlínského urbanolektu a tzv. literární jidiš. Prvním cílem práce je tak analýza promluv dvou postav reprezentujících zlodějské prostředí a židovskou etnickou skupinu, v jejichž promluvě se tyto nestandardní variety německého jazyka vyskytují. Výsledky analýzy budou porovnány s popisem těchto dvou variet. Na základě srovnání bude možné učinit závěr, nakolik autor v originále využíval nespisovných prvků k sociální diferenciaci postav.

Román *Berlin Alexanderplatz* byl dvakrát přeložen do češtiny, a sice v roce 1935 a v roce 1968. Díky tomu je možné pozorovat rozdíly v postupu při převodu nespisovných prvků u obou překladů. Druhým cílem práce je pak srovnání postupu obou překladatelek s dobovými konvencemi, uplatňovanými při užívání nespisovného jazyka v původní české i překladové literatuře, a následné vyslovení závěru, nakolik oba překlady těmito konvencím odpovídají. Diplomová práce tak z diachronního hlediska

přispěje ke zkoumání vývoje literárních a překladatelských konvencí týkajících se využívání nespisovných jazykových prvků k sociální diferenciaci literárních postav.

Pro třetí cíl práce je naopak důležitá perspektiva synchronní. Analýza nespisovných prvků užitých v obou českých překladech románu *Berlin Alexanderplatz* umožní překlady porovnat z hlediska zdařilosti sociální diferenciaci postav prostřednictvím jejich promluvy. Pokud budou odhalena výraznější pochybení, bude možné vyslovit doporučení, jak postup překladatelek vylepšit.

Teoretický základ práce tvoří stručný přehled hlavních sociologických konceptů sociální diferenciaci a teoretické reflexe způsobu, jakým se společenská nerovnost odráží na užívání jazyka mluvčími z různých sociálních skupin a vrstev. Protože však literární postavy nejsou totožné se skutečnými lidmi, ale jsou smyšlenými konstrukty autora, popř. konkretizací v mysli čtenáře (Levý 1971: 129), je nutné také popsat genezi literární postavy a možnosti její charakterizace a speciálně její sociální diferenciaci. Tyto tři oblasti tvoří kapitulu 1.

Užití nespisovného jazyka v původních i přeložených literárních dílech není možné posuzovat bez znalosti zkoumaného díla jako celku. Důležité jsou informace o době jeho vzniku, o jeho tématu a ději, postavách a prostředí, které je v díle vylíčeno, a v neposlední řadě o roli a úloze jazyka, užitém v promluvě jednotlivých postav (Hoffmanová 1981: 235). Tyto informace jsou podány v kapitole 2.

Analogicky k ní tvoří 3. kapitulu popis obou překladů románu. Pozornost přitom bude věnována dobové nakladatelské politice v 30. a 60. letech a oběma překladatelkám – Zdeňce Münzerové a Kamile Jiroudkové – s důrazem na jejich překladatelské zkušenosti.

Důležitý teoretický základ práce poskytuje kapitola 4, která se zabývá možnostmi převodu nespisovných prvků, především dialektů a sociolektů, z cizích jazyků do češtiny. Protože hlavní prostředek k převodu nestandardních jazykových jevů do českého jazyka představuje obecná čeština, jsou v kapitole 4 stručně popsány její typické znaky. Konkrétním doplněním teoretických úvah je popis vývoje užívání nespisovných prvků v původní české i překladové literatuře na příkladech konkrétních děl. Tento přehled je velmi důležitý, protože pouze na pozadí dobových názorů na užívání nespisovných prvků je možné vůbec hodnotit postup, který užily překladatelky

v českých verzích románu *Berlin Alexanderplatz* (Levý 1998: 170; Hausenblas 1969: 98–99).

Klíčovou částí práce jsou kapitoly 5 a 6, zahrnující analýzu promluv dvou vybraných postav románu *Berlin Alexanderplatz*. Zkoumán bude výskyt prvků berlínského urbanolektu a tzv. literárního jidiš. Aby bylo možné přesně konstatovat, které z nespisovných jevů A. Döblin ve svém románu využil, jsou obě tyto nestandardní variety nejprve popsány. Další část analýzy tvoří rozbor promluv obou vybraných postav v českých překladech románu. Na základě této části analýzy bude zjištěno, nakolik překladatelky využívaly obecné češtiny, případně dalších nestandardních prvků, k převodu jazykových prostředků sociální diferenciacie postav.

Analýza promluv si přitom nezakládá nárok na úplnost, neboť jí nebude podroben celý román, ale pouze vybrané části. Ty budou zvoleny tak, aby bylo rovnoměrně pokryto celé dílo a aby zahrnovaly jak momenty každodenní, tak také emocionálně vypjaté situace. Vybrané úseky originálu i obou překladů se přitom budou shodovat.

K analýze originálního díla bude sloužit vydání z roku 1956¹ (vydané nakladatelstvím Das Neue Berlin), ze kterého při svém překladu vycházela Kamila Jiroudková. Toto vydání se obsahově neliší od vydání z let 1929 a 1930, které představují jediné dva možné originály, ze kterých mohla překládat Zdeňka Münzerová. Při samotné analýze originálu bude dbáno na důslednou kontrolu toho, zda se jednotlivé analyzované prvky skutečně ani v detailech v těchto třech vydáních neliší. U odkazů na výskyt jednotlivých analyzovaných prvků v originále pak budou uváděna pouze čísla stran podle vydání z roku 1956. V diplomové práci bude originální dílo označováno zkratkou BA, první překlad dle jména překladatelky zkratkou ZM, druhý překlad analogicky KJ. Jména postav románu budou z důvodu usnadnění deklinace uváděna v české variantě, převzaté z novějšího překladu K. Jiroudkové.

¹ V tiráži českého překladu z roku 1968 je chybně uvedeno, že podkladem pro překlad bylo vydání románu z roku 1957. Správný je pouze název nakladatelství Das neue Berlin. Tato chyba je zřejmě způsobena tím, že v této verzi románu *Berlin Alexanderplatz* údaj o roku vydání úplně chybí. Informaci o skutečném roku vydání (1956) poskytly na základě rešerší v archivu zaměstnankyně nakladatelství Eulenspiegel Verlag, které vydavatelství Das neue Berlin převzalo. Skutečnost, že je analýza v této diplomové práci opravdu prováděna na správném originále, potvrzuje i údaj v tiráži vydání z roku 1956. Podle něj je toto vydání románu *Berlin Alexanderplatz* licenčním vydáním pro NDR a „lidově demokratické státy“ (BA: 2).

1 Sociální diferenciace společnosti a její odraz v literatuře

Tématem této diplomové práce jsou jazykové prostředky sociální diferenciace literárních postav. V první řadě je tedy nutné definovat pojem sociální diferenciace a vysvětlit, jak je ho v této práci užíváno. To je cílem kapitoly 1.1. V kapitole 1.2 bude znázorněno, jak sociální diferenciace souvisí s užíváním různých standardních či nestandardních jazykových variet. Protože se však tato práce primárně nezabývá skutečnými mluvčími, ale fiktivními literárními postavami, je v kapitole 1.3 popsán způsob, jakým jsou obecně charakterizovány postavy v literatuře a jakými prostředky je v literární tvorbě dosahováno jejich sociální diferenciace.

1.1 Sociální vrstva, sociální třída a etnická skupina v sociologické teorii

Pojem diferenciace je v sociologické teorii velmi obecný, což umožňuje jeho všestranné využití. Podle sociologického slovníku *Lexikon zur Soziologie* je jeho základním obsahem proces či výsledek rozčleňování celku, například oddělení ženských a mužských rolí, dělba práce mezi zemědělcem a řemeslníkem nebo vznik sociálních tříd (*Lexikon zur Soziologie*: 161). Právě poslední jmenovaný význam je klíčový pro tuto práci – diferenciací bude dále myšlena především diferenciace vertikální, tedy strukturní nerovnost různých lidských seskupení, nazývaná také **sociální stratifikace** (Giddens 1995: 230). Z toho důvodu je dále užíván termín diferenciace sociální či společenské.

Zkoumání sociální nerovnosti je jedním z nejdůležitějších úkolů sociologie (Giddens 1995: 230). Nejobecnějším sociologickým pojmem je **sociální vrstva**, definovaná jako skupina lidí, jejíž členové se vyznačují určitými společnými rysy a tím se odlišují od ostatních skupin lidí v rámci hierarchické sociální struktury (*Lexikon zur Soziologie*: 666). Rozlišují se čtyři hlavní typy systému stratifikace společnosti: systém otrocký, kastovní, stavovský a třídní (Giddens 1995: 230).

Pro tuto práci je relevantní pouze **systém třídní**, protože je charakteristický pro moderní průmyslové státy. Systém tříd se také nejvíce odlišuje od ostatních tří systémů, neboť se jako jediný nezakládá na státních či náboženských předpisech. O příslušnosti k sociální třídě nerozhoduje pozice jedince určená dědictvím, zákonem či obyčejí. Mezi jednotlivými třídami neexistují ostré hranice ani formální omezení týkající se sňatku

příslušníků dvou různých tříd, je možný přechod z jedné třídy do jiné. Příslušnost k určité třídě je získaná, nikoli dědičná. Rozhodují o ní hospodářské rozdíly, tedy nerovné vlastnictví materiálních zdrojů a kontrola nad nimi (Giddens 1995: 233). Anthony Giddens definoval třídu jako velkou skupinu osob, která má k dispozici stejné hospodářské zdroje, čímž je dlouhodobě udržován její životní styl. Třemi nejdůležitějšími třídami západních společností je vyšší třída (majetní občané, zaměstnavatelé, průmyslníci a vrcholoví manažeři), střední třída (zaměstnanci a osoby vykonávající svobodná povolání) a nižší třída (osoby živící se manuální prací) (Giddens 1995: 234).

Nejvlivnější teorie sociální stratifikace vytvořili dva klasičtí sociologové, Karl Marx a Max Weber (Giddens 1995: 234). **Karl Marx** se zabýval především třídami a třídním bojem. Třidu chápal jako skupinu lidí, kteří mají stejný vztah k výrobním prostředkům. V moderních průmyslových společnostech se pak dle Marxe vytvořily dvě hlavní třídy – buržoazie, která výrobní prostředky vlastní, a proletariát neboli třída dělnická, která si vydělává prodejem své výrobní síly kapitalistům (Thomson 2004: 234; Giddens 1995: 235).

Max Weber do jisté míry přebíral teorii tříd Karla Marxe, byl si ale vědom toho, že koncept tříd nepopisuje nerovnost ve společnosti vyčerpávajícím způsobem. Pojem sociální stratifikace proto rozšířil na tři různé projevy distribuce moci ve společnosti: **třídy, stavy a strany**. O **třídách** mluví výhradně v kontextu ekonomickém, v podmínkách trhu zboží a práce. (Thompson 2004: 258) Dospěl ovšem k závěru, že třídní rozdíly nejsou dané pouze vlastnictvím, respektive kontrolou výrobních prostředků, ale ovlivňují je také další faktory, jako jsou osobní schopnosti či dosažená kvalifikace (Giddens 1995: 236–237). **Stavy** se podle Webera pojí se „statusovou situací“, tedy s takovou složkou „životního osudu lidí, která je dána určitým – pozitivním či negativním – hodnocením sociální cti“ (Thompson 2004: 258). Skupiny s privilegovaným statusem tak požívají vysokou prestiž v rámci daného sociálního řádu (Giddens 1995: 237). Třetí složkou Weberova konceptu sociální stratifikace je pojem **strana**, což je druh lidského seskupení, který svým vykonáváním moci zasahuje do rozvrstvení společnosti. Strana je dle Webera skupina jednotlivců, kteří společně spolupracují, protože pochází se stejného prostředí nebo sledují stejné cíle a zájmy (Giddens 1995: 237).

Jak vyplývá z tohoto popisu základů sociologické teorie sociální diferenciace, hlavním předmětem zájmu této práce je její užší část, zabývající se vertikální sociální diferenciací neboli sociální stratifikací. Avšak omezení předmětu této práce na sociální stratifikaci by nebylo přesné, protože je jedna část analýzy promluv postav románu *Berlin Alexanderplatz* věnována postavě židovské. Tato postava není primárně charakterizována určitou pozicí v sociální hierarchii, ale příslušností k jisté **etnické skupině**. Etnicitou jsou v sociologii myšleny kulturní praktiky a názory, kterými se liší jedno společenství od ostatních. Členové určité etnické skupiny vidí sami sebe jako odlišné od jiných společenských skupin a jsou tak vnímáni i zvenčí. Nejčastějšími odlišnostmi jsou řeč, historie či původ, náboženství, oblékání a šperky (Giddens 1995: 271).

Protože se tato práce zabývá jak sociální stratifikací, tak určitou etnickou skupinou, je na místě označení sociální diferenciace.

1.2 Sociolingvistický pohled na diferenciaci jazykovou a společenskou

V předchozí kapitole byla stručně popsána sociologická teorie sociální diferenciace a stratifikace, která tvoří jeden z teoretických základů této práce. Nemenší význam má však otázka, jakým způsobem se sociální diferenciace odráží na rovině jazykové, respektive jaký vztah existuje mezi užíváním jazyka a společenskou diferenciací.

Základní odpověď na tuto otázku dal William M. O'Barr, který konstatoval, že je téměř axiomem lidské společnosti rozdílnost nějakým způsobem hodnotit – ať už negativně či pozitivně. Hierarchie se tak vyskytuje všude, kde existují rozdíly. Různá jazyková výbava může být využita jako symbol přítomnosti či absence rozdílu, a tedy hierarchie či rovnosti (převzato z: Dittmar 1997: 121). Užití dialektu, sociolektu, pidginu či „učebnicového“ jazyka, tedy některé z variet, které jsou hodnoceny jako „horší“ a které neodpovídají institucionálnímu, prestižnímu standardu, může vést k znevýhodnění. Erickson a Shultz označili v roce 1982 tento jev jako tzv. **„gate-keeping“**, čímž chápou funkci jazyka jako regulátoru přístupu k prestižním pozicím ve společnosti, jejichž počet je omezen (Dittmar 1997: 122).

Průkopníkem, který se vztahu mezi užíváním jazyka a sociální diferenciací zabýval již v 60. letech 20. století, byl americký sociolingvista **William Labov**. Jeho pionýrské

výzkumy prokázaly, že jazyková variace se sociální stratifikací úzce souvisí (Dittmar 1997: 52–53). Podle Labova dochází k přiřazování mluvčích k různým sociálním třídám na základě toho, jak se vyjadřují (Johnson 1995: 16).

Významným sociologem, zabývajícím se touto problematikou, byl **Basil Bernstein**. Ten v roce 1973 zveřejnil koncept tzv. **omezeného a rozvinutého jazykového kódu**. Jeho teorie se však neomezovala pouze na malou slovní zásobu a nedostatečné verbální kompetence. Zaměřovala se také na systematické rozdíly v užívání jazyka, především na rozdíly mezi dětmi z chudých a bohatých rodin. Jak konstatoval, představuje řeč dětí z dělnické třídy tzv. omezený kód. Pro jejich užívání jazyka je typické velké množství nevyřčených předpokladů, o nichž se mluvčí domnívají, že jsou posluchačům stejně dobře známé jako jim samotným. Jejich projev je tak těsně vázaný na jejich specifické podmínky a kulturní prostředí. Naopak děti ze střední třídy se naučily tzv. rozvinutému jazykovému kódu, v rámci kterého dokážou individualizovat význam jednotlivých slov a přizpůsobit tak jejich užití požadavkům různých situací. Jejich jazyk není tolik kontextově vázán jako u dětí z dělnických tříd, což jim usnadňuje naučit se generalizaci a vyjadřování abstraktních myšlenek (Giddens 1995: 460).

Na Bernsteinovu teorii v 80. letech navázal **Richard A. Hudson** se svým konceptem **jazykových předsudků**. Podle Hudsona existují tři druhy jazykové nerovnosti: zaprvé nerovnost subjektivní, zadruhé nerovnost jazyková, zakládající se na úrovni jazykového vzdělání mluvčího, a zatřetí nerovnost komunikativní, vztahující se k úspěšnému užívání jazykových znalostí v komunikaci. V případě jazykové a komunikativní nerovnosti vychází R. A. Hudson z Bernsteinova konceptu, který obohatil nerovnostmi subjektivní. Právě ta má základ v tzv. jazykových předsudcích, tedy v představě, že jsou některé variety „přátelštější“, „inteligentnější“, či „správnější“. Tyto představy nemají podle R. A. Hudsona žádné objektivní reálné odůvodnění, ale jsou pro každodenní interakci nutné, protože členům společnosti umožňují učinit si v rychlosti na základě známých prototypů různých mluvčích obrázků o sociálních charakteristikách konkrétního mluvčího (Dittmar 1997: 123–124).

Ze současných sociologů a sociolingvistů je třeba zmínit i **Pierra Bourdieauho**, který vytvořil koncept tzv. **jazykového trhu**. Jazyková kompetence, tedy schopnost vést nekonečné množství diskursů v souladu s gramatickými pravidly určitého jazyka, je pak

symbolickým kapitálem každého mluvčího, který mu umožňuje v rámci jazykového trhu převzít a vykonávat moc (Dittmar 1997: 125–126).

Jak ukazují výše popsané sociologické a sociolingvistické koncepty, je užívání nestandardních jazykových variet, jako je sociolekt či dialekt, spojováno s příslušností k určité sociální vrstvě či skupině a může vést k negativnímu a znevýhodňujícímu hodnocení ze strany ostatních mluvčích. Není proto překvapující, že se tomu děje nejenom v reálném světě, ale že jsou dialekty a sociolekty využívány také v literatuře k sociální charakterizaci postav. Touto problematikou se zabývá následující kapitola.

1.3 Sociální diferenciaci postav v umělecké literatuře

Otázka sociální diferenciaci postav v umělecké literatuře spadá pod širší otázku charakterizace postav a jejich recepce u čtenářů. Touto problematikou se v České republice zabývá např. Bohumil Fořt (2008), podrobně ji popsal také Jiří Levý ve stati *Geneze a recepce literárního díla* (1971).

Na úvod je nutné vyložit rozdíl mezi literární postavou a literárním charakterem. Mezi těmito dvěma pojmy začal rozlišovat Tzvetan Todorov, který definoval postavu jako „abstraktní, odosobněnou narativní entitu“, tedy jako „nespecifického referenta“, a charakter jako „výsledek psychologicky determinujících procesů“, jako „antropomorfní entitu“ (Fořt 2008: 62–63). Také Jiří Levý doporučuje rozlišovat mezi postavou jakožto „kompoziční složkou díla“ a charakterem jakožto „souborem psychických vlastností“ (Levý 1971: 121). V této práci je užíván pojem postava, protože se práce jednak neomezuje na psychické vlastnosti literárních postav² (a neodpovídá tedy konceptu charakteru dle J. Levého) a jednak si neklade za cíl zkoumat psychologicky determinující procesy, probíhající v myslích čtenářů (ve smyslu Todorovy definice charakteru a externích instrukcí J. Levého, viz níže). Cílem této práce je tak spíše popis jazykových prostředků sociální diferenciaci postav jakožto jednotlivých kompozičních složek díla.

² Není možné na tomto místě zkoumat, jaký vztah přesně existuje mezi čtenářovým vnímáním psychických vlastností literární postavy a jejím sociálním zařazením. Je však jisté, že jsou to dvě komplementární složky postavy, které nelze striktně rozdělovat. Proto je pro tuto práci teorie J. Levého o genezi a recepci charakteru významná, i když se primárně týká psychických vlastností postav. V souvislosti s touto teorií bude dodržováno označení charakter ve smyslu J. Levého.

Bohumil Fořt hovoří o dvou prostředcích charakterizace postavy. Prvním je **přímá definice**, která se vztahuje k tomu, co je čtenářům o postavě explicitně řečeno. To se může dít například pojmenováním určitého rysu postavy adjektivem či podstatným jménem. Druhým prostředkem charakterizace postavy je **nepřímá prezentace**, která rysy postavy přímo nepojmenovává, ale vyjadřuje je nejrůznějšími způsoby (Fořt 2008: 63–64). Ke způsobům nepřímé prezentace postavy řadí B. Fořt její vzhled, jednání a promluvu. Právě promluva, přesněji řečeno styl promluv jednotlivých postav pak řadí „tyto postavy do konkrétních pozic ve světech, které obývají“, ukazují na jejich „společenské zařazení“ (Fořt 2008: 68).

Teorie J. Levého o genezi a recepci charakteru postav je analogická k výkladu B. Fořta. Charakter je dle J. Levého souborem předpokladů pro jednání v určité situaci (Levý 1971: 122). Levý však dále rozlišuje mezi charakterem samotným a konkretizací, „představou“ čtenáře o charakteru. Ta vzniká v okamžiku, kdy má čtenář jisté očekávání, jak bude postava dále jednat; čtenářovo očekávání je přitom tím silnější, čím je charakter vyhraněnější (Levý 1971: 129). Tato čtenářova představa o charakteru se nezakládá pouze na samotném textu díla. Vzniká na základě působení **interních instrukcí**, tedy instrukcí obsažených v textu díla, a **externích instrukcí**, obsažených ve vědomí čtenáře v podobě jeho vlastní teorie osobnosti (Levý 1971: 131). Interní instrukce fungují jako denotace, jíž je přiřazeno paradigma konotací, tj. externích instrukcí. Interní instrukce dále Levý dělí na ty, které jsou v díle obsaženy **explicitně** (a jsou tak paralelou k přímé definici B. Fořta) či **implicitně** (představující paralelu k nepřímé prezentaci) (Levý 1971: 131).

Rozborem systému externích instrukcí by se měla dle Levého zabývat literární psychologie (Levý 1971: 133), což je oblast dalece přesahující možnosti této práce. Veškerá zkoumání jazykových prostředků sociální diferenciací postav v románu *Berlin Alexanderplatz* tak jsou prováděna za vědomí toho, že jsou opomíjeny faktory vnětextové, které se na celkové čtenářově představě o postavách podílejí.

Na základě výkladu B. Fořta o charakterizaci postavy a teorie J. Levého lze přesně vymezit předmět zkoumání této diplomové práce. Tím jsou jazykové prostředky sociální diferenciací postav. Vyjádřeno slovy B. Fořta jde o nepřímou prezentaci postav (konkrétně jedna z jejích složek – promluva postav), v pojmech J. Levého jde o interní instrukce pro čtenáře, obsažené implicitně v textu díla. Přímá definice (neboli interní

instrukce obsažené explicitně v textu díla) je však pro tuto práci také důležitá. Explicitní informace o postavách, jako je jejich původ, povolání, věk atd., jsou zohledněny v kapitolách předcházejících oběma analýzám promluv vybraných postav.

Na tomto místě je třeba zodpovědět otázku, jaké konkrétní formy interní implicitní instrukce (či nepřímá prezentace) v literatuře nabývají, čili jakými jazykovými prostředky je v promluvě postav sociální charakterizace dosahováno. Jak již bylo naznačeno v závěru kapitoly 1.2, typickým prostředkem, který proto tvoří předmět zkoumání této práce, je nespisovný jazyk – ať už ve formě nářečí, slangu či např. zkomolené řeči. Ján Vilikovský ve svém díle *Překlad jako tvorba* (2002) uvádí, že se charakterizační hodnoty těchto prvků v literatuře využívalo již od doby antiky, soustavně se pak tyto prostředky ujímají především v moderní próze 20. století (Vilikovský 2002: 162). Také například Jana Hoffmanová (1981) ve svém článku *K nespisovným prvkům ve dvou českých překladech Šukšiny Červené kaliny* v periodiku *Naše řeč* jmenuje mezi základními funkcemi nespisovných prostředků v literárním díle na prvním místě „vnější jazykovou charakteristiku prostředí a postav“ (Hoffmanová 1981: 234). Jak ukazuje Petr Mareš, byla tato funkce nespisovných prvků v české literatuře dokonce primární. Až později došlo k uvolnění vazby nespisovného jazyka na princip jazykové charakteristiky a začal být využíván i za jinými účely – například v rámci osobitého stylizačního gesta (jako je tomu v povídce Vladislava Vančury *Povětrí* z roku 1940) či k poetizaci textu (především v povídkách Oty Pavla) (Mareš 2008: 112–113). Jana Hoffmanová navíc uvádí další možné využití nespisovných prvků v literatuře, a to k vyjádření expresivity a citového postoje hrdinů (Hoffmanová 1981: 234).

Tato práce se tedy bude zabývat interními implicitními instrukcemi pro charakterizaci postav (či jejich nepřímou prezentací) v umělecké literatuře ve formě nespisovných prvků užitých v promluvách konkrétních postav.

2 Román *Berlin Alexanderplatz*

Jak již bylo řečeno v úvodu, byl román *Berlin Alexanderplatz* zvolen jako materiál vhodný k analýze v rámci této práce z toho důvodu, že postavy v něm vystupující jsou jednoznačně identifikovatelné buď jako příslušníci nižší sociální vrstvy, nebo jako členové židovské etnické skupiny. Jejich promluvy tak tvoří vhodný materiál k analýze jazykových prvků jejich sociální diferenciaci.

Jak upozorňuje Jana Hoffmanová (1981) v *Naší řeči*, při posuzování způsobu, jak překladatel nespisovných prvků využíval, je třeba mít vždy na zřeteli funkci těchto nespisovných prostředků, „[...] jejich uplatnění ve shodě s ostatními složkami uměleckého díla – tj. respektovat ideově tematickou rovinu díla, charakteristiky hrdinů a prostředí, časové zařazení originálu, kompozici novely (mj. využití nespisovných prostředků v autorské řeči a v řeči postav) i jazyk originálu jako celek“ (Hoffmanová 1981: 235). Tyto složky románu *Berlin Alexanderplatz* tak nemůžou zůstat opomenuty. Cílem kapitoly 2 je tak podat informace o zkoumaném románu jako celku, o jeho postavách, ději a sociálním prostředí, ze kterého autor při jeho tvorbě vycházel a které se v celém díle odráží, a v neposlední řadě o významu a funkci jazyka, užitém v promluvě jednotlivých postav.

K těmto tématům existuje velký počet zdrojů, protože o románu *Berlin Alexanderplatz* vyšlo téměř nepřeborné množství sekundární literatury. O tom svědčí například publikace Louise Hugueta (1972), kterou tvoří seznam děl publikovaných jak samotným A. Döblinem, tak jinými autory o Döblinovi a jeho tvorbě. Soupis knih a článků v této publikaci zabývajících se výlučně románem *Berlin Alexanderplatz* čítá celkem 222 záznamů. Z takového množství sekundární literatury bylo obtížné vybrat jen několik zásadních děl, nicméně studium různých zdrojů ukázalo, že se základní informace o románu, které jsou pro účely této práce dostačující, ve většině děl opakují. V této kapitole je tak brán ohled pouze na některé vybrané publikace.

Postavou, jejíž osud tvoří hlavní dějovou osu románu, je propuštěný trestanec Franc Biberkopf, který se marně pokouší znovu začít slušný život ve společnosti zmítané prvními projevy hospodářské krize (Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských 1987: 194). Po čtyřech letech ve vězení, kde si odpykával trest za zabití bývalé přítelkyně, prostitutky, si Franc Biberkopf dá předsevzetí, že se

nevrátí ke kuplířství a zlodějinám z doby před vězením. Zpočátku musí znovu hledat chuť žít, je zoufalý a bez pevných kontur zdí věznice bezradný. Na ulici ho najdou dva židé, kteří mu vypráví příběh o Štěpánu Canovičovi, čímž mu dodají sil k novému začátku. Jak však říká sám autor, patří Franc k lidem, kteří od života chtějí víc než jen namazaný krajíc (KJ: 7). Walter Benjamin odkrývá toto „chtění“ nikoli jako touhu po bohatství, množství jídla a žen, ale jako touhu po něčem mnohem horším – po osudu. Benjamin popisuje France jako muže, který stále znovu „maluje čerta na zed“ – a tak není divu, když se ho tento čert stále znovu pokouší vzít s sebou do pekel (Benjamin 1986: 664–665).

Franc je zasažen třemi životními ranami. Nejprve ho podvede společník, se kterým spolupracuje jako pouliční prodavač zboží. Tomu se Franc svěřil s milostným dobrodružstvím s měšťanskou vdovou, kterou poté navštíví i společník. Okrade ji a vyhrožuje jí. Francovi tato žena už příště neotevře, z čehož se dlouho nemůže vzpamatovat. Opustí svou dosavadní přítelkyni, přechodně přestane pracovat a propadne alkoholu.

Když se opět postaví na nohy, spřátelí se se zlodějem Reinholdem, od kterého přebírá jeho bývalé přítelkyně, kdykoli se jich chce zbavit. Reinhold ho přesvědčí k projížďce autem. Franc se až příliš pozdě dozví, že jedou loupit, a brání se. Na cestě zpět ho proto Reinhold vyhodí za jízdy z auta, France přejede vůz jedoucí za nimi a on přijde o paži. To je druhá rána osudu.

V nemocnici podvědomě udá adresu, kterou znal ze „starých časů“ a na které bydlí kuplíř Herbert se svou ženou, prostitutkou Evou. Ti mu zprostředkují novou přítelkyni Emílii, kterou nazývá Micka (KJ: 204–205). Je také prostitutkou, čímž France živí (KJ: 209). Franc se cítí přitahován zpět k Reinholdovi, touží mu ukázat, že není zničen, že je naopak stále silný a že se mu vyrovná i s jednou rukou. Pochlubí se mu také se svou krásnou Mickou. Reinhold mu pak zasadí další – a poslední – ránu tím, že Micku vyláká mimo město a tam ji zabije. Podezření padá nejen na Reinholda, ale i na France, který se dostává do vazby. Odmítá potravu a zničený a vysílený se dostává do blázince. Zde se setkává se Smrtí, která mu vysvětluje, že vše zavinil on sám svou naivitou a přílišnou sebedůvěrou. Starý Franc, který si uvědomil své chyby, umírá a na jeho místo nastupuje posílený a poučený Franc Karel (KJ: 360). Jak konstatuje Walter

Benjamin, Franc ukojil svůj hlad po osudu a dal prostor spokojenosti s chlebem namazaným máslem (Benjamin 1986: 665).

2.1 Vznik románu a okolnosti jeho vzniku

2.1.1 Vznik románu *Berlin Alexanderplatz*

Motivy a témata románu *Berlin Alexanderplatz* Döblin částečně rozpracoval již v četných esejích a poetických textech. Impulsů k napsání velkého uceleného románu však mohl mít více. Možná jím bylo uvedení filmu Waltra Ruttmanna *Berlin – Die Sinfonie einer Großstadt* dne 23. září 1927, jako inspirace mohla sloužit také sbírka fotografií *Berlin* od Maria Bucoviche, ke které Döblin v roce 1928 napsal předmluvu. Zarážející je podobnost některých fotografií, scén či míst z této sbírky a pozdějšího románu, např. jatek (Sander 1998: 105–106). Spekulace o tom, že podnětem k napsání románu mohlo být i vydání německého překladu románu *Odysseus* od Jamese Joyce, A. Döblin vyvracel. Tvrdil, že až do napsání první čtvrtiny románu *Berlin Alexanderplatz* Joyce neznal (Sander 1998: 118).

Veřejnost se o novém Döblinově románu dozvěděla z jeho autobiografické eseje *Zwei Seelen in meiner Brust* z 8. dubna 1928. Na konci července Döblin zveřejnil první pasáže v časopise *Neue Rundschau*. Pravděpodobně v září 1928 se konalo první veřejné čtení. 8. září až 11. října 1929 román vycházel denně kromě neděle ve *Frankfurter Zeitung*, měl celkem 29 dílů. Na začátku října 1929 román vyšel knižně v nákladu 10 000 výtisků (Sander 1998: 109–114).

2.1.2 Berlín v životě a tvorbě A. Döblina

A. Döblin se narodil v židovské rodině roku 1878 v dnešním polském Štětíně. V Berlíně však strávil více než polovinu svého života a toto město se stalo živnou půdou pro jeho kreativitu. K přestěhování do Berlína došlo už v Döblinových deseti letech, v roce 1888. Jeho rodinu v tomto roce opustil otec, což Döblinovu matku donutilo zrušit svůj krejčovský ateliér a přestěhovat se spolu s pěti dětmi do Berlína, kde žila odkázána na almužny svých příbuzných. O přestěhování do Berlína hovoří Döblin v autobiografickém textu *Erster Rückblick* jako o novém počátku, o znovuzrození (Sander 1998: 74).

Příchod do Berlína znamenal pro Döblinovu rodinu propad do skupiny společensky vyloučených osob a žebráků, ze které se dostávala jen s velkou námahou. Tento zážitek deklasifikace a ekonomické nejistoty třibil už u mladého Döblina cit pro sociální nespravedlnost a příkoří. I když se později stal maturantem, vystudoval medicínu, oženil se s dcerou továrníka a založil si vlastní lékařskou praxi, čímž jeho společenský status výrazně stoupl, a i když díky svým prvním uměleckým úspěchům získal přístup k berlínským intelektuálním kruhům, nikdy neztratil pocit příslušnosti k nižším společenským vrstvám a zájem o sociálně-politické problémy razantně expandujícího Berlína (Sander 1998: 75).

Berlín se tak se svými přeplněnými nájemními domy a továrnami stal určující pro celou Döblinovu tvorbu, a to (podle jeho vlastních slov uveřejněných v eseji *Berlin und die Künstler*) i pro díla, která se odehrávají na jiných místech a v jiných dobách (Sander 1998: 75).

2.1.3 Berlín ve 20. letech 20. století

Román *Berlin Alexanderplatz* a jeho postavy mají velmi blízko k realitě berlínské metropole ve 20. letech 20. století. Tak například Axel Eggebrecht o hlavní postavě Franci Biberkopfovi řekl, že není v rámci Berlína zajímavým případem, ale průměrným, obyčejným mužem (Eggebrecht 1986: 682). Také Erich Kästner konstatuje, že Döblin nenapsal knihu o hrdinovi, ale o průměrném charakteru, o průměrném osudu (Kästner 1986: 717).

Jak tedy vypadal Berlín ve 20. letech? Jeho obraz utvářely noční kluby, kabarety s odhalenými ženami, cigaretami a tvrdým alkoholem (Shea 2007: 29). Podhoubí pro tento svět tvořila obrovská inflace. Zatímco v lednu 1921 stál jeden dolar 74,50 marek, v prosinci to bylo již 190 marek, o rok později 7650 marek a na podzim roku 1923 stál jeden dolar 4,2 trilionů marek. Podle slov autorky jménem Nicole Shea zničila inflace úspory dívek na svatbu, čímž byl zničen celý sňatkový systém a s ním i myšlenka sexuální zdrženlivosti v nemanželských vztazích (Shea 2007: 35–36). Díky anonymitě velkoměsta se navíc mnoho žen osvobodilo od morálních zábran a žilo v noci druhou identitou. Prostituce se brzy stala životaschopným a přirozeným řešením ekonomických problémů, kterým mladé ženy čelily. Jejich těla se stala zbožím, hodnotným objektem. Ideálem ženy se tak stal tzv. „harmonický typ“ – manželka, která byla napůl ženou

v domácnosti a napůl prostitutkou (Shea 2007: 37–39). Tato praxe je častá také přímo v románu. Jeden muž například vypráví příběh svého chudého bratra, který žárlil na svou ženu, protože rodinný příjem začala vylepšovat prostitucí. Žena ho nakonec vyhnala z domu: „Jenomže vona prej nechce ani slyšet vo takovým hňupovi, vo chlapovi, kerej sám bere žebračky a eště si vdevírá hubu, dyž si ženská vydělává.“ (KJ: 197) Jednání této ženy se u mužových posluchačů setkalo s pochopením: „V tomhle byli všichni celkem zajedno.“ (KJ: 197)

N. Shea dochází k závěru, že různé postavy Alfreda Döblina, včetně Reinholda a France z románu *Berlin Alexanderplatz*, a lidé, kteří je obklopují, pouze reagují na sociální systém, který aktivně pracuje na tom, aby je zbavil lidskosti. Podle ní vidí A. Döblin prostituci jako danou skutečnost, jako přirozené rozšíření světa kabaretů, ekonomické deprivace a patriarchátu (Shea 2007: 49).

Jak těsně je Döblinův nejúspěšnější román spjat s prostředím Berlína ve 20. letech minulého století, dokládá snad nejlépe sám autor. Ten v doslovu k románu konstatuje, že neměl žádný konkrétní námět, pouze důkladné znalosti Berlína a jeho obyvatel. Döblin dále píše: „[...] und so schrieb ich wie immer ohne Plan, ohne Richtlinien darauflos, ich konstruierte keine Fabel; die Linie war: das Schicksal, die Bewegung eines bisher gescheiterten armen Mannes.“ (Döblin 1956: 491)

Je tedy zjevné, že román *Berlin Alexanderplatz* a skutečný Berlín z doby vzniku díla od sebe nelze oddělit. Stejně tak by bylo chybou zkoumat tento román, a tudíž i analyzovat jazykové prostředky sociální diferenciaci jeho postav, bez znalosti prostředí, ze kterého autor při jeho tvorbě vycházel.

2.2 Funkce a význam sociolektů v románu

V předchozích dvou kapitolách byla stručně popsána hlavní dějová linie románu *Berlin Alexanderplatz* a bylo vylíčeno sociální prostředí, ze kterého autor při jeho tvorbě vycházel. Pro tuto práci je dále velmi podstatné objasnit význam jazyka v rámci románu a způsob, jakým s ním A. Döblin pracoval.

O skutečnosti, že jazyk hraje v románě klíčovou roli, svědčí následující citát A. Döblina z doslovu ke knize: „Ich konnte mich auf die Sprache verlassen: die gesprochene

Berliner Sprache; aus ihr könnte ich schöpfen, und die Schicksale, die ich gesehen und miterlebt hatte, und meines dazu garantierten mir sichere Fahrt.“ (Döblin 1956: 491)

Tento způsob Döblinova nahlížení na jazyk popsal Sang-Nam Park jako přesvědčení, že jazyk není pouhým prostředkem k přenosu smyslu, ale je naopak sám aktivní instancí, tkání s vlastní vůlí, která autora unáší (Park 1995: 37). Jazyk tedy v románě *Berlin Alexanderplatz* není pouhým nástrojem k přenosu významů, ale autonomní sférou, která se na význam nemusí vždy omezovat. O tom svědčí i řada rýmů a popěveků, které primárně žádný smysl nenesou: „Schanktisch, Tranktisch, Gesangtisch“, „Franz Biberkopf, Ziberkopf, Niberkopf Wiedekopf hopst an das Bett“, „Rummer di bummer di kieker di nell“ (Park 1995: 45).

Ačkoli se tato práce nevěnuje bezpochyby zajímavé otázce převodu takovýchto hravých textových pasáží, dokládá předchozí odstavec skutečnost, že je třeba při překladu románu *Berlin Alexanderplatz* s jazykem zacházet nanejvýš obezřetně.

2.2.1 Berlínský urbanolekt

Jak vyplývá z výše uvedeného citátu A. Döblina, „hlavním“ jazykem románu je berlínský urbanolekt. Tento pojem je v následujících kapitolách užíván v souladu s definicí německého sociolingvisty Norberta Dittmara. Ten vymezuje urbanolekt jako městskou varietu jazyka, která tvoří průsečík mezi varietami se specifickou místní, diatopickou dimenzí (dialekty) a varietami se specifickou dimenzí diastratickou, tedy s určitým hodnocením sociálním (sociolekty) (Dittmar 1997: 195). Označení berlínský dialekt či berlínský sociolekt by tak tuto jazykovou varietu nutně ochuzoval o jednu z jejích základních rozměrů.

Dittmar považuje urbanolekty za „prototyp substandardu“, přičemž konkrétně berlínský urbanolekt byl sociálně stigmatizován již od konce 19. století (Dittmar 1997: 195). Totéž potvrzuje i S. A. Johnson, když říká, že berlínským urbanolektem mluví na konci 19. století převážně nižší sociální vrstvy. Ostatně již Agathe Lasch v publikaci *Berlinisch* z roku 1928 konstatuje, že „berlínština“ se v průběhu 18. a 19. století postupně vyvinula z obecného jazyka vlastního všem vrstvám v obecný, substandardní jazyk vrstev nižších (Lasch 1928: 216). S. A. Johnson však zároveň poukazuje na fakt, že již od doby vzniku Německé říše s hlavním centrem v Berlíně v roce 1871 zahrnuje berlínský urbanolekt také pozitivní označení sociální identity s jednou z politicky,

ekonomicky i kulturně nejvýznamnější metropolí své doby, vedle Paříže či Moskvy. Tuto „dvojí identitu“ berlínského urbanolektu podporovali také umělci jako Adolf Glaßbrenner či Heinrich Zille. Tato varieta se objevovala na pódíích, v kabaretech a v literatuře (Johnson 1995: 29).

S tímto ambivalentním hodnocením berlínského urbanolektu do značné míry koresponduje jeho role v románu *Berlin Alexanderplatz*. Anke Detken ve své z translátologického hlediska zajímavé knize *Döblins ›Berlin Alexanderplatz‹ übersetzt* dochází k závěru, že má berlínský urbanolekt v Döblinově románě dvojí funkci. Na jednu stranu je výrazem specifického lokálního koloritu, funguje tedy jako dialekt (který A. Detken označuje jako regiolekt). V této funkci se rozhodně neomezuje pouze na promluvu postav s nižším sociálním statutem, ale objevuje se např. také na některých místech v řeči vypravěče či alegorických postav Smrti a nevěstky Babylon. Zároveň ale také odráží sociální diferenciaci společnosti, a plní tak funkci sociolektu (Detken 1997: 70–71). Detken cituje např. Paridama von dem Knesebeck, který při převodu cizích slangů do němčiny doporučoval: „[...] bei großstädtischer Atmosphäre etwa die Anwendung von Argot oder im Deutschen eine Ausdrucksweise, wie man sie früher am Alexanderplatz in Berlin hören konnte“ (citováno dle Detken 1997: 77).

Tuto tezi potvrzují i tři ze čtyř překladů románu *Berlin Alexanderplatz*, které Detken analyzovala. V překladu anglickém, francouzském i starším španělském, které byly vydány mezi lety 1931 a 1933, je užito nespisovného jazyka s množstvím slangových a argotických výrazů. Pouze jazyk novějšího španělského překladu z roku 1982 se zakládá na spisovné bázi, a vynechává tak prvky berlínského urbanolektu bez náhrady.

Další potvrzení toho, že je berlínský urbanolekt v románě užíván k sociální diferenciaci postav, lze najít v díle samém. Tak například se dialog dvou lékařů, primáře a jeho asistenta, odehrává výhradně ve spisovné němčině. Jediný prvek berlínského urbanolektu, který lze na těchto třech stránkách románu najít, je nahrazení explozivní -g-frikativou -j-, a to ve slově, ve kterém by se v rámci běžného dialogu neobjevil: „Joethe“. Goetha primář zmiňuje ve svém jízlivém proslovu k asistentovi, kterého si dobírá kvůli jeho příliš pokrokové diagnóze (BA: 457).

Obě tyto funkce berlínského urbanolektu, tedy vykreslení lokálního koloritu i sociálního postavení postav, reflektuje také Anna Siebenscheinová v doslovu k českému překladu

z roku 1968: „Spisovatel dokonale ovládá mluvenou berlínštinu, berlínský slang zlodějů, argot pasáků, hantýrku nevěstek, dovede jich použít, dovede se jimi domluvit a dorozumět. Dobové písničky, odrhovačky, které odevzdává generace generaci, šlágry, reklamní hesla, prostě všechno, čím velkoměsto zpívá a lomoží, prostupuje vypravovaným textem v strhujícím rytmu. Je málo knih, v nichž psychologický, sociologický a filologický záznam řeči je tak věrný, spolehlivý a hodnotný jako v jazyce tohoto románového díla, které má mimořádnou cenu dokumentu.“ (Siebenscheinová 1968: 367)

2.2.2 Literární jidiš

Berlínský urbanolekt není jediným zdrojem nestandardních jazykových prvků v románě *Berlin Alexanderplatz*. Hned na jeho počátku vystupují tři židé, v jejichž přímé řeči se vyskytují prvky tzv. literárního jidiš. Promluva jedné z židovských postav tak bude tvořit druhou část analýzy v rámci této práce. Aby bylo možné zhodnotit prvky, kterými se řeč této postavy liší od standardní němčiny, je potřeba obecně vyložit funkci jazyka židovských postav v německé literatuře.

Pojem tzv. literárního jidiš („Literaturjiddisch“) zavedl Matthias Richter (1995), autor publikace *Die Sprache jüdischer Figuren in der deutschen Literatur (1750–1933)*. Chtěl jeho prostřednictvím upozornit na skutečnost, že je třeba rozlišovat mezi skutečnou mluvou židů a řečí silně stylizovanou, která se v německé literatuře vkládá do úst židovským postavám (Richter 1995: 12). V první řadě je přitom podle něj lhostejné, jestli se jazykové zvláštnosti, které způsobují, že jsou literární postavy vnímány jako židovské, opravdu shodují s reálným jidiš, či nikoli. Díky opakovanému využívání této mluvy v různých dílech se její jednotlivé části stávají do velké míry součástí jisté konvence, podobně jako další znaky, považované za typicky židovské (jména jako Cohn či Schmucl či fyzické znaky, jako je výrazný nos) (Richter 1995: 99).

Ve skutečnosti jazykové rozdíly mezi židy a jejich nežidovským prostředím více méně vymizely v průběhu 19. století. Tento původní, specifický idiom německých židů tak ve 30. letech 20. století existoval ve své plnosti nanejvýš už jenom v malých, většinou venkovských enklávách (Richter 1995: 8). Jak konstatuje Richter, nejde tedy o pravost („Echtsein“), ale o zdání pravosti („Echtwirken“) (Richter 1995: 13). Ke stejnému závěru dochází i Hans Peter Althaus (1981) ve stati *Soziolekt und Fremdsprache. Das*

Jiddische als Stilmittel in der deutschen Literatur. Jako příklad uvádí román *Soll und Haben* (1855) od Gustava Freytaga, ve kterém Freytag užil jidiš tak, „[...] wie er sich das Jiddische vorstellte. Das hat aber der beabsichtigten Wirkung keinen Abbruch getan, [...]“ (Althaus 1981: 221).

Funkce specifických prvků v promluvě židovských postav se v dějinách německé literatury měnila. Althaus dokládá, že v první polovině 18. století panoval o židovský sociolekt velký zájem, vznikla v té době řada vědeckých publikací, které se jím zabývaly. Tomu odpovídal i účinek, kterého bylo prostřednictvím prvků jidiš (respektive prvků, které autoři za jidiš pokládali) dosahováno v literatuře. Althaus zdůrazňuje, že nešlo o jazykovou diskriminaci, ale o vzbuzení dojmu kuriozity, údivu či pobavení informovaného publika (Althaus 1981: 216).

Později, konkrétně od období Sturm und Drang, tedy zhruba od druhé poloviny 18. století, se ale dle Althause prosadil jiný pohled na jidiš (Althaus 1981: 218). Také podle Richtera byl jidiš považován za méněcennou, zkaženou a pokřivenou němčinu s hebrejskými prvky (Richter 1995: 8). Od té doby byl jidiš v literatuře využíván jednak ke komickým účinkům (Richter 1995: 9), jednak začala výrazná jazyková charakteristika židů v literatuře tvořit jeden z kořenů protižidovské agitační literatury (Althaus 1981: 218). V roce 1848 tento fakt explicitně popsal Julian Schmidt ve stati *Theater-Juden*: „das Jüdische [sei] offenbar viel komischer [...] als die übrigen Dialekte zusammengenomen.“ (citováno dle: Richter 1995: 8). Dle Althause autoři 19. století jako Freytag, Reuter a Brinckman způsobili posun od jidiš jako prostředku charakterizace k jidiš jako prostředku typizace negativních židovských postav (Althaus 1981: 224). Symptodem postupně se prosazujících pseudovědeckých rasistických názorů je i stat' Richarda Wagnera *Das Judentum in der Musik* z roku 1849, který popisuje zvuk židovské mluvy jako cizorodý a nepřátelský, jako syčivý, řvavý, bzučivý a pokřivený (převzato z: Gelber 1986: 171).

Richter však upozorňuje na to, že možnost zneužití zvláštnosti jazyka židů ve službách antisemitismu ještě neznamená, že by tomu tak skutečně pokaždé bylo (Richter 1995: 9). Obecně se však přiklání k domněnce (kterou by bylo potřeba ověřit na rozsáhlém empirickém materiálu), že postavy židů, které jsou ztvárněny jako negativní, zpravidla „mluví“ literárním jidiš, a naopak takové židovské postavy, které

jsou popsány jako kladné, „mluví“ neutrální němčinou (Richter 1995: 125–126). Minimálně od druhé poloviny 18. století tuto tendenci potvrdil výzkum Herberta Jenzsch, který analyzoval mluvu téměř všech židovských postav, vyskytujících se v literatuře pozdního 18. století (Richter 1995: 126). Existují však i literární díla, ve kterých jsou židovské postavy charakterizované literárním jidiš pozitivní (např. novela *Vögele der Maggid* od Arona Bernsteina z roku 1857 či sbírka povídek *Der Gezeichnete* od Jacoba Picardse z roku 1936). Richter tedy dochází k závěru, že literární jidiš stimuluje protižidovské stanovisko až tehdy, je-li tento nepřátelský potenciál v textu skutečně aktualizován (Richter 1995: 129).

Je proto třeba zohlednit dvě skutečnosti: Zaprvé je nutné si uvědomit, nakolik je charakterizační efekt („Markierungseffekt“) silný, což závisí na míře, ve které jsou jednotlivé prvky literárního jidiš v porovnání s ostatními prvky nestandardní němčiny a celkově se svým jazykovým okolím nápadné (Richter 1995: 129). Zadruhé musí být na efekt vyvolaný užitím literárního jidiš pohlíženo v souvislosti se všemi prvky textu, které konstituují jeho smysl. Těmi jsou především jednání, koncepce a konstelace postav, témata jejich řeči a postoj autora (Richter 1995: 131).

Tak například v roce 1905 užil Richard Beer-Hofmann v díle *Der Graf von Charolais* jidiš k psychologickému odůvodnění jednání postavy, která náleží ke skupině lidí, kteří zažívali staletí útlaku a boje o přežití (Althaus 1981: 225). Gustav Meyrink dosáhl užitím jidiš v románu *Golem* zvláštního charakteru postav; pomocí těchto specifických prvků diferencoval mezi různými úrovněmi fantastična (Althaus 1981: 226). Robert Neumann v roce 1927 dokonce užil jidiš k parodii na antisemitskou literaturu (Althaus 1981: 226). Max Frisch využil ve své divadelní hře *Als der Krieg zu Ende war* (1949) postavy mluvící němčinou s prvky jidiš jako symbol pro tlumočníka, zprostředkovatele mezi Německem a Ruskem (Althaus 1981: 230).

Jak vyplývá z tohoto krátkého přehledu, nelze funkci prvků literárního jidiš v literárních textech určit bez znalosti konkrétního díla. Richter však jmenuje dvě základní funkce literárního jidiš. První z nich je – stejně jako u jiných dialektů – různými způsoby charakterizovat postavu, která jím „mluví“ (Richter 1995: 124). Druhou základní funkcí literárního jidiš je, opět jako u jiných prostředků nestandardní němčiny, docilování efektu reality („Realitätseffekt“), a to i v tom případě, pokud by přesnější zkoumání ukázalo, že užití prvků ve skutečnosti reálné nejsou (Richter 1995: 124).

Jaká je tedy funkce literárního jidiš v románě *Berlin Alexanderplatz*? Při hledání odpovědi na Richterovu otázku, nakolik jsou tyto prvky v románě výrazné, se lze opět obrátit na jeho publikaci. Zde Richter sám zmiňuje román *Berlin Alexanderplatz* jako příklad polyglotického textu, ve kterém jsou prvky literárního jidiš v mluvě židovských postav téměř nenápadné (Richter 1995: 130). Co se týče ostatních prvků, konstituujících význam textu, rozhodně nevyvolávají antisemitské nálady. Analyzovaná židovská postava je líčena jako poněkud excentrická, avšak rozhodně empatická a dobrosrdečná.

Při hodnocení užití literárního jidiš u židovských postav románu je nutné zohlednit i dobový kontext Berlína na konci 20. let 20. století. Také tuto temnou stránku dějin Německa Döblin (ať už úmyslně či nikoli) reálně zachytil v mnohých výpovědích svých postav. Všudypřítomné antisemitské nálady se odráží například v následujících větách: „Kupte si tudle kravatu u Tietze nebo u Wertheima, anebo víte co? Jesli nechcete kupovat u židů, kupte si tu kravatu jinde. Kupte si ji u mě. Já sem árijec.“ (KJ: 52)

Literárního jidiš v románě *Berlin Alexanderplatz* si všímá také Anke Detken: „Im Berlin der zwanziger Jahre spielt das Jiddische eine wichtige Rolle, und im Roman finden sich Anklänge an diese Sprache. Vom Hochdeutschen abweichende Lautungen [...] charakterisieren ihre Sprecher als nichtassimilierte Ostjuden.“ (Detken 1997: 83)

Ve vztahu k židům tedy Döblin v románě *Berlin Alexanderplatz* odráží realitu své doby, přičemž mu i literární jidiš slouží jako prostředek k dosažení efektu reality. V oblasti Berlína ležící severovýchodně od Alexandrova náměstí žilo v době vzniku románu velké množství židů (Sander 1998: 8). Zároveň tyto jazykové prvky slouží k dokreslení židovských postav, jednoznačně je charakterizují jako příslušníky židovské etnické skupiny. Na druhou stranu to ovšem není prostředek k vyvolání nepřátelských nálad či k zesměšnění dotyčných postav.

3 České překlady románu *Berlin Alexanderplatz*

Román *Berlin Alexanderplatz* se ihned po svém vydání stal úspěšným bestsellerem, renomované noviny jej označovaly jako literární událost roku 1929 a počítaly jej k nejdůležitějším německým knihám po roce 1918. Do okamžiku převzetí moci nacisty v roce 1933 se dočkal 50 000 výtisků. (Sander 1998: 142). Döblin hned na začátku roku 1930 začal s jeho přepracováním do podoby rozhlasové hry, od této myšlenky však později z uměleckých důvodů upustil (Sander 1998: 223–225). V roce 1931, tedy dva roky po svém vydání, se román dočkal zfilmování. Jeho premiéra nalákala množství prominentů, mimo jiné i Liona Feuchtwangera, Bertolta Brechta, bratry Mannovi, Arnolda Zweiga aj. (Sander 1998: 228–234).

Není proto divu, že byl román velmi rychle přeložen do různých jazyků. V roce 1930 byl zhotoven překlad do holandštiny, o rok později do angličtiny a italštiny, v roce 1932 následoval španělský překlad, v roce 1933 francouzský, a do roku 1936 byl román přeložen do dalších pěti jazyků (Sander 1998: 142). Nechyběly ani dva překlady české z let 1935 a 1968. Následující dvě dílčí kapitoly si kladou za cíl zasadit je do kontextu dobové nakladatelské politiky a představit obě překladatelky.

3.1 Překlad z roku 1935

První český překlad románu *Berlin Alexanderplatz* byl vydán v roce 1935. V tehdejší Československu vládlo nadšení pro národní samostatnost a odvrhnutí dosavadního kulturního područí (Hrala 2002: 163), což se projevovalo mimo jiné přebujením překladové tvorby. Její úroveň byla však velmi rozkolísaná, průměrné překlady byly úrovně poměrně nižší než snad kdykoli předtím (Levý 1996: 229). Kromě vrcholných děl se ve velkém množství vydává literatura módní, někdy i braková, spíše efektní než kvalitní. Rozhodujícím faktorem při tvorbě překladů byl nenasycený knižní trh (Hrala 2002: 163).

Z německého jazyka se často překládali naturalisté, expresionisté a novoromantické, tedy autoři přelomu století a mladí spisovatelé počátku století dvacátého (Hrala 2002: 173). M. Hrala dále konstatuje: „Pro čtenáře, ovšem pro trochu jinou vrstvu, byli přitažliví i autoři píšící prostě, jednoduše, ale na úrovni, jako například Hans Fallada (*Občánku, a co teď?*, přel. Josef Vrbata, 1933 [...]), Erich Kästner

(*Fabian*, přel. v roce 1933 Miloš Hlávka [...]; *Létající třída*, přel. Marta Třísková, 1935; [...]) aj.“ (Hrala 2002: 174). M. Hrala v *Kapitolách z dějin českého překladu* mezi překládanými autory z němčiny explicitně jmenuje i „expresionistického průkopníka“ Alfreda Döblina, konkrétně překlad *Valdštejna* od Miloslava Novotného (1931) a románu *Berlín. Alexandrovo náměstí* v překladu Zdeňky Münzerové (Hrala 2002: 175).

Překladatelka Dr. Zdeňka Münzerová se narodila 5. září 1902 v Čelákovících, v roce 1939 emigrovala do USA. Působila v knihovnách OSN, v Rockefellerově institutu a v Metropolitním muzeu (<http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-103.html>, citováno 15. 08. 2012). Byla redaktorkou, překladatelkou z angličtiny a z němčiny, kunsthistoričkou a knihovnicí. Svými uměnovědnými a kulturně-politickými statěmi přispívala do čtvrtletníku Společnosti pro vědy a umění *Proměny*, který vycházel v New Yorku a jehož posláním bylo – v souladu s programovými cíli vydavatelské organizace – prezentovat výsledky práce vědců a umělců českého a slovenského původu žijících ve svobodném světě (Slovník české literatury po roce 1945, <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=190>, citováno 07. 10. 2011).

Z. Münzerová byla autorkou několika publikací:

- Münzerová, Zdeňka. 1930. *Das Agneskloster in der Prager Altstadt. Ein Beitrag zur Geschichte der Frühgotik in Böhmen*. Würzburg: Julius-Maximilians-Universität Würzburg. Philosophische Fakultät. Disertační práce,
- Münzerová, Zdeňka. 1932. *Staronová synagoga v Praze: s 21 vyobrazeními*. Praha: Zdeňka Münzerová,
- Münzer, Jan – Münzerová, Zdeňka. 1941. *We were and we shall be: the Czechoslovak spirit through the centuries*. New York: F. Ungar,
- Branberger, Jan – Münzerová, Zdeňka (ed.). 1948. *Svět v opeře: 589 obsahů oper, melodramů a tanečních her pro návštěvníky divadelních představení a pro posluchače rozhlasu*. Praha: Orbis.

Součástí tvorby Z. Münzerové je také překlad řady knih, často věnovaných tématům chudoby:

- Asch, Šalom. 1933. *Matka*. Praha: Družstevní práce,
- Golding, Louis. 1935. *Magnoliová ulička*. Praha: L. Mazáč,
- Priestley, John Boynton. 1935. *Andělská ulička*. Praha: Julius Albert,
- Gale, Zona. 1936. *Slečna Lulu*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje,

nebo dobrodružné a sci-fi tématice:

- O'Flaherty, Liam. 1936. *Zlatý dům*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje,
- Stower-Hehr. 1936. *Země sedmi sopek*. Praha: Orbis,
- Roberts, Cecil. 1947. *Victoria 4,30*. Praha: Jos. R. Vilímek.

Vedle těchto překladů zábavné literatury však Zdeňka Münzerová přeložila také díla řady významných německých autorů:

- Mörike, Eduard. 1928. *Mozartova cesta do Prahy*. Praha: Adolf Synek,
- Roth, Joseph. 1934. *Tarabas: Host na této zemi*. Praha: Václav Petr,
- Wassermann, Jakob. 1934. *Třetí existence Josefa Kerkhove*. Praha: Melantrich,
- Canetti, Elias. 1937. *Zaslepení*. Praha: L. Mazáč,
- Perutz, Leo. 1938. *Švédský jezdec*. Praha: Jos. R. Vilímek.

Zdeňka Münzerová zemřela 17. listopadu 1986 v New Yorku.

3.2 Překlad z roku 1968

Jak již bylo řečeno, dočkal se román *Berlin Alexanderplatz* i druhého překladu do češtiny, a to v roce 1968. Po roce 1948 se na náš knižní trh z německé jazykové oblasti dostávaly převážně knihy z NDR, hrubě poznamenané simplifikující politickou tendencí padesátých let (*V stalingradském kotli*, *My synové*, *Tak jsme žili*, *Lidé po našem boku*) (Hrala 2005: 16). Vydavatelskou jistotou byla klasická literatura a dávno zemřelí autoři, kteří již byli „marxisticky“ zhodnoceni (Goethe, Schiller, Heine atd.), vydávali se i realističtí autoři 19. století (Gottfried Keller, Theodor Fontane). K modernějším spisovatelům se přistupovalo s výběrem, nejvíce se ke slovu dostávali ve volnější

atmosféře 60. let. Jde například o Hermanna Hesseho, Christiana Morgensterna nebo Arthura Schnitzlera (Hrala 2005: 19). V tomto kontextu byl vydán i druhý český překlad románu *Berlin Alexanderplatz*.

Alfred Döblin podle všeho patřil k autorům, kteří směli být v ČSSR vydáváni. Během komunismu u nás vyšla celkem tři jeho díla: *Berlín, Alexandrovo náměstí* (1968), *Valdštejn* (1981) a *Milost se neuděluje* (1985) (Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských 1987: 194). K vydání románu *Berlin Alexanderplatz* jistě přispěla i samotná skutečnost, že je toto dílo do jisté míry také kritikou kapitalismu Výmarské republiky, líčící obtížný život proletariátu v době obrovské inflace. Svou roli mohla hrát také premiéra rozhlasové hry, kterou Döblin připravoval již v roce 1930. Ta byla odvysílána v roce 1963 v rozhlase Berliner Rundfunk v NDR (Sander 1998: 226).

Překlad zhotovila PhDr. Kamila Jiroudková. Narodila se 7. prosince 1915 v Přerově, zemřela 21. května 1976 v Praze. Byla pracovnící Svazu československých spisovatelů a překladatelkou z němčiny, slovenštiny a ruštiny (Informační systém abART. Kamila Jiroudková, <http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?IDosoby=31719>, citováno 20. 08. 2012).

Během své překladatelské činnosti se K. Jiroudková sama dvakrát přesvědčila o moci politické cenzury v tehdejší ČSSR. V roce 1977 měl vyjít její překlad románu *Železný Gustav* od Hanse Fallady (originál vyšel už v roce 1941), ale takový titul byl pro cenzuru neúnosný. Název proto musel být změněn na *Zlato za železo*. Ještě větší komplikace provázely vydání jejího překladu sbírky povídek *Neobvyklá setkání* (1973) od Anny Seghers, a to i přesto, že se jednalo o autorku žijící v NDR. Jednu z hlavních postav představoval Franz Kafka, který byl v tehdejší Československu tabuizovaný, a proto mohla kniha vyjít až v roce 1977 a s náležitou předmluvou (Hrala 2005: 17).

Seznam děl přeložených Kamilou Jiroudkovou svědčí o tom, že byla významnou překladatelkou z německého jazyka. K jejím překladům patří například tyto:

- Heine, Heinrich. 1951. *O Německu*. Praha: Československý spisovatel (spolu s Annou Siebenscheinovou),
- Fallada, Hans. 1954. *I ve smrti sami*. Praha: Československý spisovatel,

- Fallada, Hans. 1958. *Pijan*. Praha: Československý spisovatel,
- Fallada, Hans. 1958. *Vlk mezi vlky*. Praha: SNKLHU,
- Goethe, Johann Wolfgang von. 1961. *Viléma Meistera léta tovaryšská aneb Odříkání; Viléma Meistera divadelní poslání*. Praha: SNKLU,
- Engelhardt, Ingeborg. 1968. *Lod' do Grónska*. Praha: Mladá fronta,
- Keller, Gottfried. 1969. *Zelený Jindřich*. Praha: Odeon,
- Seghers, Anna. 1972. *Vzpouřa rybářů ve Svaté Barbaře*. Praha: Odeon,
- Storm, Theodor. 1973. *Pavel komediant*. Praha: Albatros,
- Fontane, Theodor. 1974. *Toužení soužení*. Praha: Svoboda,
- Fallada, Hans. 1977. *Zlato za železo*. Praha: Odeon,
- Seghers, Anna. 1977. *Neobvyklá setkání*. Praha: Svoboda,
- Storm, Theodor. 1977. *Včelí jezero*. Praha: Mladá fronta: Naše vojsko,
- Wolf, Christa. 1977. *Berlín, Pod lipami*. Praha: Československý spisovatel.

4 Převod cizích dialektů a sociolektů v českých literárních překladech

Z translatologického zaměření této práce vyplývá otázka, jakým způsobem jsou do češtiny převáděny dialekty a sociolekty při překladu cizojazyčných literárních děl. Protože se jedná o problematiku, která je pro tuto práci klíčová, je jí a otázkám s ní souvisejícím věnována tato kapitola a následující podkapitoly 4.1, 4.2 a 4.3.

Názory na převod dialektů a sociolektů se lišily již v 19. století. Kufnerová zmiňuje např. spor V. B. Nebeského, zastánce užití spisovné varianty češtiny při překladu dialektu, s J. Durdíkem, který prosazoval nahrazování cizího dialektu některým nářečím českým (Kufnerová 1994: 68). V průběhu 20. století se pohled na toto téma dále vyvíjel, v nejednom případě bylo s větším či menším úspěchem využíváno substitute cizího dialektu českým (překlad *Veselých žen windsorských* J. V. Sládka, překlad románu *Veselí občané Sichešťi* L. Faltové, *Hrozny hněvu* v překladu V. Procházky, *Dopisy poslance bavorského zemského sněmu* v překladu J. Homoly a další) (Kufnerová 1994: 70). Soudobý literární překlad však užívá útvaru, „[...] jehož základem v rovině zvukové a tvarové je obecná čeština v různé míře a v různých rovinách ozvláštňená regionálními dialektismy, jež z hlediska lokalizace a charakterizace nepůsobí nijak rušivě.“ (Kufnerová 1994: 70)

K překladu nářečí vyslovuje svá doporučení i Jiří Levý. Také on považuje převod nářečí za problematický: „Charakterizovat mluvčího jako obyvatele Bavorska nebo Bretaně není českými jazykovými prostředky možné; jediné, čeho může překladatel dosáhnout, je odlišit řeči venkovana od jazykově vyspělejších postav, které mluví celonárodním jazykem.“ (Levý 1998: 127) Levý však varuje před plným vystižením řeči venkovana. Doporučuje užít nespisovných prvků pouze náznakem a dbát na to, aby bylo užito jazykových rysů regionálně bezpříznakových, tedy „takových fonetických, lexikálních nebo syntaktických rysů, které jsou společné několika nářečím, proto se přestávají cítit jako specifické pro určitý kraj [...]“ (Levý 1998: 128).

Překladu nářečí, slangu a obecně nespisovných prvků se podrobně věnuje Ján Vilikovský (2002). V části své práce věnované obecně nestandardním jazykovým prvkům Vilikovský říká, že by z funkčního hlediska bylo žádoucí reprodukovat stylistickou hodnotu těchto prvků co nejdůsledněji. Tomu však brání fakt, že jsou

takové prvky bezprostředně svázány s domácím jazykem a jejich stylistické a emocionální konotace lze vnímat pouze na jeho pozadí (Vilikovský 2002: 162). Rozložil proto problém reprodukce nespisovných jevů na tři úrovně: úroveň obecného denotativního významu, úroveň zvláštních komponent a úroveň jedinečných komponent (Vilikovský 2002: 163). Obecný denotativní význam lze reprodukovat bez větších problémů. Pro tuto práci je zajímavější druhá a třetí úroveň. Pod pojmem „zvláštní komponenty nespisovných prvků“ si Vilikovský představuje funkci v rámci díla – jde o prvky charakterizační, o protiklad mezi spisovným a nespisovným jazykem či o záměr humoristický a expresivní. Také tyto významové komponenty lze v cílovém jazyce reprodukovat, a to prostřednictvím vhodně zvolených stylových prostředků. Na tuto úroveň se zaměřuje i analýza nespisovných prvků v další části této práce. Třetí úroveň, tedy jedinečné komponenty nespisovných prvků, ke kterým Vilikovský řadí asociace a citové reakce, které se na použité jazykové prvky vážou ve výchozí kultuře, reprodukovat nelze. Vilikovský konstatuje: „Patří sem [...] také představa, kterou o něm [určitém dialektu] čtenář má, jaké duševní charakteristiky předpokládá u jeho uživatelů, jaké asociace se k němu vážou.“ (Vilikovský 2002: 163) Tyto kulturní faktory, či slovy Jiřího Levého externí instrukce k charakterizování postav, proto nejsou a ani nemohou být předmětem zájmu této práce.

Větší obtíže než převod nespisovných prvků podle Vilikovského přináší převod geografických nářečí, kde je třeba brát zřetel i na lokalizační efekt. Každé nářečí je tak fakticky jedinečné a nemá analogie v jiných jazycích (Vilikovský 2002: 165). Použije-li se jako ekvivalent výchozího nářečí nějaký dialekt jazyka cílového, působí to často rušivě, protože „čtenář cítí konflikt mezi známým nářečím a lokalizací originálu“ (Vilikovský 2002: 165). Přístup k reprodukci dialektu musí být podle Vilikovského různorodý, protože dialekty mají v různých jazycích rozdílné konotace. Uváděn je příklad Slovenska, kde se nářečí pojí s představou nevzdělanosti, v Německu naopak vyvolává představu „zdravého světa“ a tradičních hodnot. Od těchto dvou konotací se zcela liší konotace velkoměstských dialektů, kdy například londýnský dialekt v Dickensově díle reprezentuje odpor vůči „správné“ řeči vládnoucích vrstev. V cílovém jazyce je pak třeba vytvořit systém jazykových prostředků se stejnými stylistickými konotacemi (Vilikovský 2002: 165–166).

Také Marie Bretlová (1995) ve své diplomové práci na Ústavu translatologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy z roku 1995, věnované překládání německých dialektů do češtiny, zkoumá možnosti převodu nářečí s ohledem na jeho funkci. Dochází k závěru, že jedná-li se o dialekt nižších společenských vrstev, kdy je u nářečního mluvčího rozhodující jeho původ sociální, nikoli regionální, lze tento dialekt nahradit jazykovou variantou nižších společenských vrstev. A právě v tomto případě Bretlová doporučuje výše zmíněný útvar na bázi obecné češtiny, definovaný Zlatou Kufnerovou. Obtížnější je překlad dialektu, jehož funkcí je zobrazovat určitý lokální kolorit. V tomto případě není užití dialektu cílového jazyka možné, lze nanejvýš čtenáře explicitně v úvodu díla či přímo v textu upozornit, že se mluvčí od standardního jazyka odchyluje. Dalším problémem může být situace, kdy určité nářečí v originále zprostředkovává specifickou konotační hodnotu, kterou by měl zohlednit i překladatel. Substituci jednoho dialektu jiným navrhuje Bretlová v případě, že dialektální zvláštnosti představují hlavní téma literárního díla (Bretlová 1995: 78–80).

Jana Hoffmanová (1981) v článku *K nespisovným prvkům ve dvou českých překladech Šukšiny Červené kaliny* uvádí, že překladatel do češtiny má dvě možnosti, jak naložit s nespisovnými prvky v originálním textu: „[...] buď se snaží zachovat co nejvěrněji atmosféru originálu [...], a tedy aspoň přibližně zachovat i míru a způsob využití nespisovných prostředků, vytváření hovorového koloritu v originálu, nebo u něho převládá potřeba zasadit překlad co nejorganičtěji do českého (i jazykového) kontextu a dosáhnout přirozené hovorovosti [...]“ (Hoffmanová 1981: 234). V druhém případě hovorovost zeslabuje či zesiluje.

Z tohoto stručného přehledu možností převodu dialektů a sociolektů vyplývá, že byl v moderní teorii překladu vypracován poměrně komplexní pohled na tuto problematiku. Tento přehled však pro analýzu nespisovných prvků v českých překladech románu *Berlin Alexanderplatz* není ze dvou důvodů dostačující. Jednak zde byl vylíčen pouze současný stav reflexe této problematiky, jednak je zřejmé, že překladatelská praxe a konvence jednotlivých překladatelů vždy neodpovídají dobovým teoretickým úvahám o překladu. Právě dobové konvence jsou jedním ze zásadních faktorů, které užití nespisovných prvků v literatuře ovlivňují (Levý 1998: 170), a hodnotit překlady románu *Berlin Alexanderplatz* lze také pouze s ohledem na ně – jak konstatoval K. Hausenblas, je třeba sledovat „úlohu různých útvarů češtiny, jakou v uvedeném období plnily

v dílech umělecké literatury“ (Hausenblas 1969: 98), protože pouze tehdy má kritik k dispozici „potřebné předpoklady k soudům hodnotícím“ (Hausenblas 1969: 99). Pro tuto práci je tudíž neméně důležité znázornit konkrétní příklady, jak byla obecná čeština skutečně využívána k charakterizaci postav v české literatuře, a to jak v původních, tak v překladových dílech. Užívání obecné češtiny se věnují části 4.2 a 4.3 této práce. V části 4.1 bude tento jazykový útvar definován a budou stručně popsány jeho nejdůležitější charakteristické prvky.

4.1 Charakteristické rysy obecné češtiny, slang, argot

Před samotným výčtem rysů charakteristických pro obecnou češtinu je třeba tento jazykový útvar definovat a alespoň stručně pojednat postavení obecné češtiny vzhledem k ostatním útvarům českého jazyka.

Jazykové útvary vymezila dvojice autorů Jiří Hronek a Petr Sgall ve své publikaci z roku 1992 jako úplné jazykové systémy (ve smyslu plných souborů vyjadřovacích zvyklostí), které se mezi sebou liší i celými skupinami podstatných mluvnických rysů. Vedle spisovné češtiny tvoří samostatné jazykové útvary také dialekty a interdialekty (které spojují určité skupiny nářečí), především ale i varieta, která nemá užší místní omezení, ale přitom je nespisovná (Hronek – Sgall 1992: 11). Právě jako „jazykový útvar s širší než nářeční platností“ označil ve 30. letech 20. století Bohuslav Havránek obecnou češtinu (Hronek 1972: 11).

O postavení obecné češtiny vzhledem k češtině spisovné proběhla v letech 1960–1963 na stránkách ruského časopisu *Voprosy jazykoznavania* a českého periodika *Slovo a slovesnost* poměrně bouřlivá diskuze. Její analýzu provedla Altanchimeg Jargalsaikhan ve své bakalářské práci na Ústavu bohemistických studií Univerzity Karlovy v roce 2010. Hlavní spor se rozhořel mezi J. Běličem, který považoval obecnou češtinu za nespisovný, územně omezený hybridní útvar kombinující obecně české a spisovné jevy, a P. Sgallem, který v obecné češtině spatřoval celonárodní útvar, který je v běžném hovoru prestižní. Zatímco Sgall navrhl přijmout část obecně českých jevů do kodifikace, snažil se Bělič prosazovat hovorovou češtinu, která je součástí jazyka spisovného (Jargalsaikhan 2010: 33).

Na Sgallův názor reagoval také B. Havránek, který několikrát upozornil na to, že: „Obecná čeština sice aspiruje na úlohu celonárodní, ale jen aspiruje.“

(Havránek 1963: 258) To také komplikuje poměr obecné a hovorové češtiny, který Havránek charakterizuje jako „více povahy kvantitativní, než kvalitativní“ (Havránek 1963: 258). Širší přijetí obecně českých jevů jako rovnoprávných se spisovnými by pak podle něj znamenalo nivelizaci jazyka a ohrožení jeho stylově funkčního rozvrstvení (Havránek 1963: 259).

Podobný spor se rozhořel také v letech 2005–2007 mezi F. Čermákem, P. Sgallem a P. Vybíralem na straně jedné a K. Olivou a J. Kořenským na straně druhé (Jargalsaikhan 2010: 37–42). Ani tato diskuze však do problematiky obecné češtiny a jejího vztahu k češtině spisovné nevnesla jednoznačnost, dokonce ani nepřinesla opravdu nová fakta (Jargalsaikhan 2010: 40).

Situace týkající se obecné češtiny je tak dodnes poměrně nepřehledná. Marie Krčmová v roce 2000 konstatovala, že tento pojem „byl a je bohužel vágní“ (citováno dle: Daneš 2004: 116). Na závěr lze poznamenat, že hranice mezi spisovnou a obecnou češtinou není pevná ani jednoznačná (Hronek – Sgall 1992: 19), že také obecná čeština má své místní varianty (zhruba vymezené jako varianta východních a severovýchodních Čech, varianta západních a jižních Čech a varianta středočeská) (Hronek – Sgall 1992: 20–21) a že často dochází ke kolísání mezi spisovným útvarem češtiny a útvarem obecným (Hronek – Sgall 1992: 25).

Pro tuto práci tak zůstává klíčovým konstatování, že obecná čeština má z hlediska skutečného užívání širší než územní platnost. Zajímavá je také psychologizující poznámka J. Hronka, že vzhledem k početní převaze mluvčích běžně užívajících obecné češtiny nepocítují tito mluvčí územní omezení obecné češtiny ani v kontaktu s mluvčími z Moravy. Pocítují sice četné rozdíly v mluvě, ale z hlediska prestiže zůstávají moravské interdialekty ve zřejmé nevýhodě (Hronek 1972: 116). O významu obecné češtiny nakonec svědčí i fakt, že byly vydány dvě publikace, které se podrobně zabývají jejími rysy (Hronek 1972 a Hronek – Sgall 1992). Z nich čerpá také popis obecné češtiny v této kapitole.

Na následujících stránkách bude pozornost věnována pouze fonologické a morfologické rovině obecné češtiny. Pro tento postup existuje několik důvodů. Především jsou tyto dvě oblasti těmi, které jsou pro obecnou češtinu klíčové (Hronek 1972: 75). K vynechání popisu syntaktické roviny obecné češtiny vede především argument

Hronka a Sgalla, že se rozdíly ve větné skladbě netýkají přímo vztahu mezi obecnou a spisovnou češtinou, ale jedná se spíše o výběr prostředků podle povahy projevu (Hronek – Sgall 1992: 60). Podobná je situace u slovní zásoby, kde jde opět spíše o stylistické rozvrstvení než o rozdíly mezi spisovnou a obecnou češtinou (Hronek – Sgall 1992: 69). Navíc je poměrně problematické určit hranici mezi slovní zásobou náležející k obecné češtině a spisovnou slovní zásobou (Hronek 1972: 76). Situaci dále komplikuje poměrně rychlý vývoj lexika a odlišné vnímání stylistické hodnoty jednotlivých slov různými mluvčími (především mluvčími z různých generačních skupin) (Hronek 1972: 77). Část věnovaná lexikální rovině se tak omezí pouze na některá metodologická konstatování, nebude se však věnovat konkrétním lexikálním jevům.

Fonologická rovina

- **Úžení -é- na -í/-ý-** v pozicích, ve kterých ve spisovné češtině k této změně nedošlo. Zejména se jedná o koncovky u adjektiv ve středním a ženském rodě a o pozici uvnitř slovních kmenů. Úžení v koncovce stojí na stupnici frekvence obecně českých tvarů na prvním místě, naproti tomu se úžení v základu slova hojně vyskytuje jen u některých výrazů (např. „mlíko“), u jiných slov není tak časté a existují i slova, ve kterých se úžení nevyskytuje vůbec (např. lékař, téměř) (Hronek 1972: 22–23).
- **Diftongizace -ý- na -ej- a nahrazování -í- po -c-, -z-, -s-, někdy i po -l-.** Také zde lze rozlišovat různé pozice tohoto jevu: postavení v absolutní koncovce slova (např. „starej“, „jakej“), postavení v koncovce před souhláskou (koncovky „-ejm“, „-ejch“, „-ejma“) a postavení v základu slova („mlejn“, „strejc“) nebo v předponě („vej-,“). První pozice je z těchto tří jmenovaných územně nejrozšířenější, co se týče frekvence, obsazuje druhé místo za úžením. Geografické rozšíření druhé a třetí pozice je patrně stejné, o něco menší než -ej- v první jmenované pozici (Hronek 1972: 24–25).
- **Protetické v- před vokálem -o- na začátku slov i na švu složenin.** Tento jev je běžný u slov z oblasti všedního každodenního hovoru („von“, „vokno“, „vorat“, „vocet“, „voběd“, „vostrej“ apod.), u jiných slov („vobec“, „vosoba“, „vokres“) mají (zvláště v projevech zaměřených na spisovnost) expresivní platnost.

Existují i slova, v nichž se protetické v- nevyskytuje téměř vůbec (otec, ovoce, organizace) (Hronek 1972: 26).

- **Diftongizace ú- na ou-** Už ve své publikaci z roku 1972 konstatuje Jiří Hronek, že je tento jev nejen místně omezen na Čechy, příp. jihozápadní cíp Moravy, ale je také značně na ústupu. Stejně jako v případě protetického v- je také výskyt tohoto jevu omezen na slova typická pro každodenní hovor, z velké části spojená s venkovským životem („ouvoz“, „ouroda“, „ouhoř“ apod.). U výrazů typických pro oficiální projevy má diftongizace ú- výrazně expresivní až pejorativní ráz („ouřad“, „oučel“) (Hronek 1972: 26–27). Ve společné publikaci Jiřího Hronka a Petra Sgalla z roku 1992, ve které se popis tří prvních obecně českých jevů včetně uvedených příkladů shoduje s popisem ve starší publikaci z roku 1972, je diftongizace ú- uvedena pouze jako jev okrajový (Hronek – Sgall 1992: 33).
- **Krácení či prodlužování vokálů.** Tento jev je v publikaci z roku 1992 taktéž označen jako okrajový, ve starším díle z roku 1972 jako „drobnější“ hláskový jev (stejně jako vynechávání souhlásek v různých pozicích, zejména zjednodušování hláskových skupin, dále výslovnost cizích slov a některé jednotlivé změny souhlásek popsané níže) (Hronek 1972: 27–28). Krácení vokálů je nejčastější u -í- a -ů- v poslední slabice („domu“, „dolu“, „stuj“, „muj“, „luj“, „puč“, „stolum“, „pani“, „neni“, „nevím“, „prosim“, „naším“), u -í- i mimo poslední slabiku v některých lexikalizovaných případech („upřimnej“, „řikám“), stejně jako v případě některých typických slov, u kterých je navíc časté kolísání („pomahat“, „namahat se“, „lékárna“, „dešť“, „pero“). Také prodlužování vokálů se vyskytuje jen v určitých slovech a často kolísá: „pívo“, „móre“, „lůže“, „dóle“, „hóří“, „dvěře“ (Hronek 1972: 30–31).
- **Vynechávání konsonantů v různých pozicích.** Velkou část slov, ve kterých jsou vynechávány konsonanty, tvoří výrazy obsahující celé souhláskové skupiny, které jsou vynecháváním zjednodušovány. Jedná se zejména o vynechávání -t- a -tʰ- na začátku slov před explozivou („kanička“, „kadlec“, „kaloun“) a uvnitř slov mezi souhláskami („tlouška“, „drška“, „z(v)lášník“, „šesnáct“), vynechávání -d- a -dʰ- v hláskových skupinách původně tříčlenných („prázniny“, „zvihnout“, „převčírem“, „žbán“, „žber“), vynechávání k- a g- na

začátku slov před explozivou („dyž“, „dyby“), vynechávání **h-** na začátku slov před -ř- („řbitov“, „řmí“, „řeben“, „řebík“, „říbek“), vynechávání **-z-** uprostřed slova před -m- („vemu“, „vem“), vynechávání **v-** a **f-** na začátku slov před hláskou -s-, za níž následuje exploziva („spomenout si“, „stek“, „stávat“, „skřiknout“) a uvnitř slov ve skupinách původně tříčlenných („sjetlo“, „zlášní“), vynechávání **vž-** na začátku slov před explozivou („dycky“, „dyt“). Vynecháváno je i **-l-**: „žíce“, „řemesník“, „japko“, „sed si“, „nes“ (nikoli však je-li **-l-** slabičné: vlna, vlk). V některých slovech chybí **-j-** („es(l)i“, „eště“, „přídu“, „pučit“, „puđu“) (Hronek 1972: 29).

- **Výslovnost cizích slov:** původní -s- je vyslovováno jako -z- („diskuze“, „rezort“, „renezance“), -k- se někdy v sousedství vokálů a hlásek -r-, -l-, -n- vyslovuje jako -g- („plagát“, „agát“, „ingoust“, ale i „grém“, „cyglista“, „demografie“), pod vlivem němčiny se -sp- a -st- nespisovně vyslovují jako -šp- a -št- („študent“, „Štokholm“, „špiritus“), dále existují jednotlivosti jako „škandál“ a „Škot“ (Hronek – Sgall 1992: 37).
- **Jednotlivé změny souhlásek lexikalizované povahy:** -s- : -š- („šlupka“, „škořápka“, „šmytec“, „heščí“), -s- : -c- („žencká“, „kapca“), -š- : -č- („menčí“, „lepčí“), -n- : -m- („hamba“), -čt- : -št- („štvrtek“, „štyry“), -št- : -šť- („vlašťovka“), -st- : -ct- („vect“, „plect“) (Hronek 1972: 31).

Morfologická rovina

Substantiva

- **Univerzální koncovka -ma pro instrumentál plurálu u všech rodů**, a to jak u substantiv („s děvčatama“, „s lidma“, „s pánama“), tak také u ostatních ohebných slovních druhů („velkejma“, „náma“, „třema“) (Hronek – Sgall 1992: 37–38).
- **Koncovka -ách v lokále plurálu substantiv rodu mužského životného i neživotného, před kterou se neměkčí:** „vojákách“, „rohách“, „rampouchách“ (Hronek – Sgall 1992: 39).

- **Tvar vokativu u substantiv rodu mužského životného shodný s tvarem v nominativu:** „pane Bouček“, „pane řiditel“, případně s vynechaným zdvořilostním oslovením „pane“: „Bouček, budeš to muset zaplatit.“ (Hronek – Sgall 1992: 39).
- **Zkrácená koncová samohláska u koncovky -ové v nominativu a vokativu plurálu u substantiv rodu mužského životného:** „pánové“, „středově“, „chirurgové“ (Hronek – Sgall 1992: 39).
- **Chybějící krácení kmenových samohlásek** u substantiv rodu ženského v tvarech jako travou, trav, kravám, krav (Hronek – Sgall 1992: 40).
- **Kolísání mezi vzory kost a píseň.** V obecné češtině je vzor kost na ústupu: „sole“ i „soli“, „mastě“ i „masti“, ale pouze „lodě“. Tvar podle vzoru kost se nejpevněji drží u slov zakončených na -ost („maličkostem“, „pitomostech“, „zlosti“), ale také u slova věc. U slova řeč už je běžný tvar „řečí“, dále např. „pravomoce“. Dokonce i tam, kde je vzor kost nejpevnější, se v obecné češtině objevují tvary podle vzoru píseň: „kostim“ vedle „kostem“ (Hronek – Sgall 1992: 40).
- U substantiv rodu středního v lokálu plurálu je běžná **koncovka -ách** („na střediskách“, „po pravítkách“, „v sedátkách“), což jsou tvary vnímané i ve spisovné češtině jako přípustné. Podobně se vyskytují výrazy „jabkám“, „střediskám“ vedle tvarů s koncovkou -um (Hronek – Sgall 1992: 41).

Adjektiva

- Základem **specifičnosti deklinace tvrdých adjektiv** jsou hláskové změny, které jsou charakteristické pro rozdíl mezi obecnou a spisovnou češtinou (**diftongizace -ý na -ej u maskulin, změna -é na -y/-i u neuter a feminin**) (Hronek 1972: 47). Pro úplný přehled skloňovacího vzoru „mladej“ viz např. Hronek (1972: 47).
- **Chybějící jmenný, krátký tvar přídavných jmen:** „Byli udivení, že sem mezi nemocnejma zdravej.“ (Hronek – Sgall 1992: 42).
- **Vzor jarní** se od spisovné češtiny liší tvarem „jarníma“, viz výše.

- Adjektiva skloňované podle **vzoru cizí** mají v obecné češtině **i tvary podle tvrdého vzoru** („cizej“, „cizejch“ atd.) (Hronek – Sgall 1992: 42).
- U **adjektiv v plurálu se nerozlišuje rod**: „byli udivený“, „hodný kluci“, „dobrý rajčata“, „malý města“ atd. (Hronek – Sgall 1992: 44).
- **Privlastňovací adjektiva** se krom 1., 4., popř. 5. pádu skloňují podle **vzoru „dobrej“**: „bratrovýho“, „bratrovýmu“ (Hronek – Sgall 1992: 44).
- U **stupňování přídavných jmen** se v porovnání se spisovnou češtinou rychleji šíří **přípona -ej-**: „sprostější“ (Hronek – Sgall 1992: 45).

Pronomina

- **Osobní zájmena v plurálu** mají ve všech rodech v nominativu **tvar „voni“** („Voni ty vidličky spadly, seber je.“) (Hronek – Sgall 1992: 47).
- **Osobní zájmena** mají ve všech rodech **v instrumentálu plurálu tvary zakončené na -ma**: „náma“, „váma“, „s nima“ (Hronek – Sgall 1992: 50).
- Stejně tak je zakončené **ukazovací zájmeno v instrumentálu plurálu: „těma“** (Hronek – Sgall 1992: 50).
- Velmi časté jsou tvary **ukazovacích zájmen** jako „ten(d)le“, „ten(d)le(nc)ten“, „tám(d)leten“, „tudletomu“ apod. (Hronek – Sgall 1992: 51).
- **Privlastňovací zájmena** jsou skloňovaná **podle vzoru pro adjektiva „dobrej“**. Krom toho existují i **formy s -oj-**, z nichž některé jsou považovány za spisovné, jiné nikoli (především „mojeho“, „mojemu“, dále „mojema“, „mojima“, ale i „mojim“, „mojích“). Za nespisovné jsou dále považovány i tvary „mý“, „tvý“, „svý“ (Hronek – Sgall 1992: 51).

Numeralia

- Nespisovné tvary „dvouch“, „dvoum“, „dvouma“, podobně jako „vobouch“, „voboum“, „vobouma“ dle Hronka a Sgalla ustupují před spisovnými tvary (Hronek – Sgall 1992: 52).

- Tvar číslovky „štyř“ byl zmíněn již výše, dále také „štyr“, „štyřech“, „štyrech“, „čtyrech“ (Hronek – Sgall 1992: 52).

Verba

- V obecné češtině **chybí přechodníky, vzácné jsou složené tvary pasíva** (až na výjimku „byl bit“) a **podmiňovací způsob minulý typu byl by to udělal** (až na tvar „bejval by to udělal“), v jeho významu se užívá podmiňovací způsob přítomný (Hronek – Sgall 1992: 54).
- **Ve funkci 1. osoby plurálu rozkazovacího způsobu se užívá budoucí tvar** („pudeme“), popř. i tvar přítomný („dem“) (Hronek – Sgall 1992: 54).
- **Sloveso a spona být** má v podmiňovacím způsobu v 1. osobě plurálu tvar „bysme“, ve funkci pomocného slovesa minulého času v 2. osobě singuláru tvary „si přišel“ a „přišels“, dále např. „to bys nedokázal“, „kdys tam byl“, „tys přijel“, ale také „ten obrázeks nenašel“, „letoss tam byl dlouho“, oproti tomu i „letos si tam byl dlouho“, „tu knížku si přines“ (Hronek – Sgall 1992: 54–55).
- Dále existují rozdíly mezi spisovnou a obecnou češtinou v oblasti **konjugace sloves**, dochází ke **splývání vzorů v jednotlivých třídách** (např. tisknout-minout, prosit-sázet) a dalšímu porušování spisovné normy. Podrobně je tato problematika popsána např. v publikaci od Hronka z roku 1972 (34–40) a v publikaci od Hronka a Sgalla z roku 1992 (57–60).

Tento přehled obecně českých jevů ukázal, že řadu prvků lze zařadit jak k rovině fonologické, tak k rovině morfologické. Jedná se především o tyto jevy:

- úžení -é- na -ý-/-í- a diftongizace -ý-/-í- na -ej- na rovině fonologické versus obecně české tvaroslovné koncovky adjektiv a dalších ohebných slovních druhů na rovině morfologické,
- vynechávání počátečního j- např. u 1. osoby singuláru slovesa být (ve funkci pomocného slovesa a spony) na rovině fonologické versus obecně české tvary tohoto slovesa na rovině morfologické,

- vynechávání koncového -l u minulého času některých sloves („moh“, „řek“) na rovině fonologické versus obecně české tvary sloves na rovině morfologické,
- krácení koncového -e na rovině fonologické versus obecně česká koncovka „-ove“ v 1. a 5. pádě plurálu mužských životných substantiv na rovině morfologické.

Tyto sporné případy a obecně i kategorizace obecně českých jevů v překladech románu *Berlin Alexanderplatz* se bude řídit podle výčtu rysů obecné češtiny v publikaci J. Hronka a P. Sgalla z roku 1992. V části této práce věnované rozboru českých překladů je tak rozlišováno mezi úžením -é- na -ý-/-í- a diftongizací -ý-/-í- na -ej- v základech slov (resp. v prefixu „vej-“), které jsou řazeny k rovině fonologické, a mezi výskytem tohoto jevu v tvaroslovných koncovkách, který je řazen k rovině morfologické. J. Hronek a P. Sgall řadí do kategorie morfologické krom skloňování substantiv, adjektiv a přivlastňovacích zájmen a časování sloves např. i obecně české tvary ukazovacích zájmen („tendlencten“ apod.), číslovek („štyř“, „štyr“ apod.) a příslovcí („rychlej“, „rychlejc“ apod.). Tyto jevy jsou proto i v této práci řazeny k rovině morfologické s vědomím, že by v řadě případů mělo jejich zařazení k rovině fonologické stejné oprávnění.

Lexikální rovina

O problémech spjatých s klasifikací slovní zásoby v umělecké literatuře pojednal František Daneš (2004) ve svém článku o užívání obecné češtiny v *Osudech dobrého vojáka Švejka za světové války* a ve Vachkově *Bidýlku*. Zde vznáší několik otázek, které tuto klasifikaci velmi problematizují: Například jak jemnou klasifikaci zvolit, které rysy při ní zohlednit a jak se vypořádat s již zmíněnými vývojovými proměnami slovní zásoby. Jeho klíčová otázka nicméně zní, co je vlastně úkolem analytika, který chce popsat slovní zásobu fiktivní postavy z doby minulé – zda má srovnat jazyk konkrétní postavy s dnešním územ, nebo zda má zjišťovat, jak tento jazyk hodnotili čtenáři v době vzniku díla (a zda ho rozdílně hodnotili čtenáři z různých společenských vrstev či skupin, resp. příslušníci různých generací). Daneš se pak ve své analýze přiklání („chtě nechtě“, jak sám konstatuje) k hodnocení z pohledu dnešního uživatele češtiny, přičemž rozlišuje tři skupiny slov: 1. výrazy dobové, dnes zastaralé či vůbec neužívané, 2. výrazy zlodějského slangu, 3. nespisovné výrazy pohybující se od běžného

substandardu až po slova vulgární (Daneš 2004: 122–123). Také při analýze románu *Berlin Alexanderplatz* bude při rozboru lexika uplatněno hledisko dnešního čtenáře, z důvodu omezeného rozsahu práce však bude přejato rozlišování výrazů pouze do posledních dvou zmíněných kategorií.

K nespisovným útvarům či poloútvaram české se dle *Příruční mluvnice češtiny* řadí i **sociální dialekty** (Příruční mluvnice češtiny 1995: 93) a jsou tudíž rovněž předmětem této práce. Konkrétně se jedná o slang, který *Příruční mluvnice češtiny* definuje jako „soubor slov a frází užívaných skupinou lidí spjatých stejným zájmem, eventuálně též profesí“ (Příruční mluvnice češtiny 1995: 94), a argot, označovaný jako „mluva společenské spodiny“ (Příruční mluvnice češtiny 1995: 94). Pro oba dva druhy slovní zásoby je charakteristická velká synonymičnost, expresivnost, uplatnění jazykové hry a metaforičnost, přičemž ale hranice mezi těmito dvěma poloútvary není ostře vymežitelná (Příruční mluvnice češtiny 1995: 94). Také František Daneš upozorňuje na obsahovou nejasnost a víceznačnost pojmů hantýrka, slang, žargon a argot v českých i jiných slovnících (Daneš 2004: 115). Z tohoto důvodu si tato práce neklade nárok na přesné zařazení jednotlivých lexikálních výrazů ke slangu, žargonu, argotu či hantýrce, ale bude výrazy typické pro tyto kategorie řadit do kategorie jediné.

4.2 Nespisovné prvky v textech původní české umělecké literatury

Aby bylo možné porovnat české překlady románu *Berlin Alexanderplatz* nejen s jinými dobovými překlady, ale také je zasadit do kontextu původní české tvorby z hlediska využívání nespisovných prvků českého jazyka, je nutné nejprve podat stručný přehled původních děl, ve kterých se nespisovné prvky vyskytují. Způsob využívání těchto prostředků v původní literární tvorbě tvoří jednu oblast tzv. „jazykové situace“³. Právě situace jazyka, do kterého překladatel překládá, je např. dle Nedvědové jedním z faktorů, který překladatele při zacházení s nespisovnými prvky (a přirozeně s jazykem jako takovým) limituje (Nedvědová a kol. 1981: 67).

Tento přehled je přitom zaměřen především na 30. a 60. léta 20. století, která jsou pro zkoumané překlady relevantní. Ze stejného důvodu pak bude kladen hlavní důraz na prozaickou tvorbu. K dramatu budiž krátce poznamenáno, že v porovnání s prózou

³ K tomuto pojmu viz např. stat. A. Jedličky *K problematice jazykové situace* v časopise *Slovo a slovesnost* 39, 1978, s. 300–303.

nedosáhlo užívání obecné češtiny ani na konci 60. let tak vysokého stupně. Převládá zde „konverzační styl na hovorové základně spisovné s příležitostnými prvky nespisovnými a na druhé straně ovšem i s prostředky knižními“ (Hausenblas 1969: 95). Jako základní útvar se obecná čeština objevuje jen u některých autorů (Kohoutova *Třetí sestra*, drama *Na koho to slovo padne* od A. Vostře) (Hausenblas 1969: 97). Co se týče poezie, celkově nedošlo k odklonu od spisovnosti, spíše se její rejstřík rozšířil o oblast nespisovných prostředků. Ty však v poezii zůstávají řídké a fungují jako prostředek příznakový (Hausenblas 1969: 96).

V následujícím popise pronikání obecně českých prvků do české prózy pak bude věnována velká pozornost dvěma dílům české literární tvorby, která z hlediska využívání obecné češtiny v literatuře představují takřka revoluční počín: Haškovým *Osudům dobrého vojáka Švejka za světové války* a *Bidýlku* Emila Vachky.

Ačkoli prvky nespisovné městské mluvy dokládá například Josef Hrabák již ve zlomku divadelní hry *Mastičkář* ze 40. let 14. století (Hrabák 1962: 290), nespisovná čeština a konkrétněji její obecná podoba nebyla po dlouhou dobu v české literární tvorbě běžná. V první polovině 19. století byl v duchu obrozenectví na literaturu kladen požadavek náročnosti a „vznešenosti“ (Temlíková 1985: 8), od druhé poloviny 19. století do české literatury pronikají nářeční prvky v souvislosti s rozvojem realismu a zájmem o prostředí venkova. Obecná čeština však víceméně zůstala mimo centrum pozornosti českých autorů, i když i Praha představovala dějiště řady literárních příběhů (Temlíková 1985: 9–10).

Na počátku 20. století bylo obvyklé charakterizovat literární postavy prostřednictvím dialektu (Hrabák zmiňuje například dílo Terézy Novákové). K vykreslení poněmčilých postav bylo využíváno chatrné češtiny a např. židé promlouvali německy, případně s prvky žargonu (Hrabák 1962: 290). Pražská obecná čeština se coby základní báze promluv postav v české umělecké literatuře poprvé objevila u K. M. Čapka-Choda v románě *V třetím dvoře*, a to v roce 1895 (Fundová 1965: 23). Jak ale upozornil Bohuslav Havránek v poznámce k článku Fundové, lišila se funkce tohoto užití obecné češtiny od funkce, kterou obecná čeština plnila v době vzniku článku (rok 1965) a kterou má i dnes. U K. M. Čapka-Choda byla nejen prostředkem sociální charakterizace postav, ale plnila také funkci lokalizační, podobně jako tenkrát jiné místní dialekty. Proto také Fundová užívá pojmu pražská obecná čeština, i když ho dále

nereflektuje (Fundová 1965: 29). Jako běžný prostředek k charakterizaci postav (a to i v próze z vesnického prostředí) obecná čeština a vulgarismy nastupují na místo nářečních prvků od 20. let 20. století, kdy dialekty v literatuře získávaly spíše funkci komickou, a z literární tvorby tak postupně mizí (Hrabák 1962: 290).

Jedním z prvních významných českých děl 20. století, ve kterých bylo použito obecné češtiny v dnešní funkci (nikoli jako místního dialektu), jsou Haškovy *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*, vydané v letech 1921–1923. O skutečnosti, že se tenkrát jednalo spíše o výjimku, svědčí článek Františka Daneše (1954) *Příspěvek k poznání jazyka a slohu Haškových „Osudů dobrého vojáka Švejka“*. Haškův jazyk komentuje následovně: „Hašek tu použil obecné češtiny jistě nad míru dosud obvyklou; a nadto se nebál užít ani velkého počtu vulgarismů, jimž se literatura před Haškem – i po něm – vyhýbá.“ (Daneš 1954: 135) Nespisovné prvky jsou přitom užity téměř výlučně v přímé řeči (Daneš 1954: 124) a jejich funkce již rozhodně není lokalizační. Dle Daneše obecná čeština i vulgarismy skutečně dobře vystihují prostředí i charakter osob (Daneš 1954: 136)⁴, přičemž postavy jsou charakterizovány podle společenského postavení (Daneš 2004: 118). Julius Fučík označil Švejkův jazyk jako řeč charakterizující „zproletarizovaného maloměšťáka“ (citováno dle: Daneš 1954: 136).

Podrobné analýze obecně českých jevů v české literatuře předválečného období se ve své diplomové práci věnovala Dana Temlíková (1985). Aby bylo možné srovnat užití konkrétních nespisovných prvků v překladech románu *Berlin Alexanderplatz* s tehdejší konvencí v původní české literatuře, je třeba na tomto místě uvést seznam obecně českých jevů, vyskytujících se v *Osudích dobrého vojáka Švejka*. Jak ukázala analýza Temlíkové, je v tomto románě téměř pravidelně užíváno úžení -é- na -í-/-ý- („mlíko“, „zaplítat se“, „něco strašlivého“ apod.), diftongizace -ý-/-í- na -ej- („vejlet“, „vejповěd“, „vejhybkář“, „mejka“, „Švejcare“, „bejt“, „mejt“, „vyhejbat se“, „přemejšlet“, „vozejk“, „vyhřejvat se“, „takovej pán“, „moc takovejch“, „s vojenskejma věcma“, „prej“ apod.), diftongizace ú- na ou- („outěcha“, „ouřední“, „ouplně“ apod.) a především protetické v- („voběd“, „volej“, „voltář“, „voči“, „volovo“, „vomyl“,

⁴ V jiném článku *Haškův „Švejk“ a Vachkovo „Bidýlko“ – dva milníky ve vývoji jazyka české prózy* navíc Daneš cituje Františka Langeru: „Hašek ve Švejkovi nechává své lidi mluvit jejich přirozenou mluvou takřka bez stylizace, jejich figury a jejich řeč jsou totožné, dokonce jejich řeč je pro ně daleko lepší charakteristikou než všechno ostatní, co o nich Hašek sdělí.“ (Daneš 2004: 117)

„vobtíž“, „vostuda“, „vošklivej“, „vobyčejnej“, „vostatní“, „von“, „voba“, „vosum“, „vopakovat“, „vovinout“, „vyvorat“, „votud“, „vopravdu“, „vo“, „vod“ apod.). Souhláskové změny jsou dle Temlíkové méně časté („kerej“, „rači“, „dycky“), stejně tak jen zřídka dochází ke krácení samohlásek („v pravý dirce“). Počáteční j- zůstává v přítomných tvarech sloves být a jít a u substantiva jméno zachováno, u příslovce ještě se vyskytuje i podoba „eště“. Na rovině morfologické je důsledně užívána obecně česká koncovka -ma v instrumentálu plurálu u všech příslušných slovních druhů („s vandrákama“, „s dvouma kuframa“, „s vašema dětma“), u adjektiv a zájmen je častá koncovka -ej v lokálu singuláru ženského rodu („v tej nuselskej vinárně“), nedochází k rozlišování rodů v plurálu („ty císařové“, „ty vokna“, „voni mají kočky tuhej život“). Zájmeno oba má nespisovné tvary („nafackoval voboum“, „vod vobojích stran“). U sloves převažují obecně české tvary zakončené na -ej/-ějí („zastřelej“, „ráčej“, „mejlej se“), u některých sloves dochází k vynechávání koncového -í („pověšej si to na hřebík“, „nechaj si to“). Časté jsou nespisovné tvary kondicionálu („abysme“, „kdybysme“) a opisného pasíva („mně není nic voznámenýho“, „já byl prohlíženej“, „bejt pověřenej“, „bejt prokletej“) (Temlíková 1985: 91–93). Také větná stavba je typicky hovorová, protože se jí ale tato diplomová práce nevěnuje, není třeba se jí dále zabývat.

Dalším autorem předválečného období, který hojně užíval nespisovných prvků nenářeční povahy, byl Emil Vachek. Jeho román *Bidýlko* z roku 1927 charakterizuje Daneš slovy Arneho Nováka jako „rozmarň obraz žižkovské spodiny“ (citováno dle: Daneš 2004: 120). Jeho hlavní postavou je kapsář Ferdinand Stavinoha. Právě postava kapsáře je pro tuto diplomovou práci významná, protože je podobným typem postavy jako Franc Biberkopf a další postavy románu *Berlin Alexanderplatz*. Proto je také obecně českým prvkům v této knize věnováno více pozornosti.

Daneš popisuje Vachkovo užívání nespisovných prvků češtiny jako promyšlené a důsledné (Daneš 2004: 120). Vachek využívá krom prvků hláskových a tvarových, lexikálních a frazeologických také „i některé jevy ‚revolučnější‘, totiž vypouštění písmen/hlásek, různé modifikace hláskových skupin a komolení slov“ (Daneš 2004: 120). Dle Daneše tak Vachek ve svém románu zachytil (byť ve stylizované podobě) „mluvu pražské periferie z přelomu století a v prvních letech po převratu“ (Daneš 2004: 120). Temlíková konstatuje, že jsou promluvy postav „až na

malé výjimky zcela důsledně stylizovány do podoby co nejbližší skutečnému mluvenému jazyku periferie“ (Temlíková 1985: 115).

Podobně jako Hašek užil také Vachek ve svém románě základní fonologické rysy obecné češtiny. Důsledné je úžení -é- na -í-/-ý- („navlíct“, „snýst“, „samý romány“ apod.), diftongizace -ý-/-í- na -ej- („vejsledek“, „dejchat“, „spojenejma silama“, „v tej švejcarskej fabrice“, „ucejtil“, „nazejtří“ apod.), diftongizace ú- na ou- („ouřad“, „oucta“, „outěcha“ apod.) a až na malé výjimky i protetické v- („vočistec“, „vodvaha“, „vočarovanej“, „voba“, „voslavít“, „navoko“, „vostatně“ apod.). Velmi výrazná je tendence k zjednodušování výslovnosti, především k redukci souhláskových skupin na začátku slov („[v]sadit se“, „šichni“/„šici“, „přede šema“, „šechno“, „šímat si“, „šude“, „šak“, „zpoměl si“, „zhůru“, „čera“, „od čerejška“, „[k]dyž“, „dyby“, „do“, „de“, „dy“, „[h]řich“, „řešit“, „řebec“, „ž[h]avej“, „s[ch]válně“, „č[l]ovek“ apod.) a uprostřed slov („vyvrhel lickej společnosti“, „hospockej“, „vocouzenej“, „přectavit si“, „vocud“, „rači“, „srce“, „bohactví“, „děcký nemoce“, „sakramencky“, „nejvěčí“, „vodpuste“, „štísko“, „řemesník“, „muský“ apod.). Důsledná je také redukce -j- („sem“, „sou“, „du“, „přide“, „výde“, „menuje se“, „eště“, „jistě“, „inde“, „ináč“, „esi“, „esipak“, „inýho“, „ich“, „im“). Častá je změna kvality souhlásek („rakoucký velení“, „zlodějctví“, „ministerctvo“, „kráct“, „prakce“, „do kapcy“, „lepčí“, „menčí“, „štátní“, „škandál“, „skovat se“, „zaměsknání“, „tadle“, „tomudle“ apod.). Nedbalá výslovnost je dále evokována vynecháváním koncového -k („copa“, „japa“) a vynecháváním souhlásek i celých slabik („pae inšpektor“, „[va]šnosti“). Často dochází také ke krácení vokálů („cedník“, „pytlik“, „pět dnich“, „příjemnýho“, „velky vodhalení“, „někery páni“, „přisahám“, „vim“, „povidal sem“, „řikat“, „votevřit“, „muj“, „svuj“, „mužu“, „pude“ apod.), méně časté je dloužení vokálů („pívo“, „komplic“, „vzádu“, „čérá“ apod.). Časté jsou hláskové změny u příslovci („hnedky“, „ted’ky“, „zasejc“, „dřívejc“, „dýlejc“ apod.). Na rovině morfologické často dochází k přidávání -ch u substantiv („pár vestrejš hochů“, „podle novejšch zákonů“, „z mnoha takových zemích“, „tobě kouká šibenice z vočích“, „padesát roků“, „štrnáct dnich“, „v rukouch“, „po nohouch“ apod.). Koncovky adjektiv jsou také obecně české („sem nákej vospalej“, „vo tech novejšch mašinkvérech“, „z druhý strany“, „pod cizejma menama“ apod.). Ve skloňování zájmen se objevují některé zvláštnosti („třepej s tým chvílí“, „stříleli po ňom“, „vo ničom nevěděli“, „s tema lidma“ apod.). Koncovky sloves a tvary opisného

pasíva jsou rovněž obecně české (Temlíková 1985: 116–122). Z oblasti lexika lze uvést následující příklady: „někoho voholit“, „votkroutit si pár měsíců“, „lapák“, „rošťák“, „holomek“, „všivák“, „flákač“, „dát si šluka“, „neměl ani floka“, „přišlo to kách“, „šlohnout něco“. Daneš zmiňuje i slova dnes zastaralá, více méně neužívaná, většinou německého původu: „forštelovat si“, „dirigírovat“, „mutrlinka“, „mord“, „mašinfíra“ (Daneš 2004: 123).

Karel Hausenblas ve stati *Čeština v dílech slovesného umění* z roku 1969 v souvislosti s rozšiřováním slovní zásoby krásné literatury o slang, hantýrku a argot navíc krom Haškovy a Vachkovy tvorby zmiňuje také Karla Poláčka a Eduarda Basse, z moravských autorů Rudolfa Těsnohlídka (Hausenblas 1969: 95). Temlíková se ve své práci o obecné češtině v české literatuře zabývá konkrétně například krátkou prózou *Dům na předměstí* (1942), románem *Cirkus Humberto* (1941) a povídkou *Lidé z maringotek* (1942) od Eduarda Basse či romány *Muži v offsidu* (1931) a *Hlavní přelíčení* (1932) od Karla Poláčka. Dále nachází více méně četné prvky obecné češtiny například u Františka Langera, Franty Sauera, Egona Ervína Kische a v neposlední řadě také u Vladislava Vančury (Temlíková 1985: 4).

Uvedená díla však zůstala až do poloviny 50. let 20. století jevem periferním (Stich 1975: 216). Zvláště po roce 1948 bylo na nespisovné variety pohlíženo jako na nežádoucí, mělo se jich užívat pouze náznakově a především k charakterizaci negativních postav a jevů (Mareš 2008: 112; Stich 1975: 217). K zvratu došlo ve druhé polovině 50. let, kdy umělecká literatura zažívala přímo nápor obecné češtiny. Zdrojem těchto inovací byla dle Mareše především tvorba Bohumila Hrabala a Josefa Škvoreckého (Mareš 2008: 113). Alexandr Stich tento zvrat vysvětluje dvěma jevy, a sice vlivem překladů, ve kterých se začaly nespisovné prvky v silné míře vyskytovat, a úsilím o zvnitřnění, subjektivizaci prózy, s nímž souviselo i rozšíření tzv. ich-formy a polopřímých vět (Stich 1975: 217). Tento druhý důvod zmiňuje také Hrabák (uvádí např. romány Jana Trefulky *Pršelo jim štěstí* z roku 1962 či Karla Houby *Skrze skutky jejich* z roku 1961) (Hrabák 1962: 291). Naopak vliv překladové literatury vyzdvihuje Fundová (Fundová 1965: 21).

O skutečnosti, že obecná čeština v umělecké literatuře nebyla přijata okamžitě a bez výhrad, svědčí např. Hrabákovo stanovisko, zveřejněné v *Naší řeči* v roce 1962: „V autorské řeči pokládám užívání obecné češtiny a vulgarismů za hrubé pohrdání

jazykem, které usvědčuje autora spíš z nedbalosti a neznalosti než z nějakého „experimentování“ [...]“ (Hrabák 1962: 293). Využití obecné češtiny ve vyprávění, včetně vyprávění v ich-formě, je podle Hrabáka přinejmenším sporné, přičemž se autor zdánlivě zbavuje odpovědnosti za jazykovou kultivovanost. K užití ich-formy by tak autor měl mít dobrý důvod: „[...] z hlediska literární vědy je však užití ich-formy motivováno jen tehdy, jestliže je umělecky účinné“ (Hrabák 1962: 293). Na závěr své stati pak Hrabák dochází k explicitnímu závěru, že uměleckého účinku je dosahováno právě pouze tehdy, je-li obecné češtiny užíváno jen náznakově (Hrabák 1962: 297). Vladimír Skalička v *Poznámkách o obecné češtině ve Slovu a slovesnosti* v roce 1962 uvedl, že: „Literární jazyk je nespornou doménou spisovné češtiny, a to především jazyk psané literatury, kde každý nespisovný a také obecný tvar se hodnotí jako odchylka a hledá se jeho důvod.“ (Skalička 1962: 203)

O tři roky později, v roce 1965, se pak již např. Marie Fundová o užívání obecné češtiny v umělecké literatuře vyjadřuje následovně: „[...] užívání nespisovných prvků je někdy módou, ovšem na druhé straně se hlavně mladí autoři hlásí přímo programově k tomuto postupu jako k důležitému charakterizačnímu prostředku.“ (Fundová 1965: 21).

Další fázi pronikání obecné češtiny do umělecké literatury charakterizuje její využití k poetizaci textu, tak jak to činí typicky např. Ota Pavel ve svém autobiografickém díle *Jak jsem potkal ryby* (vydáno 1974) nebo ve sbírce povídek *Smrt krásných srnců* (1972) (Stich 1975: 218; Mareš 2008: 113).

V 80. letech nespisovná čeština opět získává ideologické zatížení. Především v samizdatové a exilové literatuře se stala výrazem „nekonvenčního, alternativního postoje“ a „opozice vůči oficiálně hlásaným hodnotám“, jako např. v románovém triptychu *...a bude hůř* od Jana Pelce z roku 1985 (Mareš 2008: 113).

V období po roce 1989 je nespisovná čeština v umělecké literatuře využívána v široké řadě podob, což dokládají např. díla Jáchyma Topola, Petry Hůlové, Jaroslava Rudiše a dalších (Mareš 2008: 113). Toto období již však není pro tuto diplomovou práci relevantní, a nebude mu tedy věnována další pozornost.

4.3 Nespisovné prvky v českých překladech umělecké literatury

Předchozí kapitola o obecné češtině v české próze měla za cíl znázornit využívání těchto prostředků v původní literární tvorbě 20. století. Předmětem této kapitoly je užití nespisovných prvků, především obecné češtiny, v českých překladech 20. století.

Obecná čeština a slang se dle Kufnerové v překladech umělecké literatury vyskytly již v polovině 20. let 20. století, a sice jako reakce na živou mluvenou mateřštinu i na jazyk originálu (Kufnerová 1994: 71–72). Průkopníky v užívání nespisovných prvků v překladech do češtiny byli příslušníci generace první republiky. Tito básníci a prozaici vystoupili proti starší lumírovské tradici s požadavky přirozenosti, prostoty, lidovosti, zavrhovali neprůhledné, nelogické spojení vět i veršů, vypomáhání si podivnými, nemožnými úslovími a frázemi, strojenost a nabubřelost (Levý 1996: 215). Zvláště v dramatických překladech se požadavek přirozenosti konkretizoval jako úsilí o hovorovost a mluvnost. Tohoto požadavku se držel typicky např. Jindřich Hořejší při překládání francouzského básníka Jehana Rictuse, jehož první sbírka v češtině vyšla v roce 1929 (Novomenský 1946: 78):

„A hádej, co na to von, mami, řek?
My že prej sme všivácká holota!
A bodejť prej k nám by šel Ježíšek,
ten nechodí prej, kde je žebrota!

No, to bysi koukala na tanec!
Já, ségry hned na něj jak hnízdo vos.
No, říkám ti, dostal jich na kokos!
No né, cák sme tu jen pro jeho hec?“
(Rictus 1946: 21)

Jiří Levý uvádí také citát Jana Hory, který se k překladu Jindřicha Hořejšího vyjádřil takto: „Bylo třeba sžít se s českým chudákem a najít v jeho argotu ten rytmus a tu obrazivost, které našel Rictus u proletáře pařížského, aby bylo možno tohoto básníka lidu a vizionářských slov bídy přeložit. Jindřich Hořejší našel nám nejen Rictuse, ale i prostou, z bláta opovrženou zvednutou, a přece mohutnou řeč českého proletářského předměstí, jadrnou řeč české bídy.“ (Levý 1996: 217) Také Laco Novomenský

v doslovu k vydání Rictusovy poezie z roku 1946 zdůrazňuje, že Hořejšího překlad bylo dílo průkopnické (Novomenský 1946: 79).

Jindřich Hořejší sice nebyl jediný, kdo již ve 20. letech v překladech využíval obecné češtiny, Zlata Kufnerová zmiňuje například také Jaroslava Zaorálka (Kufnerová 1994: 72). Na druhou stranu by však nebylo správné usuzovat z novátorství Hořejšího na to, že byla obecná čeština v českých literárních dílech 20. a 30. let 20. století běžná. Vilikovský například zmiňuje překlad Dickensova *Klubu Pickwickova* z roku 1928, ve kterém Ludvík Fisher přeložil londýnský dialekt nižších společenských vrstev v promluvě Sama Wellera spisovnou češtinou (Vilikovský 2002: 167–169).

Je navíc třeba odlišovat využívání obecné češtiny a slangu v přímých řečech postav od jejího zavedení do jazyka autorského (tedy do vyprávění v ich-formě). Zde se nespisovné prostředky začaly prosazovat až od 60. let. Inspirací přitom byla především autorská řeč v anglicky psané literatuře (Kufnerová 1994: 73).

Jako první vyšel v roce 1960 Sallingerův román *Kdo chytá v žitě* v překladu manželů Luby a Rudolfa Pellarových. Kufnerová hodnotí jejich situaci jako obtížnou z toho důvodu, že neexistovalo mnoho podobných českých děl, podle kterých by se mohli při překládání řídit. Pellarovi neakceptovali metodu náznaku Jiřího Levého (Levý 1998: 129), místo toho provedli důslednou stylizaci se základem v obecné češtině „pražského typu“ (Kufnerová 1994: 73–74). Kufnerová uvádí tyto charakteristické prvky: -ej- místo -y/-í- („přemejšlel“, „vadnej“, „zejtra“); -í- místo -é- („vlízt“); zakončení na -ma v instrumentálu plurálu substantiv a akoptovaná zakončení -ej a -aj ve 3. osobě plurálu sloves („rachotěj“, „dělej“) (Kufnerová 1994: 74). Ačkoli jsou tyto prvky v překladu velmi frekventované, není žádný jev uplatněn důsledně. Celkový dojem překladatelé umocnili expresivními výrazy jako „pekelná tma“, „to si piš“ apod. (Kufnerová 1994: 74).

Se zmíněným překladem Dickensova díla z roku 1928 srovnává Vilikovský překlad s novějším názvem *Kronika Pickwickova klubu* z roku 1961. Již z krátké ukázky je zřejmé, že překladatelé Emanuel a Emanuela Tilschovi užili množství nespisovných prvků – na rovině fonologické protetické v- („což vo to“, „vostával sem“), vynechávání j- („jak de ovoce“), prodlužování vokálů („móc milej člověk“), na rovině morfologické obecně české skloňování adjektiv („takovej pašák“, „hezkejch pár koček“, „milej

člověk, chytřej a šikovnej k tomu“), nerozlišování rodu u plurálu („jiný lidi“) a obecně český tvar slovesa být ve funkci pomocného slovesa („vostával sem“) (Vilíkovský 2002: 169–170).

Jako „snad nejextrémnější užití nespisovných prvků“ označila Marie Fundová ve své stati z roku 1965 postup Josefa Škvoreckého při překládání románu *Prezydent krokodýlů* Warrena Millera v roce 1963 (Fundová 1965: 21). Tento překlad původně vyšel pod jménem Jana Zábrany, protože Škvorecký v roce 1963 nesměl z politických důvodů publikovat. Ke svému překladu se přihlásil v roce 1990 (Slovník české literatury po roce 1945, <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=439&hl=josef+%C5%A1kvoreck%C3%BD> +, citováno 15. 08. 2012). To vede k jistému zmatku, například i Kufnerová uvádí ve své publikaci jako překladatele Zábranu (Kufnerová 1994: 74).

Jak říká sám Josef Škvorecký v doslovu k překladu, nemohl se vzhledem k agramatickému argotu postav, kombinovanému s částečným analfabetismem vypravěče uchýlit k pouhým náznakům hovorové řeči. Pokusil se tak napodobit jazyk, „jakým přibližně mluví žižkovský chuligán“ (Škvorecký 1990: 226). Kufnerová tento překlad hodnotí jako další stupeň využití nespisovných prvků češtiny (Kufnerová 1994: 74). Nespisovné prostředky jsou užity ve všech jazykových rovinách, v překladu se také objevuje fonetický přepis slov s pravopisnými chybami („vlasně“, „poněvač“, „leť“, „srce“). Škvorecký experimentoval v oblasti interpunkce a hranic slov, simuloval nepochopení postav některým výrazům („kámena kameni“, „al faomega“) a vytvářel novotvary („marijánka“, „herák“) (Kufnerová 1994: 74–75).

Dalšími překlady, v nichž byla v 60. letech bohatě využívána obecná čeština, jsou novely prozaika A. Sillitoea *Osamělost přespolního běžce* (1965) v překladu Josefa Škvoreckého a Petra Pujmana a román Piera Paola Pasoliniho *Zběsilý život* (1965) v překladu Radovana Krátkého (Škvorecký 1990: 227). Hlavními hrdiny sbírky povídek A. Sillitoea jsou proletářští chlapci. Krom běžných obecně českých hláskových a tvarových rysů je v překladu k charakterizaci postav užito také krácení vokálů („něčim“, „nevím“), náslovné v- („von“, „dovopravdy“) a některé nářeční prvky („oudiv“, „oumysl“). Nechybí ani prvky slangu a argotu („polda“, „chlupatej“, „telinka“). Ani zde není žádný rys důsledný. Kufnerová přejímá stanovisko Koževnikové (stať *Nižší jazykové prvky v uměleckém díle a v překladu* z roku 1968),

když konstatuje, že je text nespisovnými rysy přetížen, a ty tak ztrácí svou diferenční funkci (Kufnerová 1994: 74).

Kufnerová dále nabízí několik příkladů užití nespisovných prvků v překladech ze slovanských jazyků. Sama k tomu dodává, že je situace slovanských jazyků od situace angličtiny odlišná, protože tyto jazyky nejsou tak stimulující ke stylizaci nespisovných prvků v češtině (Kufnerová 1994: 75). V ostatních slovanských jazycích, např. ani ve slovenštině, není jazyková situace tak vyhrcoená jako v češtině. Vzdělání Rusové mluví dle Kufnerové spisovnou ruštinou, Bulhaři ve městech v podstatě také spisovnou bulharštinou, Srbové spisovně srbsky apod. (Kufnerová 1994: 72). Milada Nedvěďová a kol. (1981) v článku o překladu srbské povídky *Prohra* od Dragoslava Mihailoviće (1979) konstatují o něco přesněji, že zatímco se v českém jazyce nespisovné prvky uplatňují ve všech rovinách jazyka, konkrétně v srbštině např. na zvukové nebo tvarové rovině rozdíly mezi spisovností a nespisovností neexistují nebo nejsou podstatné (Nedvěďová a kol. 1981: 67).

Příkladem překladu ze slovanského jazyka jsou *Balady Petrici Kerempuhy* Miroslava Krleži (1963). Josef Hiršal a Irena Wenigová v něm užili řadu expresiv, čerpajících ze slov dobových a regionálních („duchna“, „košír“), ze žargonových germanismů („flinta“, „špacír“, „pytykář“) i z novotvarů (Kufnerová 1994: 75).

V 70. letech vznikly hned dva překlady ruského díla, ve kterém je hovorovost jednou z hlavních výrazových kvalit: Šukšinovy *Červené kaliny*. V roce 1975 ji přeložili Vladimír Michna a Marcela Neumannová, přičemž se oba překlady co do míry užití nespisovných prvků výrazně liší (Kufnerová 1994: 76).

Oba překlady podrobně zkoumá Jana Hoffmanová ve stati *K nespisovným prvkům ve dvou českých překladech Šukšinovy Červené kaliny v Naší řeči* v roce 1981. Překlad Neumannové se vyznačuje velice silnou vrstvou nespisovných prostředků na hláskoslovné a morfologické rovině. Překladatelka využívá např. -ej- v základech slov („bejt“, „tejdny“), -í- („voblíknout“) a protetické v- („vopravdu“, „vokrásť“). V dialozích se navíc odráží různá výslovnostní zjednodušení („pudu“, „pudem“, „seš rád“, „ňákej“, „kerej“, „céra“). Frekventované jsou i tvary slovesného přičestí činného bez koncového -l: „vytrh“, „moh“, „utek“. Tyto jevy doplňují nespisovné prvky z roviny lexikální. Dle Hoffmanové překladatelka nespisovný charakter i expresivitu

originálu velmi zesiluje, určitě více, než je nutné (Hoffmanová 1981: 236–237). Překlad V. Michny je oproti tomu střídmější a svým neutrálním charakterem se blíží originálu (Hoffmanová 1981: 238). Kufnerová překlady hodnotí podobně – zatímco M. Neumannová nespisovnost přexponovala, V. Michna oslabil a neutralizoval jazykovou charakterizaci postav (Kufnerová 1994: 76).

Pozornost si jistě zaslouží i překlad již zmíněné povídky *Prohra*, který vytvořil Jan Fiedler v roce 1979. Kufnerová o něm říká, že je jeho stylizace výjimečná, bez obdoby v původní literatuře (Kufnerová 1994: 75). Jde o dílo vyprávěné v první osobě, vypravěč-hrdina je stylizován jako „mladý silný muž“ z velkoměstské periferie (Nedvědová a kol. 1981: 67). Dle Nedvědové a kol. tato okolnost automaticky rozhoduje o tom, že text bude obsahovat nespisovné prvky nejen v přímých řečech, ale také v pásmu vypravěče, a to na všech jazykových rovinách (tedy nejenom na rovině lexikální, lexikálně sémantické, frazeologické a syntaktické, jak je tomu vzhledem k vyložené situaci výchozího jazyka v originále) (Nedvědová a kol. 1981: 67). Překlad je na rovině lexikální a frazeologické protkнут hovorovými, obecně českými i slangovými výrazy, jako je „fotr“, „ségra“, „frajer“, „makat“, „kecat“, „sušit hubu“, „sehnat flek“, „sežrat někomu něco“, „pindat“, „na blind“, dále jednotkami univerbizovanými: „tuberák“, „přátelák“, „opuštěák“ (Hoffmanová 1981: 67–68). V řadě případů přechází expresivita až do explicitní vulgarity, která je charakteristická především pro přímé řeči postav mladých lidí, v řeči vypravěče tato tendence spolu s prodělaným vývojem postavy postupně slábne (Nedvědová a kol. 1981: 68). Stylizace na rovině hláskové a tvarové není zdaleka tak dalekosáhlá. V celé povídce se tak ani jednou nevyskytne protetické v-, -ej- na místě -ý/-í- se objevuje jen třikrát. Zajímavé přitom je, že je v celé povídce jen kolem třiceti míst, kde se konkurence -ej- a -ý/-í- objevuje, což je zcela v rozporu se statistickými poměry frekvence hlásek v češtině (Nedvědová a kol. 1981: 69–70). Vysvětlení spočívá patrně v tom, že překladatel vnímal tento znak, typický pro pražskou obecnou češtinu, jako nepřijatelný. Na druhou stranu si byl vědom rušivých účinků, které by spojení výrazně expresivního až vulgárního lexika se spisovnými koncovkami vyvolávalo. Fiedler tedy vyřešil tuto situaci pracným postupem, při kterém situace takovéto konkurence vyloučil. Ani v ostatních případech na rovině hláskové a tvarové se překladatel nesnažil o důsledné užívání nespisovných prvků, a tak se v textu kolísavě vyskytují spisovné i nespisovné

podoby týchž výrazů: „jdi“ i „di“, „čtyři“ i „štyry“, „jseš“ i „seš“, „ještě“ i „eště“. Zásadně však nejsou kráceny samohlásky ani zjednodušovány souhláskové skupiny. Z jevů tvaroslovných je nápadná jednoznačná tendence zakončení 7. pádu plurálu u mužských substantiv na -ma (Nedvědová a kol. 1981: 71–72).

Kufnerová souhrnně konstatuje, že se v posledních 20 letech v překladu dialogů ujal standard stylizované nespisovnosti, opírající se o tzv. pražský či středočeský typ obecné češtiny. Ve vyhraněné podobě (lexikálně hojně nasycené slangem) se překlady někdy pohybují až na hranici vulgárnosti, někdy dokonce dochází ke zkreslení charakteristiky postav. Stylizovaná obecná čeština s expresivními nespisovnými slovy a frazeologismy se tak v soudobém uměleckém překladu stává stále samozřejmějším ekvivalentem všech nespisovných útvarů výchozích jazyků, včetně místních nářečí (Kufnerová 1994: 76).

5 Berlínský urbanolekt v románu *Berlin Alexanderplatz*

Prvním zkoumaným dialektem a zároveň sociolektem v románu *Berlin Alexanderplatz* je berlínský urbanolekt. Jeho jednotlivé prvky budou analyzovány v promluvě hlavní postavy románu France Biberkopfa. Této postavě je v románu věnováno nejvíce prostoru a lze ji poznat v různých situacích – od opileckého „blábolení“ k sobě samé přes rozhovory s přáteli a kolegy až po pokus o seriózní vystupování v rozhovoru se zástupcem Říšského svazu provozovatelů živností.

Pojem promluva je v souvislosti s postavou France Biberkopfa užíván z toho důvodu, že nebude analyzována pouze přímá řeč této postavy, ale také řeč nepřímá a její vnitřní monolog. Tyto tři úrovně, souhrnně označované pojmem promluva, jsou v románě propletené, často se střídají bez vyznačení přechodu od jednoho k druhému. Na některých místech ani není možné rozlišit, zda své myšlenky Franc Biberkopf pronáší nahlas k ostatním postavám či nikoli (Park 1995: 36).

Aby bylo možné prvky berlínského urbanolektu v promluvě France Biberkopfa identifikovat, jsou nejprve popsány v kapitole 5.1. Následující kapitoly 5.2.1 a 5.2.2 už jsou věnovány samotné postavě. První jmenovaná kapitola má za cíl charakterizovat France Biberkopfa na základě informací, které se čtenář explicitně dozví z textu prostřednictvím přímé definice, případně implicitně z jednání této postavy. V kapitole 5.2.2 budou popsány jednotlivé jevy typické pro berlínský urbanolekt, které prokázala analýza v promluvě France Biberkopfa, a prvky, pomocí nichž překladatelky berlínský urbanolekt převedly v českých vydáních románu *Berlin Alexanderplatz*.

5.1 Charakteristické rysy berlínského urbanolektu

Berlínský urbanolekt se vyznačuje typickými znaky především na úrovni fonologické, dále ale také na rovině morfologické, lexikální i syntaktické. Obecně je možné říci, že fonologická rovina je spolu s rovinou lexikální pro místní zařazení mluvčích německého jazyka nejdůležitější (Barbour – Stevenson 1998: 123). Proto je tato práce zaměřena z velké části na rysy hláskové, avšak ani nejdůležitější morfologické, lexikální a syntaktické jevy nebudou v následujícím výkladu opomenuty.

Rovina fonologická

Agathe Lasch podává ve své publikaci z roku 1928 v kapitole „Gramatika berlínštiny“ obsáhlou charakteristiku typické berlínské výslovnosti, a to v době vzniku románu *Berlin Alexanderplatz*. V této práci však budou zohledněny pouze takové prvky, které představují odklon od fonologických rysů standardní němčiny a jejichž grafický přepis se liší od běžné psané podoby slov. Pouze ty jsou relevantní pro následující analýzu románu. Vynechány tak budou např. poznámky o umístění slovního a větného důrazu, o délce samohlásek či o takových hláskách, jejichž výslovnost se od standardní výslovnosti výrazně neliší. Ani jevy, které v průběhu vývoje berlínské mluvy zanikly a které se ve 20. století již nevyskytují nebo se vyskytují jen velmi zřídka, nebudou zohledněny. Označení různých historických a regionálních podob němčiny, o kterých se Lasch ve své knize zmiňuje, je v následujících odstavcích užíváno podle českých konvencí, převzatých z bakalářské práce Andreji Henslové *Srovnání německého a nizozemského jazyka*. Pro úplnost a jednoznačnost je však v závorce ponechán i původní německý výraz.

Vokály

- **Chybějící labializace u výslovnosti některých přehlásek.** Tento jev Lasch nazývá „Entrundung“ a zaznamenává ho u následujících vokálů: -ö- („schene“, „Kenich“, „netich“, „ich mechte“), -ü- („Kiche“, „Krimel“) a u diftongu -eu- („nei“, „neilich“) (Lasch 1928: 223).
- **Samohláska -a-:** Krátké -a- zůstává zachováno v uzavřených slabikách („wat“, „kan“, „machen“, „Salz“). V krátkých slovech bez většího důrazu dochází k **oslabování -a- až k -e-:** „wen“ (ve slovech wann, wenn), „den“ (ve slovech dann, denn), „det“ (ve slově das) (Lasch 1928: 227).
- Silný sklon **labializovat krátké -i-:** „ümmer“. A. Lasch dokumentuje zajímavý fakt, že např. slova jako „Fürsich“ (Pfirsich) či „Bürn“ (Birne) bylo možné v době vzniku její publikace, tedy na konci 20. let, najít na vozech s ovocem v této nestandardní podobě (Lasch 1928: 233–234).
- **Dlouhý monoftong -ee- na místě diftongu -ei-.** Dle seznamu publikovaného v díle Sally A. Johnson (1995) je jeho výskyt omezen na následující výrazy:

„nee“ místo nein, ein (jak jako 3. osoba osobního zájmena ve smyslu jemand/man, tak jako číslovka eins), allein, Arbeit (a jeho deriváty), beide (a jeho další formy), Bein (a jeho kompozita), kein (a další tvary, výskyt monoftongu zde je extrémně běžný), klein (a deriváty/ další tvary), mein (jak posesivní zájmeno, tak forma slovesa meinen), 1., 2. a 3. osoba vyskloňovaného slovesa wissen, zwei (Johnson 1995: 36).

- **Dlouhé -oo- místo diftongu -au-**: „loofen“ (laufen), „ooch“ (auch) (Lasch 1928: 235). Sally A. Johnson omezuje výskyt tohoto jevu pouze na tato slova: auch (nejčastější), Augen, kaufen (včetně vyskloňovaných forem, derivátů), laufen (včetně vyskloňovaných forem, ale nikoli substantivum Lauf), glauben, Rauch (ale nikoli sloveso rauchen) (Johnson 1995: 38).
- **Krátké -uf- místo -auf- v některých slovech.** Tento jev vznikl tak, že u některých slov nemohlo dojít k diftongizaci, protože byla už v době před diftongizací v rámci tzv. severní hornoněmčiny („Nordhochdeutsch“) zkrácená (Lasch 1928: 238). Proto existují také již zmíněná slova s -oo- místo -au-, ale také slova, v nichž se vyslovuje diftong -au- standardním způsobem (saufen, Haus, tausend) (Lasch 1928: 240). Dle Sally A. Johnson je tato varianta lexikálně omezena na předložku auf a stejný prefix ve složeninách jako aufleben. V adverbiech, ve kterých se vyskytuje výraz darauf, vypadává -a- a vzniká „druff“ („jut druff sein“). I když je výskyt předložky a prefixu auf limitovaný, a tím pádem statisticky ne tak častý, označuje je Johnson za klíčový rys berlínského urbanolektu (Johnson 1995: 39).
- **Redukce slabik v nepřízvučném postavení (včetně konsonantů)**, která dle Lasch vyplývá nejen z tempa a rozdělení přízvuků, ale také ze skutečnosti, že berlínský urbanolekt existuje v ústní formě, která je vlastní nižším společenským vrstvám a na kterou není z horních vrstev vyvíjen konservační tlak (naopak je ze strany vyšších vrstev vystavována rozkladu) (Lasch 1928: 240–241). Jedná se například o **koncovky -isch**: „politsch“, „katooolsch“, „franzeesch“; **enklitika**: „mitte“ (mit die), „haak“ (hab ik) např. ve větě „Det haak ja gleich jesaacht“, „biste“ (bist du), „weste“ (weißt du); **vokály v pozici před slovním přízvukem**: „a-“, „va-“ místo er-, ver-, „da-“ místo der-: „vabei“, „daweile“; dále „ruf“,

„rin“, „raus“ (které se sice nevyvinuly v Berlíně, ale byly jako takové v Berlíně převzaté); **slabiky uprostřed slov**: „Pollezei“ (Polizei), „Polletik“ (Politik), „Schokolade“, „Pajraf“ (Paragraph); **koncové slabiky**: „wat kostet“ (wat kost det, was kostet das), „je(b)m“ (gehen), „sim“ (sieben), „jefaln“ (gefallen), „vor ein König“ (für einen König), „in Zeiten von mein Vatter“, „Wie meen Se det“ (Wie meinen Sie das), „Neem Se mir det nich ibel.“ (Nehmen Sie mir das nicht übel.) (Lasch 1928: 241–243).

- Spíše než v rámci berlínského dialektu jako takového je v mluvené řeči běžné **zkracování demonstrativního zájmena dies, das na „dis“**: „Na, dis ist mir doch zu arg!“ (Lasch 1928: 285).
- Na druhou stranu Lasch upozorňuje na skutečnost, že berlínský urbanolekt nepatří k dialektům, které vynechávají koncové šva. Naopak, **koncové šva zůstalo zachováno** u řady slov, ve kterých se ve standardní němčině nevyskytuje: „feste“, „ofte“, „reene“, „scheene“, „sehre“, „allene“, „vorne“ a především „icke“ (Lasch 1928: 243–244).

Konsonanty

- Výjimečným slovem, u kterého se neuplatňuje posun od -k- k -ch-, je **osobní zájmeno „ik“, „ick“**. Do berlínského urbanolektu se dostalo na základě novějšího hláskového posouvání („jungere Verschiebungen“) na konci 18. století od spodních vrstev společnosti. Stejnou výjimku tvoří **zdrobňující koncovka -ken** (namísto -chen): např. „een bisken“ (Lasch 1928: 248).
- Stejným způsobem jako „ick“ vznikla berlínská slova „wat“, „det“ – ve starším berlínském urbanolektu je běžné „was“ a „des“, teprve s novějšími tendencemi se objevuje -t a dokonce se jako převažující forma prosazuje až po dlouhé době. Lasch uvádí, že „do dnešní doby“ (tedy do roku 1928) není boj mezi „det“ a „des“ definitivně ukončen (Lasch 1928: 249). Sally A. Johnson krom toho uvádí dva další výskyty **substituce alveolární frikativy -s- alveolární explozivou -t-**: koncovka po singulárním, neutrálním, neurčitým členu („kleenet“ místo „kleines“) a 3. osoba singuláru neutra zájmena es v nominativu

a akusativu („et“). Zároveň upozorňuje na fakt, že u zájmena etwas k této substituci nedochází (Johnson 1995: 41).

- Charakteristickým znakem Berlína je, vyjádřeno slovy Agathy Lasch, „jut jebratene Jans“. **Nahrazování exploziv -g- znělou palatální frikativou -j-** je v berlínské mluvě natolik rozšířené, že je v počáteční slabice ge- (tedy „je-“) před konsonanty -k- a -g- běžné i v neformálních promluvách vzdělaných vrstev: „abjekürzt“ (abgekürzt), „jekricht“ (gekriegt), „jegessen“ (gegessen), „jegangen“ (gegangen) (Lasch 1928: 255).
- Od standardní němčiny se liší některé konsonanty, u kterých berlínský urbanolekt podle dialektu Horního Saska a Duryňska přejal kombinaci nových a starých konsonantů **-pp-, -p-, -pf-, -f-, -ff-** při tzv. hláskovém posunu („Lautverschiebung“). Od spisovné němčiny se tak liší např. „Fennig“ (Pfennig), „Flanzen“ (Pflanzen), „Appel“ (Apfel), „Kopp“ (Kopf), „Strump“ (Strumpf), „Karp“ (Karpfen) (Lasch 1928: 245).
- **V postavení mezi jinými konsonanty často dochází k vynechání -t- a -d-:** „könstu“ (könntest du), „hielst“ (hieltest), „Dresner“ (Dresdner), „Ornung“ (Ordnung) (Lasch 1928: 252).
- Koncové -t- je navíc typicky vynecháváno ve slovech nicht – „**nich**“ a ist – „**is**“ (Lasch 1928: 252).
- Jako pozůstatky hornoněmčiny („Norddeutsch“) se v berlínském urbanolektu uchovala slova „**olle**“ (alte) a „**Molle**“ (Mulde) (Lasch 1928: 251).
- V berlínském urbanolektu se uchovalo **náslovné w-** i tam, kde ho spisovná němčina brzy vypustila: „wrasen“, „wringen“, „wrangeln“ (Lasch 1928: 254).
- Stejně dobře se (i u vyšších společenských vrstev) zachovalo **nahrazování exploziv -g- frikativou -ch-** na konci slov a před konsonantem -t-: „Montach“ (Montag), „gesaacht“ (gesagt) (Lasch 1928: 255). Stejně tak je tomu u některých adjektiv: „dreckich“, pokud následuje další hláska, platí pravidlo nahrazování frikativou -j-: „dreckije“ (Lasch 1928: 298).

Rovina morfologická

Substantiva

- V berlínském urbanolektu se podstatně liší tvary **vyskloňovaných členů a podstatných jmen** v jednotlivých pádech od tvarů ve standardní němčině. **Maskulinum** má v singuláru pouze jednu formu („Mann“) a dva tvary určitého členu: „der“ (v singuláru) a „den“ (v dativu a akusativu). Genitiv je nahrazován, např. opisem „den Mann sein...“ nebo „von den Mann“. Plurálová forma zní „die“/„de“ „Männer“. **Femininum** má pouze jednu formu „die Frau“, a to jak pro nominativ, tak také pro dativ a akusativ. Opisná forma pro genitiv zní „die Frau ihr...“ nebo „von die Frau“. **Neutrum** má v nominativu tvar „det“, taktéž v dativu a akusativu, kde navíc může nabírat tvar „den“: „uft Jericht“, „ufn Jericht“ (Lasch 1928: 266).

Podle Agathy Lasch má toto splynutí forem dvě příčiny. Jedna příčina má původ v rovině hláskové – v důsledku oslabení koncových hlásek se postupně ztrácel fonetický rozdíl mezi -m a -n. Tato ztráta rozdílu pak dle A. Lasch zřejmě přispěla k tomu, že mluvčí ztráceli smysl pro rozdíly mezi dativem a akusativem, a to i u osobních zájmen mir-mich, dir-dich apod. (Lasch 1928: 268). Tyto tendence byly navíc masivně podporovány dalším procesem na rovině syntaktické – jednotlivé předložky totiž během vývoje berlínského urbanolektu měnily svůj obsah i pád, se kterým se pojily (např. předložka gegen dříve vyžadovala dativ, předložky bei, mit, nach se dříve podle smyslu volně pojily jak s dativem, tak s akusativem apod.). Tím vznikaly časté chyby a nejasnosti v tom, jaký tvar členu je vlastně správný, čímž docházelo k dalšímu oslabování smyslu pro užívání dativu a akusativu (Lasch 1928: 270).

- Také tvorba **plurálů** u některých substantiv je odlišná od standardní němčiny: Stock – „Stöcker“; u slov končících na -r, -l, u kterých není jinak plurál zřetelný, připojuje berlínský urbanolekt navíc -n: „Fenstern“, „Fingern“, „Schlüsseln“; nápadná je ale zvláště koncovka -s: „Jungs“, „Mechens“ (Mädchens) (Lasch 1928: 272).

- **Rod** u některých substantiv neodpovídá standardní němčině: „**der Band**“, „**der Duch**“ (Tuch) (Lasch 1928: 273).

Propria

- **Mužská vlastní jména přibírají ve vyskloňovaných tvarech koncovku -en**: „bei Noacken, Heinrichen, Emiln“. Genitiv: „Emiln sein...“. Tvar **ženských vlastních jmen končících na -e se řídí podle slabého skloňování**: „Jrete: Jreten“, „Aujuste: Aujusten“. Genitiv: „Jreten ihr...“ (Lasch 1928: 266).

Pronomina

- Podobně jako u členů, také u **osobních zájmen se v dativu a akusativu formy shodují**: ick: **mir**, du: **dir**, er: **ihm/-n**, se: **ihr/sie/se**, es: **et/det**, plurál a vykání se/Se: **Ihn, Se**, často při důrazu nahrazována tvarem „die“/„de“ (Lasch 1928: 275).
- **Přivlastňovací zájmeno v 1. osobě plurálu** má i v mužském rodě tvar „**unse**“: „unse Vater“, „unse Mutter“ (Lasch 1928: 285).

Verba

- **Časování sloves**: v berlínském urbanolektu dochází ke **stírání rozdílů mezi 3. osobou singuláru a 2. osobou plurálu v přítomném čase u silných sloves**: např. „er sterbt“, „er sprecht“, „er helft“, ale i opačně: „ihr ißt“, „ihr fahrt“, „ihr unterhält euch“ atd. Stejně tak i v **imperativu**: sehen – „er seht“ – „sehe“/„seh“ (Lasch 1928: 286–287).
- **Tvar slovesa v minulém čase je často zdůrazňován nadbytečným „jewesen“**, „**jehabt**“: „Ich war verreist gewesen.“, „Wo ick bei meine Tante war jewesen.“ (Lasch 1928: 288).

Adverbia

- „**Man**“ ve významu „nur bloß“, dnes pevnou součástí mluvy vrstev, které ani přímo berlínským urbanolektem nemluví (Lasch 1928: 305).

- **„Oben“** ve významu oben, hinauf, herauf: „ick jeh oben“, „komm oben“, také „nach oben“ (Lasch 1928: 305).

Prepozice

- **Dvěma předložkám für a vor odpovídá v berlínském urbanolektu pouze jedna, a to „vor“:** „vor’n Sechser“ (für einen Sechser), „vor de Dihre“ (vor die/der Tür), „vor umsonst“ (für umsonst), „vor mir“ (was mich betrifft) (Lasch 1928: 301).
- **Předložka „lang“ v berlínském urbanolektu zastupuje i předložky entlang a längs:** „Wo jehste lang?“ (Lasch 1928: 302).
- **Předložka „mank“ ve významu zwischen** (Lasch 1928: 302).
- **Předložka „uf“ má význam nejenom místní, ale také časový:** „ufn Abendt“ (am Abend) (Lasch 1928: 302).
- **Předložka „wejen“ se v berlínském urbanolektu nemůže pojit se 2. pádem** (ten zde víceméně zanikl, viz výše), jediná možná konstrukce je tedy „wejen den“ (Lasch 1928: 302).
- **Předložka „zu“ se používá nejen ve spojení „zu Hause sein“, ale i „zu Hause jehn“, typicky dále „Da hab ick keene Zeit zu“** (Lasch 1928: 303).

Konjunkce

- **Spojka ob ve spojení s osobním zájmenem du vytváří konstrukci „obste“; stejně tak „wennste“** (Lasch 1928: 303).
- **Tvar damit je v berlínském urbanolektu nahrazován tvarem „um det“** (Lasch 1928: 303).
- **Spojka wie se užívá nejen ke komparaci ve smyslu spojek wie i als: „weiter wie“, „neher wie“; ale také časově: „Wie er bei mir war.“ V tomto významu se ve starším berlínském urbanolektu užívalo i „wo“:** „Wo ick bei meine Tante war jewesen.“ (Lasch 1928: 303–304).

Rovina lexikální

Na tomto místě nelze podat vyčerpávající výčet výrazů, vyskytujících se typicky v berlínském urbanolektu. Jejich množství postačuje k vydávání celých slovníků: např. *Duden. Der kleine Duden. Deutsches Wörterbuch. Sonderausgabe Berlin. Mit Sonderteil: Die 2000 wichtigsten Berliner Wörter.* Mannheim: Bibliographisches Institut, 2005; *Berliner Wörterbuch. Der aktuelle Sprachschatz des Berliners.* Berlin: Arani, 1992 atd. Lze uvést jen několik příkladů, které jako nejtypičtější uvádí Agathe Lasch a Sally A. Johnson:

Berlínský urbanolekt	Standardní němčina
Sechser, Fünfer	5-Pfennig Stück
Schrippe, Bemme	Brötchen
Kneipe, Pinte	Trinklokal
Gören, Bälger, Blaken	Kinder
schwofen, scherbeln	tanzen
Keule, Atze	Bruder
dufte, schnieke	chic
Bulette, Klops	Frikadelle
Stulle, Bemme	Scheibe Brot
mittenmang, drinne	mittendrin
Pulle, Rohr, Buddel	Flasche
doof, dämlich	dumm
feiner Pinkel, Fatzke	feiner Herr
Steppke, Bengel	kleiner Junge
Molle, eine blonde	ein Bier
Weißer	Glas Weißbier
Ende, Ecke	Stück Weges

(Johnson 1995: 43; Lasch 1928: 150)

Při samotné analýze originálu románu *Berlin Alexanderplatz* pak budou zkoumána jednotlivá slova, vymykající se neutrální slovní zásobě němčiny. Za pomoci slovníku *Duden. Die deutsche Rechtschreibung* (2007) a vysvětlivek k románu od Gabriele Sander (1998) pak bude u konkrétních slov rozhodnuto, zda se jedná o výraz náležící do slovní zásoby berlínského urbanolektu, nebo zda jde pouze o výraz nespisovný.

Rovina syntaktická

- Adverbia, znějící stejně jako předložky (zu, bei apod.), mají ve větě často **odlišné postavení**, než je tomu ve standardní němčině, a to ať samostatná nebo ve spojení s „da“ (od kterého jsou pak oddělena): „Da soll es bei bleiben“, „Da hab ick keene Zeit zu.“, „Da kann ick nicht vor.“ „Fin(d)ste da wat bei?“ „Meenste mir mit?“ (Meinst du mich damit?) (Lasch 1928: 306).
- **Opis plnovýznamového slovesa pomocí slovesa tun** (starší dun) s cílem zdůraznit ho: „Wer dut eenen denn wat schenken!“, „Denkste denn..., det ick jleich dir lieben du, wenn ick mit dir danze?“ (Lasch 1928: 307).
- **Dvojitý zápor**, záporka „nicht“ vedle jiného výrazu negace: „hat keine Reputation nicht“, „Det hat mir noch keener nich jesaacht.“ (Lasch 1928: 308–309).
- Lidová mluva se **vyhýbá příliš velké vzdálenosti mezi subjektem a verbem finitem**: „wenn wir wären schneller gegangen...“ (Lasch 1928: 309).

5.2 Franc Biberkopf

Jako bylo uvedeno na počátku kapitoly 5, je postava France Biberkopfa propracovaná nejlépe ze všech postav románu *Berlin Alexanderplatz*. Z toho důvodu byla jeho promluva zvolena k analýze s cílem popsat prvky berlínského urbanolektu a způsob, jakým je překladatelky Zdeňka Münzerová a Kamila Jiroudková převedly do češtiny.

5.2.1 Charakteristika postavy

V této kapitole bude stručně představena postava France Biberkopfa. Zdrojem informací přitom bude přímá definice postavy ve smyslu konceptu B. Fořta (viz kapitola 1.3), popřípadě jednání této postavy.

Hned v úvodu románu se čtenář dozví, že: „Tato kniha vypráví o Franci Biberkopfovi, který býval v Berlíně cementářským dělníkem a stěhovákem.“ (KJ: 7) Pak ale zbil svou bývalou přítelkyni Idu Schmidt, která na následky zranění zemřela. Franc byl následně odsouzen na čtyři roky v berlínské věznici Tegel (KJ: 78–81). Kniha začíná jeho propuštěním.

Franc Biberkopf je muž na začátku třicítky (KJ: 19), je popisován jako „hrubý, neotesaný chlap s odpuzujícím zevnějškem“ (KJ: 34). I na dalších místech románu je řečeno, že Franc vypadá „ošuntěle“ (KJ: 141) či nezdravě: „No jo, voplácanej seš zase docela pěkně, ale koukni se na sebe do zrcadla, jaký máš voči. [...] Šáhni si na ně, pytlíky jak dědek [...]“ (KJ: 231) apod. Krátce po propuštění z vězení opět získá svou původní postavu: „váží skoro metr“ (KJ: 77).

Dále je zdůrazňována jeho fyzická síla: „Sílu má jako had kobra a je opět členem atletického klubu. Nosí zelené ovinovačky, okované boty a větrovku.“ (KJ: 77–78); „Dyk je to atlet, dělal těžkou práci, bejval to prvotřídní nosič nábytku, klavíry a tak, [...]“ (KJ: 94); „Ale pořád je to ještě ten starý had kobra, [...]“ (KJ: 188).

Franc má silné sklony k alkoholismu. Pil již před svým zatčením (KJ: 232), dočasně propadá alkoholu také poté, co ho podvede jeho kolega Lüders (KJ: 115), a v době po amputaci paže (KJ: 231).

Franc je ale také vytrvalý. Když se zotaví z podvodu, seznámí se se zlodějíčkem Reinholdem, kterého nekriticky obdivuje. Pomáhá mu také zbavovat se žen, které se mu omrzely – přebírá mu je a sám je pak opouští (KJ: 141). Jednoho dne vezme Reinholdova parta France na lup, ten je ale naivní a myslí si, že jedou vyzvednout ovoce, se kterým Reinhold údajně obchoduje (KJ: 165–166). Když zjistí, že má hlídat, zatímco ostatní kradou, je nešťastný, nechce se na zločinu podílet. Reinhold ho proto za jízdy vyhodí z auta (KJ: 169). Franc přijde o paži (KJ: 179), ale nevzdává se, chce dál bojovat a neuvědomuje si, že má příliš silné protivníky: „jesli nevemeš do ruky klacek nebo šavli a nepomlátíš to kolem sebe, [...]“ (KJ: 187). Od té doby se definitivně vzdává přání mít slušnou práci, nyní obchoduje s kradeným zbožím (KJ: 211) a podílí se na krádežích v Reinholdově partě (KJ: 255).

Jeho chování je lehkomyšlné i nadále, myslí si o sobě, že je nezranitelný: „Mně se vede dobře, žádný neštěstí na mě nemůže, jen se na to podívej, jak tu stojím, Franc Biberkopf se menuju.“ (KJ: 266) To mu také na závěr vyčítá Smrt: „Slepej si byl a eště drzej, náfuka, pan Biberkopf z lepší čtvrti, a svět prej má vypadat podle toho, jakej ho pán chce mít. Jinej je, chlapečku, teďka to merčíš.“ (KJ: 347) Vlastní naivitu si uvědomí až poté, co mu Reinhold zabije přítelkyni Micku. Franc se dostane do blázince a Smrt ho

nutí přemýšlet nad vlastními chybami: „Franc plakal a plakal, jsem vinen, nejsem člověk, dobytek jsem, netvor.“ (KJ: 354)

To jsou základní fyzické a psychické vlastnosti France Biberkopfa, které jsou v románu často popisovány. O jeho příslušnosti k nízké sociální vrstvě, která je pro následující analýzu nejdůležitější, svědčí celý děj románu (popsaný v kapitole 2), Francovo jednání, znázorněné částečně i v této kapitole a také Francovi přátelé:

- Herbert Wischow, kuplíř a vůdce zlodějského gangu,
- Eva, Francova bývalá přítelkyně, současná žena Herberta, prostitutka,
- Reinhold, zloděj,
- Micka, Francova současná přítelkyně, kterou mu Eva najde, prostitutka.

Jak se toto sociální prostředí odráží na promluvě France Biberkopfa, ukáže analýza v následující kapitole.

5.2.2 Analýza promluvy postavy

Analýza promluvy postavy na bázi originálu

Přímá a polopřímá řeč postavy France Biberkopfa, stejně jako její vnitřní monolog, se vyznačují velkým množstvím nespisovných jazykových jevů, přičemž řada z nich je totožná s prvky berlínského urbanolektu, popsány v kapitole 5.2. Tyto jevy tvoří významnou složku nepřímé prezentace postavy ve smyslu definice B. Fořta, či (slovy J. Levého) implicitních interních instrukcí sloužících k charakterizaci postav. Přispívají tak k sociální charakterizaci France Biberkopfa.

Jak vyplývá již ze zběžného pohledu na excerptované věty v Příloze A i na vybrané příklady na následujících stranách, užíval A. Döblin všechny nespisovné prvky nekonsekvetně. Tak se například v originále vyskytne výraz „auf die **Beene** kommen“ (BA: 25), o něco dále má však toto substantivum ve výrazu „weiche **Beine** kriegen“ (BA: 59) tvar standardní, stejně jako ve výrazu „lange **Beine** machen“ (BA: 256). Nezřídka jsou dokonce standardní forma slova a její ekvivalent, typický pro berlínský urbanolekt, užity v jedné větě: „Jetzt bin **ich** wieder ein Mensch, jetzt bin **ich** wieder ein Mensch, nee, **ick** laß dir nicht, **ick** laß dir nicht, und da kann passieren, was will.“ (BA: 277). Tuto skutečnost je třeba zohlednit při posuzování využívání nespisovných prvků v obou českých překladech.

Prvním typicky berlínským prvkem v promluvě France Biberkopfa je **dlouhý monoftong -ee- místo diftongu -ei-**. Analýza promluvy této postavy, jejíž výsledky jsou znázorněny v Příloze A, ukázala, že jde o jev častý. Toto tvrzení je možné posílit argumentem, že je výskyt tohoto jevu omezen pouze na 11 základních slov a tvarů od nich odvozených.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Ja, sind wir denn nichts, weil wir mal was getan haben? Es können alle wieder auf die Beene kommen, die gesessen haben, und die können gemacht haben, wat sie wollen.“ (25)	„No, copak nejsme nic, protože sme jednou něco provedli? Každý se zase může postavit na nohy, kdo jednou seděl, ať udělal, co chtěl.“ (23)	„Copak nejsme nic, protože sme si jednou cosi zavařili? Každý se může zas ještě postavit na nohy, co jednou seděl v base, ať proved co proved.“ (21)
„[...] Die Hauptsache ist, Kopf haben und daß man ihn gebraucht und daß man weiß, was um eenen los ist, daß man nicht gleich umgeschmissen wird. Ist dann alles halb so schlimm. So ist es, meine Herren. Das ist meine Wahrnehmung.“ (59)	„[...] Hlavní věc je mít hlavu, a užívat ji a vědět, na čem člověk je, aby ho to hned neporazilo. Pak je všechno jen z poloviny tak zlý. Takový to je, páni. To je moje zkušenost.“ (53)	„[...] Hlavní je mít hlavu vodevřenou a užívat jí, a vědět, co se kolem vás děje, abyste se hnedka nevocitli na zemi. To je potom všechno vo polovic lehčí. Tak je to, pánove [sic]. To sem vypožoroval.“ (48)
„Laß mir mit die zufrieden. Ich habe noch keenen verpiffen. Können alleene arbeiten, kriegen ja Geld dafür.“ (151)	„Dej mi pokoj s těma. Já sem ještě nikoho neudal. Ať dělají sami, sou za to přece placený.“ (135)	„S těma mi dej svátek. Eště sem jakživ žádnýho neudal. Ať se staraj sami, sou za to placený.“ (116)
Und Franz zittert: Ick hab nicht gesiegt, ick weeß es. (471)	A Franta se třese: Já sem nezvítězil, to vím. (407)	A Franc se roztrásl: Já sem nevyhrál, vím to. (351)
Nee nee , det hab ick nicht gemacht, det ist gerichtlich bewiesen, ick habe bloß Körperverletzung, ich war nicht schuld dran. Sag det nicht, Ida. (472)	Ne, ne, to sem já neudělal, to je soudně dokázaný, dopustil sem se jen ublížení na těle, já sem neměl vinu na tom. Neříkej to, Ido. (407)	Né, né, to sem neudělal, to je soudně dokázaný, já mám jenom ublížení na těle, nebyl sem tím vinej. To neříkej, Ido. (352)

Také **diftong -au-** je na řadě míst nahrazen dlouhým **monoftongem -oo-**. Analýza promluvy hlavní postavy tento prvek prokázala v menším množství případů než nahrazení diftongu -ei- monoftongem -ee-. To je také v souladu s omezením výskytu monoftongu -oo- na šest výrazů a tvarů od nich odvozených.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] So wird man ruiniert, weil man nicht immer so gewesen ist, wie man sein sollte. Ich gloobe nicht, daß die andern viel besser sind. Nee, det gloob ick nicht. Verrückt wollen sie eenen machen.“ (24)	„[...] Takhle člověka zničejí, protože se dycky nechoval, jak se měl chovat. Nevěřím, že ostatní jsou o moc lepší. Ne, tomu nevěřím. Chtějí člověka zblbit.“ (23)	„[...] Takle člověka zříděj jenom proto, že nebyl dycky takovej, jakej měl bejt. A já nevěřím, že sou jinde vo moc lepší. Depa, nevěřím. Zmagořit jednoho chtějí.“ (21)
„Keine Witze, meine Herren. Außerdem, Sie haben recht. Es war ein ordentlicher Stein. Kann Ihnen ooch passieren, daß Ihnen die Klamotten auf den Kopf regnen und Sie weiche Beine kriegen. [...]“ (59)	„Bez legrace, páni. Ostatně máte pravdu. Byla to pořádná pavlač. To se vám může taky ještě jednou v životě stát, že vás to zavalí a že se vám roztřesou kolena. [...]“ (53)	„Bez legrace, pánove [sic]. Vostatně máte pravdu. Byl to pořádněj šutr. Taky se vám v životě může stát, že se vám sesypou na kokos cihly a že se pod váma roztřesou kolena. [...]“ (47)
„Vielleicht ooch , nee, det sind ja alles Gannofen. Wem gehören denn die Anzüge, die da hängen? Möchte bloß en Bulle mit der Blechmarke sein und den fragen, paß uff, wie die lange Beine machen.“ (256)	„Snad taky, ne, to sou všechno zloději. Komupak patří ty šaty, co tady visejí? Chtěl bych bejt tajnej s plechovou známkou, abych se moh zeptat, dej pozor, jak natahujou ty kalhoty.“ (227)	„Možná taky, né, vomyl, todlou sou samý ganovim. Komupak patří ty vobleky, co tu visej? Dybych tak byl tajnej a měl fízláckej vodznak a zeptal se toho vpředu, viděla bys, jak by upalovali.“ (194)
Ick hab einfach die Neese voll. Hab ich nicht gehandelt, bin ich nicht rumgeloofen von Morgen bis Abend? Nu hats geschnappt bei mir. Nee, ick bin nich anständig, ick bin ein Lude. (278)	Mám toho zkrátka plný zuby. Copak sem neobchodoval, neběhal sem od rána do večera? Ted' mi to sklaplo. Nejsem slušnej, sem pasák. (246)	Prostě mi to leze z krku. Nevobchodoval sem, nelítal sem vod rána do večera? Ale ted' už toho mám dost. Né, nejsem slušnej, sem pasák. (212)
„Mensch, siehste nicht, ich hab bloß einen Arm. Der	„Člověče, copak nevidíš, mám jen jednu ruku. To	„Člověče, nevidíš, že mám jenom jednu ruku. Druhá je

andere ist ab. Das hab ich dafür bezahlt, daß ich gearbeitet habe. Darum will ich nischt mehr wissen von anständiger Arbeit, verstehste?“ Verstehste det, verstehste det, haste die Oogen zu sehen, soll ick dir ne Brille koofen , glotz mir man an. (284)	sem zaplatil za to, že sem pracoval. Proto už nechci nic slyšet o pořádný práci, rozumíš?“ Rozumíš tomu, rozumíš tomu, máš oči k vidění, mám ti koupit brejle, nečum tak na mě. (251)	v tahu. Takhle sem vodnes to, že sem pracoval. Proto už nechci vo pořádný práci ani slyšet, rozumíš?“ Rozumíš tomu, kapíruješ to, dyk máš voči k vidění, mám ti koupit brejle, co na mě tak čumíš. (216)
Ich also hab Durst und sage mir, warum so weit gehen, ist da ein Keller, wohn Polacken drin, zeig ihnen meine Wurst und die Zigaretten, die fragen ooch gar nicht, woher ick die habe, koofen , geben mir Schnaps, ick laß alles da. Und morgens paß ick uff, wie sie weggehn, ick rin in den Keller, Haken hab ich bei mir, ist noch alles da, meine Wurst und Zigaretten, und ick los damit. (427)	Mám teda žízeň a říkám si, nač jít tak daleko, je tu sklep, bydlejí tu Poláci, ukážu jim svůj salám a cigarety, ty se taky neptají, odkud to mám, koupějí to, dají mi kořalku, nechám tam všechno. A ráno si dám pozor, dyž sou pryč, já vrazím do sklepa, paklíče mám u sebe, všechno je eště tu, můj salám a cigarety, a já pryč s tím. (372)	Tak vám mám žízeň a povídám si, co bys chodil tak daleko, tudle je sklep, bydlej tam Poláci, ukázal sem jim salám a retka, voni se ani nezeptali, vodkad’ to mám, a koupili to, dali mi kořalku, všechno sem tam nechal. A ráno sem dával pozor, a jak vodešli, šup do sklepa, šperhák nosím v kapse, všechno tam eště bylo, můj salám i retka, popad sem to a pryč. (320)

Diftong -au- se v berlínském urbanolektu v předložce auf a stejném prefixu a ve složeninách mění i na **krátké -uf-**. Také tento prvek je v řeči France Biberkopfa užíván, a to se zhruba stejnou frekvencí výskytu jako monoftong -oo-. Vzhledem k lexikálně omezeným možnostem jeho užití je výskyt krátké slabiky -uf- v promluvě France Biberkopfa velmi častý.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] Ick heeße Biberkopf, Franz. War schön von Ihnen, daß Sie mir uffgenommen haben. Mein Piepmatz hat schon gesungen auf dem Hof. Na, prost Neumann, et jeht vorüber.“ (25)	„[...] Menuju se Biberkopf, František. Bylo to od Vás hezký, že ste se mě ujal. Tam na dvoře sem trochu ztratil hlavu. No, vás noha, to přejde.“ (23)	„[...] Já se menuju Biberkopf, Franc. Bylo to vod vás hezký, že ste se mě ujmul. Dyk tam na tom dvoře už ze mě zpíval rapl. No, tak ať vám dupou králíci. Šak vono to přejde.“ (21–22)

„[...] Det war eigentlich um gar nichts, det war da hinten am Bülowplatz, da wollten en paar klauen, anständige Kerls, aber haben hatten sie nichts, und woher nehmen? Sag ich dir, ich geh draußen lang, seh, was geschoben wird und richtig an der Ecke so zwei verdächtige hinten mit ein Rasierpinsel uffm Hut. [...]“ (253)	„[...] Bylo to vlastně kvůli ničemu, bylo to tamhle vzadu na Bülowplatz, chtěli tam něco sebrat, pořádný kluci, ale neměli nic, tak kde to měli vzít. Tak ti říkám, šel sem venku kolem, vidím, že tam něco kroutějí a richtik, na rohu taková dva podezřelí s kamzíkem na klobouku. [...]“ (225)	„[...] Vlastně pro nic, támle vzádu na Bülowovým náměstí to bylo, pár mládenců tam dělalo krám, slušný hoši, jenže neměli ani floka, a vodkad' vzít? Povídám ti, du takle venku kolem a vidím, vo co kráčí, a že na rohu zrovna stojej dva podezřelý chlapi s holicí štětkou na klobouku. [...]“ (192)
„Na ob. Haste noch nicht gehört: Ich hab ein Geschäft mit meinem Arm uffgemacht, da steht der Arm auf einem Tisch und schwört den ganzen Tag: Nur wer arbeitet, soll essen. Wer nicht arbeitet, soll Hunger leiden. [...]“ (256)	„A jestli. Tos neviděla: já sem otevřel krám se svou rukou, ruka stojí na stole a přísahá celej den: jen ten, kdo pracuje, smí jíst. Kdo nepracuje, ať nejí. [...]“ (228)	„Bodejť že je. Copaks to eště neslyšela: Vodevřel sem si s tou rukou krám, vona tam stojí na stole a celej den přísahá: Jenom kdo pracuje, ať jí. Kdo nepracuje, ať má hlad. [...]“ (195)
„Na siehste, Eva, wer hier uffgeregt ist? Bist du doch.“ „Ach, mir macht det so kaputt. Ich versteh det Mädél nich.“ „Nu muß ick dir schon trösten, Mensch.“ „Nee, et sind bloß die Nerven, kommt vielleicht von det Kleene.“ „Paß mal uff, wenn die zurückkommt, die macht dir noch Theater deswegen.“ (382)	„No, vidíš, Evo, kdo je tady rozčilenej. Seš to přece ty.“ „Ach, mně to tak ničí. Já tomu děvčeti nerozumím.“ „Teď abych já tebe těšil, člověče.“ „Ne, to sou jen nervy, snad to je od toho maličkýho.“ „Dej pozor, až ta se vrátí, ta ti eště udělá tyátr kvůli tomu.“ (334–335)	„Tak vidíš, Evo, kdo je tu rozčilenej? Ty.“ – „Já ti z toho sem ouplně na hromadě. Vůbec tu holku nechápu.“ – „Abych teď utěšoval já tebe, člověče.“ – „Ale né, to sou jenom nervy, asi to dělá to maličký.“ – „Počkej, až se Micka vrátí, eště ti třeba kvůli tomu zahraje.“ (287)
„Du weeßt nicht, wat wir machen. Det – hast du nicht erlebt, Eva, det verstehst du nicht, Herbert versteht ein bißchen. Wat solln wir machen. Ich möcht ihn schon haben, ich möcht in die Kirche gehn und uff die Knie beten, wenn ick ihn kriege.“ (419)	„Ty nevíš, co máme dělat. Tohle – tohles nezažila, Evo, tomu nerozumíš. Herbert tomu rozumí trochu. Co máme dělat. Chtěl bych ho dostat, šel bych do kostela a modlil bych se na kolenou, dybych ho dostal.“ (366)	„Ty nevíš, co děláme. To – to si neprožila, Evo, to ty nechápeš, Herbert to trošku chápe. Co máme dělat. Já už bych ho tak rád měl, já bych ti šel do kostela a klekl a modlil se, dybych ho dostal.“ (315)

Změny oproti standardní němčině se hojně vyskytují i v případě konsonantů. V přímé řeči France Biberkopfa tak lze najít typicky berlínskou formu osobního zájmena v 1. osobě singuláru „ick“, zdobňující koncovku „-ken“ namísto „-chen“, dále tázací zájmeno „was“ ve tvaru „wat“, ukazovací zájmeno „das“ ve tvaru „det“, osobní zájmeno „es“ ve tvaru „et“, „denn“ místo „dann“, dále nahrazování exploziv -g- frikativou -j-, ale i konsonanty -pp-, -p-, -pf-, -f-, -ff- zachovalé i po tzv. hláskovém posunu v původní podobě.

Zájmena „ick“ je užíváno hojně, přičemž jeho častý výskyt je samozřejmě podpořen také faktem, že se obecně jedná o velmi frekventované slovo. K jeho využití v textu je tak například ve srovnání s předložkou a prefixem „uff“ mnohem více příležitostí.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] Da kann ich mitreden, so gut wie der, und die Mädels werden da auch nicht anders sein wie woanders. Hab ick mal eine gehabt, und die hat was gemerkt, Adresse in meinem Notizbuch, [...]“ (70)	„[...] O tom já můžu povídat, stejně dobře jako on, a holky tu taky nebudou jiný, než všude jinde. Jednou sem jednu měl a ta něco pozorovala, adresa v mém notesu, [...]“ (63)	„[...] Vo tom já můžu taky říct svý, stejně jako von, a holky tam taky nebudou jiný než jinde. Měl sem jednou jednu, na něco mi přišla, na adresu v notýsku, [...]“ (56)
Da steht Franz Biberkopf auf, zahlt und sagt zu sich: Ick bin nicht mehr jung genug dazu, um zu schwofen, ick habe ooch keine Lust dazu, ick muß zu Geld kommen. Wo icks herkriege, ist mir egal. (262)	Tu vstane Franta Biberkopf, zaplatí a říká sám sobě: Nejsem už dost mladej na to, abych flámoval, nemám na to taky chuť, musím se dostat k penězům. Jak, to je jedno. (232)	Tu vstal Franc Biberkopf, zaplatil a řekl si: Na flámování už nejsem dost mladej, ani mě to nijak neláká, musím splasit peníze. Vodkad' je seženu, je mi fuk. (199)
Jetzt bin ich wieder ein Mensch, jetzt bin ich wieder ein Mensch, nee, ick laß dir nicht, ick laß dir nicht, und da kann passieren, was will. Er macht den Mund auf: [...] (277)	Ted' sem zase člověk, ted' sem zase člověk, ne, já tě nepustím, já tě nepustím, to se může stát, co chce. Otevře ústa: [...] (245)	Ted' sem zase člověk, ted' sem zase člověk, né, já tě nevopustím, nevopustím tě, at' se stane co chce. Otevřel ústa: [...] (210–211)
Sind da zwei Bilder nebenaneinander, was, was,	Jsou tu dva obrazy vedle sebe, co, co, strašné,	Byly na nich vedle sebe dvě fotografie, cože, co,

furchtbarer, furchtbarer, gräßlicher Schreck, det bin – ick doch, det bin ick doch, warum denn, wegen der Stralauer Straße, warum denn, gräßlicher Schreck, det bin ick doch und denn Reinhold, Überschrift: [...] (408)	strašně hrozné leknutí, to sem – já přece, to sem já, pročpak, kvůli tý Stralauer Strasse, pročpak, strašně leknutí, to sem přece já a pak Reinhold, nadpis: [...] (357)	hrůza, hrůza, děs, dyk to – sem já, to sem přeci já, ale proč, kvůli tý Stralaušský ulici, proč, hrůza, dyk to sem já a Reinhold, a nahóře stojí: [...] (307)
„Franz, det is doch nich anders.“ „ Ick kann nischt machen. Ich bin kaputt.“ (421)	„Franto, už to nebude jiný.“ „Nemůžu nic dělat. Já sem zničenej.“ (367)	„Franci, tak už to na světě bejvá.“ – „A nic nemůžu dělat. Sem hotovej.“ (316)

Zdrobňující koncovka „-ken“ namísto -chen se vyskytuje především ve vlastních jménech, lze ji ale najít také ve slovech „Schäpfken“, „Mäusken“ a „Mauseken“ a dokonce i „Jungeken“ a „schöneken“ (poslední dva případy viz Příloha A).

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
Die grölt bloß wonnig. Franz gießt sie sich hinter: Glaube ich. Alles, was du sagst, Liebling, glaub ich. Bist mein Schäpfken , wir gehen zusammen uff die Weide. (249)	Ta jen blaženě zabručela. Franta ji prolil hrdlem. To věřím. Všem, co ty říkáš, miláčku, věřím. Seš moje ovečka, dem se spolu pást. (221)	Čtvrté pivo jenom blaženě vyvýsklo. Franc je do sebe nalil: To věřím. Všecko ti věřím, co říkáš, milánku. Seš moje vovečka, pudem se spolu pást. (189)
Franz ist glücklich, er denkt, wie dat [sic] Mädel mit dem Geld haushält, so was müste man heiraten, und ist ganz voll Wonne, und was sagste, einen kleinen Piepmatz hat sie mir ooch gekauft, det is ja, als wenn ich Geburtstag hätte, na warte, mein Mäusken , ich will dir ooch. (271)	Franta je blažený, myslí si, jak ta holka hospodaří s penězi, tu bych si měl vzít, a je pln blaha, a co tomu říkáš, malýho kanárka mi koupila taky, podívejme se, jako bych měl narozeniny, no počkej, kotě, já ti to ukážu. (240–241)	France to velice potěšilo, říkal si, jak ta holka umí hospodařit s penězma, s takovou bych se měl voženit, a byl radostí celý pryč, a co byste řekli, eště takový písle mi taky koupila, dyk to je, jako dybych měl dnes narozeniny, počkej, myšičko, já ti taky něco tento. (207)
„Ding gedreht, Mauseken , sag doch, mit Pums, na wat denn, Mieke? Und det schenk ick dir. Krieg ickn	„Na vejpravě sem byl, holčinko, dyť to říkám, s Pumsem, no copak, Micko? A tohle ti daruju.	„Ránu sme udělali, myšičko, dyk to říkám, s Pumsem, ale copak je, Micko? A ty prachy sou

Kuß, na, wat sagste?“ (339)	Dostanu pusu, no, co tomu říkáš?“ (297)	tvoje. Dostanu hubičku, co říkáš?“ (256)
„Wat is det, Eva wat is mit unser Miezeken los, wat is denn passiert, die is tot, der is wat passiert, jetzt is es raus, die is nicht weg von mir, die hat einer umgebracht, Eva, unser Miezeken hat eener umgebracht, mein Miezeken , wat is denn los, is denn det wahr, sag mir, det is nich wahr.“ (410)	„Co je to, Evo, co se to stalo s naší Mickou, co se to stalo, ta je mrtvá, tý se něco stalo, ta ode mně neutekla, tu někdo oddělal, Evo, naši Micku někdo oddělal, moji Micinku, co se to děje, copak to není pravda, řekni mi, že to není pravda.“ (358)	„Co je to, Evo, co je s naší Micinkou, co se to stalo, vona je mrtvá, něco se jí stalo, teďka se to ukázalo, vona vode mě neutekla, zabili ji, Evo, naši Micinku někdo zabil, co se děje, je to pravda, řekni, že to nejní pravda.“ (308)

Situace v případě zájmen „was“, „das“, „es“ a výrazu „dann“ je podobná jako v případě zájmena „ich“ v tom smyslu, že jejich výskyt je obecně velmi častý. Proto i jejich **tvary** „wat“, „det“, „et“ a „denn“ jsou, jak vyplývá z množství příkladových vět v Příloze A, velmi hojné.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Mensch, du bist verrückt, dir haben sie wirklich in Tegel den Kopf verdreht.“ „Haste nich wat zu trinken, n Topf Kaffee oder was.“ (36)	„Človče, seš blázen, tebe tam v Teglu pobláznili.“ „Nemáš něco k pití, hrnek kafe nebo co.“ (32)	„Človče, dyk ty seš blázen, tobě v tom Tegelu vopravdu přeskočilo.“ „Nemáš lok něčeho, takle hrnek kafe nebo něco.“ (30)
Ja, nu man rin, immer man rin, Kinderchen, das kleene Frauchen auch, ist woll [...] bedudelt, hat recht, goldrecht hat die. Laß die man lachen. Sollen mal wissen, wie det ist. (161)	Jo, jen do toho, jen do toho, dětičky, malá ženuška taky, je asi vožralá, má recht docela recht má. Jen ať se smějou. Jen ať vidějí, jaký to je. (144)	Jo jenom dál, jenom špacírujou dovnitř, dětičky, ta panička mrňavá taky, načuřená je jak kára, recht má, dočista recht. Ať se spánembohem smějou. Měli by taky poznat, jaký to je. (124)
„ Denn also schön guten Morgen, Karl, Herr Schlossermeister Karl. Grüß auch Minna, sag ihr, daß ich da war, bloß mal	„Tak teda dobrýtro, Karle, pane zámečnicku Karle. Pozdravuj Mínu, řekni jí, že sem byl tady, jen se podívat, jak se daří. A ty,	„Tak teda nahledanou, Karle, pane zámečnickej mistr. Pozdravuj vode mě Mínu, řekni jí, že sem tu byl, že sem se jenom chtěl

sehen, wies geht. Und du Schweinekerl bist das dämlichste Luder der Welt. [...]“ (165)	prase, seš nejblbější potvora na světě. [...]“ (147)	kouknout, jak se jí vede. A ty, ty lumpe, seš ten nejpraštěnější neřád na světě. [...]“ (127)
„Nu ja, kuck mal, Miezeken, det is nu mal so, und det werde ich nicht ändern, kann keener ändern, aber wenn du det nu rumträgst mit dir und is wie ne offene Stelle.“ (339)	„No jo, koukni, Micko, takový to holt je, a na tom já nic nezměním, nikdo to nezmění, ale dyž to člověk tak nosí s sebou a je to jako otevřená díra.“ (297)	„No jo, ale koukni se, Micinko, je to halt tak a já to nezměním, nikdo to nezmění, ale dyž to v sobě pořád nosíš a je to jako vodevřená rána.“ (256)
„[...] Ich kann es keinem sagen, lachen mir doch aus. Und anzeigen geht doch nich. Wenn du mir nischt geben willst, Eva, dann laß et . Ick – geh – ooch wieder arbeiten.“ (387)	„[...] Nemůžu to nikomu říct, přece by se mi vysmáli. A udat to přece nemůžu. Dyž mně nechceš nic dát, Evo, tak toho nech. Já – pudu – zase pracovat.“ (339)	„[...] Žádnýmu to nemůžu říct, dyk by se mi vysmáli. A udat to přeci nejde. Jesli mi už nechceš nic dávat, Evo, nemusíš. Já – já pudu – taky zasejc pracovat.“ (291)

Poměrně překvapivé je jen řídké **nahrazování exploziv -g- frikativou -j-**. Ačkoli tento jev A. Lasch označila za charakteristický rys berlínského urbanolektu a v textu je dostatek příležitostí k jeho užití (např. u všech sloves ve tvaru perfekta), prokázala ho analýza vybraných částí textu v promluvě France Biberkopfa pouze v pěti případech. Ve třetím případě uvedeném v následující tabulce navíc Franc Biberkopf opakuje sloveso „jehen“ po jiné postavě.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Minna, Minnaken, nu jieb dir doch, ich bin so froh, ich bin doch wieder ein Mensch, Minnaken.“ (36)	„Míno, Míničko, dej pokoj, já sem tak veselej, sem přece zase člověk, Míničko.“ (32)	„Míno, Míno, tak už se uklidni, já sem tak rád, dyk já sem zasejc chlap, Míničko.“ (30)
„[...] Son Mist, und seine bemalten Eier, du, die haben wir als kleine Kinder mit Mutter zusammen kleben müssen. Wat die dafür bezahlt haben, det will ick dir jar nich sagen.“ (255)	„[...] Takový šmízo a malovaný vejce, víš, to sme museli jako malý děti lepit s mámou. Co ty za to platili, to ti ani nechci říct.“ (226)	„[...] Takový šmejdy, a ty jeho malovaný vajíčka, my sme je museli s mámou lepit, dyž sme byli malí. Co nám za to platili, ti radši ani neřeknu.“ (194)

„ Jehen ? Ach so. Nee nee. Damit ist nichts. Ick habe keene.“ (267)	„S kým chodím? Ach tak. Ne, ne. S tím mi dej pokoj. Nemám žádnou.“ (237)	„Chodím? A jó. Ani nápad. S tím mi dej svátek. Nemám žádnou.“ (203)
„Na, Mieke, soll ick denn jar nischt tun? Ich kann nicht so leben.“ (340)	„No, Micko, copak nemám nic dělat? Já tak nemůžu žít.“ (298)	„Poslyš, Micko, tak to já nemám dělat vůbec nic? Já tak žít nemůžu.“ (257)

Podobně vzácné jsou i konsonanty **-pp-**, **-p-**, **-pf-**, **-f-**, **-ff-** zachované po hláskovém posunu **v** **původní podobě**.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Wenns sein muß, Gottlieb, wenns seinen Mann ernährt. Mausefallen grade nicht, da machen die Drogerien zuviel Konkurrenz mit Giftzeug, aber Gipsköppe : Warum soll man nich Gipsköppe in die kleinen Städte bringen?“ (58)	„Dyby to muselo bejt, Bohumile, jen dyž to člověka uživí. Pasti na myši, to zrovna ne, při tom dělají drogerie moc velkou konkurenci s jedy, ale hliněný dýmky: proč by člověk neměl nosit hliněný dýmky do malejch měst?“ (52)	„Dyž by to muselo bejt, Gottliebe, a dyž mě to uživí. Pastě na myši zrovna né, těm dělaj drogérie moc velkou konkurenci jedama, ale gypsový hlavy: Proč by neměl jeden prodávat gypsový hlavy po malejch městech?“ (47)
„Na, wir kloppen schon unsern Skat weiter, Gottlieb. [...]“ (61)	„No neboj, my budeme dál hrát skat, Bohumile. [...]“ (55)	„Neboj, skat budem lískat dál, Gottliebe. [...]“ (49)
Er sieht runter in seinem Tran, macht das Fenster auf, schreit über den Hof: „Schert euch vom Hof, Ochsen, ihr, Quatschköppe .“ (150)	Franta se dívá ve svém opojení dolů, otevře okno, křičí na dvůr: „Hled’te zmizet ze dvora, volové, blbci!“ (135)	Franc v té opici vykoul, otevřel okno a křikl přes dvůr: „Zmizte z toho dvora, volí ukecaný.“ (116)
„Komm, heb doch det Köppchen , komm doch, kleenes Köppchen , warum weenste denn?“ (340)	„Pod’, zdvihni přece hlavičku, pod’ přece, hlavičko malá, pročpak pláčeš?“ (298)	„Ukaž, zvedni hlavičku, tak ukaž se, hlavičko malá, pročpak pláčeš?“ (257)

K berlínskému urbanolektu však nepatří pouze různé hláskové změny, ale také jejich četné redukce. I v promluvě postavy France Biberkopfa se tak vyskytuje redukce vokálu

-ei- na pouhé -i- ve výraze „rin“, osobní zájmeno sie/Sie je na některých místech redukováno na „se“/„Se“, ve slovech nicht a ist dochází k vynechávání koncového -t.

Redukce vokálu -ei- na -i- ve výraze „rin“:

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
Der Entlassene krümmte sich über den Teppich, der Hut rollte neben seine Hände, den Kopf bohrte er herunter, stöhnte: „In den Boden rin , in die Erde rin , wo es finster ist.“ (15)	Propuštěný se stočil na koberci, klobouk se zkutálel [sic] vedle jeho rukou, vrtal hlavou do podlahy, stenal: „Do země, do země, kde je tma.“ (15)	Propuštěný se nad kobercem zkroutil, klobouk se mu skutálel k rukám, muž se hlavou zavrtával do koberce a sténal: „Do země, do hlíny, tam je tma.“ (14)
Ich werd mir zu beherrschen wissen. Ein Glas Wasser, Frau Schmidt. Das Luder muß überall die Nase rinstecken . (130)	No, budu si vědět rady. Sklenici vody, paní Schmidtová. Ta potvora musí do všeho strkat rypák. (117)	Ale vovládnu se. Trochu vody, paní Schmidtová. Ta mrcha musí všude strhat nos. (101)
Da macht er die Augen auf, ist ganz wach, sagt: „Sag doch Herbert und Emil, sie sollen rinkommen .“ (234)	Tu otevře oči, je zcela bdělý, říká: „Řekni Herbertovi a Emilovi, aby sem přišli.“ (210)	Vtom otevřel Franc oči, byl zcela při sobě, a řekl: „Řekni Herbertovi a Emilovi, ať sem přijdou.“ (179)
„Stimmt, ick fang wieder an wie früher. Na warum denn nicht. Haste wat dagegen. Komm mal rin ; kuck mal zu, wie ick mit einem Arm tanze.“ (253)	„Je to tak, začínám zase jako dřív. No a proč ne. Máš něco proti tomu? Pojd' sebou [sic] dovnitř; podívej se, jak tančím s jednou rukou.“ (225)	„Máš recht, začínám zas jako dřív. A proč by né. Máš něco proti tomu? Pod'me tam; podíváš se, jak to válím s jednou rukou.“ (192)
Franz sagt: „Erst haste uns ringelegt da oben in der Stralauer Straße, und dann läšte uns sitzen, nu hör man uff.“ (396)	Franta říká: „Nejdřív si nás přived do bryndy tam nahoře ve Stralauer Strasse, a pak nás necháš sedět, dej už pokoj.“ (346)	Franc řekl: „Nejdřív si nás podtrh tam nahore ve Stralauký, a potom ses na nás vyflajz, s tímdle na mě nechod.“ (298)

Osobní zájmeno sie/Sie ve tvaru „se“/„Se“ není v promluvě France Biberkopfa časté, což je zapříčiněno také tím, že postava France Biberkopfa nemá mnoho příležitostí jiným postavám vykat. Většina výskytů tohoto tvaru osobního zájmena sie/Sie,

zaznamenaných v Příloze A, tak pochází ze začátku románu, kdy Franc Biberkopf vyká svým židovským zachráncům.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Sagen Se mal, Sie, Sie Männeken, Sie sind wohl übergefahren, wat? Sie sind wohl überkandidelt?“ (20)	„Poslyšte, mužíčku, vy ste asi praštěnej? Asi to nemáte v hlavě v pořádku?“ (19)	„Poslyšte, vy, človíčku, vám přeskočilo, že jo? Vám straší ve věži?“ (18)
„Sagen Se mal, wat sitzen Sie eigentlich hier und quatschen mir vor?“ (20)	„Poslyšte, proč tu vlastně sedíte a žvaníte?“ (19)	„Řekněte mi, proč tu vlastně sedíte a plácáte mi tu nesmysly?“ (18)
„[...] Und grüßen Sie auch den alten Herrn von vorhin. Der hat Ihnen Kraft in de Hand, sagen Se mal, der war wohl früher Schlächter? [...]“ (25)	„[...] A pozdravujte taky toho starýho pána. Ten Vám má sílu v rukách, řekněte, ten byl asi jednou řezník. [...]“ (24)	„[...] A pozdravujte vode mě taky toho starýho pána. Ten má v rukách sílu, nebejval von dřívějc řezníkem? [...]“ (22)
„[...] Mir haben da kluge Leute geholfen, mir gesagt und erzählt, Leute mitm Kopp, und daher wissen Se : Man soll nich auf Geld schwören oder auf Kognak oder auf die lumpigen Pfennige Beitrag. [...]“ (59)	„[...] Mně pomohli moudrý lidi, mluvili se mnou a vyprávěli mi, lidi s hlavou, a proto víte: člověk nemá přísahat na peníze nebo na koňak nebo na těch několik všivých feniků příspěvku. [...]“ (53)	„[...] Mně tenkrát pomohli chytrý lidi, mluvili do mě a vypravovali mi, lidi s hlavou vodevřenou, a proto, víte: Jeden nemá přísahat na prachy, nebo na koňak, nebo na pár mizernejch feniků na příspěvky. [...]“ (47–48)

U **vynechávání koncového -t ve slovech nicht a ist** je patrné velmi časté kolísání, přičemž se střídání tvarů „nicht“ – „nich“ a „ist“ – „is“ zdá být náhodné.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Ich hab meine vier Jahre abgemacht bis auf die Minute, und dann kannste dich nich dicker tun wie das Gericht.“ (165)	„Já sem si odkroutil na minutu svý čtyři roky a ted' se nemůžeš dělat důležitější než soud.“ (147)	„Já sem si svý čtyry roky vodseděl do minuty a ty se nedělej, že seš víc než soud.“ (126)

„Erst sagste: die macht det so, macht ne Spritztour mit eenem, und nachher ist det nich ihre Art.“ (382)	„Nejdřív říkáš: to ona tak dělá, jela s někým na vejlet, a pak jí to neleží.“ (335)	„Nejdřív říkáš: vona to tak dělává, někde si s někým vyrazila, a potom jí to zas nejní podobný.“ (287–288)
Eine Stimme, einer spricht, ich muß was sagen, zwei Weiber, Mord, wat is Mord, in Freienwalde, ick habe sie ermordet in Freienwalde, ick war noch nie in Freienwalde, wo is det überhaupt. (409)	Hlas, někdo mluví, musím něco říct, dvě ženský, vražda, co je vražda, ve Freienwalde, já sem ji zavraždil ve Freienwalde, nebyl sem ještě nikdy ve Freienwalde, kde je to vůbec. (357)	Hlas, někdo mluví, musím něco říct, dvě ženský, vražda, co, co, vražda, ve Freienwalde, já sem ji zavraždil ve Freienwalde, jaktěživo sem ve Freienwalde nebyl, kde to vůbec je. (307)
„Na, weeß nich . Gottes willen, wat is denn det, wie kommt denn det, haha, is komisch.“ (409)	„No nevím. Proboha, co je to, jak to přijde, haha, to je komický.“ (358)	„Dyk nevím. Proboha, co je to, jak to přide, cheche, to je divný.“ (308)

Redukce v promluvě France Biberkopfa se krom konkrétních hlásek týkají také celých **slabik v nepřízvučném postavení**. Také to je (dle A. Lasch) charakteristický znak berlínského urbanolektu. V promluvě hlavní postavy románu jsou redukce slabik velmi frekventované, typicky se vyskytují u určitých i neurčitých členů, které jsou často slučovány do jednoho výrazu s předcházející předložkou. Z výrazu so ein/so eine často vzniká tvar „son“/„sone“, který je pak užíván i ve spojení s plurálem, kde nemá gramatické opodstatnění. Také osobní zájmeno ve 2. osobě singuláru je často přimykáno k předcházejícímu slovesu.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Wenn einer laufen will, kauft er sich eben n Paar Schuh. Ich habe noch gar nicht gesagt, daß ich dicke Geschäfte machen werde. Aber aufn Kopf gefallen bin ich ja nu auch nicht.“ (60)	„Dyž chce někdo utíkat, tak si koupí pár bot. Já sem vůbec ještě neřek, že chci dělat velký obchody. Ale na hlavu padlej nejsem taky.“ (54)	„Dyž chce člověk chodit, koupí si pár bot. Eště sem neřek, že budu dělat bůhvíjaký vobchody. Ale na hlavu padlej taky nejsem.“ (48)
„Kuck dir die Jungens auf dem Alex und hier an, die haben alle keinen Geist. Auch die mit Buden und	„Podívej se na ty kluky na Alexu a tady, ty všichni nemají ducha. Taky ty, co obchodují ve stáncích	„Vem si všechny ty chlapy na Alexáku a tady, ducha nemá ani jedinej. Ani stánkaři, ani ty, co tahaj

mitm Karren ziehen, ist alles nichts. Sind schlaue, schlaue Brüder, saftige Jungens, mir brauchste zu sagen. Stell dir aber vor, son Redner im Reichstag, Bismarck oder Bebel, die jetzt sind ja nichts, Mensch, die haben Geist. Geist, das ist Kopf, nich bloß son Deetz. [...]“ (67)	nebo chodějí s kárama, to všechno nic není. Sou chytrý, chytrý bratřici, šťavnatý kluci, mně nemusíš nic vypravovat. Ale představ si, takovej řečník na říšským sněmu, Bismarck nebo Bebel, ty co tam sou teď, to přece nic není, člověče, ty mají ducha. Duch, to je hlava, ne jen taková kebulé. [...]“ (60)	vozejk, samý nicky. Mazaný sou, koumesove [sic], hoši práskaný, mně nemusíš nic povídat. Ale představ si, takovej řečník v říšským sněmu, Bismarck nebo Bebel, ty dnešní nestojej taky za nic, ale tamty, Lino, člověče, ty měli ducha. Duch, to je hlava, a né jenom taková šíša. [...]“ (54)
Was soll ich eigentlich da, geh ich da wirklich hin, ob das ein Geschäft mit sonen Zeitschriften ist. (71)	Co mám vlastně dělat, puđu tam opravdu, jestlipak je nějakěj kšeft s takovejma časopisama. (63)	Co tam budu dělat, mám tam vopravdu jít, a jestlipak je to výnosnej kšeft, tydle časopisy. (57)
[...], bloß die gräßlichen ollen Glotzaugen, wie ne Kuh, woher ich bloß son Kalbsaugen habe, und so stiere, als wenn ich nicht mit wackeln kann. (163)	[...], jen ty strašný blbý vykulený oči, jako kráva, odkud jen mám takový telecí oči a jak čumějí, jako bych s nima nemoh hejbat. (145)	[...], jenom ty vohavný voči pitomý, vykulený, jako kráva, kde sem sebral ty telecí voči, a jak vejrám, jako dybych s nima neuměl hejbat. (125)
„Mädel, meine Mieke, wenn wir ne Reise machen können, denn willste , willste denn nich mit mir fahren?“ (340)	„Holka, Micko, dyž můžeme udělat cestu, copak nechceš jet se mnou?“ (298)	„Ty moje holka, Micko, dyž si můžem někam vyjet, tak ty se mnou, ty se mnou nechceš jet?“ (257)

Poslední zvláštnosti na fonologické rovině je záporka nichts ve tvaru „**nischt**“. Ačkoli ji jako rys berlínského urbanolektu nezmiňuje ani A. Lasch ani S. A. Johnson, je třeba ji na tomto místě uvést, protože při analýze přímé a polopřímé řeči a vnitřního monologu France Biberkopfa představuje poměrně nápadný jev, který nelze označit za spisovný.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Dann sag ich dir noch mal: Nischt! Dreck! Gar nischt! Ich werd euch was! Ick darf doch nicht. [...]“ (285)	„Tak ti říkám eště jednou: nikde! Vůbec nikde! Já vám dám! Já přece nesmím. [...]“ (252)	„Tak já ti znova řeknu: Nic! Hovno! Vůbec nic! Nakašlu vám! Dyk ani nesmím. [...]“ (217)

„Warum soll ich denn abgehen, ich hab doch nischt getan.“ (408)	„Proč bych šel, já sem přece nic neudělal.“ (356)	„Proč mám jít pryč, nic sem neudělal.“ (306)
„Ick weeß nischt und du weeßt nischt , det brauchste mir nich zu sagen, jetzt hat er keine Bleibe, jetzt kann er suchen. Jawoll [sic], angesteckt.“ (421)	„Já nevím nic a ty nevíš nic, to mi nemusíš povídat, teď nemá byt, teď může hledat. Jo, zapálil sem.“ (367)	„Já nic nevím a ty nic nevíš, ani mi to nemusíš říkat, ale von teď už nemá kvartýr, ať si ho hledá. Jo, zapálil sem.“ (316)

Také na **rovině morfologické** se v promluvě France Biberkopfa vyskytuje několik jevů, které A. Lasch řadí k rysům berlínského urbanolektu. Dva nejvýraznější z nich jsou **tvary členů a podstatných jmen**, které se **ve třetím pádě** liší od tvarů ve standardní němčině, a **ztráta rozdílů mezi dativem a akusativem u osobních zájmen**.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] Was macht man dann mit de weiche Knie nachher. Auf de StraÙe laufen Sie herum, BrunnenstraÙe, Rosenthaler Tor, Alex. Kann Sie passieren, daÙ Sie rumlaufen und können keine StraÙenschilder lesen. [...]“ (59)	„[...] Co má člověk potom s roztřesenějma kolenama dělat. Po ulici běhá, Brunnenstrasse, Rosenthaler Tor, Alex. Může se vám stát, že budete běhat a nebudete moc přečíst žádnou vývěsní tabuli. [...]“ (53)	„[...] A co si potom počnete s třaslavejma kolenama. Budete se potloukat ulicema, Studničná, Rosenthalská brána, Alexák. Může se vám stát, že budete běhat ulicema a nedokážete přečíst jedinou tabulku. [...]“ (47)
„[...] Vons Arbeiten kriegst du Schwielen an die Hände , aber keen Geld. Höchstens noch ein Loch in Kopf. Vons Arbeiten is noch keen Mensch reich geworden, sag ich dir. Nur vom Schwindeln. Siehste ja.“ (256)	„[...] Od pracování dostaneš jen mozoly na ruce, ale žádný peníze. Nejvejš eÙtě díru do hlavy. Z práce eÙtě nezbohat žádněj člověk, říkám ti. Jen z podvodů. Vidiš to přece.“ (227)	„[...] Vod práce dostaneš na rukách mozoly, ale prachy z ní nekoukaj. Nanejvejš eÙtě tak díra do hlavy. Říkám ti, z práce eÙtě na světě žádnéj nezbohat. Jenom z podfuků. Dyk to vidiš.“ (195)
„Kuck mir an, Eva, ist denn wat an mir, kuck mir an.“ (411)	„Podívej se na mně [sic], Evo, copak na mně něco je, podívej se.“ (359)	„Koukni se na mě, Evo, je na mně něco, koukni se na mě.“ (309)
Das Luder, da bist du, wat willste hier, willst dir vor	Ta potvora, tady seš, co tady chceš, chceš se přede	Ten ničema, tady seš, co tu chceš, chceš se přede mnou

mir wichtig tun, dir wascht kein Regen rein, du Strolch, du Mörder, du Schwerverbrecher, nimm die Pfeife aus der Schnauze, wennste mit mir redst. (470)	mnou vytahovat, tebe neomeje žádnéj děšť, ty lumpe, ty vrahu, ty těžkej zločinče, vyndej fajku z huby, dyž mluvíš se mnou. (406)	naparovat, tebe nevomeje sebevětší lijavec, ty syčáku, ty vrahu, ty zločinče těžkej, vyndej tu fajfku z držky, dyž se mnou mluvíš. (350)
--	--	--

A. Döblin navíc v promluvě hlavní postavy využíval i jiných prvků berlínského urbanolektu, které nejsou tak nápadné a ani tak časté jako předchozí dva. V textu lze na několika místech nalézt například **opisný tvar genitivu**, typicky berlínskou **předložku „mang“**, **předložku „vor“** zastupující předložku für (zde především ve tvaru „for“), **předložku „lang“** na místě předložky entlang, **spojku „wie“** namísto spojky als ve významu časovém i srovnávacím a **výraz „man“** ve významu nur bloß:

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
Ich bin nicht für die Ärzte ihre Versuche da, und was mit mir los ist, wissen sie doch nicht. (455)	Já tady nejsem pro pokusy těch lékařů, a co se mnou je, nevědí přece. (393)	Nejsem tu pro pokusy pánů doktorů, a co se mnou je, to voni stejně nevěděj. (339)
Lauter Menschen, freie Leute, amüsieren sich, hat ihnen keiner was zu sagen, wunderbar schön, und ich stehe mitten mang! (27)	Samí lidé, svobodní lidé, baví se, nikdo jim nemá co poroučet, úžasně krásný, a já sem uprostřed mezi nimi! (25)	Samí lidi, svobodný lidi, bavěj se, a žádnéj jim nemá co poroučet, taková krása k neuvěření, a já sem tu mezi nima! (23)
„Es sind ooch mehr; for mir hats gereicht, Herbert.“ (234)	„Bylo toho i víc; mně to stačilo, Herbert.“ (209)	„Taky to bejvá víc; mně to stačilo, Herbert.“ (178)
„Ich wollte Mieke sehen. Ich komm hier bloß lang .“ (416)	„Chtěl sem vidět Micku. Jdu jen tak kolem.“ (363)	„Chtěl sem uvidět Micku. Du jenom kolem.“ (312)
„Schön, Lina, hör doch mal zu, war nicht schön von ihr. Aber wie ich oben war und frage, wie es mit dem Koffer ist, hat die angefangen.“ (67)	„Dobře, Lino, ale poslouchej přece, nebylo to od ní hezký. Ale dyž sem byl nahoře a ptal se, jak to je s tím kufrem, tak začala.“ (60)	„Máš pravdu, Lino, hezký to vod ní nebylo, ale teď poslouchej. Dyž sem přišel nahóru a zeptal se, jak je to s kufrem, vona spustila.“ (54)
„[...] Ick habs ganz anders wie andere Leute. Die gehts	„[...] Já to mám docela jiný než jiný lidi. Těm se daří	„[...] Se mnou je to docela jinačí než u jinejch lidu. Ty

gut, die loofen herum und rennen und verdienen und machen sich schön. Und ick – ick kann ja nich wie die. [...]“ (339)	dobře, běhají sem tam a vydělávají a parádějí se. A já – já to přece nemůžu dělat. [...]“ (296–297)	se mají dobře, choděj si po světě a štvou se, vydělávají a paráděj se. A já – já nemůžu jako voni. [...]“ (256)
Das ist Karl! Der Herr Schlosser. Schadt aber gar nichts. Mach du man dein saures Gesicht. (163)	To je Karel! Pan zámečník. Nevadí. Jen se dívej kysele. (146)	To je Karel! Pan zámečník. Ale nám to vůbec neva. Tvař se jak chceš kysele. (126)

Na rovině morfologické se dále ojediněle vyskytl **nestandardní tvar některých substantiv v plurálu** („Kerls“, „Jungens“) a typické berlínské **spojení konjunkce s osobním zájmenem du** („wennste“), ale protože jsou tyto jevy v románu *Berlin Alexanderplatz* velmi vzácné, není jim zde věnováno více pozornosti.

Promluva hlavní postavy románu se na **lexikální rovině** vyznačuje hojným užíváním výrazů nespisovných, expresivních a pejorativních. Rozsah této práce neumožňuje postihnout všechny, následující příklady jsou proto pouze ilustrativní.

V textu se vedle množství jiných **nespisovných výrazů** („Schwein“, „Dussel“, „eine Marke sein“, „Köter“, „mein Piepmatz singt“, „Fresse“, „kujonieren“, „saufen“, „mulmig“, „Schlamassel“, „schmeißen“, „jemanden halb tot hauen“, „weiche Birne haben“, „Dreck“ atd.) velmi často vyskytují výrazy jako například „Quatsch“ a „quatschen“, „kriegen“, „Kerl“, nebo například „Mädel“ a „Weib“, a jsou tak pro mluvu hlavní postavy románu velmi typické.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
Siehste aus, quatsch doch nich. Wollen dir mal noch mal probieren, komm mal ran. (248)	Podobný, nekecej . – Zkusím tě ještě jednou, pocem. (221)	Vypadáš, vypadáš, dybys nežvanila . Vokusíme tě ještě jednou, pod' sem. (189)
Haltung, ausgehungertes Schwein, reiße dich zusammen, kriegst meine Faust zu riechen . (9)	Hlavu vzhůru, vyhladovělé prase, vzchop se, ucítíš mou pěst . (9)	Klid, čuně vyhladovělý, vzchop se, nebo si čuchneš k mé pěstě . (9)
„[...] Da legen wir uns denn in Hinterhalt, und wie	„[...] Tak sme se stáhli do zálohy a dyž ty tajný byli	„[...] Tak sme jako kryli ústup, a dyž se ty tajný

die Bullen rin wollen, wat sag ich, kriegen sie die Haustür nicht auf . [...]“ (253)	uvnitř, říkám ti, nemohli otevřít domovní dveře. [...]“ (225)	dobejvali dovnitř, co ti mám povídat, domovní dveře se jim vodevřít nepodařilo . [...]“ (193)
„Wißt Ihr noch die Geschichte von Zannowich. Doller Kerl . Fein ist der gewesen. Nachher haben sie ihn gekillt. [...]“ (40)	„Pamatujete si ještě na tu historku o Canovičovi. Bláznivý chlapík . Pašák to byl. Pak ho odkrouhli. [...]“ (36)	„Pamatujete se ještě, jak ste mi vypravoval vo Canovičovi? Čertovskej chlap . Pašák to byl. A pak ho vodkrouhli. [...]“ (33)
Eva, die Franzen immer noch liebt, möchte ihm gerne ein Mädél zuschanzen. Er sträubt sich, det Mädél kenn ich, nee, det kennste nicht, Herbert kennt sie ooch nicht, von woher kennste sie denn, [...] (268)	Eva, jež Frantu stále ještě miluje, chtěla by mu opatřit děvče. Zdráhá se, to děvče znám, ne, tu neznáš, Herbert ji taky nezná, odkud bys ji znal, [...] (237)	Eva, která byla do France pořád ještě zakoukaná, by mu byla ráda dohodila děvče. Franc se bránil, já tu holku znám, bané, tu neznáš, ani Herbert ji nezná, vodkudpak bys ji znal, [...] (204)
„[...] So siehst du aus, da kennst du Weiber , mein Junge. Die hättest du hören müssen. Da hat das ganze Haus gegellt und getönt. [...]“ (70)	„[...] Na to vypadáš, ty se vyznáš v ženskejch , chlapče. Byl bys ji měl slyšet. Celej dům se rozléhal. [...]“ (63)	„[...] Povídali, že mu hráli, to neznáš ženský , hošíčku. Tu si měl slyšet. Celej dům se rozlejhál a duněl, jak vřískala. [...]“ (56)

Několik se výrazů, které se opakují v průběhu celého textu, lze označit jako slovní zásobu náležící ke **slangu či argotu**. Jde především o slova „Schiebung“, „drehen“, „verpfeifen“ a „Bullen“.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Wird ne Schiebung versucht haben. Wir haben draußen immer zusammengehalten, und wer Lampen gemacht hat, der konnte seine Abreibung besehn. [...]“ (62)	„Asi něco proved . Táhlí jsme tam venku všichni za jeden provaz a kdo s námi nedržel, dostal hobla. [...]“ (55)	„Asi se pokoušel vzít někoho na hůl . My sme tam venku dycky táhlí za jeden provaz, a kdo dělal práskače, dostal deku. [...]“ (49)

„ Ding gedreht , Mauseken, sag doch, mit Pums, na wat denn, Mieke? Und det schenk ick dir. Krieg ickn Kuß, na, wat sagste?“ (339)	„ Na vejpravě sem byl , holčinko, dyť to říkám, s Pumsem, no copak, Micko? A tohle ti daruju. Dostanu pusů, no, co tomu říkáš?“ (297)	„ Ránu sme udělali , myšičko, dyk to říkám, s Pumsem, ale copak je, Micko? A ty prachy sou tvoje. Dostanu hubičku, co říkáš?“ (256)
„Laß mir mit die zufrieden. Ich habe noch keenen verpfiffen . Können alleene arbeiten, kriegen ja Geld dafür.“ (151)	„Dej mi pokoj s těma. Já sem eště nikoho neudal . Ať dělají sami, sou za to přece placený.“ (135)	„S těma mi dej svátek. Eště sem jakživ žádnýho neudal . Ať se staraj sami, sou za to placený.“ (116)
„Ich habe da ne Schießerei gehabt mit Bullen . [...]“ (253)	„Měl sem takovou přestřelku s tajnejma . [...]“ (225)	„Měl sem přestřelku s tajnejma . [...]“ (192)

Další skupinou nespisovných slov, vyskytujících se v promluvě France Biberkopfa, jsou **lexikální výrazy typické pro berlínský urbanolekt**. K nim jsou v této práci řazena také slova severoněmeckého původu, jejichž užití je, stejně jako u slov čistě berlínských, místně omezeno jen na určité oblasti Německa (včetně Berlína). Výběrově jde například o tyto výrazy:

- BA: 9: Brägen (niederdt./berlin.): Hirn, Gehirn, Kopf (Sander 1998: 6),
- BA: 10: Deibel (berlin.): Teufel (Sander 1998: 8),
- BA: 13: Schubbiack (berlin.): Lump, schlechter, niederträchtiger Mensch (Sander 1998: 9),
- BA: 21: Kruke (berlin.): kleiner, dicker Mensch (Sander 1998: 10),
- BA: 24: Plautze (berlin.): Bauch (Sander 1998: 10),
- BA: 64: grien (norddt.): grinsen (Duden: 720),
- BA: 64: olle (norddt.): alt (Lasch 1928: 251),
- BA 64: pimlig (berlin.): überempfindlich, verzärtelt (Sander 1998: 16),
- BA: 67: Deetz (berlin.): Kopf, Schädel (Sander 1998: 17),
- BA: 69: ankieken (norddt.): ansehen (Duden: 146),
- BA: 131: Nulpe (berlin.): energieloser, einfältiger Mensch, Dummkopf (Sander 1998: 29),
- BA: 248: Molle (berlin.): Bier (Johnson 1995: 43),
- BA: 250: Klappe (berlin.): Bett (Sander 1998: 48),
- BA: 262: schwofen (berlin.): tanzen (Johnson 1995: 43).

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Sone Kruke wie Sie ist mir lange nicht vorgekommen.“ (21)	„Takovou figuru jako Vy sem dlouho neviděl.“ (20)	„Takovej tatrmán , jako ste vy, se mi už dávno nenachomejt.“ (19)
„[...] Alles weg. Die ganze Plautze zum Deibel . [...]“ (24)	„[...] Všechno pryč. Celý panděro v pekle . [...]“ (23)	„[...] Všecko fuč. Celý panděro v talóně . [...]“ (21)
„[...] Man muß nicht so pimplig sein, Lina.“ (64)	„[...] Člověk nemusí bejt tak rozmazlenej , Lino.“ (57)	„[...] Nesmíš bejt tak háklivá , Lino.“ (51)
„Kann dir sagen, will dir ja bloß sagen, Bilder ankieken ist nichts. [...]“ (69)	„To ti řeknu, chci to přece jen říct, dívat se na obrázky, to nic není. [...]“ (62)	„Můžu ti říct, chci ti jenom říct, že koukat se na tydle vobrázky, to je jed. [...]“ (55)
Einmal haben sie ihn erwischt, wie er die Strümpfe anhatte auf seine dreckige Beine, son Nulpe , und kuckt sich nun seine Beine an und geilt sich dran uff und hat rote Ohren, der Kerl, zum Piepen. (131)	Jednou ho dopadli, jak měl ty punčochy na svejch špinavejch nohách, takovej blbec , a dívá se na svý nohy a dráždí se tím a má rudý uši, ten chlap, k smíchu. (118)	Jednou ho načapali, jak si zrovna ty punčochy natáh na svý špinavý haksny, takovej plemplem , a prohlíží si ty svý haksny a rajcuje se jima a uši má chlap červený, jeden by z něj dostal mladý. (102)
„Na, Gottlieb, dann wolln wir uns verabschieden, ick muß nach Haus, ein Krüppel muß früh in die Klappe .“ (250)	„No, Bohumile, tak se rozloučíme, já musím domů, mrzák musí brzo do díry .“ (223)	„Tak, Gottliebe, sbohem, musím domů, to víš, mrzák aby chodil časně na kutě .“ (190)

Uvedené příklady typicky berlínských výrazů a jejich překladů do češtiny dokazují, že si obě překladatelky byly vědomé skutečnosti, že tyto výrazy nelze převádět prostřednictvím spisovné slovní zásoby. V rámci možností českého jazyka tak využívaly nespisovného lexika.

Na **rovině syntaktické** se v románě vyskytuje nestandardní užití **výrazů mit/damit, für/dafür, zu/dazu** apod. Jedná se například o následující věty:

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] Weil er sie nicht binden kann. Da muß er sich einen Schlipshalter zu kaufen, und wenn er ihn gekauft hat, ist er schlecht und er kann den Schlips nicht mit binden. [...]“ (65)	„[...] Protože je nemůže vázat. Musí si koupit držátko na vázanku, a když si je koupil, je špatné a on nemůže vázanku uvázat. [...]“ (58)	„[...] Poněvác si tu kravatu neumí uvázat. Koupí si teda na tu kravatu vazač, a dyž ho má koupenej, je ten vazač špatnej a von si s ním kravatu vázat nemůže. [...]“ (52)
„[...] Da kann man sich ja schön informieren. Wenn man Geld zu hat, aber mächtig teuer. Und istn Haken bei .“ (69)	„[...] To se může člověk pěkně informovat. Dyž na to má peníze, ale je to sakra drahý. A má to háček.“ (61–62)	„[...] To se jeden může vopravdu poučit. Dyž na to má, ale je to setsakra mastný. A je v tom háček.“ (55)
„[...] Nee, ick bin nich anständig, ick bin ein Lude. Da schäm ich mir gar nicht für . [...]“ (278)	„[...] Nejsem slušnej, sem pasák. Za to se vůbec nestydím. [...]“ (246)	„[...] Né, nejsem slušnej člověk, sem pasák. A vůbec se za to nestydím. [...]“ (212)

Je však nutné zopakovat fakt, že veškeré prvky berlínského urbanolektu autor užíval nekonsekventně a na řadě míst střídal výrazy odpovídající spisovné němčině s tvary nespisovnými. V textu se dokonce vyskytují pasáže, v nichž postava France Biberkopfa promlouvá téměř či čistě spisovně. Nespisovné prvky se přitom omezují na drobné hláskové redukce jako „wollt“ místo wollte, „gesehn“ místo gesehen apod. Prvky berlínského urbanolektu se v těchto pasážích nevyskytují. V první z nich mluví Franc se zástupcem Říšského svazu provozovatelů živností, ve druhé vyvolává na ulici reklamu na své zboží a ve třetí vede dialog se Smrtí. U poslední jmenované pasáže je zajímavý okamžik, kdy sama Smrt začne uprostřed své promluvy užívat prvky berlínského urbanolektu. Franc Biberkopf se jí poté ve své řeči v tomto ohledu přizpůsobí. V následujících ukázkách jsou vyznačeny nestandardní prvky v promluvě France Biberkopfa, a to jak v originále, tak v obou překladech. Pro zdůraznění je také tučně vyznačen přechod Smrti od spisovné němčiny k berlínskému urbanolektu a překladatelská řešení této části promluvy.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Was wollen Sie?“ „Ich möchte um eine Auskunft bitten.“ „Diskussion gibts nicht mehr. Ist aus, jetzt Schluß. Wir haben auch mal genug, bis da.“ Der Bucklige war giftig: „Was wollen Sie denn eigentlich?“ „Ich –. Da wird hier viel von der Frankfurter Messe geredet, und Sie haben Ihre Sache großartig gemacht, prima, Herr. Das wollt ich Ihnen sagen für meine Person. Ich bin ganz Ihrer Meinung.“ „Freut mich, Kollege. Wie ist der werthe Name?“ „Franz Biberkopf. Ich habe mit Freude gesehn, wie Sie Ihre Sache gemacht haben und wie Sies den Frankfurtern gegeben haben.“ (57)	„Co chcete?“ „Prosil bych o informaci.“ „Diskuse už není. Je konec. Máme taky jednou dost, až semhle.“ Hrbáček byl jedovatý. „Co vlastně chcete?“ „Já – Mluví se tady moc o frankfurtským veletrhu, a vy ste to proved znamenitě, prima, pane. To sem vám chtěl říct, za svou osobu. Sem docela vašeho mínění.“ „Těší mně, kolego. Jak je ctěné jméno?“ „František Biberkopf. Viděl sem s radostí, jak se činíte a jak ste to těm Frankfurt'ákům dal.“ (51)	„Co mi chcete?“ – „Prosil bych vo informaci.“ – „Už je po diskuzi, šlus, konec. My toho máme taky někdy dost, po krk.“ Hrbáč byl jízlivý: „A co vlastně chcete?“ – „Já – tady se moc mluvilo vo franfurtským výročním trhu, a vy ste byl velkolepej, prima, pane. To sem vám chtěl říct za svou vosobu. Do puntíku s váma souhlasím.“ – „To mě těší, kolego. Jak je ctěné meno?“ – „Franc Biberkopf. Koukal sem s potěšením, jak ste byl vohromnej a jak ste to těm Frankfurt'ákům nandal.“ (46)
„[...] Herrschaften, wer hat heutzutage Zeit, sich morgens einen Schlips zu binden, und gönnt sich nicht lieber die Minute mehr Schlaf. Wir brauchen alle viel Schlaf, weil wir viel arbeiten müssen und wenig verdienen. Ein solcher Schlipshalter erleichtert Ihnen den Schlaf. Er macht den Apotheken Konkurrenz, denn wer solchen Schlipshalter kauft, wie ich hier habe, braucht kein Schlafgift und keinen Schlummerpunsch und nichts. [...]“ (65)	„[...] Panstvo, kdo má dnes čas vázat si ráno vázanku, a kdo by si raději nedopřál ještě několik minut spánku? Potřebujeme všichni mnoho spánku, protože musíme mnoho pracovat a málo vyděláme. Takové držátko na vázanku Vám usnadňuje spánek. Dělá konkurenci lékárnám, protože kdo si koupí takové držátko na vázanku, nepotřebuje spací jed a uspávací bryndu a nic takového. [...]“ (58)	„[...] Pánove, kdo má dneska čas vázat si ráno kravatu, místo aby si tu minutku radši přispal. Jak sme tu, potřebujem hodně spát, poněvác se moc nadřem a málo si vyděláme. Kupte si tendle vazač, a budete lehčeje usínat. Lekárny se třesou před toudle konkurencí, poněvác kdo si koupí tendle vazač, co vám tu předvádím, ten nepotřebuje žádnej jed pro spaní ani žádnej punč pro usnutí, nic. [...]“ (52)
„Ach, laß mich nicht leiden. Mach doch ein Ende.“	„Ach, nenech mne trpět. Skoncuuj to.“	„Ach, nenechávej mě trpět. Skoncuuj to.“

„Es nützt nicht zu enden. Es geht jetzt zu Ende.“ „Mach doch ein Ende. Du hast es in der Hand.“ „Ich habe nur ein Beil in der Hand. Alles andere hast du in der Hand.“ „Was hab ich in der Hand? Mach doch ein Ende.“ [...] „Dahin ist es gekommen, daß ich hier stehe und so mit dir spreche. Daß ich wie ein Schinder und Henker stehe und an dir würgen muß wie an einem giftigen, schnappenden Tier. Hab dich gerufen immer wieder, hältst mich für einen Schallplattenapparat, fürn Grammophon, das man andreht, wenns einem Spaß macht, dann hab ich zu rufen, und wenn du genug hast, stellst du mich ab. Dafür hältst du mich, oder dafor hältst du mir. Halt mir nur dafor, aber jetzt siehste, det Ding is anders.“ „Wat hab ick denn gemacht. Hab ick mir nicht genug gequält. Ich kenne keenen Menschen, dems gegangen ist wie mir, so jämmerlich, so erbärmlich.“ (464–465)	„Není nic platno skoncovat. Ted' nastává konec.“ „Skoncuuj to. Máš sekyru v ruce.“ „Já mám jen sekyru v ruce. Vše ostatní máš v ruce ty.“ „Co mám v ruce? Skoncuuj to.“ [...] „Tak daleko jsme došli, až já tu ted' stojím a takto s tebou mluvím. Že tu stojím jako kat a popravčí a musím tě rdousit jako jedovaté, kousavé zvíře. Volala jsem tě stále znovu, považuješ mne za gramofon, jež lze roztočit, když to člověku dělá legraci, pak jsem tě volala, a když máš dost, zastavíš mně. Za to mne považuješ, za to. Jen mne za to považuj, ale ted' vidíš, že to vypadá jinak.“ „Copak sem udělal. Copak sem se dost netrápil. Neznám člověka, kterýmu by se bylo dařilo jako mně, tak žalostně, tak bědně.“ (401–402)	„Skoncovat to by nebylo nic platné. Už to spěje ke konci.“ „Tak už to skoncuuj. Vždyť to máš v ruce.“ „V ruce mám jenom sekyru. Všecko ostatní máš v ruce ty.“ „Co že mám já v ruce? Tak už to skoncuuj.“ [...] „Až tam to dospělo, že tu stojím a takhle s tebou mluvím. Že tu stojím jako ras a jako kat a musím tě rdousit jako nějaké jedovaté, chňapající zvíře. Volala jsem tě znovu a znovu, to mě považuješ za fonograf, za gramofon, který si natočíš, když tě to baví, a já musím volat, a až se ti to zmrzí, zastavíš mě. Za gramofon mě pokládáš, nebo si teda myslíš, že sem gramec, že jo. Klíd'o si to teda myslí, jenomže ted'ka vidíš, že si vedle jak jedle.“ „A co sem udělal. Copak sem se dost nenetrápil? Nevím vo žádným člověku, aby se mu vedlo jako mně, tak mizerně, tak bídne.“ (346–347)
---	--	--

Závěry vyplývající z analýzy

Výše uvedený přehled prvků berlínského urbanolektu užitých v promluvě hlavní postavy románu dokládá, že A. Döblin v díle *Berlin Alexanderplatz* užil většinu jevů typických pro tento urbanolekt. Porovnání s kapitolou 5.2 ukazuje, že na rovině

fonologické, která je hlavním předmětem zájmu analýzy, zůstaly nevyužity pouze následující prvky: chybějící labializace při výslovnosti některých přehlásek, labializace krátkého -i-, zkracování demonstrativního zájmena *dies*, *das* na „dis“, zachování koncového šva, náslovné w- a nahrazování exploziv -g- frikativou -ch-. Toto navíc nejsou nejdůležitější prvky berlínského urbanolektu, což dokládá skutečnost, že například S. A. Johnson je ve svém přehledu fonologických rysů berlínského urbanolektu, opírajícím se o výzkum Petra Schlobinského z 80. let, vůbec neuvádí (Johnson 1995: 34–41). Také na rovině morfologické prokázala analýza promluvy France Biberkopfa typické rysy berlínského urbanolektu: tvary členů a podstatných jmen ve třetím pádě, které se liší od tvarů ve standardní němčině, ztrátu rozdílů mezi dativem a akusativem u osobních zájmen, opisný tvar genitivu, typicky berlínskou předložku „mang“, předložku „vor“ zastupující předložku *für*, předložku „lang“ na místě předložky *entlang*, spojku „wie“ namísto spojky *als* ve významu časovém i srovnávacím, výraz „man“ ve významu *nur bloß*, nestandardní tvar některých substantiv v plurálu a typické berlínské spojení konjunkce *wenn* s osobním zájmenem *du*. Na rovině lexikální se promluva hlavní postavy románu vyznačuje obecně nespisovnými výrazy, výrazy slangovými i lexikem typickým pro berlínský urbanolekt. Na rovině syntaktické, která je v této práci zkoumána spíše okrajově, prokázala analýza nestandardní užití výrazů *mit/damit*, *für/dafür*, *zu/dazu*.

Prostřednictvím tří ukázek v závěru analýzy bylo možné názorně upozornit na důležitý problém, který převod nespisovných prvků v promluvě hlavní postavy obnáší. Nekonsekventní užívání těchto jevů v originále vytváří riziko neadekvátního nadužívání nespisovných prvků v češtině. K tomu došlo v první ukázce u obou překladů, ve druhé ukázce v překladu Kamily Jiroudkové. Třetí ukázka vhodně dokládá složitost zacházení s nespisovnými prvky v překladu. V překladu Zdeňky Münzerové je český čtenář ochuzen o okamžik, kdy se *Smrt* uchýlila k nespisovnému jazyku, v překladu Kamily Jiroudkové je naopak užitím obrátů „gramec“, „klíd’o“ a „vedle jak jedle“ nesprávně vyvolán dojem, že *Smrt* přešla do ležérního, poněkud familiérního tónu. Také v originále tato změna naznačuje určité přiblížení *Smrtky* k postavě France Biberkopfa, ale evokuje spíše ironii a nadřazenost *Smrti*, která se ve svém stylu promluvy „snižuje“ na úroveň hlavní postavy.

Dále je z uvedených ukázek zřejmé, že obě překladatelky při nahrazování berlínského urbanolektu sáhly k obecné češtině. Jak vyplývá z kapitoly 4, je takovéto řešení nejvhodnější. Aby nedošlo k ochuzení cílového textu, doporučuje Jiří Levý využívat i takové prvky cílového jazyka, které nemají protějšky v jazyce výchozím (a tím ani explicitní zakotvení ve výchozím textu) (Levý 1998: 73). Tímto způsobem mohou být nahrazeny prvky berlínského urbanolektu z roviny fonologické, morfologické a syntaktické, které již ze samotné podstaty českého a německého jazyka nemají přímé české protějšky. Aby bylo možné správně posoudit způsob, jakým obě překladatelky při překládání románu *Berlin Alexanderplatz* zacházely s českými jazykovými prostředky sociální diferenciace postav, je nutné analyzovat přímou řeč daných postav v obou překladech i nezávisle na originále.

Analýza promluvy postavy na bázi překladu Z. Münzerové z roku 1935

Systematická analýza prvního překladu románu *Berlin Alexanderplatz* ukázala, že překladatelka Z. Münzerová při své práci využila většinu prvků obecné češtiny. Na fonologické rovině se v jejím textu objevuje **úžení -é- na -ý/-í-** v základech slov („prohlídnout“, „mlíko“, „odnýst“) i v koncovkách adjektiv (v této pozici z důvodů uvedených v kapitole 4.1 řazeno k rovině morfologické), **diftongizace -ý/-í- na -ej-** v základech slov („to má bejt spravedlnost“, „pozejtří“, „hejbat“, „krejt se“, „nejvejš“, „ucejtí“ apod.), v prefixu „vej-“ („vejklady“, „vejprava“) i v koncovkách adjektiv (v této pozici opět řazeno k morfologické rovině) a **vynechávání konsonantů -j-** („du“, „eště“, „menuju se“, „pudu“, „nepřídu“, „pod“ apod.), **-k-** („dyž“, „dyby“, „dybych“ apod.), **-l-** („moh“, „neusek“, „krad“, „spad“, „přived“), **-z-** („veme“, „vememe“), a **hláskové dvojice -vž-** („dýt“, „dycky“). Na rovině morfologické se krom výše zmíněného **obecně českého skloňování adjektiv, vybraných zájmen, číslovek a substantiv skloňovaných jako adjektiva** („propuštěnej“, „tlustej“, „pěkný sezení“, „kdo jinej“, „tý potvoře“, „celej den“, „mužskej jak udělanej pro svět“, „jedno po druhým“ apod.) důsledně vyskytují prvky s tímto jevem úzce související, tedy **nerozlišování rodů u adjektiv a zájmen v plurálu** („slova sou dobrý“, „hliněný dýmky“, „moudrý lidi“, „krásný obrázky“, „řečníci, jaký maj bejt“ apod.), **obecně české tvary přivlastňovacích zájmen** („při svým slabým hlasu“, „pro tvý věci“, „na svejch nohách“, „u mý nevěsty“ apod.) a **něpisovné tvary slovesa být ve funkci pomocného**

slovesa a spony („ať ste pryč“, „byl sem tlustej“, „ujal ste se mě“, „aby sis vybrala“, „to sou holky“, „seš kus neřáda“, „vidělas, Emo“ apod.).

Toto jsou prvky, jichž Z. Münzerová užívá konsekventně ve všech případech přímé řeči France Biberkopfa, ve kterých je v originále užito berlínského urbanolektu. Komplikovanější je situace u polopřímé řeči a vnitřního monologu této postavy, ve kterých byla v některých případech (především na počátku románu) v překladu zachována spisovná čeština i tehdy, když se v originále vyskytují prvky berlínského urbanolektu. Došlo k tomu například v případech uvedených v následujícím přehledu, ve kterém jsou spisovné prvky v překladu Z. Münzerové vyznačeny tučně. Pro větší názornost jsou v originálním textu zdůrazněny rysy berlínského urbanolektu a jiné nespisovné prvky.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
Haltung, ausgehungertes Schwein, rei dich zusammen, kriegst meine Faust zu riechen. Gewimmel, welch Gewimmel. Wie sich das bewegte. Mein Brägen hat wohl kein Schmalz mehr , der ist wohl ganz ausgetrocknet. Was war das alles. Schuhgeschäfte, Hutgeschäfte, Glühlampen, Destillen. Die Menschen müssen doch Schuhe haben, wenn sie soviel rumlaufen , wir hatten ja auch eine Schusterei, wollen das mal festhalten. (9)	Hlavu vzhůru, vyhladovělé prase, vzchop se, ucítíš mou pěst. Hemžení, jaké hemžení. Jak se to všechno hýbalo . Můj mozek už vůbec asi nefunguje, je asi docela vyschlý . Co to znamenalo, to všechno. Obchody s obuví, klobouky, žárovkami, výčepy . Lidi přece musejí mít boty, když tolik pobíhají, my jsme přece měli taky ševcovskou dílnu, toho se musíme držet. (9)	Klid, čuně vyhladovělý, vzchop se, nebo si čuchneš k mý pěstí. To je lidu, bože, to je lidu. Jak se to hemží. Kokos jako bych měl vykradenej, asi mi mozek nadobro vyschl. Co už to všecko je. Vobchody s botama, vobchody s kloboukama, žárovky, výčepy. Lidi musejí mít boty, né, dyž se tolik naběhají po ulicích, my sme tam přeci taky měli ševcůárnu, zapišme si to za uši. (9–10)
Hundert blanke Scheiben, laß die doch blitzern, die werden dir doch nicht bange machen, kannst sie ja kaputt schlagen, was ist denn mit die , sind eben blank geputzt. (9)	Sto lesklých tabulí, ať se jen blyštějí, ty ti ani zdaleka nenaženou hrůzu, můžeš je přece rozbít, co je na tom, jsou prostě čistě vymrhnuty . (9–10)	Sto třpytnejch vejkladů, tak je nech, ať se blejskají, ty ti přeci nenaženou hrůzu, dyk je můžeš vytřískat, co na nich je, sou naglančený, no a co? (10)

Ein großes Glück, in diesen Mauern zu wohnen, mir haben sie in den Dreck gefahren, ich hab schon fast gemordet, war aber bloß Totschlag, Körperverletzung mit tödlichem Ausgang, war nicht so schlimm, ein großer Schuft war ich geworden, ein Schubbiack , fehlt nicht viel zum Penner. (13)	Velké štěstí, moci bydlit v těchto zdech, se mnou to dopadlo špatně, skoro jsem už vraždil, ale bylo to jen zabití, ublížení na těle se smrtelným výsledkem, nebylo to tak zlé, velký darebák se ze mne stal, lump, nechybí moc k zločinci. (13)	Je to velký štěstí, bydlet tam v těch zdech, ale že sem v tom lítal už po krk, už sem málem vraždil, jenže to bylo jenom zabití, ublížení na těle, na kerý vona umřela, tak to nebylo tak zlý, ale rošťák už ze mě byl velikej, grázl, moc nescházelo do sanktusáka. (13)
Lauter Menschen, freie Leute, amüsieren sich, hat ihnen keiner was zu sagen, wunderbar schön, und ich stehe mitten mang! (27)	Samí lidé, svobodní lidé, baví se, nikdo jim nemá co poroučet, úžasně krásný, a já sem uprostřed mezi nimi . (25)	Samí lidi, svobodný lidi, bavěj se, a žádněj jim nemá co poroučet, taková krása k neuvěření, a já sem tu mezi nima! (23)
Auf Zeitungen spuckt er, kriegt ne Wut, wenn er diese Kalbsköppe , die Zeitungshändler sieht, und manchmal staunt er, wie einer so dämlich sein kann und sich abrackern , und andere dicht daneben fahren Auto. Sollte mir passieren. (265)	Na noviny plije, dostane vztek, když vidí ty telecí hlavy, ty kolportéry, a někdy se diví, jak někdo může být tak pitomý a plahočit se, a těsně vedle jiní jedou v autu. To by se mi nestalo. (235)	Na noviny kašlal, dostal vztek, kdykoli zahlédl kameloty, ty hlavy telecí, a někdy se divil, jak může někdo bejt tak praštěnej a dřít se, když si hned vedle něho jiný jezděj v auťáku. To by mi tak páslo, tůdle. (201)

Tyto příklady představují výjimky v jinak konsekventním užívání výše uvedených prvků obecné češtiny ve zkoumaném překladu.

V překladu z roku 1935 se krom nich vyskytuje také řada jiných fonologických rysů obecné češtiny, jejichž užití však nelze označit za konsekventní. Analýza odhalila několik případů výskytu **protetického v-**, například ve slovech „votrava“, „vodkroutit si“, „votročina“ a v ustáleném slovním spojení „není to vono“. U všech příkladů se jedná o výrazy, které jsou buď samy o sobě expresivní, nebo jsou v expresivním kontextu užity. Dále se v textu vyskytuje **krácení vokálů** („přisahat“, „klíčová dirka“) a **obecně česká výslovnost cizích slov**, ovlivněná výslovností německou („študovat“, „špiritus“). Několikrát je užito také **redukce hlásek v celé skupině slov**: „seví“, „dobrýtro“, „brejčer“.

Na rovině morfologické doplňuje výše uvedené jevy **univerzální koncovka -ma** pro instrumentál plurálu různých slovních druhů („s náma“, „s těma“, „s lidma“, „s tajnejma“, „za horama“), obecně český tvar číslovky („v sedm hodin ráno“), **obecně český tvar řady sloves** („tak člověka zničí“, „chodí s kárama“, „odstřelí tě“, „zlobí se na mě“) a **adverbií** („tadyhle“, „semhle“).

Na rovině lexikální je v textu užita řada nespisovných prvků, přičemž stylistické zařazení jednotlivých výrazů sahá od **běžných slov užívaných v každodenním hovoru** („panděro“, „furt“, „kecat“, „klepnout Pepka“) až ke **slovům pejorativním a vulgárním** („potvora“, „huba“, „žrádlo“, „rypák“). Promluva France Biberkopfa je navíc obohacena některými **germanismy** („znám to z gruntu“, „ksicht“, „richtik“, „tyátr“). Nechybí ani výrazy, které lze zařadit k hantýrce, ke **slangu nižších vrstev** či **argotu**: „někoho odpravit“, „vodkroutit si pár let“, „dělat zed“, „poldové“, „být v chládku“, „pasák“.

Závěry vyplývající z analýzy

Překladatelka Zdeňka Münzerová při převodu jazykových prostředků sociální diferenciací postav postupovala velmi vhodně. Pro kompenzaci ztráty prvků berlínského urbanolektu z roviny fonologické, morfologické a syntaktické zvolila obecnou češtinu, čímž se vyhla nevhodné lokalizaci. Ve svém překladu využila většinu obecně českých prvků, uvedených v kapitole 4.1. Jediným prvkem z nejdůležitější, fonologické roviny obecné češtiny, který Zdeňka Münzerová nevyužívá, je diftongizace ú- na ou-. Protetické v- překladatelka užila v několika případech.

Z hlediska převodu prvků sociální diferenciací se v textu Z. Münzerové objevilo několik chyb. Dialog France Biberkopfa se zástupcem Říšského svazu provozovatelů živností byl přeložen do obecné češtiny, i když se v originále vyskytují pouze zanedbatelné odchylky od spisovné němčiny. Naopak v překladu některých vnitřních monologů France Biberkopfa, ve kterých lze v originále nalézt prvky jednoznačně náležející k berlínskému urbanolektu, překladatelka nesprávně užila spisovné češtiny.

Těchto chyb se však v celém textu neobjevuje mnoho a jsou v kontextu obecného postupu překladatelky při převodu nespisovných prvků poměrně zanedbatelné. Celkově je tedy možné konstatovat, že se překladatelce převod jazykových prostředků sociální diferenciací v případě postavy France Biberkopfa zdařil.

Analýza promluvy postavy na bázi překladu K. Jiroudkové z roku 1968

Již po letném porovnání rozsahu excerptů obecně českých jevů v obou českých překladech románu *Berlin Alexanderplatz* je zřejmé, že Kamila Jiroudková při své práci využila jednak širší škálu prostředků obecné češtiny a jednak jejich větší množství.

Na rovině fonologické je konsekventně využíváno nejen **úžení -é- na -ý/-í-** („proplíst“, „prohlídnem“, „mlíko“, „nesvlíkneš“ apod.) a **diftongizace -ý/-í- na -ej-** („vejklady“, „prej“, „bejt“, „přemejšlení“ apod.), ale je také důsledně užíváno **protetické v-** na začátku slov (a to i v souvislosti se slovy běžnými spíše v oficiálních projevech: „vosoba“, „vobchodní domy“, „vo paragrafech“, „vobčanskéj zákoník“) i na švu složenin („povohlídn se“, „zavoblili“, „dovopravdy“ apod.), **prodlužování a zkracování vokálů** ve vybraných slovech, často spojené s dalšími hláskovými alternacemi („dólu“, „nahóru“, „někdá“, „nikdá“, „jináč“, „zbóži“, „histórie“, „dvěře“, „pívo“ apod.), **vynechávání konsonantů** -h- („takle“, „támle“), -j- („eště“, „puďu“, „menuju se“), -k- („dyž“, „dybych“), -l- („moh“, „proved“, „řek“), -t- („jesli“), -tʰ- („vodpuste“), -v- („šak“), -z- („vemem“, „dověděl se“), -ž- („muskej“), -vž- ve slově „dyk“ a **dalších hláskových alternací**, jako například změna -ř- na -r- ve slově „porád“ či zjednodušení dvojice konsonantů -dž- na -č- („poněvác“).

Z méně častých typů hláskové alternace lze zmínit **diftongizaci ú- na ou-**, kterou K. Jiroudková užila např. ve slovech „ouřada“, „ouctička“, „ouzkej“, a dále např. **ojedinělé tvary** jako „nákej“, „pěšť“, „jinší“ a několik **zjednodušení celých skupin slov** („se ví“, „brýtro“, „neva“, „samo“ apod.).

Na rovině morfologické překladatelka konsekventně užívá **univerzální koncovku -ma** pro instrumentál plurálu různých slovních druhů („s botama“, „s kloboukama“, „s těma lidma“, „s váma“, „střílel slepejma“, „před štrnácti dněma“ apod.), dále **skloňování přídavných jmen, některých zájmen, číslovek a substantiv skloňovaných jako adjektiva podle obecně českého vzoru „mladej“** („čuně vyhladovělý“, „strašnej trouba“, „nebylo to tak zlý“, „ze samýho hladu“, „takovej cvalík nadělanej“, „v tý situaci“ apod.), **nerozlišuje rody u přídavných jmen, některých zájmen a u substantiv skloňovaných jako adjektiva** v plurálu („mezi jiný lidi“, „celý dny“, „ty praví šosáci“, „takový rošťárny“, „něco pro ženský“ apod.), užívá **obecně české tvary přivlastňovacích zájmen** („mý kalhoty“, „vyhazujete svý peníze“, „Räcker je mý

meno“ apod.) a **ukazovacích zájmen** („tadle ulice“, „tudle mizérii“, „tydlecty velký vazače“, „takovoudle kravatu“ apod.). U **slovesa být ve funkci pomocného slovesa minulého času či spony** překladatelka konsekventně **užívá obecně české tvary** („sem propuštěnej“, „seděli sme“, „sou lepší“, „aby sis vybrala“, „jestlis míval růžky“, „vidělas to“, „tady seš“ apod.), a u **záporného tvaru slovesa být ve 3. osobě singuláru konsekventně vkládá konsonant -j-** („nejní“).

O něco méně konsekventně překladatelka užívá **obecně české tvary ostatních sloves** („lidi musej“, „ujmul ste se mě“, „vodevř“, „helejte“, „tahaj vozejk“, „vypořádaj se“ apod.) a **obecně české tvary adverbii** („radš“, „dřívěj“, „laciněj“, analogicky „zasejc“ apod.).

Pouze na několika místech se vyskytne **obecně česká koncovka „-ove“ u substantiv v 1. a 5. pádě plurálu rodu mužského životného**, nejčastěji ve slově „pánove“, ale také ve slovech „koumesove“ a „darebove“.

Podobně jako Z. Münzerová sahá i K. Jiroudková na rovině lexikální k řadě **nespisovných výrazů**, od slov typických pro neformální hovor („samolitr“, „hrome“, „príma vzdoušek“, „všecko zatahnout“, „dlabanec“, „lískat skat“ apod.) až po slova vulgární a pejorativní („sajrajt“, „grázl“, „sušil hubu“, „zkurví tě to“, „načurená jak kára“, „hovno“, „sviňáci patentovaný“ apod.). Také Jiroudková ve svém překladu využívá **germanismy** („knap půl hodinky“, „je to halt tak“, „ať si to lajstne“, „nehrajte mi tyátr“ apod.) a hojně také **výrazy slangové a argot** („zašili ho“, „lapák“, „voddělali ho“, „vodkrouhli ho“, „dělá zeď“, „ranař“, „udělat ránu“, „chlupatý“, „dělat krám“, „pasák“ apod.). Na dvou místech dokonce užila **výraz pocházející z jidiš** („ganovim“), který převzala z originálu a vysvětlila v poznámce pod čarou.

Závěry vyplývající z analýzy

Přístup K. Jiroudkové k převodu prvků berlínského urbanolektu byl stejný jako postup Z. Münzerové. Také ona k nahrazení jazykových prostředků sociální diferenciací postavy France Biberkopfa vhodně využila prvků obecné češtiny, a to v rozsahu ještě větším, než tomu bylo v prvním překladu románu. Oproti prvnímu překladu tak prvky obecné češtiny výrazně rozšířila především o důsledné užívání protetického v-, vynechávala více konsonantů (došlo nejen k vynechání konsonantů -j-, -k-, -l-, -z- a hláskové dvojice -vž-, ale také konsonantů -h-, -t-, -ť-, -v-, -ž-. Jiroudková užívala

také hláskových alternací (-r- místo -ř-, -č- místo -dž-). Na rovině fonologické dokonce prvky obecné češtiny v několika případech rozšířila o diftongizaci ú- na ou-.

Na rovině morfologické se v překladu z roku 1968 vyskytují oproti prvnímu překladu navíc obecně české tvary ukazovacích zájmen a příslovčí a obecně česká koncovka „-ove“ u substantiv v 1. a 5. pádě plurálu rodu mužského životného. U záporného tvaru slovesa být ve 3. osobě singuláru překladatelka konsekventně vkládá konsonant -j-.

Zatímco Z. Münzerová chybovala spíše v pasážích vnitřního monologu France Biberkopfa, které v některých případech neoprávněně přeložila spisovnou češtinou, K. Jiroudková se dopouštěla spíše opačné chyby a pasáže psané spisovnou němčinou překládá do obecné češtiny. Hlavní postavě tak odepřela „schopnost“ vyjadřovat se kultivovaným, spisovným jazykem, kterou v originálním textu na několika místech prokázala.

6 Jidiš v románu *Berlin Alexanderplatz*

Druhým sociolektem, který je předmětem zkoumání této diplomové práce, je tzv. literární jidiš. Ten lze nalézt v promluvě tří různých postav díla, avšak pouze jedna z nich hovoří souvisleji na vícerych stranách románu. Touto postavou je tzv. ryšavý žid jménem Nachum, a právě jeho přímá řeč tak bude zkoumána v druhé části analýzy, provedené v rámci této práce. Vzhledem k tomu, že se projev této postavy omezuje pouze na přímou řeč, je v jejím případě přesné i toto označení.

Struktura kapitoly 6 je analogická ke kapitole 5. Výjimku tvoří podkapitola 6.2.1, která byla do této práce zařazena proto, že dokresluje roli postavy Nachuma v románu *Berlin Alexanderplatz*.

6.1 Charakteristické rysy jazyka židovských literárních postav

V této kapitole budou analogicky ke kapitole 5.1 popsány typické rysy promluvy židovských postav v německé literatuře. Literární jidiš se však od berlínského urbanolektu liší tím, že má svou obdobu v českém jazyce. Součástí této kapitoly je proto také popis jazykových prostředků, užívaných typicky v promluvě českých židovských literárních postav.

6.1.1 Charakteristické rysy jazyka židovských postav v německé literatuře

Ačkoli ani Hans Peter Althaus, ani Matthias Richter nepodávají systematický obraz literárního jidiš, lze z jejich publikací odvodit řadu jeho rysů, které autoři excerpovali z různých děl německé literatury z období mezi roky 1750 a 1947 (Richter do roku 1933). Od berlínského urbanolektu se literární jidiš liší především tím, že je pro něj velmi důležitá i rovina syntaktická. Proto jí bude v této podkapitole i v samotné analýze v porovnání s berlínským urbanolektem věnováno relativně více pozornosti. M. Richter a H. P. Althaus uvádí následující prvky, vnímané v literatuře jako typicky židovské:

Rovina fonologická

- **Chybějící labializace** u některých vokálů, kterou dokazuje např. Althaus: „Rothboart, **Grienboart**“ (jména Rotbart, Grünbart v románu *Golem* od Gustava Meyrinka, 1915) (Althaus 1981: 224), „soll er **zerickzaln**“ (sbírka *Mit fremden Federn* od Roberta Neumanna, 1927) (Althaus 1981: 226), „ynter die **griene**

Beimelach“ (z písně východních židů, kterou cituje Joseph Roth v díle *Juden auf Wanderschaft*) (Althaus 1981: 229).

- **Neurčitý člen „an“, „ä“,** například ve spojeních „**an** Stück Kuchen und **an** Buch“ (Richter 1995: 100) či „**ä** Kaufmann“ (Richter 1995: 114). Souvislost s neurčitým členem před substantivy začínajícími na souhlásku „a“, resp. „e“ ve skutečném jidiš nelze dle Richtera ani vyvrátit, ani prokázat (Richter 1995: 101). Na tento znak literárního jidiš poukazuje i Althaus: „**ä** graube Operation“, „**a** Vertel“ (ein Viertel) (Althaus 1981: 219).
- **Nominativ osobního zájmena ve 3. osobě plurálu a v 1. osobě singuláru při vykání ve stažené formě „se“/„Se“.** V případě tohoto prvku Richter váhá, zda jde pouze o znak hovorovosti, nebo zda jde o prvek literárního jidiš (Richter 1995: 100). S ohledem na kontext zkoumaného románu *Der Hungerpastor* od Wilhelma Raaba pak dochází k názoru, že se o prvek literárního jidiš jedná (Richter 1995: 101). Tento postup je možné generalizovat, a konstatovat, že v případě stažené formy osobního zájmena „se“/„Se“ je třeba zohlednit kontext výskytu tohoto prvku, a na jeho základě posoudit, zda se jedná o prvek literárního jidiš či nikoli. Co se týče vztahu tohoto literárního elementu a skutečného jidiš, nepodařilo se Richterovi prokázat souvislost, i když ji podle něj nelze vyloučit. Ve slovnících jidiš se uvádí jako osobní zájmeno ve 3. osobě plurálu „sei“, přičemž „ei“ se vyslovuje jako diftong -ej- (Richter 1995: 100).
- **Stažená forma slovesa a osobního zájmena ve 2. osobě singuláru v nominativu** (např. „**kannste**“, „**brauchste**“). Také v tomto případě je sporné, zda se jedná pouze o variantu běžnou v mluvené formě němčiny, nebo o prvek literárního jidiš. Je opět třeba zkoumat kontext tohoto jazykového prostředku. Rovněž se Richterovi nepodařilo prokázat souvislost se skutečným jidiš, ve kterém má osobní zájmeno v 2. osobě nominativu stejnou formu jako německé du, zkrácená forma se slovesem však zní „kenstu“ (Richter 1995: 101).
- **Hláskové redukce a zvláštnosti:** „herumgela**fe**“ (herumgelaufen), „abka**ft**“ (abgekauft), „**Ag**“ (Auge), „**ag**“ (auch), „**allan**“ (allein), „**hamlich**“ (heimlich), „**ka**“ (kein), „**klane**“ (kleine), „**Kladchen**“ (Kleidchen) atd. (Althaus 1981: 217).

Rovina morfoložická

- Nevyskloňované přídavné jméno v pozici přívlastku: „ein **groß** Geschäft“, „in sein **bleich** Gesicht“ (Richter 1995: 104).
- Předmět ve formě odpovídající akusativu po předložce vyžadující ve standardní němčině dativ, např. „handelt mit **seine** Woore“ (Richter 1995: 114), „kaner von **unsere** Lait“ (keiner von unseren Leuten) (Althaus 1981: 219), „Ich soll mich melden bei **die preußischen** Gerichten.“ (Althaus 1981: 222)

Rovina lexikální

S ohledem na rozsah této práce není možné podat výčet lexikálních prvků typických pro literární jidiš. Nápadné lexikální výrazy v přímé řeči analyzované židovské postavy budou konkrétně zmíněny v části práce věnující se analýze zkoumaného románu.

- Citoslovce „**nu-u**“ (Richter 1995: 107). Tento výraz Richter nijak dále nekomentuje, vyskytuje se však v příkladových větách, dokumentujících jiné jevy.

Rovina syntaktická

- Nefinální postavení plnovýznamového slovesa ve vedlejších větách, ve kterých standardně finální postavení zaujímá. Například: „Wenn se Dir **hinhalten** an Stück Kuchen und an Buch, [...]“ (Richter 1995: 100), „Ich reise über das große Wasser, **zu machen** ein groß Geschäft.“ (Richter 1995: 104). Dle Richtera toto postavení slovesa ve větě odpovídá syntaxi v jidiš (Richter 1995: 100), také Althaus ho zmiňuje jako důležitý prostředek k identifikaci jidiš v literatuře (Althaus 1981: 219).

6.1.2 Charakteristické rysy jazyka židovských postav v české literatuře

Také mluva českých židovských postav se může vyznačovat typickými diferenčními znaky, které jsou užívány k jejich charakterizaci. Ruský lingvista Oleg Michajlovič Malevič, který v šedesátých letech překládal dílo Karla Poláčka *Povídky izraelského vyznání* do ruštiny, považuje řeč českých židů za jazykové obohacení češtiny, bez

kterého by tento jazyk byl chudší, stejně jako například bez chodského nářečí (Malevič 1995: 114).

V kapitole 4.2 o nespisovných prvcích v původní české literatuře byla již zmíněna krátká poznámka Josefa Hrabáka o tom, že židé v české literatuře promlouvali německy, případně s prvky žargonu. Autor již však blíže nespecifikuje, co výraz „žargon“ přesně znamená a jakými prvky se vyznačuje.

O něco více informací o tomto „žargonu“ podává již zmíněný O. M. Malevič. Podle jeho vlastních slov se kvůli překladu *Povídek izraelského vyznání* obrátil na znalce hebrejštiny, jazyka jidiš a židovského vyznání. Vzápětí konstatuje: „Zjistilo se, že Poláčkovy postavy, pokud nemluví česky, nemluví také jazykem jidiš, ale spíš němčinou s malou příměsí hebrejštiny. Českému čtenáři z 20. let nebylo třeba vysvětlovat, proč v židovských obchodnických rodinách se němčilo.“ (Malevič 1995: 114)

Prvním výrazným znakem českých židovských literárních postav jsou tak **prvky němčiny** a **hebrejské výrazy**. Dílo Karla Poláčka nabízí konkrétní příklady těchto typických znaků židovských postav:

Hebrejské prvky:

„K jednomu boháči přišel **šnorer** (židovský žebrák) žebrat. Boháč zavolal sluhu a pravil: „Johan, vyhod' toho chlapa, mne bolí nad ním srdce!“ (Židovské anekdoty: 17)

„**Šnorer** Lebertran byl velmi zbožný. A tak když se jednou vroucně modlil, zjevil se mu archanděl Gabriel.“ (Židovské anekdoty: 28)

„Náboženská obec v Libochovicích hledala **šamese** (židovského kostelníka). Přihlásil se mladý muž.“ (Židovské anekdoty: 30)

„Z Podkarpatské Rusi přijel žid v kaftanu, ve velkých botách, s **pejzy** a v takovém divném klobouku do Paříže.“ (Židovské anekdoty: 51)

„Dva **šnoreři** přišli k domu pana Kischalera, známého svým šudlilstvím.“ (Židovské anekdoty: 53)

„Přiměl konečně zprostředkovatel sňatků, kterému židé říkají **šadchen**, aby mladý pan Hirš šel na návštěvu do rodiny slečny Olgy Schnablové, kterou mu dohazuje.“ (Židovské anekdoty: 58)

Německé prvky:

„Nič?“ Rabín zavrtěl hlavou a pravil káravě: „Ked’ sa Hospodin pýta, **Kain muss antworten!**“ (Židovské anekdoty: 25)

„Takovou **aušusovou** kravatu? Takový stálý a dobrý zákazník jako já?“ (Židovské anekdoty: 44)

„POPPER: Možný! Všecko je možný – jak by to nebylo možný? Prosím vás – milostpanička kožešiny – slečna dcera tenis – mladej pán automobil a holčičky – pan šéf samej předseda, samej rada – kdo to má vydržet, propánaboha – **alles hoch hinauf** – konkurs!“ (Pásky na vousy: 179)

„POPPER: Poklona, poklonička, kompliment, **meinehochachtung**, služebník, rukulíbám, milostpaní, poroučím se uctivě, na shledanou, jsou zdráva, pozdravujou slečnu dceru, má úcta, pane Votický, núú – pane Votický?“ (Pásky na vousy: 184)

Dalším nápadným znakem, který je často uplatňován v *Židovských anekdotách* i ve veselohře *Pásky na vousy*, je **oslovování druhých osob** (většinou zákazníků, osob vážených či společensky výše postavených) **ve 3. osobě plurálu, tzv. onikání**. Vyskytuje se např. na těchto místech:

„**Podívaj** se, pane Bloch... Tak hrajeme, nebo se bavíme?“ (Židovské anekdoty: 24),

„**Mají** zaplacené sedadlo?“ (Židovské anekdoty: 31)

„**Voni švindlíři, voni** se **chtějí**, mně se zdá, modlit!“ (Židovské anekdoty: 31)

„Pane Kraus, pan Blum **jich** nechá prosit, aby mu **půjčili** ruční káru.“ (Židovské anekdoty: 39)

„Tak **kouknou**, pane Pivoňka, **oni pojedou** na túru. To **udělaj** takhle: [...]“ (Židovské anekdoty: 41)

„Já **jich** nechápu, pane Kosiner.“ (Židovské anekdoty: 49)

„**Jdou** dál, **jdou** dál, copak **budou** stát u dveří...“ (Pásky na vousy: 172)

„Co **dělají**, paní Hahn?“ – „To **vědí**, paní Liebstein, pořád stejně.“
(Pásky na vousy: 174)

„Pane Hahn, já pro **nich** něco mám – **počkají**.“ (Pásky na vousy: 178–179)

„Panée Kohn, co **myslej** – je ten Traub dobrej?“ (Pásky na vousy: 179)

„Co to **povídají**, pane Lampl! – **Nevypravujou** mně pohádky, pane Lampl!“
(Pásky na vousy: 184)

„Panée Votický, **voní nemusejí** vědět, že pan Baum je příbuznej pana Hahna!“
(Pásky na vousy: 211)

Posledním prvkem, který je v díle Karla Poláčka – především v kontextu citoslovce „Nu-nu“, zmíněného u mluvy židovských postav v německé literatuře – nápadný, je **dlouhé protažené „nuu“**:

„**Nuu?**“ zvolal v úžasu, „takovou jste mi dal informaci o Arturu Kohnovi, a teď si s ním sedíte jakoby nic!“ (Židovské anekdoty: 39)

„HAHN (udiveně): Jakou výpověď? Proč dáváte výpověď, Alfréd? Schází vám tu něco? Copak se to smí, abyste teď v sezoně dával výpověď? **Núúú**, jak se vám to líbí? Plnej krám lidí, a on mě dává výpověď!“ (Pásky na vousy: 184)

„POPPER: Poklona, poklonička, kompliment, meinehochachtung, služebník, rukulíbám, milostpaní, poroučím se uctivě, na shledanou, jsou zdráva, pozdravujou slečnu dceru, má úcta, pane Votický, **núú** – pane Votický?“
(Pásky na vousy: 184)

6.2 Ryšavý žid Nachum

Vzhledem k tomu, že je postava Nachuma jedinou židovskou postavou, která v románě *Berlin Alexanderplatz* promlouvá na větším počtu stran, budou prvky literárního jidiš a jejich převod do češtiny zkoumané právě na její přímé řeči.

6.2.1 Vztah Döblina k židům

Alfred Döblin podnikl v roce 1924 cestu do Polska, a to především z toho důvodu, aby mohl navštívit polské židy, stále ještě žijící tradičním způsobem života. Své dojmy popsal ve dvou dílech – v roce 1926 v díle *Reise nach Polen* a v roce 1949 v díle *Schicksalsreise*. V prvním díle vyjádřil svůj pohled na jidiš jako na výraz národní jedinečnosti (Althaus 1981: 227). Döblin se o jidiš a o židovský tisk velmi zajímal,

navštěvoval židovské divadlo i školy, a stále znovu se setkával s jidiš jako symbolem snahy východoevropských židů o národní identitu a další vývoj židovské komunity. V pozdějším díle z roku 1949 poznamenal, že ho pohled na polské židy hluboce dojal, protože tvořili samostatný národ, svět sám pro sebe s vlastním náboženstvím, jazykem a prostředím (Althaus 1981: 227). Sám se také snažil jidiš naučit (Althaus 1981: 228). Odrazem tohoto zájmu (Sander 1998: 8) jsou pak tři židovské postavy, které se na počátku románu ujímají hlavní postavy France.

V souladu s Döblinovým zájmem o židovství hrají tyto postavy v románu pozitivní roli. S tímto závěrem korespondují i poznatky M. Richtera o nenápadnosti prvků literárního jidiš v Döblinově díle.

6.2.2 Charakteristika postavy

Podobně jako postava France Biberkopfa bude na tomto místě také stručně charakterizována židovská postava, která je předmětem druhé části analýzy. Na rozdíl od France Biberkopfa však vystupuje pouze na několika místech knihy (strany 11–22 a 103–105 v překladu K. Jiroudkové). Již samotný židovský původ A. Döblina i předchozí podkapitola naznačují, že role židovských postav v románě *Berlin Alexanderplatz* není negativní. To potvrzuje i následující popis postavy Nachuma.

Židovská postava Nachum je v knize poprvé uvedena slovy: „Byl to žid s ryšavou bradou, drobný mužík v plášti, s černým velurovým kloboukem na hlavě a s hůlkou v ruce.“ (KJ: 11) Tato postava našla France Biberkopfa nařikajícího a zpívajícího ve dvorech domů poté, co byl propuštěn z věznice, a rozhodla se mu pomoci. Nachum dovedl France do pokoje s železnými kamny a pohovkou a vyprávěl mu příběh o Štěpánu Canovičovi, což Franci dodalo sílu.

Postava má tudíž roli jednoznačně pozitivní. Čtenáři však nejprve není jasné, proč se Nachum France ujal. Až později vyplyne z rozhovoru mezi Nachumem a jeho švagrem Elizerem, že Nachum podobné příběhy vypravuje velmi často. Snaží se tím pomoci různým lidem, což Elizer neschvaluje. Jak říká: „sám sobě pomoci nedovede“, dokonce Nachuma nazval parazitem (KJ: 19).

Nachum tak sice není explicitně popsán, ale z jeho činů a z dialogu s Elizerem vyplynulo, že je to velmi laskavý člověk, který v životě nedělá nic jiného, než že se

prostřednictvím příběhů snaží o duševní osvětu u různých lidí. Podle výroku Elizera, že nepotřebuje žádné parazity, kteří „jednomu visej na šose“ (KJ: 19), nemá žádné zaměstnání. Jeho majetkové poměry jsou velmi stručně popsány jednou větou: „Pěknej byt mají, páni švagři, prostej, bez kouska přepychu.“ (KJ: 104) Oba židé tedy patří spíše k nižší vrstvě, ale nežijí v chudobě.

Jak vyplývá z výše řečeného, je postava Nachuma hned zpočátku explicitně definována jako židovská. V knize přitom hraje pozitivní roli. Jakými jazykovými prvky je Nachum ve své promluvě charakterizován, ukáže následující analýza.

6.2.3 Analýza promluvy postavy

Analýza přímé řeči postavy na bázi originálu

Z lingvistického hlediska je pro postavu ryšavého žida Nachuma podstatným znakem **oslovování ostatních ve 2. osobě plurálu**.

Tato forma oslovování se v němčině vyskytuje od druhé poloviny 9. století jako zdvořilostní forma a výraz úcty k oslovované osobě (Besch 1998: 92). Běžná byla ještě v 18. století. Například Goethe zpočátku oslovoval své přátele v dopisech „Ihr“, později v období Sturm und Drang pod vlivem „kultury přátelství“ („Freundschaftskultur“) přešel k „Du“ (Besch 1998: 99). Časem se však prosadil systém rozlišování vztahu k oslovované osobě pomocí variant „Du“ a „Sie“ (nejprve 3. osoba singuláru – „Er/Sie“, později dnešní 3. osoba plurálu) a oslovování v 2. osobě plurálu se zachovalo pouze v některých regionálních dialektech (Besch 1998: 95).

Je tedy jisté, že je tato forma oslovování v románě z konce 20. let 20. století příznaková. V přímé řeči postavy ryšavého žida působí jako prvek cizorodý, evokuje přehnanou, až nepřirozenou uctivost této postavy, což také koresponduje s jeho rolí „zachránce“ hlavní postavy France. Tento uctivý tón pak ryšavý žid opouští, když do místnosti vstoupí jeho švagr.

Tento prvek se vyskytuje také v řeči druhé, starší židovské postavy. Také ona přechází k tykání v momentě, kdy se rozzlobí a chce, aby Franc odešel z jejího domu. Zároveň je to jeden z nejnápadnějších prvků, vyskytujících se pouze v řeči židovských postav.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
Er fragte: „Ist Euch was, ist Euch nicht gut, habt Ihr Schmerzen?“, bis der ihn bemerkte, sofort mit dem Grunzen aufhörte. „Ist Euch schlecht, wohnt Ihr hier im Haus?“ (11)	Otázal se: „Chybí Vám něco, není Vám dobře, bolí Vás něco?“, až ho zpozoroval, ihned přestal chrochtat. „Je Vám špatně, bydlíte tady v domě?“ (11)	Vyptával se: „ Vám je špatně, ja? Vám je nedobře, bolí něco?“ až si ho muž všiml a rázem brumláni nechal. „ Vám je špatně, ja? Bydlíte tady v domě?“ (11)
Der Jude nahm ihn am Tor in Empfang: „ Ihr habt schön gesungen. Ihr habt wirklich schön gesungen. Ihr könntet Gold mit einer Stimme verdienen, wie Ihr habt.“ (12)	Žid ho přijal u východu ze dvora: „Krásně jste zpíval. Opravdu krásně jste zpíval. Mohl byste vydělat zlato s hlasem, jaký máte.“ (12)	Žid ho přivítal u dveří: „Krásně ste zpíval. Opravdu moc krásně ste zpíval. Zlato byste moh vydělat s vaším hlasem.“ (12)
Der Rote sprach grimmig: „Man soll nicht soviel von sich machen. Man soll auf andere hören. Wer sagt Euch , daß soviel mit Euch ist. Gott läßt schon keinen von seiner Hand fallen, aber es sind noch andere Leute da. Habt Ihr nicht gelesen, was Noah in die Arche getan hat, in sein Schiff, als die große Sintflut kam? Von jedem ein Pärchen. Gott hat sie alle nicht vergessen. Nicht mal die Läuse auf dem Kopf hat er vergessen. Waren ihm alle lieb und wert.“ (16)	Zrzavec řekl zlostně: „Člověk nemá se sebou nadělat tolik rámusu. Člověk má poslouchat druhé. Kdo Vám říká, že to s Vámi je tak zlé. Bůh nevypustí žádného ze své ruky, ale je tu ještě mnoho jiných. Nečtli jste , co dělal Noe v arše, na své lodi, když byla velká potopa? Ode všeho párek. Bůh na ně na všechny nezapomněl. Ani na vši na hlavě nezapomněl. Všechno mu bylo milé a drahé.“ (15–16)	Ryšavec promlouval zlostně: „To se nemá, tolik ze sebe dělat. Má se taky dát na jiný. Kdo vám řek, že se vám tolik stalo. Bůh nenechá žádného spadnout ze své dlaně, ale sou tu ještě jiný lidi. To ste nečet , co vzal Noé do archy, do svého korábu, dyž přišla ta velká potopa? Vod každého párek. Na všechny pamatoval. I na ty vši z hlavy pamatoval. Všecky mu byly milý a drahý.“ (15)
„[...] – nun ich will Euch fragen, ich kann Euch nicht bei Namen nennen, weil Ihr mir Euren Namen nicht sagt : Wodurch ist der Zannowich weitergekommen, der junge wie der alte? Ihr meint , sie haben ein Gehirn gehabt, sie sind klug gewesen. [...]“ (19)	„[...] – teď se Vás chci zeptat, nemohu Vás oslovit jménem, protože mi své jméno neřeknete : čím se dostal Canovič kupředu, mladý i starý. Myslíte , že měli mozek, že byli chytrí. [...]“ (18)	„[...] – teďka se vás teda zeptám, ménem se vás voptat nemůžu, protože ste mi své meno neřek: Čím se dostali Canoviči vejš, mladej jako starej? Vy mi řeknete , že měli bystrou hlavu, že byli chytrý. [...]“ (17)

Der Rote kicherte mit: „Nun seht Ihr . Aber still, die Enkelkinder vom Alten. Vielleicht setzen wir uns doch auf das Sofa. Was meint Ihr? “ (21)	Zrzavec se zachechtal: „No vidíte . Ale tiše, vnuci starého. Snad bychom si přece sedli na pohovku. Co říkáte .“ (20)	Ryšavec se hihňal s ním: „Tak vidíte . Ale pst, zejduvy vnuočata. Snad bysme si teď přeci sedli na kanape. Co říkáte? “ (18)
--	---	--

Tento uctivý tón pak ryšavý žid opouští, když do místnosti vstoupí jeho švagr. Přítomnost nově příchozího mu očividně není příjemná, jejich dialog naznačuje dlouhodobé vzájemné neshody.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„So laß ihn gehn.“ „Es kümmert dich nicht, was ich tue.“ (22)	„Tak ho nech chodit.“ „Co je ti po tom, co dělám.“ (21)	„Tak ho nech chodit.“ – „Nic ti po tom nejni , co já dělám.“ (19)
„Ich hab dich doch noch nicht beansprucht für mich. Siehst du nicht, daß dem nicht gut ist, du schlechter Mensch.“ (22)	„Nežádal jsem tě přece ještě o pomoc. Copak nevidíš , že mu není dobře, ty špatný člověče.“ (21)	„Vod tebe sem se eště pro sebe nic nežádal. Nevidíš , že mu nejni dobře, ty špatnej člověče.“ (19)
„Das ist für dich . Daß du so einer bist . Mein Schwager.“ (24)	„To je pro tebe . Že jsi takový. Můj švagr.“ (22)	„To je pro tebe . Že si takovej. Můj švagr.“ (20)

V českém jazyce by této formě oslovení mohlo odpovídat oslovení ve 3. osobě plurálu, jehož užití dokládají příklady v kapitole 6.2. Zůstává však otázkou, zda by onikání v překladu promluvy židovských postav v románu *Berlin Alexanderplatz* plnilo stejnou funkci jako v originále. Jak vyplývá z příkladů z tvorby K. Poláčka, vyskytuje se onikání spíše v textech humorných (anekdoty, veselohra), v textech s vážnějším námětem se tato forma oslovování nevyskytuje.

V překladu románu *Berlin Alexanderplatz* ho nevyužívá ani jedna z překladatelek. U překladu z roku 1935 je pouze nápadné velké počáteční písmeno v osobním zájmenu „Vy“, což by samo o sobě mohlo vyplývat ze snahy naznačit úctu k oslovované osobě. Protože je však toto osobní zájmeno užito i v řeči ostatních postav s velkým počátečním písmenem, o úmysl naznačit větší zdvořilost postav vůči oslovovaným nejde.

K. Jiroudková ve svém překladu užila běžnou formu vykání s malým počátečním písmenem. Ani jedna překladatelka se tak nepokusila tento nápadný prvek originálu převést do češtiny. Důvodem mohla být snaha vyhnout se nechtěnému komickému účinku, který by byl onikáním v českém překladu oproti originálu pravděpodobně zesílen. Na druhou stranu však došlo ke ztrátě výrazného prvku, který je i v českém jazyce silným prostředkem k charakterizaci židovských postav.

V řeči ryšavého žida jsou krom oslovování ve 2. osobě plurálu nápadné i další nestandardní prvky. Většina z nich odpovídá prvkům literárního jidiš, jak je popsali H. P. Althaus a M. Richter.

Na rovině fonologické je řeč této postavy na několika místech ozvláštněna **chybějící labializací u některých vokálů**. Adverbium a adjektivum „schön“ se tak mění do podoby „scheen“, sloveso „hören“ na „heeren“, substantivum „das Jüngelche“ se vyskytuje ve variantě s „i“. Jednou chybí labializace u diftongu -eu-, který se tak mění na -ai-. Tento jev (stejně jako všechny ostatní prvky literárního jidiš) není užit konsekventně, ale pouze v těchto vyjmenovaných případech:

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
Er zog die Knie hoch, blickte vor sich die Tischbeine an: „Nun scheen . Bleibt ruhig da. Setz ich mich auch hin. [...]“ (15)	Přitáhl kolena k tělu, díval se na nohy stolu: „No dobře. Zůstaňte klidně tady. Sednu si taky. [...]“ (15)	Přitáhl kolena k bradě a zahleděl se na nohy stolu před sebou. „Tak dobře. Klidně tu zůstaňte. Já si taky sednu. [...]“ (14–15)
„[...] Sie haben von ihm gewollt: Du bist der Baron Warta. Scheen , hat er gesagt, bin ich der Baron Warta. [...]“ (19–20)	„[...] Chtěli od něho: Ty jsi baron Warta. Dobře, řekl, jsem baron Warta. [...]“ (19)	„[...] Chtěli vod něho: Seš barón Warta. Dobře, povídá von, sem barón Warta. [...]“ (17)
„[...] Der Stefan Zannowich, von dem Ihr geheert habt, hat Geld bekommen, so viel, daß er damit nach Deutschland reisen konnte. [...]“ (20–21)	„[...] Štěpán Canovič, o kterém jste slyšel, dostal peníze, tolik, že s nimi mohl jet do Německa. [...]“ (19–20)	„[...] Ten Štěpán Canovič, co ste vo něm slyšel, dostal peníze, tolik peněz, že s nima moh vodjet do Německa. [...]“ (18)

„[...] Und als der Stefan mal nach Wien kam und an Leute geriet, die ihm nachschnüffelten, da hat die Kaiserin selbst die Hand erhoben und hat gesagt: Laßt das Jingelche frei!“ (21)	„[...] A když Štěpán jednou přišel do Vídně a dostal se mezi lidi, kteří ho pronásledovali, tu zdvihla císařovna sama ruku a řekla: Propusťte toho mladíčka!“ (20)	„[...] A dyž přijel Štěpán jednou do Vídně a pad na lidi, kerý kolem něho čmuchali, zvedla sama císařovna ruku a povídá: Puste mládenečka na svobodu!“ (18)
„Nun nun, wir wissen, es gibt auf der Welt nicht bloß Geld, Schönheit und Fraiden . Wer also war Zannowich, wer war sein Vater, wer waren seine Eltern? [...]“ (16)	„No, no, to my známe, na světě nejsou jen peníze, krasavice a radosti. Kdo tedy byl Canovič, kdo byl jeho otec a kdo byli jeho rodiče? [...]“ (16)	„No tak, no tak, víme, že na světě nejsou jenom peníze, krása a radovánky. Kdo teda byl Canovič, kdo byl jeho otec, kdo byli jeho rodiče? [...]“ (15)

Další změnou oproti spisovné němčině je forma některých **neurčitých členů ein a einen a zájmena kein**. Na následujících místech se v promluvě postavy žida Nachuma vyskytují v podobě „ä“, „e“, resp. „ka“:

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] Ihr werdet sie noch nicht gehört haben. Wenn Euch besser wird, setzt Euch e bißche auf. [...]“ (16)	„[...] Asi jste ji ještě neslyšel. Až Vám bude líp, sedněte si. [...]“ (16)	„[...] Asi ste to eště neslyšel. Až vám bude lepší, krapet si sedněte. [...]“ (15)
„[...] Ist es nicht der eine, ist es der andere. Man hat ka Ochsen, man hat rasche Pferde mit Kutschen. [...]“ (17)	„[...] Nedá-li vydělat jeden, dá výdělat [sic] druhý. Člověk tu nemá voly, má rychlé koně s kočárem. [...]“ (16)	„[...] Dyž to nejni jeden, je to druhej. Nemají voly, mají rychlý koně a kočáry. [...]“ (15)
„[...] Er war kein ehrlicher Mann. Er hat ä Geschäft daraus gemacht, daß die Leute in der Stadt keine Zeit haben und unterhalten sein wollen. [...]“ (17)	„[...] Nebyl to poctivý člověk. Udělal si obchod z toho, že lidi v městě nemají čas a chtějí se bavit. [...]“ (16)	„[...] Poctivej člověk von nebyl. Udělal si kšeft z toho, že lidi ve městě nemají čas a chtějí, aby je někdo bavit. [...]“ (15)
„[...] Wißt Ihr, wenn der Vater ä Pflänzchen ist, so möcht er, der Sohn soll ä	„[...] Víte, když otec je kvítko, tak by chtěl, aby syn byl strom. Když otec je	„[...] Víte, dyž je otec rostlinka, chtěl by, aby syn byl strom. Dyž je otec

Baum sein. Wenn der Vater ä Stein ist, soll der Sohn ä Berg sein. Der alte Zannowich hat seinen Söhnen gesagt: Ich bin hier in Albanien nichts gewesen, solange ich hausierte, zwanzig Jahre lang, und warum nicht? [...]“ (17)	kámen, tak by chtěl, aby syn byl hora. Starý Canovič říkal svým synům: Já jsem tady v Albanii nic nebyl, dokud jsem chodil po domech, dvacet dlouhých let, a proč ne? [...]“ (17)	kámen, má syn bejt hora. Starej Canovič řek svejm synům: Já sem tu v Albánii nebyl nic, dokud sem hauzíroval, dvacet roků, a proč sem nic nebyl? [...]“ (16)
Der Rote gab geringschätzig zurück: „Dann werd ich ä Affe sein. Dann weiß der Affe doch mehr als mancher Mensch.“ (19)	Zrzavec pohrdavě odpověděl: „No, tak jsem opice. Pak tedy opice ví přece jen víc, než leckterý člověk.“ (18)	Zrzek odpověděl pohrdavě: „Tak sem teda vopičák. Tak teda ví ten vopičák víc než leckerej člověk.“ (17)
„[...] Wenn ich Euch frage, Ihr, der mich einen Affen nennt – man soll kein Tier auf Gottes Erdboden verachten, sie geben uns ihr Fleisch, und sie erweisen uns auch sonst viele Wohltaten, denkt an ä Pferd, an ä Hund, an Singvögel, Affen kenn ich nur vom Jahrmarkt, sie müssen Possen reißen an der Kette, ä schweres Los, kein Mensch hat solch schweres – [...]“ (19)	„[...] Zeptám-li se Vás, který mne zvete opicí – nemáme pohrdat žádným zvířetem na boží zemi, dávají nám maso a prokazují nám i jinak velké služby, myslíte na koně, na psa, na zpěvavé ptáky, opice znám jen z poutí, musí dělat tatrmana na řetěze, těžký úděl, žádný člověk nemá tak těžký – [...]“ (18)	„[...] Dyž se zeptám vás, co ste mi řek vopičáku – žádným zvířetem na boží zemi se nemá pohrdat, protože nám dávají svý maso a eště jináč nám prokazujou moc dobrodinní, spomeňte si na koně, na psa, na ptáčky zpěváčky, vopice znám jenom z jarmarku, musejí dělat směšný kousky na řetěze, to je těžkej vosud, žádnej člověk ho nemá tak těžkej – [...]“ (17)
„[...] Wenn schon Baron, warum nicht mehr. Es gibt da ä Berühmtheit in Albanien, die war lange tot, aber sie feiern ihn, wie das Volk Helden feiert, er hieß Skanderbeg. [...]“ (20)	„[...] Když baron, proč ne víc. Byla jednou jedna proslulost v Albanii, byla dlouho mrtvá, ale ještě ji oslavují, jako lid oslavuje hrdiny, jmenoval se Skanderbeg. [...]“ (19)	„[...] Dyž už barón, tak proč né víc. V Albánii mají gibora, už dávno umřel, ale voslavujou ho tam, jako slaví národ hrdiny, Skanderbeg se menoval. [...]“ (17)
„[...] Er erzählt es nicht, warum erzählt ers nicht, warum, ich frage.“ „Weil du ä schlechter Mensch bist, Elisere.“ (23)	„[...] Nevypravuje to, proč to nevypravuje, proč, ptám se. „Protože jsi špatný člověk, Elisere.“ (21)	„[...] Von to nevypravuje, ale proč von to nevypravuje, proč, ptám se.“ – „Protože ty si špatnej člověk, Elizere.“ (20)

Dalším rysem literárního jidiš na rovině fonologické je **nominativ osobního zájmena ve 3. osobě plurálu ve stažené formě „se“/„Se“**. Tento jev se u analyzované židovské postavy vyskytuje ve dvou větách, přičemž se ve druhém případě jedná o okamžik zmatení a rozrušení postavy.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] Sie bezahlen dafür. Können se auch dafür bezahlen, wenn ihnen die angenehmen Dinge nachmittags passieren oder vormittags, und wenn se selbst dabei mitspielen können.“ (20)	„[...] Platí za to. Mohou platit taky za to, když se jim příjemné věci stávají odpoledne nebo dopoledne a když při tom mohou hrát sami.“ (19)	„[...] Platěj za to. Tak můžou taky platit za to, dyž je příjemný věci potkávají vodpoledne nebo dopoledne a dyž si přitom můžou sami taky zahrát.“ (18)
Der Rote und der Braune wechselten Blicke. Der Rote: „Nun, was sollen se machen? Zugesehen haben se .“ (24)	Zrzavý a hnědý se na sebe podívali. Zrzavec: „No, co měli dělat? Dívali se na to.“ (23)	Ryšavec s brunetem na sebe pohlédli. Ryšavec prohodil: „No a co měli dělat? Koukali se na to.“ (21)

Charakteristický je pro postavu Nachuma také tvar některých **číslovek** – vedle tvaru *zwanzig* se v řeči této postavy několikrát vyskytuje také forma „*zwanzick*“ a dále „*achtzick*“. Tento rys nezmiňuje žádný z autorů, zabývajících se literárním jidiš, a není tudíž jisté, zda jde o prvek typický pro stylizaci židovských postav. Je ale zřejmé, že se objevuje pouze v řeči postavy ryšavého žida, a proto je na tomto místě zmíněn.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] ,Seht euch den an, das ist ein Mann für die Welt, er wird nicht zwanzick Jahr wie ich mit den Bauern handeln, er ist seinem Vater um zwanzick Jahr voraus.‘ Und das Jüngelchen strich sich seine Seidenärmel, hob sich die schönen Locken von de Stirn und küßte seinen alten glücklichen Vater: ‚Aber Ihr, Vater,	„[...] ,Podívejte se na něho, to je člověk pro svět, nebude dvacet let jako já obchodovat se sedláky, předběhl svého otce o dvacet let.‘ A ten chlapík si urovnal hedvábné manžety, setřásl si krásné kučery s čela a políbil svého starého šťastného otce: ‚Ale Vy, tatínku, jste mi uspořil těch dvacet zlých let.‘ [...]“	„[...] ,Koukněte se na něho,‘ povídá, ‚to je člověk stvořenej pro svět, ten nebude dvacet roků handlovat se sedlákama, ten předběh vo dvacet roků vlastního tátu.‘ A milej synáček si přihladil hedvábný rukávy, vodhrnul si z čela krásný kučery a šťastného starýho otce políbil: ‚To vy ste mi,

habt mir die schlimmen zwanzick Jahre erspart.‘ [...]" (18)	(17–18)	tatínku, ušetřil těch dvacet zlejch roků.‘ [...]" (16)
„[...] Sind noch andere klug gewesen und waren mit achtzick Jahren nicht so weit wie Stefan mit zwanzick . Aber die Hauptsache am Menschen sind seine Augen und seine Füße. Man muß die Welt sehen können und zu ihr hingehn. [...]" (19)	„[...] I jiní byli chytří a nebyli s osmdesáti lety tak daleko jak Štěpán s dvaceti. Ale hlavní věc na člověku jsou jeho oči a jeho nohy. Člověk musí svět vidět a jít do něho. [...]" (18–19)	„[...] Jiný byli taky chytrý, a ve vosumdesáti nebyli eště tak daleko jako Štěpán ve dvaceti. Ale to hlavní na člověku sou voči a nohy. Musíte umět svět vidět a musíte k němu jít. [...]" (17)

Na rovině morfologické je nápadným rysem řeči této postavy **tvár určitého členu a substantiva v množném čísle dativu**, kdy Döblin velmi často místo standardního den užívá pouze „de“, substantivům často chybí koncové -n. Tím také odlišuje tento morfologický rys od stejného rysu berlínského urbanolektu. Analogicky k tomu se v řeči analyzované postavy vyskytne nestandardní tvar dativu u zájmena „andere“.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] Das hat der alte Zannowich gewußt. Hat erst verkauft, was er bei sich hatte, und dann hat er Karten genommen und hat gespielt mit de Leut . [...]" (17)	„[...] To starý Canovič věděl. Nejdřív prodal, co měl, a pak vzal karty a hrál s lidmi. [...]" (16)	„[...] Todle věděl starej Canovič. Napřed prodal, co měl u sebe, a potom vzal karty a hrál s lidma. [...]" (15)
„[...] Er konnte sich drehen, sich beliebt machen, er konnte zärteln mit de Frauen und vornehm tun mit de Männer . [...]" (18)	„[...] Uměl se otáčet, dělat se oblíbený, dovedl láskovat s ženskými a chovat se vznešeně s muži. [...]" (17)	„[...] Uměl se votáčet, uměl se lidem zalichotit, uměl se šmajchlovat k ženskejm a s muskejma dělat fajnovýho. [...]" (16)
„[...] In Padua lernen die Adligen von de Professoren , Stefan lernte von de Adligen . [...]" (18)	„[...] V Padově se učili šlechtici od profesorů, Štěpán se učil od šlechticů. [...]" (17)	„[...] V Padově se učeť šlechtici vod profesorů, a Štěpán se učil vod šlechticů. [...]" (16)

„[...] Und das Jüngelchen strich sich seine Seidenärmel, hob sich die schönen Locken von de Stirn und küßte seinen alten glücklichen Vater: „Aber Ihr, Vater, habt mir die schlimmen zwanzick Jahre erspart.“ [...]“ (18)	„[...] A ten chlapík si urovnal hedvábné manžety, setřásl si krásné kučery s čela a políbil svého starého šťastného otce: „Ale Vy, tatínku, jste mi uspořil těch dvacet zlých let.“ [...]“ (17–18)	„[...] A milej synáček si přihladil hedvábný rukávy, vodhrnul si z čela krásný kučery a šťastného starýho otce políbil: „To vy ste mi, tatínku, ušetřil těch dvacet zlejch roků.“ [...]“ (16)
„So kann man also weitersprechen. Es ist noch viel zu lernen von andere Menschen . [...]“ (19)	„Můžeme tedy mluvit dál. Můžeme se ještě mnohému naučit od jiných lidí. [...]“ (18)	„Tak teda můžu mluvit dál. Vod drugejch lidu se dá eště moc naučit. [...]“ (17)
„Hat er Aich Geschichten erzählt, der?“ „Er spricht nicht. Er geht herum und singt auf de Höfe .“ (22)	„Vypravoval Vám historky, tenhle?“ „Nemluví. Chodí po dvorech a zpívá.“ (21)	„Vypravoval vám majesy, tendlecten?“ – „Von nemluví. Von chodí a zpívá ve dvorech.“ (19)

Co se týče **lexika**, jsou v jazykovém projevu postavy ryšavého žida nápadné výrazy „**meschugge**“, (jidd./ugs.: verrückt, Sander 1998: 10) a „**Rebbe**“ (jidd.: Rabbiner, Sander 1998: 10):

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
Der Rote faßte den Mann bei den Händen: „Kommt mit. Der Rebbe hat das Haus voll. Die Enkelkinder sind krank. Wir gehn weiter.“ (14)	Zrzavec vzal muže za ruku: „Pojďte s sebou. Rebe má dům plný. Vnoučata jsou nemocná. Půjďme dál.“ (14)	Ryšavec chytil toho člověka za ruce: „Pote se mnou. Rebbe má dům plnej. Vnoučata sou nemocný. Pudem dál.“ (14)
Sie saßen am Boden auf dem Teppich: „Wenn jetzt einer hereinkommt, möchte er uns beide für meschugge halten, man hat ein Sofa und setzt sich davor auf die Erde. Nu, wie einer will, warum nicht, wenns einem nur gefällt. [...]“ (18)	Seděli na podlaze na koberci. „Kdyby teď někdo vešel, považoval by nás oba za mešuge , člověk má pohovku a sedne si před ní na zem. No, jak kdo chce, proč ne, když se mu to líbí. [...]“ (17)	Seděli dole na koberci: „Dyby teď někdo vešel, měl by nás voba za mešuge , mají tu kanape a sednou si před ně na zem. No, jak kdo chce, proč né, dyž se mu to líbí. [...]“ (16)

„Übergefahren, vielleicht. Einmal bin ich ein Affe, das andere Mal bin ich meschugge .“ (20)	„Prašťenej, snad. Jednou jsem opice, po druhé jsem mešuge .“ (19)	„Tak teda straší, možná. Jednou sem vopičák, podruhý mešuge .“ (18)
---	--	--

Na několika místech Nachum začne větu výrazem „Nun,...“, resp. slovy „**Nun, nun,...**“

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„Gehn Sie doch los! Was wolln Sie denn von einem?“ „ Nun nun , nichts. Ihr ächzt und stöhnt so, wird man doch fragen können, wie Euch ist.“ (11)	„Koukejte, ať ste pryč! Co ode mě chcete?“ „ No, no , nic. Hekáte a chroptíte tak, snad se Vás smím zeptat, co Vám je.“ (12)	„Helejte, děte pryč! Co vode mě chcete?“ – „ Nono , nic. Ale dyž vy tolik hekáte a stonete, budu se snad moct zeptat, jak vám je.“ (11)
Der Straftentlassene zog die Hoftür auf, der Jude hinter ihm: „ Nun nun , was soll geschehn, wird doch nicht so schlimm sein. Man wird schon nicht verkommen. Berlin ist groß. Wo tausend leben, wird noch einer leben.“ (11–12)	Propuštěný vězeň otevřel dveře do dvora, žid za ním: „ No, no , copak se může stát, vždyť to nebude tak zlé. Však nezajdete. Berlín je velký. Kde žijí tisíce, uživí se člověk taky.“ (12)	Otevřel dveře do dvora, žid za ním zavolal: „ Nono , copak, snad to nebude tak zlý. Dyk nezahynete. Berlín je velký město. Kde se uživí tisíc, uživí se eště jeden taky.“ (12)
„Bringt mir nicht Leute ins Haus, die Lärm machen. Die Kinder von der Tochter sind krank, liegen hinten, ich hab Lärm genug.“ „ Nun nun , welches Unglück, ich hab nicht gewußt, Ihr müßt mir schon verzeihen.“ (14)	„Nepřivádějte mi do domu lidi, kteří dělají rámus. Dceřiny děti jsou nemocné, leží vzadu, mám rámusu dost.“ „ No, no , jaké neštěstí, nevěděl jsem, musíte mi prominout.“ (14)	„Nevod'te mi do domu lidi, co dělají rámus. Děti od dcery jsou nemocný, leží vzadu, mám rámusu dost.“ – „ Ja ja , to je neštěstí, nevěděl jsem, musíte mi prominout.“ (14)
„ Nun nun , wir wissen, es gibt auf der Welt nicht bloß Geld, Schönheit und Fraiden. [...]“ (16)	„ No, no , to my známe, na světě nejsou jen peníze, krasavice a radosti. [...]“ (16)	„ No tak, no tak , víme, že na světě nejsou jenom peníze, krása a radovánky. [...]“ (15)

Jak je vidět z ukázek, ani jedna z překladatelek nevyužila překladu citoslovce „nun nun“ pomocí výrazu „nuu“, který se vyskytuje i v mluvě českých židovských postav v díle

Karla Poláčka. Překlad „no tak“, „no, no“ apod. je v českém jazyce (až na výjimku „ja, ja“) neutrální. Tím byl překlad ochuzen o další prvek literárního jidiš, jehož užití by bylo v češtině možné.

Na rovině syntaktické se na několika místech v přímé řeči analyzované židovské postavy vyskytuje i **nefinální postavení plnovýznamového slovesa** na místech, kde by mělo toto sloveso stát na konci věty. Tento nestandardní slovosled však není příliš nápadný.

Berlin Alexanderplatz	Překlad Z. Münzerové z roku 1935	Překlad K. Jiroudkové z roku 1968
„[...] Und da ist es dem jungen Zannowich gegangen wie ein Wunder, und war doch kein Wunder. Es sind ihm überall die Menschen zugeflogen. Er hat zu allen Herzen den Schlüssel gehabt. [...]“ (18)	„[...] A tu se s mladým Canovičem stal zázrak a přece to nebyl zázrak. Lidé se na něj všude lepili. Měl klíč k srdci všech. [...]“ (18)	„[...] A mladýmu Canovičovi se vedlo jako v pohádce, a přeci to žádná pohádka nebyla. Lidi se k němu všude hrnuli. Ke každému senci měl klíč. [...]“ (16)
„[...] Der Stefan Zannowich, von dem Ihr geheert habt, hat Geld bekommen, so viel, daß er damit nach Deutschland reisen konnte. Sie haben ihn nicht entlarvt in Montenegro. Zu lernen ist von Zannowich Stefan, daß er wußte von sich und den Menschen. [...]“ (20–21)	„[...] Štěpán Canovič, o kterém jste slyšel, dostal peníze, tolik, že s nimi mohl jet do Německa. Neodhalili ho na Černé Hoře. Od Štěpána Canoviče se můžeme naučit, že znal sebe i lidi. [...]“ (19–20)	„[...] Ten Štěpán Canovič, co ste vo něm slyšel, dostal peníze, tolik peněz, že s nima moh vodjet do Německa. V Černý Hoře mu na ten švindl nepřišli. Vod Štěpána Canoviče si můžete vzít to ponaučení, že věděl vo sobě a vo lidech. [...]“ (18)
„[...] Da war er unschuldig wie ein zwitscherndes Vöglein. Und seht, er hat sowenig Angst gehabt vor der Welt: Die größten, gewaltigsten Menschen, die es gab, die fürchterlichsten waren seine Freunde: [...]“ (21)	„[...] Byl tedy nevinný jako cvrlikající ptáček. A vidíte, měl tak málo strachu ze světa: největší, nejmocnější muži, kteří tehdy žili, nejstrašnější, byli jeho přáteli: [...]“ (20)	„[...] Tam byl nevinnej jak ten švitořivej ptáček. A podívejte, tak málo se bál světa: Ty největší a nejmocnější lidi, jaký na světě byli, ty nejhroznější byli jeho přátelem: [...]“ (18)
„Sie, sagen Sie mal, womit handeln Sie eigentlich? Sie	„Poslyšte, s čím Vy vlastně obchodujete? Žijete asi na	„Poslyšte, vy, povězte mi, s čímpak vy vlastně

leben wohl auf dem Mond?“ „Nun, das ist gut, jetzt werden wir sprechen vom Mond.“ (21)	měsíci?“ „No, to je dobré, teď budeme mluvit o měsíci.“ (20)	vobchodujete? Nežijete snad na měsíci?“ – „To je dobrý, teďka budem povídat vo měsíci.“ (19)
---	--	--

Závěry vyplývající z analýzy

Jak ukázala analýza přímé řeči židovské postavy Nachuma, vyskytuje se v jeho projevu řada prvků, které M. Richter označil jako prvky literárního jidiš. Po porovnání výsledků analýzy s kapitolou 6.2 lze konstatovat, že se ze seznamu devíti typických jevů literárního jidiš v řeči analyzované židovské postavy nevyskytují pouze stažené formy slovesa a osobního zájmena ve 2. osobě singuláru v nominativu („kannste“, „brauchste“), hláskové redukce a zvláštnosti typu „herumgelafe“, „abkaft“, „allan“, „Kladchen“ a nevyskloňovaná přídavná jména v pozici přívlastku. Nutno dodat, že právě neužití stažené formy slovesa a osobního zájmena ve 2. osobě singuláru v nominativu v případě románu *Berlin Alexanderplatz* přispělo k výraznějšímu odlišení řeči analyzované židovské postavy od řeči dalších postav. Promluva postavy Nachuma je tedy jednoznačně prostředkem jeho sociální diferenciaci, prvky užívané v jeho přímé řeči ho charakterizují jako příslušníka židovské etnické skupiny.

Pro posouzení zdařilosti převodu těchto prvků sociální diferenciaci je však neméně důležité také konstatování, že jevů literárního jidiš je v celém textu užíváno velmi úsporně. Nízká frekvence jejich výskytu (a samozřejmě také skutečnost, že se postava Nachuma vyskytuje na relativně malém počtu stránek) umožnila uvést v této analýze úplný seznam všech těchto prvků. Převážná část přímé řeči Nachuma je tvořena standardní, spisovnou němčinou, a je jen na několika málo místech ozvláštněna literárním jidiš. Na základě tohoto pozorování je možné učinit závěr, že se autor snažil tímto způsobem odlišit mluvu postavy Nachuma od silně nestandardní mluvy ostatních postav, pohybujících se ve spodních společenských vrstvách. Tím pro překladatele vzniká nebezpečí, že sociální charakteristiku oproti originálu zesílí.

Stejně jako v případě berlínského urbanolektu nelze ani většinu prvků německého literárního jidiš přímo přeložit do češtiny. V promluvě postavy Nachuma by bylo možné zachovat pouze formu oslovování (již zmíněné onikání), citoslovce „nuu“ a konkrétní lexikální výrazy. Naopak převést prvky z roviny fonologické, morfologické

a syntaktické není již z podstaty jazyků výchozího a cílového textu možné. Aby bylo možné zjistit, nakolik se oběma překladatelkám podařilo tyto jevy německého literárního jidiš vykompenzovat ve svých překladech, je stejně jako v kapitole 5.2 nutné provést analýzu obou překladů nezávisle na originále.

Analýza přímé řeči postavy na bázi překladu Z. Münzerové z roku 1935

Již věty dokumentující překlad textových pasáží s prvky literárního jidiš v originále svědčí o tom, že se v přímé řeči postavy Nachuma v překladu Z. Münzerové nespisovné či jinak nápadné prvky v podstatě nevyskytují. Tuto domněnku potvrzuje i systematický rozbor překladu.

Nápadným prvkem v promluvě Nachuma je užití citoslovce „No, no“, které je převodem originálního „Nun nun“. Jak již ale bylo řečeno výše, v překladu mohl být zachován i výraz „nuu“, který je mnohem nápadnější a více odpovídá funkci původního citoslovce v originále.

Na několika místech dala překladatelka přednost výrazům, které jsou typické spíše pro hovorovou češtinu, nejsou ale nespisovné: „nebudeme **rámusit**“ (ZM: 15), „sednu si **taky**“ (ZM: 15), „až Vám bude **líp**“ (ZM: 16), „měl **hlavičku**“ (ZM: 16), „nemohl je **cítit**“ (ZM: 17), „dělat **tatrmána**“ (ZM: 18), „platit **taky** za to“ (ZM: 19).

V přímé řeči postavy Nachuma se krom toho vyskytují dva germanismy: „kšeftaři“ (ZM: 16) a „lump“ (ZM: 21).

Podrobná analýza promluvy ryšavého žida odhalila také dva jednoznačně nespisovné výrazy, „praštěnej“ (ZM: 19) a „odpravit“ (ZM: 22). V obou případech ale tato slova Nachum opakuje po Francovi, a nedá se tak říct, že by se jednalo o mluvu, která by byla původně jeho.

Žádné jiné nespisovné elementy se v přímé řeči této postavy nevyskytují, překladatelka nesáhla k žádnému prostředku naznačujícímu židovský původ postavy, který by neměl zakotvení v originále. Pro českého čtenáře, který by nebyl seznámen s německým originálem románu, by tak byl jedinou indicií, signalizující mluvu židovských postav, dvojí výskyt slova „mešuge“ a výraz „rebe“.

Závěry vyplývající z analýzy

Jazykové prostředky sociální charakteristiky postavy Nachuma jsou v prvním překladu z roku 1935 v porovnání s originálem jednoznačně chudší a implicitní zařazení této postavy k určité etnické skupině je oslabeno. Čtenář se sice dozví explicitně z textu, že se jedná o postavu židovskou, nicméně je ochuzen o většinu židovských prvků jeho mluvy. Román *Berlin Alexanderplatz* tak v překladu Zdeňky Münzerové ztrácí část ze své široké výrazové škály sloužící k sociální diferenciaci postav.

Analýza přímé řeči postavy na bázi překladu K. Jiroudkové z roku 1968

Výrazně rozdílná je v porovnání se starším překladem promluva židovské postavy v českém vydání románu z roku 1968.

Překladatelka si zřejmě byla vědoma ztráty většiny prvků literárního jidiš, způsobené jejich nepřevoditelností do českého jazyka. Pokusila se je tudíž nahradit odpovídajícími jazykovými prostředky, kterými se vyznačuje přímá řeč židovských postav v české literatuře. Dostála tak požadavku Jiřího Levého využívat i ty prostředky cílového jazyka, které nemají přímý základ v originále.

Hned v první větě, kterou postava Nachuma pronese, použila K. Jiroudková **německý výraz „ja“** („Vám je špatně, ja?“) a zopakovala ho i na dalších místech textu: „Vám je nedobře, ja?“, „Ja, tak to je [...]“, „Ja ja, to je neštěstí [...]“ apod.

Německé prvky nabývají v přímé řeči Nachuma i jiné podoby, a sice na rovině lexikální. Překladatelka často sahala ke **germanismům**, které citoslovce „ja“ vhodně doplňují. V textu se tak vyskytují následující výrazy: „kšeft“, „hauzírovat“, „hauzírník“, „vyštudýrovat“, „šmajchlovat se“, „fajnový“, „lustrajz“, „švindl“. Výrazy „hauzírovat“ a „hauzírník“ se zdají být pro charakterizaci židovských postav zvlášť vhodné, protože představují typický výraz pro (alespoň literárně) typické židovské povolání podomního prodejce (viz např. odpověď na otázku, kdo byli rodiče Štěpána Canoviče: „Žebráci, jako sme našich lidu většina, hauzírníci, kramáři, kupci.“, KJ: 15). Tento výraz lze najít např. i v *Židovských anekdotách* Karla Poláčka: „Najednou vstoupí hauzírník a nabízí staré kovy ke koupi.“ (Židovské anekdoty: 19). Na druhou stranu je třeba při hodnocení ostatních germanismů v přímé řeči židovské postavy Nachuma jisté opatrnosti, protože

se slova německého původu vyskytují i v promluvě ostatních postav, včetně France Biberkopfa.

Oproti originálu je v překladu také využito mnohem více **lexikálních výrazů pocházejících z jidiš**. Krom dvou již zmíněných slov „rebbe“ a „mešuge“ se v textu vyskytují navíc výrazy, které lze nalézt např. v německém slovníku jidiš od Ronalda Lötzsche (s grafickým zápisem upraveným podle německých pravidel pravopisu). Jde o tato slova: „zejde“ (séjde: Großvater, Jiddisches Wörterbuch: 161), „majse“ (májše: Geschichte, Jiddisches Wörterbuch: 114), „ganev“ (gánew: Dieb, Jiddisches Wörterbuch: 78), „šmonces“ (schmónzeß: Blödsinn, Jiddisches Wörterbuch: 156), „bóchrí“ (bócher: Junggeselle, Bursche, Jiddisches Wörterbuch: 51), „gibor“ (gíber: Held, Recke, Jiddisches Wörterbuch: 81).

Negativní aspektem překladu K. Jiroudkové je základ přímé řeči židovské postavy spočívající v obecné češtině. V její promluvě je konsekventně užito množství prvků obecné češtiny. Jejich rozsah sahá na rovině fonologické od **diftongizace -ý/-í- na -ej-** („syn má bejt“, „učej se“, „vejš“, „prej“ apod.) přes **protetické v-** („vod každého párek“, „vodešel“, „vo Canovičovi“, „vodevřená“ apod.) až k **vynechávání řady hlásek**: -d- („srce“), -h- („takle“), -j- („eště“, „pote“, „příde“, „menuje“), -k- („dyž“, „dyby“), -l- („moh“, „stoup“, „řek“), -t- („jesli“, „kerej“), -ť- („puste“), -v- („staňte“, „šak“, „spomeňte si“), -z- („vemte“), -ž- („s muskejma“) a -vž- („dyk“), na rovině morfologické od **obecně českého skloňování adjektiv, vybraných zájmen, číslovek a substantiv skloňovaných jako adjektiva** („k ženskéjm“, „život starýho Canoviče“, „nějakej kňour“, „benátskej soud“ apod.) a **nerozlišování rodů u adjektiv a některých zájmen v plurálu** („vnoučata sou nemocný“, „jedny dou na vesnici, jiný do města“, „příjemný věci“, „ty nejmocnější lidi“ apod.) přes univerzální **koncovku -ma v instrumentálu plurálu u různých slovních druhů** („co s váma“, „hrál s lidma“, „před nima“ apod.) až k **obecně českým tvarům slovesa být ve funkci pomocného slovesa minulého času a spony** („zpíval ste“, „sem tady“, „sou to nejlepší roky“, „seš barón“ apod.) a k tvaru „bysme“ u slovesa být v podmiňovacím způsobu v 1. osobě plurálu.

Založení přímé řeči postavy Nachuma na bázi obecné češtiny je nutno hodnotit negativně ze dvou důvodů. První a hlavní výtkou je skutečnost, že na rozdíl od výše uvedených jevů literárního jidiš nemá obecná čeština v mluvě Nachuma opodstatnění,

které by vyplývalo z originálu. Prvky literárního jidiš v originálním textu jsou sice nespisovné, ale je jich užíváno velmi úsporně a přímá řeč postavy Nachuma se zakládá na spisovné bázi německého jazyka. Druhým argumentem pro negativní hodnocení obecné češtiny u analyzované židovské postavy je odlišný charakterizační efekt prvků literárního jidiš v originále v porovnání s charakterizačním efektem obecné češtiny. Zatímco přímá řeč postavy v originále prozrazuje pouze její židovský původ, v překladu K. Jiroudkové evokuje nejen židovský původ, ale řadí svého mluvčího také k nižší sociální vrstvě. Obecná čeština, a o to více její konsekventní užití v přímé řeči Nachuma, tedy neplní ekvivalentní funkci k prvkům literárního jidiš.

Závěry vyplývající z analýzy

Překladatelce K. Jiroudkové se podařilo trefně převést prvky literárního jidiš v přímé řeči židovské postavy Nachuma tím, že využila jazykové prostředky typické pro mluvu českých židovských literárních postav. V tomto ohledu je sociální diferenciaci této postavy v jejím překladu velmi zdařilá. Na druhou stranu však nezohlednila náznakovost užití nespisovných prvků v originále a v přímé řeči Nachuma konsekventně užívala obecné češtiny, jejíž funkce se navíc od funkce literárního jidiš odlišuje. Sociální diferenciaci této postavy tak zesílila a posunula směrem k nižším sociálním vrstvám.

7 Porovnání obou překladů s dobovými konvencemi užívání obecné češtiny

Cílem této kapitoly je zhodnotit zdařilost převodu jazykových prostředků sociální diferenciaci v obou českých překladech románu *Berlin Alexanderplatz* s ohledem na konvence jejich užívání v původní i překladové české literatuře v době vzniku překladů.

7.1 Překlad Z. Münzerové z roku 1935

Jak vyplývá z kapitoly 4.2, neposkytovala původní česká literatura v polovině 30. let 20. století příliš mnoho vzorů pro konsekventní užívání široké palety prvků obecné češtiny k sociální diferenciaci postav. Na druhou stranu existovalo několik vzhledem k dosavadním literárním konvencím opravdu „odvážných“ a průkopnických děl, kterými se překladatelka Zdeňka Münzerová mohla nechat inspirovat. Zvláštní postavení mezi nimi zaujímá román *Bidýlko* od Emila Vachka, který byl vydán v roce 1927. Jeho hlavní postavou je kapsář Ferdinand Stavinoha, jehož pozice ve společnosti se příliš neliší od sociálního postavení France Biberkopfa. Oba se pohybují v prostředí velkoměstské chudiny, ve světě zlodějů a podvodníků – jen s tím rozdílem, že Ferdinand Stavinoha pochází z pražského Žižkova, zatímco prostředím France Biberkopfa je berlínské Alexandrovo náměstí. Tento román společně s několika dalšími prózami jmenovanými v kapitole 4.2 tak Zdeňce Münzerové mohl být spolehlivým vodítkem pro užívání prvků obecné češtiny k sociální charakterizaci většiny postav románu *Berlin Alexanderplatz*.

Analýza prvního českého překladu Döblinova díla ukázala, že vliv českých děl využívajících obecné češtiny na něj nebyl zanedbatelný. Překladatelka sice nesahala k tak rozsáhlým prostředkům obecné češtiny jako Emil Vachek, ale její práci s nespisovnými prvky lze vzhledem k literárním konvencím 30. let ohodnotit jako zdařilou. Na rovině fonologické se v porovnání s E. Vachkem vyhýbala konsekventnímu vynechávání většiny hlásek (vypouštěla pouze konsonanty -j-, -k-, -l-, -z- a hláskovou dvojici -vž-), až na několik výjimek neužívala ani protetické v- a obecně není její postup tak radikální jako tvorba Emila Vachka. Přesto je s ní srovnatelný. Na rovině morfologické se Zdeňka Münzerová ve využívání prvků obecné češtiny přiblížila Emilu Vachkovi ještě více. Stejně jako on skloňovala adjektiva dle obecně českých vzorů a stírala rozdíly mezi plurály jednotlivých rodů, užívala univerzální koncovku

-ma v instrumentálu plurálu, slovesa i některá adverbia mají obecně české tvary. Na rozdíl od Vachka tak pouze nepřidávala koncové -ch u podstatných jmen a vyhýbala se Vachkovým zvláštnostem ve skloňování zájmen. Na rovině lexikální využívala Münzerová množství nespisovných i vulgárních výrazů, které lze po porovnání se slovní zásobou užitou v románě *Bidýlko* označit za naprosto přiměřené. Stejně vhodná byla její práce s výrazy slangovými a argotickými. Také některé germanismy, vyskytující se v díle Emila Vachka, dosvědčují, že je jejich užití v překladu románu *Berlin Alexanderplatz* oprávněné.

Také ohlédnutí za dobovými požadavky předních překladatelů doby meziválečné ukazuje, že měla Zdeňka Münzerová k dispozici několik vzorů pro užívání obecné češtiny. I z krátké ukázky Hořejšího překladu básně od Jehana Rictuse vyplývá, že J. Hořejší užil velké množství prvků jak z fonologické roviny obecné češtiny (difongizaci -í/-ý- na -ej-, protetické v-, vynechávání hlásek), tak také z roviny morfologické (univerzální koncovka -ma, obecně české skloňování adjektiv, obecně český tvar „bysi“) i z roviny lexikální („všivácká holota“, „ségry“, „dostat na kokos“). Pohled na tento překlad i programová prohlášení meziválečných teoretiků překladu dokládají, že česká překladová literatura poloviny 30. let představovala dostatečně silný impuls k dalekosáhlému využití prvků obecné češtiny k sociální diferenciaci postav i pro první český překlad románu *Berlin Alexanderplatz*. Překladatelka Zdeňka Münzerová tak postupovala v souladu s dobovými překladatelskými i literárními konvencemi.

7.2 Překlad K. Jiroudkové z roku 1968

V době druhého českého překladu Döblinova románu byly podmínky k využívání prvků obecné češtiny k charakterizaci literárních postav podstatně odlišné od situace v roce 1935. V oblasti původní české tvorby už byly dávno překonány názory z počátku 50. let, podle kterých byla literatura doménou výhradně spisovné češtiny a podle nichž se mělo nespisovných prvků užívat pouze náznakově a k charakterizaci negativních postav. Už tři roky před vydáním překladu Kamily Jiroudkové konstatovala Marie Fundová, že se zvláště mladí autoři nyní k užívání nespisovných prvků hlásí přímo programově jako k důležitému charakterizačnímu prostředku.

Také řada českých překladů vydaných v 60. letech poskytovala bohatou inspiraci pro užití obecné češtiny v promluvách postav románu *Berlin Alexanderplatz*. Před rokem 1968 byly vydány následující překlady, jejichž základ tvořila obecná čeština: román *Kdo chytá v žitě* v překladu manželů Luby a Rudolfa Pellarových, román *Prezydent krokadýlů* v překladu Josefa Škvoreckého či např. novela *Osamělost přespolního běžce* v podání Josefa Škvoreckého a Petra Pujmana a román *Zběsilý život* v překladu Radovana Krátkého.

S ohledem na dobové literární a překladatelské konvence pro užívání obecné češtiny tak lze učinit závěr, že je větší rozsah prvků obecné češtiny v druhém českém překladu zkoumaného románu oproti jeho první verzi očekávatelný a žádoucí. Tím, že překladatelka Kamila Jiroudková množství konsekventně užitých prvků obecné češtiny v porovnání se Zdeňkou Münzerovou rozšířila, dostála také ona dobovým konvencím.

8 Porovnání obou překladů z hlediska zdařilosti sociální diferenciacie postav

Zatímco v předchozí kapitole byla obecně porovnána práce obou překladatelek s nespisovnými prvky s dobovými konvencemi, kterými se v daném období řídili čeští spisovatelé a překladatelé, cílem této kapitoly je posoudit oba překlady z hlediska zdařilosti užití jazykových prostředků k sociální diferenciaci postav.

8.1 Překlad Z. Münzerové z roku 1935

Jak bylo zjištěno v předchozí kapitole, byl postup Zdeňky Münzerové při užívání nespisovných prvků z obecného hlediska v souladu s dobovými literárními i překladatelskými konvencemi a lze ho označit jako zdařilý. Podrobné zkoumání však odhalilo tři pochybení.

Nejzávažnější je výtku týkající se jazykových prostředků sociální diferenciacie židovské postavy Nachuma. Toto pochybení není zapříčiněno náhodnou chybou či nepozorností, ale je systémového charakteru. Vzhledem k přímé definici této postavy sice nehrozí riziko, že by si čtenář vůbec neuvědomil její židovský původ, nicméně prvky literárního jidiš využitě v originále nebyly v prvním českém překladu románu *Berlin Alexanderplatz* adekvátně nahrazeny. Jedinými dvěma náznaky skutečnosti, že promluva židovské postavy obsahuje nespisovné prvky, jsou dvě slova „rebe“ a „mešuge“, pocházející z jidiš. Český čtenář tak zůstal z velké části ochuzen o jazykové doplnění přímé definice této postavy.

Druhé pochybení spočívá v překladu několika vnitřních monologů France Biberkopfa do spisovné němčiny, které v originále obsahují prvky berlínského urbanolektu. K tomuto pochybení došlo především na počátku románu, čímž se zvyšuje riziko, že by mohl čtenář nabýt mylného dojmu, že tato postava „uvažuje“ v neutrálním, spisovném jazyce. Ovšem vzhledem k tomu, že byla tato chyba nalezena pouze na pěti místech v analyzovaných pasážích textu, není její závažnost příliš velká.

Stejně jako druhá chyba není ani poslední pochybení ve využívání jazykových prostředků sociální diferenciacie postav v překladu Zdeňky Münzerové nikterak zásadní. Jedná se o užití nespisovných prvků v promluvě France Biberkopfa v pasáži, ve které se v originále nenachází žádné prvky berlínského urbanolektu a pouze několik drobných

hláskových redukcí svědčících o mluvnosti textu. Ani v tomto případě jistě nešlo o záměr, protože v jiné části románu, ve které Franc Biberkopf rovněž promlouvá spisovným jazykem, užila překladatelka spisovné češtiny. Vliv této chyby na celkovou sociální charakteristiku postavy prostřednictvím její promluvy tak zůstává zanedbatelný.

8.2 Překlad K. Jiroudkové z roku 1968

Stejně jako v případě prvního českého překladu románu *Berlin Alexanderplatz* postupovala Kamila Jiroudková při zhotovování druhého českého překladu v souladu s dobovými konvencemi užívání nespisovných prvků k sociální diferenciaci postav. Také její postup je zdařilý, ale opět se nedá označit za zcela bezchybný.

V porovnání s překladem z roku 1935 dosáhla K. Jiroudková mnohem výraznější sociální diferenciaci židovské postavy Nachuma. Využila jazykových prostředků, které jsou v českém jazyce charakteristické pro mluvu židovských literárních postav, a vhodně tak nahradila prvky literárního jidiš v originále. Navíc oproti originálu zvýšila počet lexikálních výrazů pocházejících z jidiš. Český čtenář tak není ochuzen o jazykové dokreslení sociální charakteristiky této postavy.

Překladatelka však v řeči postavy Nachuma užila nejen prvky typické pro mluvu českých židovských literárních postav, ale také stejné jevy obecné češtiny jako v promluvě France Biberkopfa. Nezohlednila tak velmi úsporné užití nestandardních jazykových prostředků v originále, v němž je přímá řeč židovské postavy založena na spisovné bázi. Tím do velké míry setřela rozdíl mezi jazykovými prostředky sociální diferenciaci užitými u postavy Nachuma a u France Biberkopfa. Tento postup je systémový a je třeba ho zhodnotit jako chybný, protože došlo k neadekvátnímu užití jazykových prostředků sociální diferenciaci u této postavy a k jejímu posunu směrem k nižším sociálním vrstvám.

Podrobná analýza nespisovných prvků v promluvě France Biberkopfa navíc ukázala, že k nepřiměřeně rozsáhlému užití obecné češtiny nedošlo v překladu z roku 1968 pouze v přímé řeči židovské postavy. K. Jiroudková důsledně využila prvků obecné češtiny i v obou analyzovaných úryvcích textu, v nichž v originále Franc Biberkopf promlouvá spisovným jazykem. I v těchto případech bylo v překladu důsledně využito nespisovných prvků v pasážích, jejichž spisovná podoba v originále k tomuto postupu nedává důvod.

V případě překladu K. Jiroudkové je navíc poněkud obtížné rozhodování, zda šlo o vědomou strategii překladatelky, nebo o její nepozornost. Při tomto usuzování by bylo chybou nezohlednit také dialog France Biberkopfa se Smrtí, ve kterém překladatelka respektuje původní spisovný jazyk a následný přechod k vyjadřování nespisovnému. Zdá se tedy, že si rozdílů ve vyjadřování France Biberkopfa v originále byla vědoma, rozhodla se ale přesto jeho promluvu konsekventně stylizovat na bázi obecné češtiny ve všech situacích s výjimkou rozhovoru se Smrtí. Ať už byl důvod k tomuto postupu jakýkoli, je nutné ho hodnotit negativně, protože českému čtenáři nebyla zprostředkována skutečnost, že je Franc Biberkopf schopný „vyjadřovat se“ spisovně i v běžných každodenních situacích.

9 Závěr

Tato diplomová práce věnovaná problematice jazykových prostředků sociální diferenciaci postav v literárním překladu si kladla za cíl obohatit tuto oblast české translatologie, a to především v podobě konkrétních nových poznatků získaných na základě analýzy těchto prostředků v románě *Berlin Alexanderplatz* Alfreda Döblina a v jeho dvou českých překladech z let 1935 a 1968.

V úvodu práce byl její cíl formulován ve třech konkrétních bodech. Zaprvé mělo být konstatováno, které z prvků tzv. berlínského urbanolektu a literárního jidiš užil A. Döblin v promluvách svých postav za účelem jejich sociální diferenciaci. Zadruhé bylo cílem této práce porovnat postup obou překladatelek při převodu těchto prvků do češtiny s dobovými literárními a překladatelskými konvencemi, uplatňovanými při užívání nespisovných prvků českého jazyka v původní české i překladové literatuře, a konstatovat, nakolik se jejich postup při překladu Döblinova románu s těmito konvencemi shodoval či nikoli. Zatřetí měly být porovnány oba překlady z hlediska zdařilosti užívání nespisovných prvků k sociální charakterizaci postav románu *Berlin Alexanderplatz*. Na následujících stranách bude zhodnoceno, zda bylo v diplomové práci těchto jednotlivých cílů dosaženo.

V 1. kapitole této práce byly definovány klíčové pojmy sociální diferenciaci a stratifikace, byl znázorněn vztah mezi sociální diferenciací společnosti a užíváním nestandardních jazykových variet a nakonec byl popsán způsob, jakým je v literatuře dosahováno sociální diferenciaci postav. Tím byl dán základní teoretický rámec této práce.

Aby bylo možné analyzovat jazykové prostředky sociální diferenciaci postav v románě *Berlin Alexanderplatz*, bylo nejprve nutné určit, jaké funkce berlínský urbanolekt a literární jidiš v románě plní. V kapitole 2 bylo zjištěno, že je v něm berlínský urbanolekt užit ke dvěma účelům. Na jedné straně dokresluje lokální kolorit Berlína, v této funkci se například objevuje v pasážích vypravěče a v promluvě abstraktních postav, jako je Smrt či nevěstka Babylon. Jak bylo uvedeno v kapitole 4, nelze tuto funkci při překladu dialektu zachovat ani nijak nahradit. Důležitější bylo konstatování, že je berlínský urbanolekt užíván především v promluvě četných postav románu, pocházejících z nízkých sociálních vrstev. Na těchto místech plní funkci prostředku

sociální diferenciace postav. Jak bylo zjištěno v druhé části kapitoly 2, má také literární jidiš v Döblinově románě dvě základní funkce. Tou první je docilování efektu reality. V oblasti ležící severovýchodně od Alexandrova náměstí žilo v době vzniku románu mnoho židů a jidiš hrál v Berlíně 20. let důležitou roli. Literární jidiš tuto skutečnost odráží. Krom toho byly prvky literárního jidiš v románě užity k dokreslení přímé definice židovských postav – tento jazykový prostředek neomylně řadí své mluvčí k židovské etnické skupině. Myšlenkovým pozadím těchto úvah byl pak především popis sociálního prostředí skutečného Berlína ve 20. letech 20. století, ze kterého A. Döblin při psaní svého díla vycházel.

Dalším krokem před samotnou analýzou jazykových prostředků sociální diferenciace v originále byl popis jednotlivých prvků berlínského urbanolektu a literárního jidiš. Po provedení analýzy promluvy dvou postav, které byly vybrány jako typičtí zástupci pro zkoumané nestandardní variety, a po jejím srovnání s popisem jednotlivých nespisovných prvků mohlo být konstatováno, že A. Döblin využil většinu z široké palety prvků jak berlínského urbanolektu, tak také literárního jidiš.

V promluvě postavy France Biberkopfa byly na rovině fonologické prokázány tyto prvky berlínského urbanolektu: dlouhý monoftong -ee- místo diftongu -ei-, dlouhý monoftong -oo- místo diftongu -au-, krátký tvar -uf- místo -auf-, typicky berlínská forma osobního zájmena v 1. osobě singuláru „ick“, zdrobňující koncovka „-ken“, dále tázací zájmeno was ve tvaru „wat“, ukazovací zájmeno das ve tvaru „det“, osobní zájmeno es ve tvaru „et“, „denn“ místo dann, dále nahrazování exploziv -g- frikativou -j-, konsonanty -pp-, -p-, -pf-, -f-, -ff- zachované i po tzv. hláskovém posunu v původní podobě, redukce vokálu -ei- na pouhé -i- ve výraze „rin“, osobní zájmeno sie/Sie ve tvaru „se“/„Se“, vynechávání koncového -t ve slovech nicht a ist a redukce slabik v nepřízvučném postavení. Na rovině morfologické analýza prokázala tyto typicky berlínské jazykové prvky: nestandardní tvary členů a podstatných jmen ve 3. pádě, ztrátu rozdílů mezi dativem a akusativem u osobních zájmen, opisný tvar genitivu, typicky berlínskou předložku „mang“, předložku „vor“ zastupující předložku für (zde především ve tvaru „for“), předložku „lang“ na místě předložky entlang, spojku „wie“ namísto spojky als ve významu časovém i srovnávacím, výraz „man“ ve významu nur bloß, nestandardní tvary některých substantiv v plurálu a spojení konjunkce wenn s osobním zájmenem du. Na rovině lexikální se promluva France Biberkopfa vyznačuje

jednak množstvím nespisovných a slangových výrazů, jednak některými typicky berlínskými výrazy, jako je „Brägen“, „Deibel“, „Kruke“, „Plautze“, „Olle“, „Molle“, „schwofen“ apod. Na rovině syntaktické analýza prokázala nestandardní užití výrazů mit/damit, für/dafür, zu/dazu.

Analýza promluvy postavy ryšavého žida Nachuma prokázala následující prvky literárního jidiš: chybějící labializaci u některých vokálů, nestandardní formu některých neurčitých členů ein a einen a zájmena kein a nominativ osobního zájmena ve 3. osobě plurálu ve stažené formě „se“/„Se“ na rovině fonologické, určitý člen a substantiva v množném čísle dativu v nestandardním tvaru „de“, u substantiv často s vynechaným koncovým -n na rovině morfologické, výrazy „meschugge“, „Rebbe“ a citoslovce „nun, nun“ na rovině lexikální a na rovině syntaktické typické nefinální postavení plnovýznamového slovesa v pozicích, ve kterých by mělo toto sloveso stát na konci věty. Velmi výrazným prvkem v přímé řeči Nachuma je oslovování ostatních v 2. osobě množného čísla.

Jak vyplývá z tohoto přehledu, byly jazykové prostředky sociální diferenciacie postav v promluvě France Biberkopfa a ryšavého žida Nachuma velmi dobře identifikovány. Tím byl splněn první cíl této diplomové práce.

Aby mohl být posouzen postup překladatelek při převodu těchto prvků do češtiny, bylo nejprve nutné popsat teoretické možnosti tohoto převodu a znázornit dobové konvence uplatňované ve 30. a 60. letech při užívání nespisovných prvků v původních českých i překladových literárních dílech. Těmto oblastem se věnovala kapitola 4. Dále byly znázorněny rysy obecné češtiny, na které se zaměřovala analýza českých překladů románu *Berlin Alexanderplatz*. Před samotným provedením rozboru tak bylo nutné již pouze popsat jazykové prostředky, užívané v promluvách českých židovských literárních postav. Ty byly vyjmenovány v kapitole 6.1.

Analýza promluvy France Biberkopfa v překladu Zdeňky Münzerové z roku 1935 prokázala konsekventní užití těchto prvků obecné češtiny: na rovině fonologické úžení -é- na -ý/-í- v základech slov i v koncovkách adjektiv, diftongizaci -ý/-í- na -ej- v základech slov, v prefixu „vej-“ i v koncovkách adjektiv, vynechávání konsonantů -j-, -k-, -l-, -z- a hláskové dvojice -vž-. Na rovině morfologické překladatelka konsekventně užívala obecně české skloňování adjektiv, vybraných zájmen, číslovek a substantiv

skloňovaných jako adjektiva, nerozlišovala rody u adjektiv a zájmen v plurálu a využívala obecně českých tvarů přivlastňovacích zájmen a slovesa být ve funkci pomocného slovesa a spony. Některé jevy byly užívány nekonsekventně, na fonologické rovině se v překladu několikrát vyskytlo např. protetické v-, krácení vokálů, obecně česká výslovnost cizích slov či redukce hlásek v celé skupině slov, na rovině morfologické se někdy objevuje univerzální koncovka -ma pro instrumentál plurálu různých slovních druhů, obecně český tvar sloves a adverbií. Na rovině lexikální je v textu užitá řada nespisovných výrazů, germanismy a výrazy, které lze zařadit k hantýrce, ke slangu nižších vrstev či argotu.

Rozbor promluvy hlavní postavy románu v překladu Kamily Jiroudkové prokázal v porovnání s prvním překladem širší využití prvků obecné češtiny. Krom jevů, které užila i Zdeňka Münzerová, se v druhém překladu na rovině fonologické konsekventně objevuje protetické v-, vynechávání nejen konsonantů -j-, -k-, -l-, -z- a hláskové dvojice -vž-, ale také hlásek -h-, -t-, -ť-, -v-, -z-, -ž-, dále jsou užívány některé hláskové alternace (-r- místo -ř-, -č- místo -dž-), v několika případech se dokonce vyskytla diftongizace ú- na ou-. Na rovině morfologické K. Jiroudková oproti Z. Münzerové užívá i obecně české tvary ukazovacích zájmen a příslovcí a obecně českou koncovku „-ove“ u substantiv rodu mužského životného v 1. a 5. pádě plurálu. U záporného tvaru slovesa být ve 3. osobě singuláru překladatelka konsekventně vkládá konsonant -j-.

V přímé řeči židovské postavy Nachuma analýza prvního českého překladu románu neodhalila téměř žádné nestandardní prvky. Oslovování v 2. osobě množného čísla, užitá v originále, nebylo převedeno prostřednictvím onikání, ale pomocí běžného vykání. Prvky literárního jidiš, které analýza originálu prokázala na rovině fonologické, morfologické i syntaktické, nebyly v prvním českém překladu románu ničím nahrazeny. Jedinými dvěma prvky, které naznačují nestandardní varietu užitou v originále, tak zůstávají dva lexikální výrazy pocházející z jidiš.

Velmi odlišné výsledky přinesla analýza přímé řeči této postavy v druhém českém překladu. K oslovování ostatních postav sice K. Jiroudková také užila standardní vykání, jazykové prostředky sociální diferenciacie židovské postavy však v českém jazyce úspěšně nahrazovala. V promluvě Nachuma využila prvků němčiny a v porovnání s originálem podstatně zvýšila počet lexikálních výrazů pocházejících z jidiš. Krom toho se přímá řeč postavy Nachuma v druhém českém překladu zakládá na

bázi obecné češtiny. Její rozsah sahá na rovině fonologické od diftongizace -ý/-í- na -ej- a úzení -é- na -ý/-í- přes protetické v- až k vynechávání řady hlásek (-d-, -h-, -j-, -k-, -l-, -t-, -ť-, -v-, -z-, -ž- a -vž-), na rovině morfologické od obecně českého skloňování adjektiv, vybraných zájmen, číslovek a substantiv skloňovaných jako adjektiva přes nerozlišování rodů u adjektiv v plurálu a univerzální koncovku -ma pro instrumentál plurálu až ke slovesu být ve tvaru „bysme“ v podmiňovacím způsobu v 1. osobě plurálu.

Takto provedená analýza obou českých překladů románu *Berlin Alexanderplatz* umožnila splnit druhý a třetí cíl, formulovaný v této práci. Porovnání překladu Z. Münzerové s původními českými i překladovými díly z 30. let 20. století ukázalo, že překladatelka měla v té době k dispozici již několik literárních vzorů pro užití obecné češtiny. Byly jimi především Vachkův román *Bidýlko*, vydaný v roce 1927, a překlady poezie Jehana Rictuse od Jindřicha Hořejšího, vydané v roce 1929. Protože byla tato dvě díla ve své době opravdu neobvyklá a odvážná, je pochopitelné, že Zdeňka Münzerová využila o něco mírnější stylizaci na bázi obecné češtiny. Její postup tak byl v souladu s dobovými konvencemi užívání obecné češtiny k sociální diferenciaci literárních postav.

Jak bylo popsáno v kapitolách 4.2 a 4.3, bylo užívání obecné češtiny na konci 60. let v české literatuře velmi oblíbené, a to jak v dílech původních, tak snad v ještě větší míře v literatuře překladové. Kamila Jiroudková tak měla velké množství příkladů, podle kterých mohla při překladu nestandardních variet v románu *Berlin Alexanderplatz* postupovat. V souladu s tím je množství prvků obecné češtiny v porovnání s prvním překladem románu větší. Také druhý překlad tedy koresponduje s dobovými literárními a překladatelskými konvencemi.

Posledním cílem této diplomové práce bylo zhodnocení zdařilosti převodu jazykových prostředků sociální diferenciaci postav v románu. Jako velmi zdařilá mohla být označena práce obou překladatelek v případě postavy France Biberkopfa. Při převodu berlínského urbanolektu do češtiny se překladatelky dopustily jen drobných pochybení – zatímco Z. Münzerová chybně přeložila některé vnitřní monology hlavní postavy založené na nespisovné bázi němčiny do spisovné češtiny, K. Jiroudková ve svém překladu na některých místech této postavě „odepřela“ schopnost vyjadřovat se

spisovně. Jediná dvě doporučení týkající se převodu berlínského urbanolektu by tak zněla napravit tyto dva nedostatky.

Závažnější pochybení byla zjištěna u obou překladů v případě postavy ryšavého žida Nachuma. V prvním překladu z roku 1935 došlo k téměř úplné ztrátě jazykových prostředků sociální diferenciaci této postavy, prvky literárního jidiš užitá v originále v něm nebyly nijak nahrazeny. Postup v případě druhého českého překladu při nahrazování jazykových prostředků sociální diferenciaci této postavy byl z hlediska zařazení postavy Nachuma k židovské etnické skupině mnohem zdařilejší. Překladatelka užívala takových jazykových jevů, které jsou typické pro promluvu českých židovských literárních postav. Závažného pochybení se však dopustila také, protože přímou řeč této postavy založila na bázi obecné češtiny. Pro tento postup originál nedává důvod, postava Nachuma je tím navíc nepatřičně zařazena do stejně nízké společenské vrstvy jako ostatní postavy románu.

Doporučení týkající se převodu literárního jidiš je jednoznačné – v překladu by měly být zachovány prvky typické pro promluvu českých židovských postav, kterých využila Kamila Jiroudková, přímá řeč ryšavého žida by však měla být založena na bázi spisovné češtiny.

Jak dokazuje tento přehled výsledků analýzy románu *Berlin Alexanderplatz* a jeho českých překladů, podařilo se dosáhnout všech tří cílů, formulovaných v úvodu práce. Poznatky, kterých bylo v této diplomové práci dosaženo, tak mohou přispět k obohacení české translologie v oblasti převodu jazykových prostředků sociální diferenciaci literárních postav a obecně v oblasti překladu nespisovných prvků do češtiny. Práce poskytuje konkrétní jazykový materiál pro dosud málo probádanou oblast převodu nestandardních variet německého jazyka, tedy berlínského urbanolektu a literárního jidiš. Tyto nestandardní prvky jsou navíc zasazeny do širšího kontextu, je pojednáno o sociálním prostředí, ze kterého autor při jejich užití čerpal, práce poskytuje informace o jejich funkci. Také rozbor jejich převodu do českého jazyka je doplněn údaji o vývoji užívání nespisovných prvků v původní české i překladové literatuře.

Tato práce může také sloužit jako základ pro další zkoumání této problematiky. K úplnému prozkoumání oblasti převodu jazykových prostředků sociální diferenciaci literárních postav by bylo žádoucí analyzovat mnohem větší počet literárních děl

a jejich překladů. Jak dokazují doporučení, vyslovená v závěru této práce, může být analýza i starších překladů velmi užitečnou pomůckou pro překladatele současné, kteří se při své práci potýkají s různými nestandardními varietami.

10 Seznam použité literatury

Primární literatura

- DÖBLIN, Alfred. 1930. *Berlin Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf*. Berlin: S. Fischer.
- DÖBLIN, Alfred. [1956]. *Berlin Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf*. Berlin: Das Neue Berlin.
- DÖBLIN, Alfred. 1935. *Berlín, Alexandrovo náměstí. Historie Františka Biberkopfa*. Přeložila Zdeňka Münzerová, Praha: Julius Albert.
- DÖBLIN, Alfred. 1968. *Berlín, Alexandrovo náměstí. Příběh o Franci Biberkopfovi*. Přeložila Kamila Jiroudková, Praha: Odeon.
- POLÁČEK, Karel. 1999. *Spisy Karla Poláčka. Židovské anekdoty. Vše pro firmu. Pásky na vousy. Otec svého syna*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky.
- RICTUS, Jehan. 1946. *Poesie*. Praha: Odeon.

Sekundární literatura

- ALTHAUS, Hans Peter. 1981. Soziolekt und Fremdsprache. Das Jiddische als Stilmittel in der deutschen Literatur. *Zeitschrift für deutsche Philologie*, 1981, Band 100 Sonderheft, Berlin: Erich Schmidt, s. 212–232.
- BARBOUR, Stephen – STEVENSON, Patrick. 1998. *Variation im Deutschen. Soziolinguistische Perspektiven*. Berlin: De Gruyter.
- BENJAMIN, Walter. 1986. Krisis des Romans. Zu Döblins „Berlin Alexanderplatz“. In *Berlin Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf. Mit einer Dokumentation*. Berlin: Rütten & Loening, s. 562–566.
- BESCH, Werner. 1998. *Duzen, Siezen, Titulieren. Zur Anrede im Deutschen heute und gestern*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- BRETLOVÁ, Marie. 1995. *Překládání německých dialektů do češtiny*. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav translatologie. Vedoucí diplomové práce Jiří Veselý.
- DETKEN, Anke. 1997. *Döblins ›Berlin Alexanderplatz‹ übersetzt*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- DANEŠ, František. 1954. Příspěvek k poznání jazyka a slohu Haškových „Osudů dobrého vojáka Švejka“. *Naše řeč*, 1954, roč. 37, č. 3–6, s. 124–139.

- DANEŠ, František. 2004. Haškův „Švejk“ a Vachkovo „Bidýlko“ – dva milníky ve vývoji jazyka české prózy. *Naše řeč*, 2004, roč. 87, č. 3, s. 113–123.
- DITTMAR, Norbert (ed.). 1997. *Grundlagen der Soziolinguistik: ein Arbeitsbuch mit Aufgaben*. Tübingen: Niemeyer.
- DÖBLIN, Alfred. [1956]. Nachwort. In *Berlin Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf*. Berlin: Das neue Berlin, s. 491–493.
- EGGEBRECHT, Axel. 1986. Zu Döblins Erfolg. In *Berlin Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf. Mit einer Dokumentation*. Berlin: Rütten & Loening, s. 680–684.
- FOŘT, Bohumil. 2008. *Literární postava. Vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR.
- FUNDOVÁ, Marie. 1965. K počátkům pronikání obecné češtiny do jazyka české prózy. *Naše řeč*, 1965, roč. 48, č. 1, s. 21–29.
- GELBER, Mark. H. 1986. Das Judendeutsch in der deutschen Literatur. In *Juden in der deutschen Literatur*, Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986.
- GIDDENS, Anthony. 1995. *Soziologie*. Graz-Wien: Nausner & Nausner.
- HAUSENBLAS, Karel: Čeština v dílech slovesného umění. *Naše řeč*, 1969, roč. 52, č. 2–3, s. 127–140.
- HAVRÁNEK, Bohuslav. 1963. Na závěr dvouleté diskuse o obecné a hovorové češtině. *Slovo a slovesnost*, 1963, roč. 24, s. 254–262.
- HOFFMANOVÁ, Jana. 1981. K nespisovným prvkům ve dvou českých překladech Šukšiny Červené kaliny. *Naše řeč*, 1981, roč. 64, č. 5, s. 233–245.
- HENSLOVÁ, Andrea. 2012. *Srovnání německého a nizozemského jazyka*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav jazykovědy a baltistiky. Vedoucí bakalářské práce: Václav Blažek.
- HRABÁK, Josef. 1962. Několik úvah o obecné češtině a vulgarismech v současné české próze. *Naše řeč*, 1962, roč. 45, č. 9-10, s. 289–298.
- HRALA, Milan (ed.). 2002. *Kapitoly z dějin českého překladu*. Praha: Karolinum.
- HUGUET, Louis. 1972. *Bibliographie Alfred Döblin*. Berlin – Weimar: Aufbau Verlag.
- JARGALSAIKHAN, Altanchimeg. 2010. *Diskuse o spisovné a obecné češtině v českém odborném tisku (od 60. let do současnosti)*. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav bohemistických studií. Vedoucí bakalářské práce Milan Hrdlička.

- JEDLIČKA, Alois. 1978. K problematice jazykové situace. *Slovo a slovesnost* 1978, 39, Praha: Academia, s. 300–303.
- JOHNSON, Sally A. 1995. *Gender, Group Identity and Variation in the Berlin Vernacular*. Bern: Peter Lang.
- KÄSTNER, Erich. 1986. Döblins Berliner Roman. In *Berlin Alexanderplatz. Die Geschichte vom Franz Biberkopf. Mit einer Dokumentation*. Berlin: Rütten & Loening, s. 716–718.
- KUFNEROVÁ, Zlata (ed.). 1994. *Překládání a čeština*. Jinočany: H+H.
- LASCH, Agathe. 1928. *Berlinisch. Eine berlinische Sprachgeschichte*. Berlin: Reimar Hobbing.
- LEVÝ, Jiří. 1971. Geneze a recepce literárního díla. In: *Bude literární věda exaktní vědou?* Praha: Československý spisovatel.
- LEVÝ, Jiří. 1996. *České teorie překladu I*. Praha: Ivo Železný.
- LEVÝ, Jiří. 1998. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný.
- MALEVIČ, O. M. 1995. Karel Poláček a problém národní specifičnosti. In: *O Karlu Poláčkovi a o jiných. Sborník příspěvků ze symposia Karel Poláček a historie židovské kultury ve východních Čechách*. Rychnov nad Kněžnou: Albert, s. 110–119.
- MAREŠ, Petr. 2008. Mezi spisovnou a obecnou češtinou. K užívání jazyka v současné české próze. *Slavia – časopis pro slovanskou filologii*, 2008, roč. 77, sešit 1–3, s. 111–123.
- NEDVĚDOVÁ, Milada a kol. 1981. Obecná čeština v překladu. *Naše řeč*, 1981, roč. 64, č. 2, s. 64–76.
- NOVOMENSKÝ, Laco. 1946. Doslov k českému vydání Poesie Jehana Rictuse z roku 1946. In *Poesie*. Praha: Odeon, s. 77–79.
- PARK, Sang-Nam. 1995. *Die sprachliche und zeitkritische Problematik von Döblins Roman "Berlin Alexanderplatz"*. Berlin: Dr. Köster.
- RICHTER, Matthias. 1995. *Die Sprache jüdischer Figuren in der deutschen Literatur (1750–1933)*. Göttingen: Wallstein Verlag.
- SANDER, Gabriele. 1998. *Erläuterungen und Dokumente. Alfred Döblin: Berlin Alexanderplatz*. Stuttgart: Reclam.
- SGALL, Petr – HRONEK, Jiří. 1992. *Čeština bez příkras*. Praha: H+H.
- SHEA, Nicole. 2007. *The Politics of Prostitution in Berlin Alexanderplatz*. Oxford: Peter Lang.

SIEBENSCHINOVÁ, Anna. 1968. Doslov. In *Berlín, Alexandrovo náměstí. Příběh o Franci Biberkopfovi*. Praha: Odeon, s. 365–368.

ŠKVORECKÝ, Josef. 1990. Millerova harlemská balada a jak jsem ji překládal. In *Prezident Krokodýlů*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, s. 219–229.

STICH, Alexandr. 1975. K obecné češtině v současné krásné próze (Ota Pavel). *Naše řeč*, 1975, roč. 59, č. 4, s. 215–223.

TEMLÍKOVÁ, Dana. 1985. *Pražská čeština v české próze*. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Katedra českého a slovenského jazyka. Vedoucí diplomové práce Karel Hausenblas.

THOMPSON, Kenneth. 2004. *Klíčové citace v sociologii. Hlavní myslitelé, pojmy a témata*. Brno: Barrister & Principal.

VILIKOVSKÝ, Ján. 2002. *Překlad jako tvorba*. Praha: Ivo Železný.

Slovníky a příručky

BOK, Václav – MACHÁČKOVÁ-RIEGEROVÁ, Věra – VESELÝ, Jiří. 1987. *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Praha: Odeon.

FUCHS, Werner – KLIMA, Rolf – LAUTMANN, Rüdiger – RAMMSTEDT, Otthein – WIENOLD, Hanns. 1988. *Lexikon zur Soziologie*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

KARLÍK, Petr – NEKULA, Marek – RUSÍNOVÁ, Zdenka (ed.). 2003. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Lidové noviny.

KUNKEL-RAZUM, Kathrin – SCHOLZE-STUBENRECHT, Werner – WERMKE, Matthias (ed.). 2007. *Duden. Deutsches Universalwörterbuch*. 6., überarbeitete und erweiterte Auflage. Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich: Dudenverlag.

LÖTZSCH, Ronald. 1990. *Jiddisches Wörterbuch*. Leipzig: Bibliographisches Institut Leipzig.

Internetové zdroje

PŘIBÁŇ, Michal a kol. *Slovník české literatury po roce 1945*. [online].
URL <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/index.jsp>>. [citováno 20. srpna 2012].

Informační systém abART. Kamila Jiroudková. [online].
URL <<http://abart-full.artarchiv.cz/osoby.php?IDosoby=31719>>
[citováno 20. srpna 2012].

Slovník české literatury po roce 1945. Josef Škvorecký. [online].

URL <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=439&hl=josef+%C5%A1kvoreck%C3%BD+>> [citováno 15. srpna 2012].

Slovník české literatury po roce 1945. Proměny. [online].

URL <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=190>> [citováno 7. října 2011].

Témata diplomových prací 2011/2012. [online].

URL <<http://utrl.ff.cuni.cz/UTRLFF-103.html>> [citováno 15. srpna 2012].

11 Přílohy

Příloha A: Excerpt nespisovných prvků v přímé a polopřímé řeči postavy France Biberkopfa

Berlin Alexanderplatz

Fonologická rovina

Dlouhý monoftong -ee- místo diftongu -ei-:

- „Mir kriegt **keener** weg hier.“ (BA, 15)
„Ich gloobe nicht, daß die andern viel besser sind. **Nee**, det gloob ick nicht.“ (BA, 24)
„Verrückt wollen sie **eenen** machen.“ (BA, 24)
„[...], der Schweinekerl mit dem Hundewagen kommt und wirft **eenen** toten Menschen ruff, [...]“ (BA, 25)
„Es können alle wieder auf die **Beene** kommen, [...]“ (BA, 25)
„Das ist **keene** Gerechtigkeit, einen auf den Mist zu schmeißen wie einen Köter [...]“ (BA, 25)
„Ick **heeße** Biberkopf, Franz.“ (BA, 25)
„Dank schön, wird bestens besorgt, Zeit wird sich schon finden, bloß **keen** Geld.“ (BA, 25)
„Machen Se sich **keene** Sorgen. Mir können Se ruhig laufen lassen.“ (BA, 26)
„Ick habe die noch. Mir hat die **keener** abgehauen.“ (BA, 26)
„Gut, Gottlieb, schön, meine Herren, soll auch **keen** Vorwurf sein, [...]“ (BA, 58)
„Die Hauptsache ist, Kopf haben und daß man ihn gebraucht und daß man weiß, was um **eenen** los ist, daß man nicht gleich umgeschmissen wird.“ (BA, 59)
„Die Wirte können ihre Jauche **alleene** trinken.“ (BA, 130)
„Lackschuh, Ballschuh, muß tipptopp aussehen, so am Fuß, sone **Kleene** mit Ballschuhe.“ (BA, 130)
„Ich habe noch **keenen** verpiffen. Können **alleene** arbeiten, kriegen ja Geld dafür.“ (BA, 151)
„Ja, nu man rin, immer man rin, Kinderchen, das **kleene** Frauchen auch, ist wohl bedudelt, hat recht, goldrecht hat die.“ (BA, 161)
„[...], wovon bloß rote Striemen, von der Mütze, und die Gurke, Mensch, sone dicke, rote **Neese**, [...]“ (BA, 163)
„Det soll unsere **kleenste** Sorge sein.“ (BA, 164)
„**Weeßt** du, Karl, wegen die brauchste keine Sorge zu haben.“ (BA, 164)
„Wat der von Minna **weeß**.“ (BA, 164)
„Mal rasch den Kerl angefaßt, mal an die **Beene** gepackt, mal gegen die Wand gefeuert.“ (BA, 165)
„Na laß mir mal erst uff die **Beene** stehen.“ (BA, 233)
„[...], ich hab von nichts gewußt, ihr habt mich da hingestellt, ich **weeß** nicht, was ich da machen sollte.“ (BA, 242)
„**Nee**, ist ja Quatsch, und Angst braucht ihr nicht vor mir zu haben, ick hab noch mein Lebtage keinen verpiffen.“ (BA, 242–243)

„Du bist die zweite Molle, ich hab schon **eene** genommen.“ (BA, 248)

„Wat **weeßt** du, Liebling?“ (BA, 249)

„Nen Seidenmantel will ich **alleene** tragen, det sag ich.“ (BA, 255)

„**Weeste**, Emmi, det is von ein Pferd, det war in den Schacht gefallen von der Untergrund.“ (BA, 255)

„Emmi, **kleene** Emmi, det ick dir heute gefunden habe, ist doch zu schön.“ (BA, 255)

„Vielleicht ooch, **nee**, det sind ja alles Gannofen.“ (BA, 256)

„Vons Arbeiten kriegst du Schwielen an die Hände, aber **keen** Geld.“ (BA, 256)

„Vons Arbeiten is noch **keen** Mensch reich geworden, sag ich dir.“ (BA, 256)

„**Weeße** du, wo mein Arm ist, der hier, der ab ist?“ (BA, 258)

„Jehen? Ach so. **Nee nee**. Damit ist nichts. Ick habe **keene**.“ (BA, 267)

„Also, hier ist **keen** Brief for mir, Räcker ist mein Name, hier ist kein Brief abgegeben worden?“ (BA, 271)

„[...], **nee**, ick laß dir nicht, ick laß dir nicht, und da kann passieren, was will.“ (BA, 277)

„Ick hab einfach die **Neese** voll.“ (BA, 278)

„**Nee**, ick bin nich anständig, ick bin ein Lude.“ (BA, 278)

„**Nee**, det tut er nicht.“ (BA, 285)

„Nu ja, kuck mal, Miezeken, det is nu mal so, und det werde ich nicht ändern, kann **keener** ändern, aber wenn du det nu rumträgst mit dir und is wie ne offene Stelle.“ (BA, 339)

„Na, willste **keens**?“ (BA, 340)

„Wat is nu, wird **een** Mensch aus die Weiber klug.“ (BA, 340)

„Komm, heb doch det Köppchen, komm doch, **kleenes** Köppchen, warum **weenste** denn?“ (BA, 340)

„**Weeß** ick alles.“ (BA, 381)

„Ick **weeß** nich.“ (BA, 382)

„Erst sagste: die macht det so, macht ne Spritztour mit **eenem**, und nachher ist det nich ihre Art.“ (BA, 382)

„Weil an mir so bald **keener** rankommt.“ (BA, 382)

„Ick – geh – ooch wieder **arbeeten**.“ (BA, 387)

„Was ist mit die los, det Weib is verrückt, hat der **een** wat erzählt.“ (BA, 408)

„Macht mit mir **keen** Theater, ihr haltet mir für euren Affen.“ (BA, 408)

„Na, **weeß** nich. Gottes willen, wat is denn det, wie kommt denn det, haha, is komisch.“ (BA, 409)

„Du **weeßt** nicht, wat wir machen.“ (BA, 419)

„Ick **weeß** nischt und du **weeßt** nischt, det brauchste mir nich zu sagen, [...]“ (BA, 421)

„Det war sein Bau, der **weeß**, wenn et brennt, det war ick.“ (BA, 421)

„Hat alles **keenen** Zweck. Alles **keenen** Zweck, alles, alles **keenen** Zweck.“ (BA, 437)

„[...], so dumm ist **keener** hier, daß er sich von die läßt Blut abzapfen, [...]“ (BA, 456)

„Ich kenne **keenen** Menschen, dems gegangen ist wie mir, so jämmerlich, so erbärmlich.“ (BA, 465)

„[...], wat soll der Quatsch, hat alles **keen** Sinn, ich brauch euch, ich kann **keenen** beurlauben, [...]“ (BA, 467)

„Ick hab nicht gesiegt, ick **weeß** es.“ (BA, 471)

„[...], ick sitz jetzt hier, **weeßte**, wo det is, Buch, die Irrenanstalt, zur Beobachtung, oder ick bin schon verrückt.“ (BA, 472)
 „**Nee nee**, det hab ick nicht gemacht, det ist gerichtlich bewiesen, ick habe bloß Körperverletzung, [...]“ (BA, 472)

Prodloužená hláska -oo- místo diftongu -au-:

„Ich **gloobe** nicht, daß die andern viel besser sind. Nee, det **gloob** ick nicht.“ (BA, 24)
 „Kann Ihnen **ooch** passieren, daß Ihnen die Klamotten auf den Kopf regnen und Sie weiche Beine kriegen.“ (BA, 59)
 „Ich bin auch mal **geloofen**.“ (BA, 161)
 „In die ihre Stuben möcht ich **ooch** nich rinkieken.“ (BA, 164)
 „Es sind **ooch** mehr; for mir hats gereicht, Herbert.“ (BA, 234)
 „**Ooch** gut; so lassen sie uns **ooch** nich rin; aber komm mal Donnerstag oder Sonnabend.“ (BA, 253)
 „Da **verkoof**t der Budiker sein Bier.“ (BA, 254)
 „Ich hab die **ooch** noch nicht gesehen, aber ich kenn die.“ (BA, 255)
 „Vielleicht **ooch**, nee, det sind ja alles Gannofen.“ (BA, 256)
 „Mußte **ooch** so machen, Emmi, wie die.“ (BA, 256)
 „Sag ich doch **ooch**, sag ich doch nischt anders.“ (BA, 258)
 „Ick bin nicht mehr jung genug dazu, um zu schwofen, ick habe **ooch** keine Lust dazu, ick muß zu Geld kommen. Wo icks herkriege, ist mir egal.“ (BA, 262)
 „[...], det is ja, als wenn ich Geburtstag hätte, na warte, mein Mäusken, ich will dir **ooch**.“ (BA, 271)
 „Hab ich nicht gehandelt, bin ich nicht **rumgeloofen** von Morgen bis Abend?“ (BA, 278)
 „Verstehste det, verstehste det, haste die **Oogen** zu sehen, soll ick dir ne Brille **koofen**, glotz mir man an.“ (BA, 284)
 „Hier **verkoofst** du Zettel und Zeitungen und Broschüren, und wenn ick dir danach frage, wie es damit steht, [...]“ (BA, 285)
 „Die gehts gut, die **loofen** herum und rennen und verdienen und machen sich schön.“ (BA, 339)
 „Ick – geh – **ooch** wieder arbeiten.“ (BA, 387)
 „Ick **ooch** nich.“ (BA, 387)
 „[...], ich muß mir eine ganz neue Kluft besorgen, vielleicht mach ich mir **ooch** einen Schmiß über die Backe.“ (BA, 407)
 „Wat macht die für **Oogen**.“ (BA, 407)
 „Du kannst **ooch** nich wissen, was er jetzt tut, das kriegste nich raus.“ (BA, 412)
 „[...], die fragen **ooch** gar nicht, woher ick die habe, **koofen**, geben mir Schnaps, ick laß alles da.“ (BA, 427)

Vokál -u- místo diftongu -au-:

„[...], der Schweinekerl mit dem Hundewagen kommt und wirft eenen toten Menschen **ruff**, [...]“ (BA, 25)
 „War schön von Ihnen, daß Sie mir **uffgenommen** haben.“ (BA, 25)
 „[...], son Nulpe, und kuckt sich nun seine Beine an und geilts sich dran **uff** und hat rote Ohren, der Kerl, zum Piepen.“ (BA, 131)
 „Na laß mir mal erst **uff** die Beene stehen.“ (BA, 233)

„Bist mein Schäfken, wir gehen zusammen **uff** die Weide.“ (BA, 249)
 „Sag ich dir, ich geh draußen lang, seh, was geschoben wird und richtig an der Ecke so zwei verdächtige hinten mit ein Rasierpinsel **uffm** Hut.“ (BA, 253)
 „Pass mal **uff**, wie der verschänkt.“ (BA, 254)
 „Möchte bloß en Bulle mit der Blechmarke sein und den Fragen, paß **uff**, wie die lange Beine machen.“ (BA, 256)
 „Den hab ich mir in Spiritus setzen lassen, und jetzt steht er bei mir zu Haus **uffm** Spind und [...]“ (BA, 258)
 „Ich hab ein Geschäft mit meinem Arm **uffgemacht**, [...]“ (BA, 256)
 „Da kuck mal, wat **uffn** Tisch liegt, die Lappen.“ (BA, 339)
 „Na siehste, Eva, wer hier **uffgeregt** ist?“ (BA, 382)
 „Paß mal **uff**, wenn die zurückkommt, die macht dir noch Theater deswegen.“ (BA, 382)
 „Erst haste uns ringelegt da oben in der Stralauer Straße, und dann läste uns sitzen, nu hör man **uff**.“ (BA, 396)
 „Sie kriegen mir nicht, Eva, wenn ick nich will, kriegen sie mich nicht, kannst dich **druuff** verlassen.“ (BA, 410)
 „Ick komm zum Kaffee wieder **ruff**.“ (BA, 411)
 „[...], ich möcht in die Kirche gehn und **uff** die Knie beten, wenn ick ihn kriege.“ (BA, 419)
 „Und morgens paß ick **uff**, wie sie weggehen, ick rin in den Keller, [...]“ (BA, 427)

Typická forma osobního zájmena „ick“:

„Wo soll **ick** armer Deibel hin, [...]“ (BA, 10)
 „Nee, det gloob **ick** nicht.“ (BA, 24)
 „**Ick** heeße Biberkopf, Franz.“ (BA, 25)
 „**Ick** habe die noch. Mir hat die keener abgehauen.“ (BA, 26)
 „Sie entlassen mir nich. **Ick** bin noch immer nich raus.“ (BA, 31)
 „Hab **ick** mal eine gehabt, und die hat was gemerkt, Adresse in meinem Notizbuch, [...]“ (BA, 70)
 „Geld werd **ick** schon woanders kriegen.“ (BA, 165)
 „Nee, ist ja Quatsch, und Angst braucht ihr nicht vor mir zu haben, **ick** hab noch mein Lebtage keinen verpiffen.“ (BA, 242–243)
 „**Ick** muß mal sehn, wir müssen zuerst den Stuhl in die Hand kriegen.“ (BA, 243)
 „[...], **ick** muß nach Haus, ein Krüppel muß früh in die Klappe.“ (BA, 250)
 „Stimmt, **ick** fang wieder an wie früher.“ (BA, 253)
 „Komm mal rin; kuck mal zu, wie **ick** mit einem Arm tanze.“ (BA, 253)
 „Soll **ick** dir sagen: ich in das Haus, flüstere dem Jungen das, der Schmiere steht, aber [...]“ (BA, 253)
 „Und recht hat er, der Junge ist patent. **Ick** freu mir.“ (BA, 254)
 „Wat die dafür bezahlt haben, det will **ick** dir jar nich sagen.“ (BA, 255)
 „Emmi, kleene Emmi, det **ick** dir heute gefunden habe, ist doch zu schön.“ (BA, 255)
 „Kinder, hätt **ick** mir getraut so zu reden, wie ich zwanzig war.“ (BA, 259)
 „**Ick** bin nicht mehr jung genug dazu, um zu schwofen, **ick** habe ooch keine Lust dazu, **ick** muß zu Geld kommen. Wo **icks** herkriege, ist mir egal.“ (BA, 262)

„Na wat soll **ick** denn mit einem Arm?“ (BA, 264)
 „Und wie gefall **ick** euch, als Heldenkrieger, mits Bobbyjackett?“ (BA, 267)
 „Jehen? Ach so. Nee nee. Damit ist nichts. **Ick** habe keene.“ (BA, 267)
 „[...], nee, **ick** laß dir nicht, **ick** laß dir nicht, und da kann passieren, was will.“ (BA, 277)
 „Quatsch, kann ich dafür, hab **ick** mir dazu gedrängt, Lude zu sein?“ (BA, 278)
 „Ich habe getan, wat **ick** konnte, ich habe mein Menschenmögliches getan, [...]“ (BA, 278)
 „**Ick** hab einfach die Neese voll.“ (BA, 278)
 „Nee, **ick** bin nich anständig, **ick** bin ein Lude.“ (BA, 278)
 „Quetsch **ick** etwa jeman aus?“ (BA, 278)
 „Verstehste det, verstehste det, haste die Oogen zu sehen, soll **ick** dir ne Brille koofen, glotz mir man an.“ (BA, 284)
 „Und det hab **ick** mir gemerkt.“ (BA, 284)
 „Hier verkoofst du Zettel und Zeitungen und Broschüren, und wenn **ick** dir danach frage, wie es damit steht, [...]“ (BA, 285)
 „Ich mache allein, wat ich brauche. **Ick** bin Selbstversorger!“ (BA, 286)
 „**Ick**? Lude. Siehstet mir nich an?“ (BA, 286)
 „**Ick**. Lude, verstehste. Hab **ick** gesagt oder nicht?“ (BA, 286)
 „Na, nischt ist; **ick** freu mir über dich.“ (BA, 339)
 „**Ick** freu mir, weiter nischt.“ (BA, 339)
 „**Ick** habs ganz anders wie andere Leute.“ (BA, 339)
 „Und **ick** – **ick** kann ja nich wie andere Leute.“ (BA, 339)
 „Tu **ick** nich. Grade darum, **ick** tu es nich.“ (BA, 339)
 „Hab **ick** verdient, Mieze -, schenk **ick** dir.“
 „Ja, siehste Mädels, hab **ick** geschafft.“ (BA, 339)
 „Mensch, wenn die wat hören, für die bin **ick** dot.“ (BA, 339)
 „Und det schenk **ick** dir. Krieg **ick** Kuß, na, wat sagste?“ (BA, 339)
 „Mädels, willstest denn nich, **ick** hab mir darauf gefreut, kuck doch mal an, da können wir ne Reise machen, Mensch, wohin.“ (BA, 340)
 „Wat hab **ick** denn nu wieder falsch gemacht, [...]“ (BA, 340)
 „Mieze, **ick** will dir ja bloß wat schenken.“ (BA, 340)
 „Na, Mieze, soll **ick** denn jar nischt tun?“ (BA, 340)
 „Und soll **ick** gar nischt tun?“ (BA, 341)
 „Hab **ick** wat getan, hab ihr nischt getan.“ (BA, 381)
 „Denkst du, **ick** gräme mir darum?“ (BA, 381)
 „Weeß **ick** alles.“ (BA, 381)
 „**Ick** weeß nich.“ (BA, 382)
 „Nu muß **ick** dir schon trösten, Mensch.“ (BA, 382)
 „Is gut, Eva; **ick** stehe Pate.“ (BA, 382)
 „Und, **ick** werde doch meine Mieze kennen?“ (BA, 382)
 „**Ick** – geh – ooch wieder arbeiten.“ (BA, 387)
 „**Ick** ooch nich.“ (BA, 387)
 „Zopp ab, aber **ick** sag dir, seh dir vor.“ (BA, 396)
 „[...], gräßlicher Schreck, det bin – **ick** doch, det bin **ick** doch, warum denn, wegen der Stralauer Straße, warum denn, gräßlicher Schreck, det bin **ick** doch und denn Reinhold, [...]“ (BA, 408)
 „Wat is denn det? **Ick**.“ (BA, 408)

„[...] , was is los, Mord, wie ist det, Mieze, **ick** bin verrückt, wie is det, was heißt det.“ (BA, 409)

„[...] , Mord, wat is Mord, in Freienwalde, **ick** habe sie ermordet in Freienwalde, **ick** war noch nie in Freienwalde, wo is det überhaupt.“ (BA, 409)

„[...] , **ick** hab sie einmal gehauen, die denken woll, weil ich die Ida hingemacht habe.“ (BA, 410)

„Sie kriegen mir nicht, Eva, wenn **ick** nich will, kriegen sie mich nicht, kannst dich druff verlassen.“ (BA, 410)

„**Ick** komm zum Kaffee wieder ruff.“ (BA, 411)

„[...] , ich möcht in die Kirche gehn und uff die Knie beten, wenn **ick** ihn kriege.“ (BA, 419)

„**Ick** weeß nischt und du weeßt nischt, det brauchste mir nich zu sagen, [...]“ (BA, 421)

„Det war sein Bau, der weeß, wenn et brennt, det war **ick**.“ (BA, 421)

„**Ick** kann nischt machen. Ich bin kaputt.“ (BA, 421)

„[...] , die fragen ooch gar nicht, woher **ick** die habe, koofen, geben mir Schnaps, **ick** laß alles da.“ (BA, 427)

„Und morgens paß **ick** uff, wie sie weggehen, **ick** rin in den Keller, [...]“ (BA, 427)

„[...] , meine Wurst und Zigaretten, und **ick** los damit. Feines Geschäft, wat? (BA, 427)

„Wie, det kann **ick** dir genau sagen.“ (BA, 427)

„**Ick** bin eben erst ringekommen.“ (BA, 436)

„Wat hab **ick** denn gemacht.“ (BA, 465)

„Hab **ick** mir nicht genug gequält.“ (BA, 465)

„**Ick** wollte anständig sein, der hat mir betrogen.“ (BA, 465)

„Warum hab **ick** mir in den verbissen.“ (BA, 471)

„**Ick** hab nicht gesiegt, **ick** weeß es.“ (BA, 471)

„[...] , **ick** sitz jetzt hier, weeße, wo det is, Buch, die Irrenanstalt, zur Beobachtung, oder **ick** bin schon verrückt.“ (BA, 472)

„Nee nee, det hab **ick** nicht gemacht, det ist gerichtlich bewiesen, **ick** habe bloß Körperverletzung, [...]“ (BA, 472)

Zdrobňující koncovka „-ken“ namísto -chen:

„Minna, **Minnaken**, nu jieb dir doch, ich bin so froh, ich bin doch wieder ein Mensch, **Minnaken**.“ (BA, 36)

„Jetzt bist du dran, zum Pfarrer zu laufen, **Jungeken. Jungejungejungeken!**“ (BA, 129)

„Bist mein **Schäpfken**, wir gehen zusammen uff die Weide.“ (BA, 249)

„[...] , det is ja, als wenn ich Geburtstag hätte, na warte, mein **Mäusken**, ich will dir ooch.“ (BA, 271)

„Mädel, **Miezeken**, du kannst machen, wat du willst, ich laß dir nicht.“ (BA, 277)

„**Miezeken**, mein goldenes **Miezeken** sieht aus wie eine Braut aus Marzipan, und die goldenen Schuhchen, [...]“ (BA, 338)

„Na, Mieze, **Miezeken?**“ (BA, 339)

„Nu ja, kuck mal, **Miezeken**, det is nu mal so, und det werde ich nicht ändern, kann keener ändern, aber wenn du det nu rumträgst mit dir und is wie ne offene Stelle.“ (BA, 339)
 „Ding gedreht, **Mauseken**, sag doch, mit Pums, na wat denn, Mieke?“ (BA, 339)
 „Wat is det, Eva wat es mit unser **Miezeken** los, wat is denn passiert, die is tot, der is wat passiert, jetzt is es raus, die is nicht weg von mir, die hat einer umgebracht, Eva, unser **Miezeken** hat eener umgebracht, mein **Miezeken**, wat is denn los, is denn det wahr, sag mir, det is nich wahr.“ (BA, 410)
 „[...], du hast doch nichts getan, **Miezeken**.“ (BA, 417)
 „Schön. **Schöneken**, Eva.“ (BA, 424)

Typicky berlínský tvar tázacího zájmena „wat“ místo was, ukazovací zájmeno das ve tvaru „det“, osobní zájmeno es ve tvaru „et“, „denn“ místo dann:

„Sagen Se mal, Sie, Sie Männeken, Sie sind wohl übergefahren, **wat**?“ (BA, 20)
 „Sagen Se mal, **wat** sitzen Sie eigentlich hier und [...]“ (BA, 20)
 „**Wat** mischen Sie sich in den seine Sachen?“ (BA, 22)
 „Nee, **det** gloob ick nicht.“ (BA, 24)
 „[...], und die können gemacht haben, **wat** sie wollen.“ (BA, 25)
 „Na, prost Neumann, **et** jeht vorüber.“ (BA, 25)
 „Haste nich **wat** zu trinken, n Topf Kaffee oder was.“ (BA, 36)
 „**Det** versteh ich nicht, Minna.“ (BA, 37)
 „**Wat** Ihr alles wisst.“ (BA, 40)
 „Wenn die Pumpe im Sand steckt, können Sie an **det** Ding arbeiten, wie Sie wollen.“ (BA, 133)
 „Sollen mal wissen, wie **det** ist.“ (BA, 161)
 „**Wat** mach ich bloß.“ (BA, 161)
 „**Det** soll unsere kleenste Sorge sein.“ (BA, 164)
 „**Wat** der von Minna weeiß.“ (BA, 164)
 „Son Ehemann mit zwei Hörner auf der Stirn und will mir **wat** sagen.“ (BA, 164)
 „**Det** wollt ich bloß genau wissen.“ (BA, 165)
 „**Denn** also schön guten Morgen, Karl, Herr Schlossermeister Karl.“ (BA, 165)
 „Schreib dirs hinter die Ohren und kuck dir meine Faust an, wennste **wat** willst, und komm bloß nich an.“ (BA, 165)
 „Dann frage Cilly, die den ganzen Tag bei mir war, **wat** ich gemacht habe.“ (BA, 234)
 „Franz weiß nicht, was los ist, er sieht nur die Bewegung, **wat** wird denn kommen – [...]“ (BA, 243)
 „**Wat** weeißt du, Liebling?“ (BA, 249)
 „**Wat** soll **det** ganze Quatschen, ich muß Geld verdienen, was soll mich Meck, ich muß zu Geld kommen.“ (BA, 250)
 „**Det** is renoviert, da kannste mir tanzen sehen und an der Bar.“ (BA, 252)
 „Haste **wat** dagegen.“ (BA, 253)
 „**Det** war eigentlich um gar nicht, **det** war da hinten am Bülowplatz, da wollten en paar klauen, [...]“ (BA, 253)
 „Da muß wohl einer **wat** gemerkt haben im Haus, Pelzwaren, **wat** für Weiber, wenn die Kohlen knapp sind.“ (BA, 253)
 „Da legen wir uns **denn** in Hinterhalt, und wie die Bullen rin wollen, **wat** sag ich, kriegen sie die Haustür nicht auf.“ (BA, 253)

„**Wat** sagste, Meck?“ (BA, 253)
 „[...], wenn ich hier stehe und mir **det** kleine Zeug ansehe, kuck mal, dann sag ich schon nich mehr: Ich freue mir.“ (BA, 254)
 „**Wat** die dafür bezahlt haben, **det** will ick dir jar nich sagen.“ (BA, 255)
 „**Det** sind Schweine. Am besten die Scheiben einschlagen.“ (BA, 255)
 „Nen Seidenmantel will ich alleene tragen, **det** sag ich.“ (BA, 255)
 „Weeste, Emmi, **det** is von ein Pferd, **det** war in den Schacht gefallen von der Untergrund.“ (BA, 255)
 „Emmi, kleene Emmi, **det** ick dir heute gefunden habe, ist doch zu schön.“ (BA, 255)
 „Vielleicht ooch, nee, **det** sind ja alles Gannofen.“ (BA, 256)
 „Feine Jungs, **wat**! Wie die qualmen!“ (BA, 256)
 „Wer will denn **det** wissen?“ (BA, 258)
 „Na **wat** soll ick denn mit einem Arm?“ (BA, 264)
 „Er sträubt sich, **det** Mädél kenn ich, [...]“ (BA, 268)
 „[...], **det** is ja, als wenn ich Geburtstag hätte, na warte, mein Mäusken, ich will dir ooch.“ (BA, 271)
 „Na, Mensch, **wat** is denn, benimm dir, was soll sich Herbert denken.“ (BA, 272)
 „Eva, **wat** wird bloß Herbert sagen, wenn er die Flecke sieht nachher, [...]“ (BA, 273)
 „**Det** is schön, Eva, na, denn biste meine gute Eva.“ (BA, 273)
 „Aber **wat** sagt der Bankier, wenn der **det** sieht?“ (BA, 273)
 „**Wat** stehste denn, Mieke?“ (BA, 276)
 „Mädél, Miezeken, du kannst machen, **wat** du willst, ich laß dir nicht.“ (BA, 277)
 „Ich habe getan, **wat** ick konnte, ich habe mein Menschenmögliches getan, [...]“ (BA, 278)
 „Verstehste **det**, verstehste **det**, haste die Oogen zu sehen, soll ick dir ne Brille koofen, glotz mir man an.“ (BA, 284)
 „Genau **det** ist es.“ (BA, 284)
 „Deine anständige Arbeit ist ja Sklaverei, **det** haste ja selbst gesagt, [...]“ (BA, 284)
 „Und **det** hab ick mir gemerkt.“ (BA, 284)
 „Nee, **det** tut er nicht.“ (BA, 285)
 „Darauf hab ich bloß gelauert, **det** du sagst und fragst: **Wat** willst du hier.“ (BA, 285)
 „Willi, **wat** sagste nu!“ (BA, 285)
 „Ich mache allein, **wat** ich brauche. Ick bin Selbstversorger!“ (BA, 286)
 „Also. Willi, sag du, **wat** du bist.“ (BA, 286)
 „Kuck mal, Mieke, **det** is ja so komisch im Leben.“ (BA, 339)
 „Nu ja, kuck mal, Miezeken, **det** is nu mal so, und **det** werde ich nicht ändern, kann keener ändern, aber wenn du **det** nu rumträgst mit dir und is wie ne offene Stelle.“ (BA, 339)
 „Da kuck mal, **wat** uffn Tisch liegt, die Lappen.“ (BA, 339)
 „Mensch, wenn die **wat** hören, für die bin ick dot.“ (BA, 339)
 „Ding gedreht, Mauseken, sag doch, mit Pums, na **wat** denn, Mieke?“ (BA, 339)
 „Und **det** schenk ick dir. Krieg ickn Kuß, na, **wat** sagste?“ (BA, 339)
 „**Wat** is nu, wird een Mensch aus die Weiber klug.“ (BA, 340)

„[...] , wenn wir ne Reise machen können, **denn** willste, willste **denn** nich mit mir fahren?“ (BA, 340)

„**Wat** hab ick denn nu wieder falsch gemacht, [...]“ (BA, 340)

„Komm, heb doch **det** Köppchen, komm doch, kleenes Köppchen, warum weenste denn?“ (BA, 340)

„Mieze, ick will dir ja bloß **wat** schenken.“ (BA, 340)

„**Det** ist nicht für dich, mit sone Toppsäue will ich dir nicht zusammenhaben.“ (BA, 358)

„**Det** mit dem Neffen hat sie mir nicht nachgetragen.“ (BA, 381)

„Komisch is **et** doch.“ (BA, 381)

„Erst sagste: die macht **det** so, macht ne Spritztour mit eenem, und nachher ist **det** nich ihre Art.“ (BA, 382)

„Die kommt nich untern Omnibus, **det** klärt sich.“ (BA, 382)

„Wenn du mir nischt geben willst, Eva, dann laß **et**.“ (BA, 387)

„Tag, Eva, na Eva, Mädels, na **wat** is, nu gib dir doch, ist **wat** passiert, wird doch nicht so schlimm sein.“ (BA, 407)

„Die hat dem Herbert **wat** gesagt, der Herbert weiß von **det** Kind.“ (BA, 407)

„**Wat** macht die für Oogen.“ (BA, 407)

„Was ist mit die los, **det** Weib is verrückt, hat der eener **wat** erzählt.“ (BA, 408)

„[...] , gräßlicher Schreck, **det** bin – ick doch, **det** bin ick doch, warum denn, wegen der Stralauer Straße, warum denn, gräßlicher Schreck, **det** bin ick doch und **denn** Reinhold, [...]“ (BA, 408)

„**Wat** is denn **det**? Ick.“ (BA, 408)

„[...] , was is los, Mord, wie ist **det**, Mieze, ick bin verrückt, wie is **det**, was heißt **det**.“ (BA, 409)

„[...] , Mord, **wat** is Mord, in Freienwalde, ick habe sie ermordet in Freienwalde, ick war noch nie in Freienwalde, wo is **det** überhaupt.“ (BA, 409)

„Na, weeiß nich. Gottes willen, **wat** is denn **det**, wie kommt denn **det**, haha, is komisch.“ (BA, 409)

„Um Gottes willen, **wat** wolln wir machen, Eva, **wat** wolln wir machen.“ (BA, 409)

„**Wat** is **det**, Eva **wat** es mit unser Miezeken los, **wat** is denn passiert, die is tot, der is **wat** passiert, jetzt is es raus, die is nicht weg von mir, die hat einer umgebracht, Eva, unser Miezeken hat eener umgebracht, mein Miezeken, **wat** is denn los, is denn **det** wahr, sag mir, **det** is nich wahr.“ (BA, 410)

„Ich muß **det** sehen.“ (BA, 410)

„Ich muß **det** lesen im Lokal, in die Zeitung, **wat** die schreiben, wie **det** war.“ (BA, 410)

„Kuck mir an, Eva, ist denn **wat** an mir, kuck mir an.“ (BA, 411)

„Na kuck mir an, ist **wat** an mir, an mir muß **wat** sinn.“ (BA, 411)

„[...] , der Mensch muß **wat** lernen, wenn er nichts lernt, weiß er nichts.“ (BA, 411)

„**Wat** liegt an mir.“ (BA, 412)

„**Wat** könn wir machen, Eva?“ (BA, 419)

„Du weeiß nicht, **wat** wir machen.“ (BA, 419)

„**Det** – hast du nicht erlebt, Eva, **det** verstehst du nicht, Herbert versteht ein bißchen.“ (BA, 419)

„**Wat** solln wir machen.“ (BA, 419)

„Ick weeß nischt und du weeßt nischt, **det** brauchste mir nich zu sagen, [...]“ (BA, 421)
 „**Det** war sein Bau, der weeß, wenn **et** brennt, **det** war ick.“ (BA, 421)
 „[...], meine Wurst und Zigaretten, und ick los damit. Feines Geschäft, **wat**?“ (BA, 427)
 „Wie, **det** kann ick dir genau sagen.“ (BA, 427)
 „**Det** lassen Sie man meine Sorge sein.“ (BA, 436)
 „[...], **wat** mach ich, sie schlagen mir tot, erst Miezen, dann mir.“ (BA, 437)
 „**Wat** hab ick denn gemacht.“ (BA, 465)
 „Nichts gemerkt, warum? **Wat** denn?“ (BA, 465)
 „**Wat** denn, **wat** soll man denn?“ (BA, 466)
 „[...], wat soll der Quatsch, hat alles keen Sinn, ich brauch euch, ich kann keenen beurlauben, [...]“ (BA, 467)
 „Das Luder, da bist du, **wat** willste hier, willst dir vor mir wichtig tun, dir wascht kein Regen rein, du Strolch, [...]“ (BA, 470)
 „**Det** is gut, daß du kommst, du hast mir gefehlt, komm, du Dreckkerl, haben sie dir noch nicht gefaßt, ein blauen Mantel haste?“ (BA, 470)
 „[...], der hat mir gereizt und getriezt, **wat** sagst du dazu, [...]“ (BA, 472)
 „[...], ick sitz jetzt hier, weeßte, wo **det** is, Buch, die Irrenanstalt, zur Beobachtung, oder ick bin schon verrückt.“ (BA, 472)
 „Aber **wat** knickt sie immer so zusammen, [...]“ (BA, 472)
 „Nee nee, **det** hab ick nicht gemacht, **det** ist gerichtlich bewiesen, ick habe bloß Körperverletzung, [...]“ (BA, 472)
 „Sag **det** nicht, Ida.“ (BA, 472)

Nahrazování explozivny -g- frikativou -j-:

„Na, prost Neumann, et **jeh**t vorüber.“ (BA, 25)
 „Minna, Minnaken, nu **jieb dir** doch, ich bin so froh, ich bin doch wieder ein Mensch, Minnaken.“ (BA, 36)
 „Wat die dafür bezahlt haben, det will ick dir **jar** nich sagen.“ (BA, 255)
 „**Jehen?** Ach so. Nee nee. Damit ist nichts. Ick habe keene.“ (BA, 267)
 „Na, Mieze, soll ick denn **jar** nischt tun?“ (BA, 340)

Konsonanty -pp-, -p-, -pf-, -f-, -ff-, zachovalé i po hláskovém posunu v původní podobě:

„Mausefallen grade nicht, da machen die Drogerien zuviel Konkurrenz mit Giftzeug, aber **Gipsköppe**: Warum soll man nich **Gipsköppe** in die kleinen Städte bringen?“ (BA, 58)
 „Mir haben da kluge Leute geholfen, mir gesagt und erzählt, Leute mitm **Kopp**, und daher wissen Se: Man soll nich auf Geld schwören oder auf Kognak oder auf die lumpigen Pfennige Beitrag.“ (BA, 59)
 „Na, wir **kloppen** schon unsern Skat weiter, Gottlieb.“ (BA, 61)
 „Schert euch vom Hof, Ochsen, ihr, **Quatschköppe**.“ (BA, 150)
 „Schlag dir das ausm **Kopp** mitm Arbeiten.“ (BA, 256)
 „Auf Zeitungen spuckt er, kriegt ne Wut, wenn er diese **Kalbsköppe**, die Zeitungshändler sieht, [...]“ (BA, 265)
 „Komm, heb doch det **Köppchen**, komm doch, kleenes **Köppchen**, warum weenste denn?“ (BA, 340)

„Quatsch mir nich den **Kopp** voll, Karl, ich hab schon so genug, wir wollen arbeiten, und du läßt uns sitzen.“ (BA, 396)

Redukce slabik v nepřízvučném postavení typická pro berlínský urbanolekt – výraz „rin“:

„[...] daß ich hier **rin** muß [...]“ (BA, 9)
„Ich geh auch **rin**, [...]“ (BA, 10)
„In den Boden **rin**, in die Erde **rin**, wo es finster ist.“ (BA, 15)
„Dann heißt es: bist entlassen und wieder **rin**, mang in den Dreck, [...]“ (BA, 25)
„[...] hat eine Witwe kennengelernt und **rin** in ihr Geschäft.“ (BA, 62)
„Lina, Augen rechts, **rin** in den Hausflur.“ (BA, 63)
„Das Luder muß überall die Nase **rinstecken**.“ (BA, 130)
„Ja, nu man **rin**, immer man **rin**, Kinderchen, das kleene Frauchen auch, ist wohl bedudelt, hat recht, goldrecht hat die.“ (BA, 161)
„Wie der Radau war, bloß **rin** in den Mantel, runter und nich an die Flasche gedacht.“ (BA, 162)
„[...] Hin und Her, Schimpfen, Drangeben, Schieben, na was denn, laß mich zufrieden, ich will doch **rin**, [...]“ (BA, 162)
„Gott, möcht ich gern saufen, bleib doch lieber hier, geh nich **rin** in die Bude, [...]“ (BA, 162)
„Na, kannst mir ruhig **rinlassen**, Karle, ich beiß keinen.“ (BA, 164)
„Sag doch Herbert und Emil, sie sollen **rinkommen**.“ (BA, 234)
„Komm mit **rin**, Eva, laß ihn man.“ (BA, 242)
„Komm mal **rin**; kuck mal zu, wie ick mit einem Arm tanze.“ (BA, 253)
„Ooch gut; so lassen sie uns ooch nich **rin**; aber komm mal Donnerstag oder Sonnabend.“ (BA, 253)
„Erst haste uns **ringelegt** da oben in der Stralauer Straße, und dann läßt uns sitzen, nu hör man uff.“ (BA, 396)
„Und morgens paß ick uff, wie sie weggehen, ick **rin** in den Keller, [...]“ (BA, 427)
„Ick bin eben erst **ringekommen**.“ (BA, 436)

Osobní zájmeno „Sie“ v redukováném tvaru „Se“

„Sagen **Se** mal, Sie, Sie Männeken, [...]“ (BA, 20)
„Sagen **Se** mal, wat sitzen Sie eigentlich hier und [...]“ (BA, 20)
„Nun können **Se** also sachte aufhören mit dem Quatsch.“ (BA, 20)
„Das sehen **Se** daran, was die gemacht haben.“ (BA, 25)
„Der hat Ihnen Kraft in de Hand, sagen **Se** mal, der war wohl früher Schlächter?“ (BA, 25)
„Ne feine Sitzgelegenheit, entschuldigen **Se** man.“ (BA, 26)
„Machen **Se** sich keene Sorgen. Mir können **Se** ruhig laufen lassen.“ (BA, 26)
„Mir haben da kluge Leute geholfen, mir gesagt und erzählt, Leute mitm Kopp, und daher wissen **Se**: Man soll nich auf Geld schwören oder auf Kognak oder auf die lumpigen Pfennige Beitrag.“ (BA, 59)

Typicky berlínské vynechávání koncového -t ve slovech nicht a ist:

- „Ne, hier wohn ich **nich**.“ (BA, 11)
- „Sie entlassen mir **nich**. Ick bin noch immer **nich** raus.“ (BA, 31)
- „Haste **nich** wat zu trinken, n Topf Kaffee oder was.“ (BA, 36)
- „Auf den Stuhl setzen Sie sich **nich** noch mal.“ (BA, 57)
- „Warum soll man **nich** Gipsköppe in die kleinen Städte bringen?“ (BA, 58)
- „Mir haben da kluge Leute geholfen, mir gesagt und erzählt, Leute mitm Kopp, und daher wissen Se: Man soll **nich** auf Geld schwören oder auf Kognak oder auf die lumpigen Pfennige Beitrag.“ (BA, 59)
- „Geist, das ist Kopf, **nich** bloß son Deetz.“ (BA, 67)
- „Mir brauchste zu sagen, ich und Redner. Weißte, wer Redner war? Na, wirste **nich** glauben, deine Wirtin.“ (BA, 67)
- „[...] , wo der alte Placker nen Schlaganfall gehabt hat, was gar **nich** mitm Krieg zu tun hat.“ (BA, 67–68)
- „Ich geh **nich** nach oben.“ (BA, 161)
- „Wie der Radau war, bloß rin in den Mantel, runter und **nich** an die Flasche gedacht.“ (BA, 162)
- „Gott, möcht ich gern saufen, bleib doch lieber hier, geh **nich** rin in die Bude, [...]“ (BA, 162)
- „In die ihre Stuben möcht ich ooch **nich** rinkieken.“ (BA, 164)
- „[...] , und dann kannst dich **nich** dicker tun wie das Gericht.“ (BA, 165)
- „Schreib dirs hinter die Ohren und kuck dir meine Faust an, wennste wat willst, und komm bloß **nich** an.“ (BA, 165)
- „Siehste aus, quatsch doch **nich**.“ (BA, 248)
- „Wen soll ich jetzt fragen, wie soll ich das jetzt machen, und von die ihrem Geld will ich auch **nich** leben.“ (BA, 249)
- „Ich will das nicht, das gehört sich **nich** für einen freien Mann; [...]“ (BA, 251)
- „Det **is** renoviert, da kannst mir tanzen sehen und an der Bar.“ (BA, 252)
- „Ooch gut; so lassen sie uns ooch **nich** rin; aber komm mal Donnerstag oder Sonnabend.“ (BA, 253)
- „Gekriegt haben sie mir doch **nich**.“ (BA, 253)
- „[...] , wenn ich hier stehe und mir det kleine Zeug ansehe, kuck mal, dann sag ich schon **nich** mehr: Ich freue mir.“ (BA, 254)
- „Wat die dafür bezahlt haben, det will ick dir jar **nich** sagen.“ (BA, 255)
- „Komm doch, Mädels, will ich gar **nich** wissen.“ (BA, 255)
- „Vons Arbeiten **is** noch keen Mensch reich geworden, sag ich dir.“ (BA, 256)
- „[...] , det **is** ja, als wenn ich Geburtstag hätte, na warte, mein Mäusken, ich will dir ooch.“ (BA, 271)
- „Na, Mensch, wat **is** denn, benimm dir, was soll sich Herbert denken.“ (BA, 272)
- „Det **is** schön, Eva, na, denn biste meine gute Eva.“ (BA, 273)
- „Nee, ick bin **nich** anständig, ick bin ein Lude.“ (BA, 278)
- „Ick? Lude. Siehstet mir **nich** an?“ (BA, 286)
- „Kuck mal, Mieke, det **is** ja so komisch im Leben.“ (BA, 339)
- „Und ick – ick kann ja **nich** wie andere Leute.“ (BA, 339)
- „Nu ja, kuck mal, Miezeken, det **is** nu mal so, und det werde ich nicht ändern, kann keener ändern, aber wenn du det nu rumträgst mit dir und **is** wie ne offene Stelle.“ (BA, 339)

„Tu ick **nich**. Grade darum, ick tu es **nich**.“ (BA, 339)
 „Mädel, willstest denn **nich**, ick hab mir darauf gefreut, kuck doch mal an, da können wir ne Reise machen, Mensch, wohin.“ (BA, 340)
 „[...], wenn wir ne Reise machen können, denn willstest, willstest denn **nich** mit mir fahren?“ (BA, 340)
 „Komisch **is** et doch.“ (BA, 381)
 „Ick weef **nich**.“ (BA, 382)
 „Erst sagstest: die macht det so, macht ne Spritztour mit eenem, und nachher ist det **nich** ihre Art.“ (BA, 382)
 „**Is** gut, Eva; ick stehe Pate.“ (BA, 382)
 „Die kommt **nich** untern Omnibus, det klärt sich.“ (BA, 382)
 „Ick ooch **nich**.“ (BA, 387)
 „Quatsch mir **nich** den Kopp voll, Karl, ick hab schon so genug, wir wollen arbeiten, und du läßt uns sitzen.“ (BA, 396)
 „Nanu, warum klingeln die **nich**?“ (BA, 407)
 „Winseln, Jammern, was **is** mit das Mädchen.“ (BA, 407)
 „Tag, Eva, na Eva, Mädel, na wat **is**, nu gib dir doch, ist wat passiert, wird doch nicht so schlimm sein.“ (BA, 407)
 „Was ist mit die los, det Weib **is** verrückt, hat der eener wat erzählt.“ (BA, 408)
 „Wat **is** denn det? Ick.“ (BA, 408)
 „[...], was **is** los, Mord, wie ist det, Mieze, ick bin verrückt, wie **is** det, was heißt det.“ (BA, 409)
 „[...], Mord, wat **is** Mord, in Freienwalde, ick habe sie ermordet in Freienwalde, ick war noch nie in Freienwalde, wo **is** det überhaupt.“ (BA, 409)
 „Na, weef **nich**. Gottes willen, wat **is** denn det, wie kommt denn det, haha, **is** komisch.“ (BA, 409)
 „Wat **is** det, Eva wat es mit unser Miezeken los, wat **is** denn passiert, die **is** tot, der **is** wat passiert, jetzt **is** es raus, die **is** nicht weg von mir, die hat einer umgebracht, Eva, unser Miezeken hat eener umgebracht, mein Miezeken, wat **is** denn los, **is** denn det wahr, sag mir, det **is nich** wahr.“ (BA, 410)
 „Sie kriegen mir nicht, Eva, wenn ick **nich** will, kriegen sie mich nicht, kannst dich druff verlassen.“ (BA, 410)
 „Du kannst ooch **nich** wissen, was er jetzt tut, das kriegstest **nich** raus.“ (BA, 412)
 „Ick weef nischt und du weefst nischt, det brauchstest mir **nich** zu sagen, [...]“ (BA, 421)
 „Und das wollen sie sich **nich** gefallen lassen, [...]“ (BA, 455)
 „[...], und dann gehen sie noch rum im Doktormantel und schämen sich **nich**.“ (BA, 455)

Redukce slabik v nepřízvučném postavení, redukce enklitik a proklitik (ostatní):

„Sie könnten als Clown **inn** Zirkus **gehn**.“ (BA, 21)
 „Ihr seid **ne** Marke.“ (BA, 21)
 „**Sone** Kruke wie Sie ist mir lange nicht vorgekommen.“ (BA, 21)
 „**Ne** feine Sitzgelegenheit, entschuldigen Se man.“ (BA, 26)
 „Mal **sehn**, **wos nen** Kognak gibt.“ (BA, 26)
 „Ich muß mir **ne andre** nehmen.“ (BA, 30)
 „Was **kost** das Vergnügen, Fräulein?“ (BA, 30)
 „**Haste** nich wat zu trinken, **n** Topf Kaffee oder was.“ (BA, 36)

„Bloß **ne** Tasse Kaffee.“ (BA, 37)

„[...] wie Sie Ihre Sache gemacht haben und wie **Sies** den Frankfurtern gegeben haben.“ (BA, 57)

„Da kannst du lesen, das **stehts**: Berliner Ortsgruppe, [...]“ (BA, 58)

„Kann jedem passieren, **son** Schlamassel.“ (BA, 59)

„Mir haben da kluge Leute geholfen, mir gesagt und erzählt, Leute **mitm** Kopp, und daher wissen Se: Man soll nich auf Geld schwören oder auf Kognak oder auf die lumpigen Pfennige Beitrag.“ (BA, 59)

„Wenn einer laufen will, kauft er sich eben **n Paar** Schuh.“ (BA, 60)

„Aber **aufn** Kopf gefallen bin ich ja nu auch nicht.“ (BA, 60)

„Wird **ne** Schiebung versucht haben.“ (BA, 62)

„Fährt **son** Kerl über ein Mädels her in der Stadtbahn, haut sie halb tot wegen fuffzig Mark.“ (BA, 62)

„Kollege, sag mal, wie **ists** mit **deim** Geschäft.“ (BA, 63)

„Dann machst du dir **ne** Glasscheibe vor.“ (BA, 64)

„Ach Gottchen, das liebe Köpfchen, **son** kleines Köpfchen und die Härchen, nicht, ist schön, [...]“ (BA, 65)

„Auch die mit Buden und **mitm** Karren ziehen, ist alles nichts. Sind schlau, schlaue Brüder, saftige Jungens, mir **brauchste** zu sagen.“ (BA, 67)

„Geist, das ist Kopf, nich bloß **son** Deetz.“ (BA, 67)

„Mir **brauchste** zu sagen, ich und Redner. **Weißte**, wer Redner war? Na, **wirste** nich glauben, deine Wirtin.“ (BA, 67)

„[...] wo der alte Placker **nen** Schlaganfall gehabt hat, was gar nich **mitm** Krieg zu tun hat. Seit wann hat ein Schlaganfall **mitm** Krieg zu tun.“ (BA, 67–68)

„Sag mal, Kollege, macht dir denn das Spaß, die Mädels da, und **sone** Bilder?“ (BA, 68)

„Da malen sie nu **n** nacktes Mädchen rauf **mitm** kleinen Kätzchen.“ (BA, 68)

„Davon kann ich **dirn** Lied singen.“ (BA, 69)

„**Ne** Frau, die das von einem verlangt, **ne** so was, ist denn so was möglich?“ (BA, 69)

„**Haste** mal gehört, als Ersatz dient **ne** Frau, **n Mädchen** [sic]? Nimmt sich **ne** andere, [...]“ (BA, 70)

„Was soll ich eigentlich da, geh ich da wirklich hin, ob das ein Geschäft mit **sonen** Zeitschriften ist.“ (BA, 71)

„Er will ihr sagen, was **sone** Jungs doch zu leiden haben, [...]“ (BA, 72)

„Wenn ich ein Messer hätte, rennt ich es dem **inn** Leib.“ (BA, 129)

„Lackschuh, Ballschuh, muß tipptopp aussehen, so am Fuß, **sone** Kleene mit Ballschuhe.“ (BA, 130)

„[...] **son** Nulpe, und kuckt sich nun seine Beine an und geilts sich dran uff und hat rote Ohren, der Kerl, zum Piepen.“ (BA, 131)

„[...] wovon bloß rote Strieman, von der Mütze, und die Gurke, Mensch, **sone** dicke, rote Neese, [...]“ (BA, 163)

„[...] bloß die gräßlichen ollen Glotzaugen, wie **ne** Kuh, woher ich bloß **sone** Kalbsaugen habe, [...]“ (BA, 163)

„Weeßt du, Karl, wegen die **brauchste** keine Sorge zu haben.“ (BA, 164)

„**Son** Ehemann mit zwei Hörner auf der Stirn und will mir wat sagen.“ (BA, 164)

„Schreib dirs hinter die Ohren und kuck dir meine Faust an, **wennste** wat willst, und komm bloß nich an.“ (BA, 165)

„Der Hund der, der mit den Hörnern, **son** Giftsack, am liebsten sag **ichs** ihm, [...]“ (BA, 165)

„[...], und dann **kannste** dich nich dicker tun wie das Gericht.“ (BA, 165)

„**Siehste** aus, quatsch doch nich.“ (BA, 248)

„**Haste** wat dagegen.“ (BA, 253)

„Ich habe da **ne** Schießerei gehabt mit Bullen.“ (BA, 253)

„Det war eigentlich um gar nicht, det war da hinten am Bülowplatz, da wollten **en** paar klauen, [...]“ (BA, 253)

„Wat **sagste**, Meck?“ (BA, 253)

„**Haste** gesehn, Emmi, **hastet** gesehn: Schaum bis da.“ (BA, 254)

„**Son** Mist, und seine bemalten Eier, du, die haben wir als kleine Kinder mit Mutter zusammen kleben müssen.“ (BA, 254–255).

„**Nen** Seidenmantel will ich alleene tragen, det sag ich.“ (BA, 255)

„Möchte bloß **en** Bulle mit der Blechmarke sein und den Fragen, paß uff, wie die lange Beine machen.“ (BA, 256)

„Schlag dir das **ausm** Kopp **mitm** Arbeiten.“ (BA, 256)

„**Weeßte du**, wo mein Arm ist, der hier, der ab ist?“ (BA, 258)

„Auf Zeitungen spuckt er, kriegt **ne** Wut, wenn er diese Kalbsköpfe, die Zeitungshändler sieht, [...]“ (BA, 265)

„**Son** Quatsch, sich um mir zu ängstigen.“ (BA, 267)

„Ist doch **ne** Schweinerei von mir, gegen meinen Freund.“ (BA, 272)

„Ich kann **sone** Schweinerei nicht leiden.“ (BA, 273)

„Wat **stehste** denn, Mieke?“ (BA, 276)

„Quetsch ick etwa **jeman** aus?“ (BA, 278)

„**Verstehste** det, **verstehste** det, haste die Oogen zu sehen, soll ick dir **ne** Brille koofen, glotz mir man an.“ (BA, 284)

„**Siehste** er **hats** begriffen.“ (BA, 284)

„Deine anständige Arbeit ist ja Sklaverei, det **haste** ja selbst gesagt, [...]“ (BA, 284)

„Du Genosse, du Rindvieh, da **drehste** für die Granaten, womit sie dir totschießen, [...]“ (BA, 285)

„Willi, wat **sagste** nu!“ (BA, 285)

„Ick? Lude. **Siehstet** mir nich an?“ (BA, 286)

„Ick. Lude, **verstehste**. Hab ick gesagt oder nicht?“ (BA, 286)

„Nu ja, kuck mal, Miezeken, det is nu mal so, und det werde ich nicht ändern, kann keener ändern, aber wenn du det nu rumträgst mit dir und is wie **ne** offene Stelle.“ (BA, 339)

„Ja, **siehste** Mädél, hab ick geschafft.“ (BA, 339)

„Und det schenk ick dir. Krieg **ickn** Kuß, na, wat **sagste**?“ (BA, 339)

„Na, **willste** keens?“ (BA, 340)

„**Mächen** [sic], Gottes willen.“ (BA, 340)

„Mädél, **willste** denn nich, ick hab mir darauf gefreut, kuck doch mal an, da können wir **ne** Reise machen, Mensch, wohin.“ (BA, 340)

„[...], wenn wir **ne** Reise machen können, denn **willste**, **willste** denn nich mit mir fahren?“ (BA, 340)

„Det ist nicht für dich, mit **sone** Toppsäue will ich dir nicht zusammenhaben.“ (BA, 358)

„Na **siehste**, Eva, wer hier uffgeregt ist?“ (BA, 382)
 „Erst **sagste**: die macht det so, macht **ne** Spritztour mit eenem, und nachher ist det nich ihre Art.“ (BA, 382)
 „Erst **haste** uns ringelegt da oben in der Stralauer Straße, und dann **läßte** uns sitzen, nu hör man uff.“ (BA, 396)
 „**Hinterm** Ofen sitzt **ne** Maus, die muß raus.“ (BA, 408)
 „Du kannst ooch nich wissen, was er jetzt tut, das **kriegste** nich raus.“ (BA, 412)
 „Mir **könnt** ihr **aufn** Misthaufen schmeißen.“ (BA, 412)
 „Was kann ich machen, warum schmeißt man mich nicht auch in **son** Grab.“ (BA, 417)
 „Komm raus, **versteckst** dich, giftiges Luder, geiler Hund.“ (BA, 420)
 „Ick weeß nischt und du weeßt nischt, det **brauchste** mir nich zu sagen, [...]“ (BA, 421)
 „Nu **haste dein** Willen gehabt, Eva.“ (BA, 424)
 „[...], nimm die Pfeife aus der Schnauze, **wennste** mit mir redst.“ (BA, 470)
 „Das Luder, da bist du, wat **willste** hier, willst dir vor mir wichtig tun, dir wascht kein Regen rein, du Strolch, [...]“ (BA, 470)
 „Det is gut, daß du kommst, du hast mir gefehlt, komm, du Dreckkerl, haben sie dir noch nicht gefaßt, **ein** blauen Mantel **haste**?“ (BA, 470)
 „Mir **haste unters** Auto geschmissen, den Arm **haste** mir abfahren lassen.“ (BA, 470)
 „[...], ick sitz jetzt hier, **weeßte**, wo det is, Buch, die Irrenanstalt, zur Beobachtung, oder ick bin schon verrückt.“ (BA, 472)

Záporka nichts ve tvaru „nischt“:

„Aber lieber **nischt** mit die andern haben.“ (BA, 62)
 „Ich kann **nischt** mach, Sie können sagen, Frau Wegner, was Sie wollen: [...]“ (BA, 264)
 „Dann sag ich dir noch mal: **Nischt!** Dreck! Gar **nischt!**“ (BA, 285)
 „Na, **nischt** ist; ick freu mir über dich.“ (BA, 339)
 „Ick freu mir, weiter **nischt**.“ (BA, 339)
 „Na, Mieke, soll ick denn jar **nischt** tun?“ (BA, 340)
 „Und soll ick gar **nischt** tun?“ (BA, 341)
 „Hab ick wat getan, hab ihr **nischt** getan.“ (BA, 381)
 „Wenn du mir **nischt** geben willst, Eva, dann laß et.“ (BA, 387)
 „Warum soll ich denn abgehen, ich hab doch **nischt** getan.“ (BA, 408)
 „Die werden mir nu schon ganz kriegen, dagegen gibts nun **nischt** mehr zu machen!“ (BA, 412)
 „Ick weeß **nischt** und du weeßt **nischt**, det brauchste mir nich zu sagen, [...]“ (BA, 421)
 „Ick kann **nischt** machen. Ich bin kaputt.“ (BA, 421)

Morfologická rovina

Tvar členů a podstatných jmen v dativu typický pro berlínský urbanolekt:

„Hundert blanke Scheiben, laß die doch blitzern, [...], was ist denn **mit die**, [...]“ (BA, 9)

„Der hat Ihnen Kraft **in de Hand**, sagen Se mal, der war wohl früher Schlächter?“ (BA, 25)

„Jetzt will ich mir aber verabschieden von **Sie**.“ (BA, 25)

„Sie haben doch erzählt **von die Füße** und **die Augen**.“ (BA, 26)

„Da hab ich in Tegel gegessen, für was denn. Erst **bei de** Preußen im Graben und dann in Tegel.“ (BA, 31)

„Hat er auch **nach die Schürzen** gefragt?“ (BA, 37)

„Ich hatte doch da die Sache **mit die Juden**, du weißt schon.“ (BA, 59)

„Nachher bin ich wieder frisch **auf de Beine** gewesen.“ (BA, 59)

„Was macht man dann **mit de weiche Knie** nachher.“ (BA, 59)

„Verflucht, laß dich nicht **mit die Menschen** ein, geh deiner eigenen Wege. Hände weg **von die Menschen**.“ (BA, 61)

„Aber lieber nischt **mit die andern** haben.“ (BA, 62)

„Kollege, sag mal, was verdient man **bei das Geschäft**?“ (BA, 64)

„Die können allesamt bei mir nichts erben **mit ihre weiche Birne**.“ (BA, 67)

„Ehelose, nanu, soll es die nicht geben, bin ja auch nicht verheiratet **mit de polnische Lina**.“ (BA, 69)

„Ist natürlich **von das viele** Trinken.“ (BA, 129)

„Ein Glück, daß man aus der Stube raus ist und das Quicken **von die Weiber** nicht hört.“ (BA, 130)

„Lackschuh, Ballschuh, muß tipptopp aussehen, so am Fuß, sone Kleene **mit Ballschuhe**.“ (BA, 130)

„Einmal haben sie ihn erwischt, wie er die Strümpfe anhatte **auf seine dreckige Beine**, [...]“ (BA, 131)

„Ich habs nicht eilig, ich will man bloß **zu die Juden**.“ (BA, 132)

„Laß mir **mit die** zufrieden.“ (BA, 151)

„Die Gaunereien **von die Brüder** sind nicht zu fassen.“ (BA, 161)

„Weeßt du, Karl, **wegen die** brauchste keine Sorge zu haben.“ (BA, 164)

„Son Ehemann **mit zwei Hörner** auf der Stirn und will mir wat sagen.“ (BA, 164)

„Mal rasch den Kerl angefaßt, mal **an die Beene** gepackt, mal gegen die Wand gefeuert.“ (BA, 165)

„Weeste, Emmi, det is **von ein Pferd**, det war in den Schacht gefallen von der Untergrund.“ (BA, 255)

„**Vons** Arbeiten kriegst du Schwielen **an die Hände**, aber keen Geld.“ (BA, 256)

„**Vons Arbeiten** is noch keen Mensch reich geworden, sag ich dir.“ (BA, 256)

„Und wie gefall ick euch, als Heldenkrieger, **mits Bobbyjackett**?“ (BA, 267)

„**Die** gehts gut, die loofen herum und rennen und verdienen und machen sich schön.“ (BA, 339)

„Wat is nu, wird een Mensch **aus die Weiber** klug.“ (BA, 340)

„[...], das Mädél weint, was is denn nu bloß los **mit die**?“ (BA, 340)

„Det ist nicht für dich, **mit sone Toppsäue** will ich dir nicht zusammenhaben.“ (BA, 358)

„Winseln, Jammern, was is **mit das Mädchen**.“ (BA, 407)

„Die hat dem Herbert wat gesagt, der Herbert weiß **von det Kind**.“ (BA, 407)

„Was ist **mit die** los, det Weib is verrückt, hat der eener wat erzählt.“ (BA, 408)

„Wat is det, Eva wat es **mit unser Miezeken** los, wat is denn passiert, die is tot, der is wat passiert, jetzt is es raus, die is nicht weg von mir, die hat einer

umgebracht, Eva, unser Miezeken hat eener umgebracht, mein Miezeken, wat is denn los, is denn det wahr, sag mir, det is nich wahr.“ (BA, 410)
 „Ich muß det lesen im Lokal, **in die Zeitung**, wat die schreiben, wie det war.“ (BA, 410)
 „[...], ich möcht in die Kirche gehn und **uff die Knie beten**, wenn ick ihn kriege.“ (BA, 419)
 „[...], dazu muß ich erst mal grade **auf die Beine stehen**, [...]“ (BA, 455)
 „[...], so dumm ist keener hier, daß er sich **von die** läßt Blut abzapfen, [...]“ (BA, 456)

Stejná forma osobního zájmena pro dativ i akusativ:

„**Mir** kriegt keener weg hier.“ (BA, 15)
 „[...], **mir** haben sie in den Dreck gefahren, [...]“ (BA, 13)
 „Jetzt will ich **mir** aber verabschieden von Sie.“ (BA, 25)
 „War schön von Ihnen, daß Sie **mir** uffgenommen haben.“ (BA, 25)
 „Machen Se sich keene Sorgen. **Mir** können Se ruhig laufen lassen.“ (BA, 26)
 „Sie entlassen **mir** nich. Ick bin noch immer nich raus.“ (BA, 31)
 „Hätten **mir** auch auf den Müllhaufen schmeißen können.“ (BA, 32)
 „Freu **mir**, Minna. Ich freu **mir** den ganzen Tag.“ (BA, 36)
 „Will **mir** bloß nach deinem Auge erkundigen.“ (BA, 37)
 „Laß **dir** doch nicht so kujonieren von Karl.“ (BA, 37)
 „**Mir** haben die Juden rausgeholt.“ (BA, 57)
 „Kann **Sie** passieren, daß Sie rumlaufen und können keine Straßenschilder lesen.“ (BA, 59)
 „Du kannst **dir** beruhigen.“ (BA, 61)
 „Die großen Warenhäuser haben keinen Grund, sich von mir Reklame machen zu lassen, die können auch ohne **mir** bestehen.“ (BA, 65)
 „Leid können einem ja die Jungs tun, aber eigentlich gehn sie **mir** nichts an.“ (BA, 71)
 „Ich werd **mir** zu beherrschen wissen.“ (BA, 130)
 „Laß **mir** mit die zufrieden.“ (BA, 151)
 „Na, kannst **mir** ruhig rinlassen, Karle, ich beiß keinen.“ (BA, 164)
 „Ich hab **dir** noch nicht angebettelt.“ (BA, 164)
 „Und hat seine Muskeln dick gefühlt, und ich werde **mir** auch schon wieder auffüllen.“ (BA, 165)
 „Na laß **mir** mal erst uff die Beene stehen.“ (BA, 233)
 „Es sind ooch mehr; for **mir** hats gereicht, Herbert.“ (BA, 234)
 „Dann hab ich nicht gewollt, und dann haben sie **mir** aus dem Auto geschmissen, weil ein Auto hiterherkam.“ (BA, 235)
 „Wollen **dir** mal noch mal probieren, komm mal ran.“ (BA, 248)
 „Von dem Geld will ich nichts nehmen, ich muß **mir** selbständig machen.“ (BA, 249)
 „Det is renoviert, da kannste **mir** tanzen sehen und an der Bar.“ (BA, 252)
 „Gekriegt haben sie **mir** doch nich.“ (BA, 253)
 „Und recht hat er, der Junge ist patent. Ick freu **mir**.“ (BA, 254)
 „[...], wenn ich hier stehe und mir det kleine Zeug ansehe, kuck mal, dann sag ich schon nich mehr: Ich freue **mir**.“ (BA, 254)
 „Emmi, kleene Emmi, det ick **dir** heute gefunden habe, ist doch zu schön.“ (BA, 255)

„Kinder, hätt ick **mir** getraut so zu reden, wie ich zwanzig war.“ (BA, 259)
 „Son Quatsch, sich um **mir** zu ängstigen.“ (BA, 267)
 „Also, hier ist keen Brief for **mir**, Räcker ist mein Name, hier ist kein Brief abgegeben worden?“ (BA, 271)
 „Laß **mir** doch.“ (BA, 272)
 „Na, Mensch, wat is denn, benimm **dir**, was soll sich Herbert denken.“ (BA, 272)
 „[...], nee, ick laß **dir** nicht, ick laß **dir** nicht, und da kann passieren, was will.“ (BA, 277)
 „Mädel, Miezeken, du kannst machen, wat du willst, ick laß **dir** nicht.“ (BA, 277)
 „Quatsch, kann ich dafür, hab ick **mir** dazu gedrängt, Lude zu sein?“ (BA, 278)
 „Da schäm ich **mir** gar nicht für.“ (BA, 278)
 „Was quatscht der, die wollen **mir** foppen.“ (BA, 284)
 „Verstehste det, verstehste det, haste die Oogen zu sehen, soll ick dir ne Brille koofen, glotz **mir** man an.“ (BA, 284)
 „Gemerkt auch ohne **dir**, dazu brauch ich **dir** gar nicht, du Pflaumenweicher, Zeitungsschmierer, Quasselstrippe.“ (BA, 284)
 „Hier verkoofst du Zettel und Zeitungen und Broschüren, und wenn ick **dir** danach frage, wie es damit steht, [...]“ (BA, 285)
 „Du Genosse, du Rindvieh, da drehste für die Granaten, womit sie **dir** totschießen, [...]“ (BA, 285)
 „Na, nischt ist; ick freu **mir** über dich.“ (BA, 339)
 „Ick freu **mir**, weiter nischt.“ (BA, 339)
 „Mädel, willst denn nich, ick hab **mir** darauf gefreut, kuck doch mal an, da können wir ne Reise machen, Mensch, wohin.“ (BA, 340)
 „Det ist nicht für dich, mit sone Toppsäue will ich **dir** nicht zusammenhaben.“ (BA, 358)
 „Die läßt **mir** sitzen.“ (BA, 381)
 „Die Mieke läßt **mir** sitzen.“ (BA, 381)
 „Denkst du, ick gräme **mir** darum?“ (BA, 381)
 „Nu muß ick **dir** schon trösten, Mensch.“ (BA, 382)
 „Ich kann es keinem sagen, lachen **mir** doch aus.“ (BA, 387)
 „Zopp ab, aber ick sag dir, seh **dir** vor.“ (BA, 396)
 „Tag, Eva, na Eva, Mädel, na wat is, nu gib **dir** doch, ist wat passiert, wird doch nicht so schlimm sein.“ (BA, 407)
 „Macht mit mir keen Theater, ihr haltet **mir** für euren Affen.“ (BA, 408)
 „Sie kriegen **mir** nicht, Eva, wenn ick nich will, kriegen sie mich nicht, kannst dich druff verlassen.“ (BA, 410)
 „Kuck **mir** an, Eva, ist denn wat an mir, kuck **mir** an.“ (BA, 411)
 „Na kuck **mir** an, ist wat an mir, an mir muß wat sinn.“ (BA, 411)
 „Der hat **mir** unter das Auto geschmissen, nu könnt ihrs ja wissen, [...]“ (BA, 411)
 „Jetzt wollte er **mir** unterkreigen, er hat gedacht, [...]“ (BA, 412)
 „Die werden **mir** nu schon ganz kriegen, dagegen gibts nun nischt mehr zu machen!“ (BA, 412)
 „**Mir** könnt ihr auhn Misthaufen schmeißen.“ (BA, 412)
 „[...], wat mach ich, sie schlagen **mir** tot, erst Miezen, dann **mir**.“ (BA, 437)

„[...] und darum ärgern sie sich über **mir**, daß sie mit mir nicht fertig werden.“ (BA, 455)
 „Hab ick **mir** nicht genug gequält.“ (BA, 465)
 „Ick wollte anständig sein, der hat **mir** betrogen.“ (BA, 465)
 „Laß **mir** doch noch. Laß **mir** besinnen.“ (BA, 466)
 „Das Luder, da bist du, wat willst hier, willst **dir** vor mir wichtig tun, **dir** wascht kein Regen rein, du Strolch, [...]“ (BA, 470)
 „Det is gut, daß du kommst, du hast mir gefehlt, komm, du Dreckkerl, haben sie **dir** noch nicht gefaßt, ein blauen Mantel haste?“ (BA, 470)
 „**Mir** haste unters Auto geschmissen, den Arm haste mir abfahren lassen.“ (BA, 470)
 „Warum hab ick **mir** in den verbissen.“ (BA, 471)
 „Er trietzt **mir**, er reizt **mir** noch immer, [...]“ (BA, 471)
 „[...] der hat **mir** gereizt und getriezt, wat sagst du dazu, [...]“ (BA, 472)
 „[...] dreh **dir** um, kuck **mir** doch an, wer haut **dir** denn so furchtbar?“ (BA, 472)
 „[...] wer kann das aushalten, da soll doch einer kommen und **mir** totschiagen, [...]“ (BA, 472)

Opisný tvar genitivu:

„Ich bin nicht für **die Ärzte ihre Versuche** da, [...]“ (BA, 455)

Nestandardní doplnění přivlastňovacího zájmena určitým členem, které připomíná opisný tvar genitivu:

„Wat mischen Sie sich **in den seine Sachen**?“ (BA, 22)
 „In **die ihre Stuben** möcht ich ooch nich rinkiiken.“ (BA, 164)
 „Wen soll ich jetzt fragen, wie soll ich das jetzt machen, und **von die ihrem Geld** will ich auch nich leben.“ (BA, 249)

Typicky berlínská předložka „mang“:

„Dann heißt es: bist entlassen und wieder rin, **mang** in den Dreck, [...]“ (BA, 25)
 „Lauter Menschen, freie Leute, amüsieren sich, hat ihnen keiner was zu sagen, wunderbar schön, und ich stehe **mitten mang**!“ (BA, 27)

Předložka vor zastupující předložku für (zde ve tvaru „for“ i „vor“):

„Anständig bleiben und **for** sich bleiben. Das ist mein Wort.“ (BA, 62)
 „Es sind ooch mehr; **for** mir hats gereicht, Herbert.“ (BA, 234)
 „Also, hier ist keen Brief **for** mir, Räcker ist mein Name, hier ist kein Brief abgegeben worden?“ (BA, 271)
 „Was kann die aber **davor**.“ (BA, 412)

Předložka „lang“ na místě předložky entlang:

„Ich komm hier bloß **lang**.“ (BA, 416)

Spojka wie místo als ve významu časovém i srovnávacím:

- „Mir haben mal, meine Herren, **wie ich, wie mir sehr mulmig war**, zwei Juden geholfen, [...]“ (BA, 59)
„Aber **wie ich oben war** und frage, wie es mit dem Koffer ist, hat die angefangen.“ (BA, 67)
„[...], und dann kannst du dich nicht dicker tun **wie** das Gericht.“ (BA, 165)
„Da legen wir uns denn in Hinterhalt, und **wie die Bullen rin wollen**, was sag ich, kriegen sie die Haustür nicht auf.“ (BA, 253)
„Kinder, hätte ich mir getraut so zu reden, **wie** ich zwanzig war.“ (BA, 259)
„Ich hab's ganz anders **wie** andere Leute.“ (BA, 339)

Man ve významu nur bloß:

- „Ich hab's nicht eilig, ich will **man** bloß zu die Juden.“ (BA, 132)
„Ja, nu **man** rin, immer **man** rin, Kinderchen, das kleine Frauchen auch, ist wohl bedudelt, hat recht, goldrecht hat die.“ (BA, 161)
„Laß die **man** lachen.“ (BA, 161)
„Mach du **man** dein saures Gesicht.“ (BA, 163)
„Laß die **man** meckern, Karl.“ (BA, 164)
„Verstehste det, verstehste det, haste die Oogen zu sehen, soll ich dir ne Brille koofen, glotz mir **man** an.“ (BA, 284)
„Erst haste uns ringelegt da oben in der Stralauer Straße, und dann läßt uns sitzen, nu hör **man** uff.“ (BA, 396)
„Ja, hol **man**.“ (BA, 424)
„Det lassen Sie **man** meine Sorge sein.“ (BA, 436)
„Was denn, was soll **man** denn?“ (BA, 466)

Nestandardní tvorba plurálů:

- „Auch die mit Buden und mitm Karren ziehen, ist alles nichts. Sind schlau, schlaue Brüder, saftige **Jungens**, mir brauchst du zu sagen.“ (BA, 67)
„[...], da wollten en paar klauen, anständige **Kerls**, aber haben hatten sie nichts, [...]“ (BA, 253)

Spojení konjunkce wenn s osobním zájmenem du:

- „[...], du Schwerverbrecher, nimm die Pfeife aus der Schnauze, wennst du mit mir redst.“ (BA, 470)

Lexikální rovina

Nespisovné výrazy, výrazy expresivní či pejorativní:

- „Haltung, ausgehungertes **Schwein**, [...], **kriegst** meine Faust zu riechen.“ (BA, 9)
„Ich bin ein ganz großer **Dussel**, [...]“ (BA, 10)
„was sitzen Sie eigentlich hier und **quatschen** mir vor?“ (BA, 20)
„Nun können Sie also sachte aufhören mit dem **Quatsch**.“ (BA, 20)
„Ihr seid ne **Marke**.“ (BA, 21)
„Das ist keine Gerechtigkeit, einen auf den Mist zu schmeißen wie einen **Köter** [...]“ (BA, 25)

„**Mein Piepmatz** hat schon **gesungen** auf dem Hof.“ (BA, 25)
 „Wer ankommt, **kriegt eins in die Fresse**.“ (BA, 26)
 „Laß dir doch nicht so **kujonieren** von Karl.“ (BA, 37)
 „Wißt Ihr noch die Geschichte von Zannowich. **Doller Kerl**.“ (BA, 40)
 „Dann kommt Ihr hin, gibt zu **futtern**, Mensch, und zu **saufen**.“ (BA, 40)
 „Die werden nicht **Piep dazu sagen**.“ (BA, 57)
 „Mir haben mal, meine Herren, wie ich, wie mir sehr **mulmig** war, zwei Juden geholfen, [...]“ (BA, 59)
 „Kann Ihnen ooch passieren, daß Ihnen die **Klamotten auf den Kopf regnen** und Sie weiche Beine **kriegen**.“ (BA, 59)
 „Kann jedem passieren, son **Schlamassel**.“ (BA, 59)
 „Die Hauptsache ist, Kopf haben und daß man ihn gebraucht und daß man weiß, was um eenen los ist, daß man nicht gleich **umgeschmissen** wird.“ (BA, 59)
 „Also du sitzt da rum, viel **Grips** zum Nachdenken hast du nicht, bei uns Transportarbeitern **steckt** es mehr in den Muskeln, [...]“ (BA, 61)
 „Man wird sich doch Bilder ansehen können. [...]. **Dämlack**.“ (BA, 62)
 „Fährt son **Kerl** über ein Mädels her in der Stadtbahn, **haut sie halb tot** wegen **fuffzig Mark**.“ (BA, 62)
 „Sie geben Ihr Geld für viel **Dreck** aus.“ (BA, 65)
 „Die können allesamt bei mir nichts erben mit ihre **weiche Birne**.“ (BA, 67)
 „[...], wo der alte **Placker** nen Schlaganfall gehabt hat, was gar nich mitm Krieg zu tun hat. Seit wann hat ein Schlaganfall mitm Krieg zu tun.“ (BA, 67–68)
 „Sag mal, Kollege, macht dir denn das Spaß, die **Mädels** da, und sone Bilder?“ (BA, 68)
 „So siehst du aus, da kennst du **Weiber**, mein Junge.“ (BA, 70)
 „Das **Luder** muß überall **die Nase rinstecken**.“ (BA, 130)
 „Ein Glück, daß man aus der Stube raus ist und das **Quicken** von die Weiber nicht hört.“ (BA, 130)
 „Die Wirte können ihre **Jauche** alleene trinken.“ (BA, 130)
 „Lackschuh, Ballschuh, muß **tipptopp** aussehen, so am Fuß, sone Kleene mit Ballschuhe.“ (BA, 130)
 „[...], son Nulpe, und kuckt sich nun seine Beine an und **geilt sich dran uff** und hat rote Ohren, **der Kerl, zum Piepen**.“ (BA, 131)
 „**Schert** euch vom Hof, **Ochsen**, ihr, Quatschköpfe.“ (BA, 150)
 „Ich habe noch keene verpiffen. Können alleene arbeiten, **kriegen** ja Geld dafür.“ (BA, 151)
 „Ja, nu man rin, immer man rin, Kinderchen, das kleene Frauchen auch, ist wohl **bedudelt**, hat recht, goldrecht hat die.“ (BA, 161)
 „Wie der **Radau** war, bloß rin in den Mantel, runter und nich an die Flasche gedacht.“ (BA, 162)
 „Gott, möcht ich gern **saufen**, bleib doch lieber hier, geh nich rin in die **Bude**, [...]“ (BA, 162)
 „[...], bloß die gräßlichen ollen **Glotzaugen**, wie ne Kuh, woher ich bloß sone Kalbsaugen habe, [...]“ (BA, 163)
 „Der Hund der, der mit den Hörnern, son **Giftsack**, am liebsten sag ichs ihm, [...]“ (BA, 165)
 „Mal rasch den **Kerl** angefaßt, mal an die Beene gepackt, mal **gegen die Wand gefeuert**.“ (BA, 165)
 „Geld werd ick schon woanders **kriegen**.“ (BA, 165)

„Nee, ist ja **Quatsch**, und Angst braucht ihr nicht vor mir zu haben, ick hab noch mein Lebtage keinen verpiffen.“ (BA, 242–243)
 „Siehste aus, **quatsch** doch nich.“ (BA, 248)
 „Da muß wohl einer wat gemerkt haben im Haus, Pelzwaren, wat für **Weiber**, wenn die **Kohlen** knapp sind.“ (BA, 253)
 „Da legen wir uns denn in Hinterhalt, und wie die Bullen rin wollen, wat sag ich, **kriegen** sie die Haustür nicht **auf**.“ (BA, 253)
 „**Gekriegt** haben sie mir doch nich.“ (BA, 253)
 „Feine Jungs, wat! Wie die **qualmen**!“ (BA, 256)
 „Ick bin nicht mehr jung genug dazu, um zu schwofen, ick habe ooch keine Lust dazu, ick muß zu Geld kommen. Wo icks **herkriege**, ist mir egal.“ (BA, 262)
 „[...], und manchmal staunt er, wie einer so **dämlich** sein kann und sich **abrackern**, und andere dich daneben fahren Auto.“ (BA, 265)
 „Son **Quatsch**, sich um mir zu ängstigen.“ (BA, 267)
 „Er sträubt sich, det **Mädel** kenn ich, [...]“ (BA, 268)
 „Ist doch ne **Schweinerei** von mir, gegen meinen Freund.“ (BA, 272)
 „Ich kann sone **Schweinerei** nicht leiden.“ (BA, 273)
 „Nee, ick bin nich anständig, ick bin ein **Lude**.“ (BA, 278)
 „**Quatsch**, kann ich dafür, hab ick mir dazu gedrängt, **Lude** zu sein?“ (BA, 278)
 „**Quetsch** ick etwa jeman [sic] **aus**?“ (BA, 278)
 „Was **quatscht** der, die wollen mir foppen.“ (BA, 284)
 „Verstehste det, verstehste det, haste die Oogen zu sehen, soll ick dir ne Brille koofen, **glotz** mir man an.“ (BA, 284)
 „Gemerkt auch ohne dir, dazu brauch ich dir gar nicht, du **Pflaumenweicher**, Zeitungsschmierer, **Quasselstrippe**.“ (BA, 284)
 „Du Genosse, du **Rindvieh**, da drehste für die Granaten, womit sie dir totschießen, [...]“ (BA, 285)
 „Dann sag ich dir noch mal: Nischt! **Dreck**! Gar nischt!“ (BA, 285)
 „Ich **pfeife** überhaupt auf das ganze **Gemeckere**, auf deine Streiks und auf deine Männekens, die kommen sollen.“ (BA, 286)
 „Ick? **Lude**. Siehstet mir nich an?“ (BA, 286)
 „Ick. **Lude**, verstehste. Hab ick gesagt oder nicht?“ (BA, 286)
 „Ja, siehste **Mädel**, hab ick geschafft.“ (BA, 339)
 „Da kuck mal, wat uffn Tisch liegt, die **Lappen**.“ (BA, 339)
 „Det ist nicht für dich, mit sone **Toppsäue** will ich dir nicht zusammenhaben.“ (BA, 358)
 „**Winseln**, Jammern, was is mit das Mädchen.“ (BA, 407)
 „Macht mit mir keen Theater, ihr haltet mir für euren **Affen**.“ (BA, 408)
 „[...], ick hab sie einmal **gehauen**, die denken woll, weil ich die Ida **hingemacht** habe.“ (BA, 410)
 „Sie **kriegen** mir nicht, Eva, wenn ick nich will, **kriegen** sie mich nicht, kannst dich druff verlassen.“ (BA, 410)
 „Der hat mir unter das Auto **geschmissen**, nu könnt ihrs ja wissen, [...]“ (BA, 411)
 „Jetzt wollte er mir **unterkreigen**, er hat gedacht, [...]“ (BA, 412)
 „Die werden mir nu schon ganz **kriegen**, dagegen gibts nun nischt mehr zu machen!“ (BA, 412)
 „Mir könnt ihr aufn Misthaufen **schmeißen**.“ (BA, 412)

„Was kann ich machen, warum **schmeißt** man mich nicht auch in son Grab.“ (BA, 417)
 „[...], ich möcht in die Kirche gehn und uff die Knie beten, wenn ick ihn **kriege**.“ (BA, 419)
 „Komm raus, versteckst dich, **giftiges Luder, geiler Hund**.“ (BA, 420)
 „Denen bin ich heute so **schnurz**, wie ich gestern **schnurz** war, [...]“ (BA, 455)
 „Wenn ich **krepiere, krieg**en sie vielleicht einen **reingewürgt**, [...]“ (BA, 455)
 „[...], so dumm ist keener hier, daß er sich von die läßt **Blut abzapfen**, [...]“ (BA, 456)
 „Das **Luder**, da bist du, wat willst hier, willst dir vor mir wichtig tun, dir wascht kein Regen rein, du **Strolch**, [...]“ (BA, 470)
 „[...], nimm die Pfeife aus der **Schnauze**, wennste mit mir redst.“ (BA, 470)
 „Det is gut, daß du kommst, du hast mir gefehlt, komm, du **Dreckkerl**, haben sie dir noch nicht gefaßt, ein blauen Mantel haste?“ (BA, 470)
 „Er **triezt** mir, er reizt mir noch immer, [...]“ (BA, 471)
 „[...], der hat mir gereizt und **getriezt**, wat sagst du dazu, [...]“ (BA, 472)

Výrazy slangové a argot:

„Wird ne **Schiebung** versucht haben.“ (BA, 62)
 „Ich habe noch keene **verpfiffen**. Können alleene arbeiten, kriegen ja Geld dafür.“ (BA, 151)
 „Nee, ist ja Quatsch, und Angst braucht ihr nicht vor mir zu haben, ick hab noch mein Lebtage keinen **verpfiffen**.“ (BA, 242–243)
 „Ich habe da ne Schießerei gehabt mit **Bullen**.“ (BA, 253)
 „Da legen wir uns denn in Hinterhalt, und wie die **Bullen** rin wollen, wat sag ich, kriegen sie die Haustür nicht auf.“ (BA, 253)
 „Ding gedreht, **Mauseken**, sag doch, mit Pums, na wat denn, Mieke?“ (BA, 339)

Lexikální výrazy typické pro berlínský urbanolekt:

„Mein **Brägen** hat wohl kein Schmalz mehr, [...]“ (BA, 9)
 „Wo soll ick armer **Deibel** hin, [...]“ (BA, 10)
 „[...], ein großer Schuft war ich geworden, ein **Schubbiack**, fehlt nicht viel zum Penner.“ (BA, 13)
 „Sagen Se mal, Sie, Sie **Männeken**, [...]“ (BA, 20)
 „Sone **Kruke** wie Sie ist mir lange nicht vorgekommen.“ (BA, 21)
 „Alles weg. Die ganze **Plautze** zum **Deibel**.“ (BA, 24)
 „Der **grient** immer, hörst du doch, Lina, der arme Kerl.“ (BA, 64)
 „Ich verkühl mich so leicht nicht. Bloß das **olle** Warten im Flur.“ (BA, 64)
 „Man muß nicht so **pimplig** sein, Lina.“ (BA, 64)
 „Geist, das ist Kopf, nich bloß son **Deetz**.“ (BA, 67)
 „[...], und wie sie ne Rente rausgequetscht hat für ihren toten **Ollen**, [...]“ (BA, 67)
 „Kann dir sagen, will dir ja bloß sagen, Bilder **ankieken** ist nichts.“ (BA, 69)
 „[...], son **Nulpe**, und kuckt sich nun seine Beine an und geil sich dran uff und hat rote Ohren, der Kerl, zum Piepen.“ (BA, 131)
 „Angenagelt sitzen wir auf unsern vier Buchstaben und kucken uns die **ollen** Juden an.“ (BA, 133)
 „[...], und dann hockst du wieder bei der **Ollen**.“ (BA, 162)

„[...] bloß die gräßlichen **ollen** Glotzaugen, wie ne Kuh, woher ich bloß sone Kalbsaugen habe, [...]“ (BA, 163)
 „In die ihre Stuben möcht ich ooch nich **rinkieken**.“ (BA, 164)
 „Du bist die zweite **Molle**, ich hab schon eene genommen.“ (BA, 248)
 „[...] ick muß nach Haus, ein Krüppel muß früh in die **Klappe**.“ (BA, 250)
 „Ick bin nicht mehr jung genug dazu, um zu **schwofen**, ick habe ooch keine Lust dazu, ick muß zu Geld kommen. Wo icks herkriege, ist mir egal.“ (BA, 262)
 „Ich pfeife überhaupt auf das ganze Gemeckere, auf deine Streiks und auf deine **Männekens**, die kommen sollen.“ (BA, 286)
 „Ah! Reinhold, pih **Deibel!**“ (BA, 470)

Syntaktická rovina

Nestandardní postavení adverbii mit/damit, für/dafür, zu/dazu apod. ve větě:

„[...] und wenn er ihn gekauft hat, ist er schlecht und er kann den Schlips nicht **mit** binden.“ (BA, 65)
 „Wenn man Geld **zu** hat, aber mächtig teuer.“ (BA, 69)
 „**Da** schäm ich mir gar nicht **für**.“ (BA, 278)

Překlad Z. Münzerové z roku 1935

Fonologická rovina

Úžení -é- na -ý-/-í- v základech slov:

„Snad si můžeme **prohlídnout** obrazy.“ (ZM, 56)
 „Jako by ležel u svý mámy u prsu a **mlíko** zkyslo.“ (ZM, 57)
 „Chtěli sme **odnýst** ovoce do tržnice.“ (ZM, 210)

Diftongizace -ý-/-í- na -ej- v základech slov a v prefixu „vej-“:

„[...] a eště na to nasypat smetí, a to má **bejt** spravedlnost k mrtvýmu muži.“ (ZM, 23)
 „Dyby to muselo **bejt**, Bohumile, jen dyž to člověka uživí.“ (ZM, 52)
 „Člověk nemusí **bejt** tak rozmazlenej, Lino.“ (ZM, 57)
 „Řečníci, jaký mají **bejt**.“ (ZM, 60)
 „Dyž chci dřímat, tak dřímu do **pozejtří** na jednom fleku.“ (ZM, 115)
 „[...] nestal se z něho zločinec jako z jinejch mužů, který chtějí **bejt** Němci a podvádějí svý spoluobčany.“ (ZM, 117)
 „[...] tím se nedá **hejbat**, tam nepatřejí lumpi, [...]“ (ZM, 117)
 „Když vězí pumpa v písku, můžete s ní **hejbat**, jak chcete.“ (ZM, 121)
 „[...] takovej tlustej červenej nos, to ale nemusí **bejt** od kořalky, to je od tý zimy; [...]“ (ZM, 145)
 „[...] jen ty strašný blbý vykulený oči, jako kráva, odkud jen mám takový telecí oči a jak čumějí, jako bych s nima nemoh **hejbat**.“ (ZM, 145)
 „Tíše, nic víc neříkat, a přejeli mě, moh sem taky **bejt** mrtvej, chtěli mě zabít.“ (ZM, 210)
 „Dyž se nemůžu **krejt**, tak pracuju nohama.“ (ZM, 224)

„Nejlíp vyrazit jim ty **vejklady**.“ (ZM, 226)
 „Chtěl bych **bejt** tajnej s plechovou známkou, abych se moh zeptat, dej pozor, jak natahujou ty kalhoty.“ (ZM, 227)
 „**Nejvejš** eště díru do hlavy.“ (ZM, 227)
 „Na to sem moc starej, to musí **bejt** člověk mladší.“ (ZM, 234)
 „K smíchu, Franta Biberkopf musí **bejt** justament slušnej, [...]“ (ZM, 235)
 „**Nejvejš** prochlastáme tu tisícovku dole, to se dá udělat.“ (ZM, 237)
 „Nejdřív **ucejtí** můj nůž.“ (ZM, 246)
 „Rozumíš tomu, rozumíš tomu, máš oči k vidění, mám ti koupit **brejle**, nečum tak na mě.“ (ZM, 251)
 „Na **vejpravě** sem byl, holčinko, dyť to říkám, s Pumsem, no copak, Micko?“ (ZM, 297)
 „Ne, před dvěma **tejdny**, ale to je v pořádku.“ (ZM, 333)
 „No, podívej se na mně, je na mně něco, na mně musí něco **bejt**.“ (ZM, 359)
 „Ta potvora, tady seš, co tady chceš, chceš se přede mnou vytahovat, tebe **neomeje** žádnéj déšť, ty lumpe, ty vrahu, ty těžkej zločinče, vyndej fajfku z huby, dyž mluvíš se mnou.“ (ZM, 406)
 „Ido, dobře, že deš, ten mně dráždil a **tejral**, co tomu říkáš, [...]“ (ZM, 407)
 „To už je lepší **bejt** mrtvej, kdo by to vydržel, dyby radši někdo přišel a zabil mně, já sem to neudělal, já sem to přece nevěděl.“ (ZM, 408)

Protetické v-:

„**Votrava**. Koňak. Kdo se přiblíží, dostane po hubě.“ (ZM, 24)
 „Já sem si totiž **vodkroutil** pár let, cvalíku.“ (ZM, 26)
 „Ten to má eště **vod** prsu.“ (ZM, 57)
 „Dyž já vyvolávám, tak mi rozumějí, ale **není to vono**.“ (ZM, 60)
 „Copak si sám nepsal a sám neříkal o tý zatracený **votročině** a že my sme vyvrhelové a že se nesmíme pohybovat?“ (ZM, 252)

Krácení či dloužení vokálů:

„[...] a proto víte: člověk nemá **přisahat** na peníze nebo na koňak nebo na těch několik všivých feníků příspěvku.“ (ZM, 53)
 „A pak, jak ty tajný to zkoušeli se zámekem, střelím na ně klíčovou **dirkou**.“ (ZM, 225)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -j-

„Dyť **du** do toho, ale nechce se mi, panebože, nemůžu.“ (ZM, 10)
 „**De** o to rozhodnout se, člověk musí jít nějakou cestou – a ty žádnou neznáš, Franto.“ (ZM, 15)
 „[...] a **eště** na to nasypat smetí, a to má bejt spravedlnost k mrtvému muži.“ (ZM, 23)
 „**Menuju** se Biberkopf, František.“ (ZM, 23)
 „Hele, dáme **eště** rychle do pořádku koberec, ten se nějak svez.“ (ZM, 24)
 „Vypravoval ste přece o nohách a o očích. **Eště** je mám.“ (ZM, 24)
 „Pořád **eště** nejsem venku.“ (ZM, 29)
 „Však už **du**.“ (ZM, 29)
 „Furt se **de** a furt se **de**. Furt.“ (ZM, 30)
 „Furt se **de**, tak daleko sem běžel, sem tu, sedím tu.“ (ZM, 31)

„No tak teda **puđu**.“ (ZM, 34)
 „U nás **de** všechno samo.“ (ZM, 36)
 „Pamatujete se **eště** na tu historku o Canovičovi. Bláznivý chlapík.“ (ZM, 36)
 „Bohumile, víš, že dyž **de** o slušnost, neznám žádný žerty.“ (ZM, 49)
 „[...], jak se to **menuje**: Ambulantní živnostník Německa.“ (ZM, 52)
 „To se vám může taky **eště** jednou v životě stát, že vás to zavalí a že se vám roztřesou kolena.“ (ZM, 53)
 „Já sem vůbec **eště** neřek, že chci dělat velký obchody.“ (ZM, 54)
 „Sakra, nespouštěj se s lidma, **di** svou cestou.“ (ZM, 55)
 „Ten to má **eště** vod prsu.“ (ZM, 57)
 „Člověče, sem **eště** ted' celej paf.“ (ZM, 61)
 „Lino, **di** tam jednou ty.“ (ZM, 61)
 „Chceš si tam vzít kufr, v jedenáct přesně seš tam, ve dvanáct hodin máš něco na práci, ve třičtvrtě [sic] na jednu tam stojíš **eště**.“ (ZM, 61)
 „Ona mluví, mluví ti, a kufr pořád **eště** nemáš, [...]“ (ZM, 61)
 „Jak se to **menuje**, Figaro.“ (ZM, 61)
 „[...], dej pozor, d'Annunzio se **menuje** to prase, [...]“ (ZM, 62)
 „Nemoh sem jí ani říct, o co **de**.“ (ZM, 63)
 „**Pod'**, Lino, dyť já mu ten jeho hnůj vrátím.“ (ZM, 66)
 „Já **nepřídů** do nebe.“ (ZM, 117)
 „**Puđu** do ráje, až budu mrtvej, [...]“ (ZM, 117)
 „Dyž ti to dělá legraci, že **eště** můžeš řvát, ty.“ (ZM, 117)
 „Viděl sem tu pakáž, já to neroznesu, ale jestli mi **eště** jednou přijdou na dvůr, dyž já tady přece bydlím a tady spím a kde nemají co pohledávat, pak **puđu** dolů a jako že se **menuju** Biberkopf, pak si můžou shledávat kosti, i dyž sou tři.“ (ZM, 135)
 „Já sem **eště** nikoho neudal.“ (ZM, 135)
 „[...], dej mi pokoj, **puđu** tam přece, [...]“ (ZM, 144–145)
 „**Puđu** dovnitř, **nepuđu** dovnitř, mám žízeň, [...]“ (ZM, 145)
 „[...], **de** se dál, dál, běžet, pořád běžet.“ (ZM, 145)
 „**Deme** dolů k ní.“ (ZM, 145)
 „Tak kolosálně to **de**, ten tvůj obchod.“ (ZM, 146)
 „Tak dlouho **eště** ne.“ (ZM, 209)
 „Zkusím tě **eště** jednou, **pocem**.“ (ZM, 221)
 „Seš moje ovečka, **dem** se spolu pást.“ (ZM, 221)
 „Ty asi **eště** chodíš do toho výčepu v Prenzlauer Strasse?“ (ZM, 222)
 „A tlustě, jako holí, mastí písma na papír, **eště** nikdy sem nebyl strašpytel, a svý **meno** si nenechám od nikoho ukrást, tak se **menuju**, tak sem se narodil a takovej zůstanu: Franta Biberkopf.“ (ZM, 223)
 „A mám ti povídat, co **eště** dělám?“ (ZM, 224)
 „Taky dobrý; takhle by nás ani nepustili; ale **přid'** někdy ve čtvrtek nebo v sobotu.“ (ZM, 225)
 „[...], pošeptám to tomu chlapíkovi, co tam dělal zeď, ale ty nechtěj pryč, kvůli dvěma tajemm **eště** dlouho ne.“ (ZM, 225)
 „A dyž něco budeš potřebovat, já bydlím – to ti **eště** řeknu.“ (ZM, 225)
 „Nejvejš **eště** díru do hlavy.“ (ZM, 227)
 „Z práce **eště** nezbohat žádněj člověk, říkám ti.“ (ZM, 227)
 „Vytrhneš mi **eště** tu druhou ruku.“ (ZM, 228)

„[...] mužskej s jednou rukou, a k tomu **eště** bez pravačky, je hotovej.“ (ZM, 234)

„K smíchu, asi sem se v chládku zbláznil, hoď sebou a furt se **de**.“ (ZM, 235)

„Teda tady není žádnéj dopis pro mě, Racker je moje **méno**, sem nedali žádnéj dopis?“ (ZM, 240)

„A mezitím **deš** a posiluješ kapitalisty?“ (ZM, 252)

„Tak ti říkám **eště** jednou: nikde!“ (ZM, 252)

„No, víš, kolego, teďka vememe hned klobouk a **pudeme**, co, Vildo.“ (ZM, 253)

„Sakra, kam to **du**, sakra, kam to **du**.“ (ZM, 262)

„**Nepudu** dovnitř. Truhlář řek pravdu.“ (ZM, 262)

„**Pod'**, zdvihni přece hlavičku, **pod'** přece, hlavičko malá, pročpak pláčeš?“ (ZM, 298)

„Dej pozor, až ta se vrátí, ta ti **eště** udělá tyátr kvůli tomu.“ (ZM, 334–335)

„[...], napije se na to, **eště** jedna navrch a **eště** jedna navrch.“ (ZM, 335)

„Nemůžu to nikomu říct, Evo, ty to víš a Herbert a pak **eště** ten zámečník, jinak nikdo.“ (ZM, 339)

„Já – **pudu** – zase pracovat.“ (ZM, 339)

„Co se to jen děje, **eště** přijdou lidi, zavřeme dveře.“ (ZM, 356)

„Co můžu dělat, proč mě nehodějí taky do takovýho hrobu, jak dlouho to se mnou **eště** bude trvat?“ (ZM, 364)

„**Pod'** ven, schováváš se, jedovatá potvoro, lačnej pse.“ (ZM, 366)

„Toho sme vykourili, dej pozor, jak teď **příde**.“ (ZM, 367)

„Jo, **di** pro to.“ (ZM, 370)

„[...], a jestli mě **eště** někdo bude nutit na tomhle mizerném světě.“ (ZM, 393)

„Dyž chcípnu, dostanou snad nos, a mimo to mně pak **eště** chtějí zakroutit kejhák kvůli Micce, [...]“ (ZM, 394)

„[...], to sou katovi pacholci, ani ne kati, pacholci katovi, nadháněči, a to si **eště** chodějí v doktorským plášti a nestydějí se.“ (ZM, 394)

„To je dobře, že **deš**, tys mně scházel, **pod'**, ty podělanej chlape, nechytli tě, máš modrej plášť?“ (ZM, 406)

„Dostane mně, dráždí mně pořád **eště**, ach, to je zatracenej pes, neměl sem to dělat.“ (ZM, 406)

„Ido, dobře, že **deš**, ten mně dráždil a tejrál, co tomu říkáš, [...]“ (ZM, 407)

„Ido, **pod'** přece, neobracej se ke mně zády.“ (ZM, 407)

„**Pod'** přece sem, Micko, nebud' tak cizí a dej mi pusu.“ (ZM, 409)

„Ať se **eště** vrátí.“ (ZM, 409)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -k-

„Bohumile, víš, že **dyž** de o slušnost, neznám žádný žerty.“ (ZM, 49)

„**Dyby** to muselo bejt, Bohumile, jen **dyž** to člověka uživí.“ (ZM, 52)

„[...], jako ten malej hrbáček s tím Frankfurtem, **dyž** si neposlouchal.“ (ZM, 52)

„Mně jednou, pánové, **dyž** sem, **dyž** mi bylo moc zle, pomohli dva židi vypravováním historek.“ (ZM, 53)

„**Dyž** chce někdo utíkat, tak si koupí pár bot.“ (ZM, 54)

„Víš, kolego, jakej děláš obličej, **dyž** se šklebíš?“ (ZM, 57)

„Ne, takhle ne, **dyž** se šklebíš jako předešle?“ (ZM, 57)

„**Dyž** já vyvolávám, tak mi rozumějí, ale není to vono.“ (ZM, 60)

„Ale **dyž** sem byl nahoře a ptal se, jak to je s tím kufrem, tak začala.“ (ZM, 60)

„[...] a jak vymačkala rentu za svýho mrtvýho starýho, **dyž** toho starýho nuzáka klepla Pepka, [...]“ (ZM, 60)

„**Dyž** na to má peníze, ale je to sakra drahý.“ (ZM, 61–62)

„Díváním na obrázky to začíná, a pak, **dyž** chceš, pak tu stojíš, pak to už nejde přirozeným způsobem.“ (ZM, 62)

„Byl sem rád, **dyž** sem vypad.“ (ZM, 63)

„**Dyž** chci dřímat, tak dřímu do pozejtří na jednom fleku.“ (ZM, 115)

„**Dybych** měl nůž, rozpáral bych takovýho chlapa.“ (ZM, 117)

„**Dyž** ti to dělá legraci, že eště můžeš řvát, ty.“ (ZM, 117)

„Viděl sem tu pakáž, já to neroznesu, ale jestli mi eště jednou přijdou na dvůr, **dyž** já tady přece bydlím a tady spím a kde nemají co pohledávat, pak pudu dolů a jako že se menuju Biberkopf, pak si můžou shledávat kosti, i **dyž** sou tři.“ (ZM, 135)

„Jako **dyby** mně někdo polil sirupem.“ (ZM, 145)

„Můžeš mi taky říct dobrej den, **dyž** já říkám dobrýtro.“ (ZM, 146)

„To se může každému stát, že mu uklouzne ruka, **dyž** je v ráži.“ (ZM, 147)

„**Dyž** ti teď řeknu, Karle, že s váma chci uzavřít smír, že sem si odseděl svůj trest.“ (ZM, 147)

„A **dybych** teď měl mluvit, musel bych mu všechno vypravovat, [...]“ (ZM, 222–223)

„Protože mám svaly; **dyž** chci, tak můžu.“ (ZM, 224)

„**Dyž** se nemůžu krejt, tak pracuju nohama.“ (ZM, 224)

„Asi někdo z domu něco zpozoroval, kožešiny pro ženský, **dyž** halt dojde uhlí.“ (ZM, 225)

„Tak sme se stáhli do zálohy a **dyž** ty tajný byli uvnitř, říkám ti, nemohli otevřít domovní dveře.“ (ZM, 225)

„A **dyž** něco budeš potřebovat, já bydlím – to ti eště řeknu.“ (ZM, 225)

„Sakra, Emo, víš, **dyž** tady stojím a dívám se na ty malý věcičky, pak už nic neříkám: [...]“ (ZM, 226)

„**Dyž** si to necháš líbit.“ (ZM, 226)

„Byl bych přece vůl, **dybych** si nechal nabídnout několik feniků.“ (ZM, 226)

„Děti, **dybych** se byl odvážil takhle mluvit, **dyž** mi bylo dvacet!“ (ZM, 230)

„Evo, co tomu řekne Herbert, **dyž** pak uvidí ty fleky, to bude celý modrý a zelený.“ (ZM, 242)

„Ty tady prodáváš cedule a noviny a brožury a **dyž** se tě zeptám, jak to je s tím, [...]“ (ZM, 252)

„[...], de to, jak **dyž** maže, to je něco.“ (ZM, 262)

„Haló, probud'te mě, **dybych** usnul.“ (ZM, 263)

„**Dyž** mně nechceš nic dát, Evo, tak toho nech.“ (ZM, 339)

„Já za to nemůžu, to se nedá nic dělat, stejně dobře moh zastřelit mně, **dyž** sem byl u něho ve světnici.“ (ZM, 360)

„Byla to jeho bouda, ten ví, **dyž** tam hoří, že sem to byl já.“ (ZM, 367)

„Tadyhle umírá v Berlíně denně 100 lidí, a **dyž** je někdo nemocnej, nechce žádněj doktor k němu přijít, **dyž** náhodou nemá moc peněz.“ (ZM, 393–394)

„**Dyž** chcípnu, dostanou snad nos, a mimo to mně pak eště chtějí zakroutit kejhák kvůli Micce, [...]“ (ZM, 394)

„Ta potvora, tady seš, co tady chceš, chceš se přede mnou vytahovat, tebe neomeje žádněj děšť, ty lumpe, ty vrahu, ty těžkej zločinče, vyndej fajfku z huby, **dyž** mluvíš se mnou.“ (ZM, 406)

„To už je lepší bejt mrtvej, kdo by to vydržel, **dyby** radši někdo přišel a zabil mně, já sem to neudělal, já sem to přece nevěděl.“ (ZM, 408)
„**Dybych** ji nebyl ukázal Reinholdovi, **dybych** si s ním nebyl začínal.“ (ZM, 409)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -l-

„Tak, teď byste pomalu **moh** přestat s tím žvaněním.“ (ZM, 19)
„**Moh** byste jít do cirkusu jako šašek.“ (ZM, 20)
„Hele, dáme ještě rychle do pořádku koberec, ten se nějak **svez**.“ (ZM, 24)
„Nikdo mi je **neusek**.“ (ZM, 24)
„Řek sem punčochy a zástěry.“ (ZM, 52)
„Já sem vůbec ještě **neřek**, že chci dělat velký obchody.“ (ZM, 54)
„Asi něco **proved**.“ (ZM, 55)
„Tady by člověk **zmrz**.“ (ZM, 57)
„**Nemoh** sem jí ani říct, o co de.“ (ZM, 63)
„Byl sem rád, dyž sem **vypad**.“ (ZM, 63)
„Udělal sem, co sem **moh** udělat.“ (ZM, 120)
„[...]; jen ty strašný blbý vykulený oči, jako kráva, odkud jen mám takový telecí oči a jak čumějí, jako bych s nima **nemoh** hejbat.“ (ZM, 145)
„Těm bych stejně **nepách** do světnice.“ (ZM, 146)
„**Krad** sem já? No?“ (ZM, 146)
„Tíse, nic víc neříkat, a přejeli mě, **moh** sem taky bejt mrtvej, chtěli mě zabít.“ (ZM, 210)
„Hedvábnej plášť chci nosit sama, **řek** bych jí.“ (ZM, 226–227)
„Víš, Emo, to je od koně, ten **spad** do šachty od podzemní dráhy.“ (ZM, 227)
„Chtěl bych bejt tajnej s plechovou známkou, abych se **moh** zeptat, dej pozor, jak natahujou ty kalhoty.“ (ZM, 227)
„Z práce ještě **nezbohat** žádněj člověk, říkám ti.“ (ZM, 227)
„Dělal sem, co sem **moh**, bylo to nad lidský síly, ruku sem si nechal přeject, s tím ať na mne nikdo nechodí.“ (ZM, 246)
„Tvoje slušná práce je přece otročina, tos přece **řek** sám, a to je slušná práce.“ (ZM, 251)
„**Řek** sem to nebo ne?“ (ZM, 253)
„Nepudu dovnitř. Truhlář **řek** pravdu.“ (ZM, 262)
„Co sem to jen zase **proved**, ta nechce, abych pracoval.“ (ZM, 298)
„Nejdřív si nás **přived** do bryndy tam nahoře ve Stralauer Strasse, [...]“ (ZM, 346)
„Já za to nemůžu, to se nedá nic dělat, stejně dobře **moh** zastřelit mně, dyž sem byl u něho ve světnici.“ (ZM, 360)
„Dělal sem, co sem **moh**.“ (ZM, 367)
„Neměl sem s ním nic dělat, neměl sem s ním bojovat, proč sem se do něho **zakous**.“ (ZM, 406)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -z-

„**Veme** si jinou, protože tu svou právě nemá, a ta nová to pozoruje a je to dobrý a ta snad nemá ani muknout?“ (ZM, 62)
„No, víš, kolego, teďka **vememe** hned klobouk a pudeme, co, Vildo.“ (ZM, 253)

Vynechávání vž- na začátku slov před explozivou

- „**Dyt'** du do toho, ale nechce se mi, panebože, nemůžu.“ (ZM, 10)
- „Tak člověka zničejí, protože se **dycky** nechoval, jak se měl chovat.“ (ZM, 23)
- „Kdo má vinu na tom všem? **Dycky** Ida. Kdo jinej.“ (ZM, 30)
- „**Dyt'** sem vůbec nemluvil o textilním zboží.“ (ZM, 52)
- „Pod', Lino, **dyt'** já mu ten jeho hnůj vrátím.“ (ZM, 66)
- „**Dycky** pěkně po pořádku.“ (ZM, 221)
- „Na vejpravě sem byl, holčinko, **dyt'** to říkám, s Pumsem, no copak, Micko?“ (ZM, 297)
- „Micko, **dyt'** já ti jen chci něco darovat.“ (ZM, 298)

Hláskové zjednodušení celých skupin slov:

- „**Seví**, na to se podívám.“ (ZM, 25)
- „Sem teď člen, **seví**.“ (ZM, 52)
- „**Brejvečír**, pane pastore.“ (ZM, 116)
- „Můžeš mi taky říct dobrej den, **dyž** já říkám **dobrýtro**.“ (ZM, 146)
- „Tak promiňte, **brejčer**.“ (ZM, 240)

Obecně česká výslovnost cizích slov:

- „Chtěl bych taky chodit jako princ a **študovat**. Ne, **študovat** nebudu.“ (ZM, 36)
- „Tu sem si nechal naložit do **špiritusu** a teď stojí u mne doma na skříni a říká mi celej den: Nazdar, Franto. Ty vole!“ (ZM, 229–230)

Morfologická rovina

Univerzální koncovka -ma pro instrumentál plurálu u substantiv, zájmen a číslovek:

- „Já sem přece měl takovou tu věc s těma **židama**, víš přece.“ (ZM, 53)
- „Co má člověk potom s **roztřesenějma kolenama** dělat.“ (ZM, 53)
- „Sakra, nespouštěj se s **lidma**, di svou cestou.“ (ZM, 55)
- „Táhli sme tam venku všichni za jeden provaz a kdo s **náma** nedržel, dostal hobla.“ (ZM, 55)
- „Je lepší nemít co dělat s ostatníma.“ (ZM, 55)
- „Taky ty, co obchodujou ve stáncích nebo choděj s **kárama**, to všechno nic není.“ (ZM, 60)
- „Nýbrž já tu sedím na pohovce a já s **nima** nebudu dělat žádný obchody.“ (ZM, 120)
- „Dej mi pokoj s **těma**.“ (ZM, 135)
- „[...] jen ty strašný blbý vykulený oči, jako kráva, odkud jen mám takový telecí oči a jak čumějí, jako bych s **nima** nemoh hejbat.“ (ZM, 145)
- „Dyž ti teď řeknu, Karle, že s **váma** chci uzavřít smír, že sem si odseděl svůj trest.“ (ZM, 147)
- „Měl sem takovou přestřelku s **tajnejma**.“ (ZM, 225)
- „[...] pošeptám to tomu chlapíkovi, co tam dělal zeď, ale ty nechtěj pryč, kvůli **dvěma** tajnejm ještě dlouho ne.“ (ZM, 225)
- „Než otevřeli dveře, byli sme za **horama**.“ (ZM, 225)
- „[...] s **takovejma prasatama** tě nechci mít pohromadě.“ (ZM, 313)

Specifická deklinace tvrdých adjektiv, vybraných zájmen, číslovek a substantiv skloňovaných jako adjektiva: hláskové změny -ý- na -ej- a -é na -y-/-i-:

- „To vím, vzdychl tiše, že musím do toho a že sem **propuštěnej** z vězení.“
(ZM, 10)
- „Sem **strašnej** blbec, přece se tady snad dá projít, [...]“ (ZM, 11)
- „Poslyšte, mužíčku, vy ste asi **praštěnej**?“ (ZM, 19)
- „Takhle **tlustej** sem byl, a takhle odstávají, na dvě pěsti, od kriminálu.“
(ZM, 23)
- „Pak se řekne: seš **propuštěnej** a táhni, zase do toho, zas do toho svinstva, a je to zase **stejný** svinstvo jako předtím.“ (ZM, 23)
- „Vytáhnou **mrtvýho** muže z domu, přijde prasák s psím potahem a hodí na to **mrtvýho** člověka, **ktorej** se zabil, **takovej** zatracenej vůl, že ho hned nezabili, takhle se prohřešit na člověku, a ať to je kdo chce.“ (ZM, 23)
- „[...] a eště na to nasypat smetí, a to má bejt spravedlnost k **mrtvýmu** muži.“
(ZM, 23)
- „Bylo to od Vás **hezký**, že ste se mě ujal.“ (ZM, 23)
- „**Pěkný** sezení, odpusťte.“ (ZM, 24)
- „Slečno, není to lacinější pro **starýho** zeměbrance bez břicha?“ (ZM, 25)
- „Sem **volnej**.“ (ZM, 26)
- „**Krásnej** vzduch, **pěknej** je život tady venku.“ (ZM, 26)
- „Kdo má vinu na tom všem? Dycky Ida. Kdo **jinej**.“ (ZM, 30)
- „**Tý** potvoře sem tehdy přerazil žebra, proto sem musel do chládku.“ (ZM, 30)
- „Míno, Míničko, dej pokoj, já sem tak **veselej**, sem přece zase člověk, Míničko.“
(ZM, 32)
- „Franta je zase **živej**.“ (ZM, 33)
- „Není to **kradený**.“ (ZM, 33)
- „Raduju se **celej** den.“ (ZM, 33)
- „Bohumile, víš, že dyž de o slušnost, neznám **žádný** žerty.“ (ZM, 49)
- „Mecku, to je řečník, **mužskej** jako **udělanej** pro svět.“ (ZM, 51)
- „Už sem chodil po schodech a zpíval sem Wacht am Rhein, tak **blbej** sem už byl.“ (ZM, 51)
- „Ten muž nahoře, ten **malej** s hrbem, je **dobrej**, říkám ti, prima, prima.“
(ZM, 51)
- „Stane se, na všechno dojde, jedno po **druhým**.“ (ZM, 51)
- „Mluví se tady moc o **frankfurtským** veletrhu, a vy ste to proved znamenitě, prima, pane.“ (ZM, 51)
- „Sem člen **berlínský** místní organisace.“ (ZM, 52)
- „[...], ale hliněný dýmky: proč by člověk neměl nosit hliněný dýmky do **malejch** měst?“ (ZM, 52)
- „[...], jako ten **malej** hrbáček s tím Frankfurtem, dyž si neposlouchal.“ (ZM, 52)
- „[...], za svou maličkost sem poslouchal, a bylo to moc **krásný**, jak všechno objasnil, [...]“ (ZM, 52–53)
- „[...], při svém **slabým** hlasu, a ten člověk je přece **slabej** na prsa, a jak šlo všechno po pořádku a jak pak přišla resoluce, **každej** bod **promyšlenej**, [...]“
(ZM, 53)
- „[...], a pak mně vyprávěli o jednom Polákovi nebo **takovýho** něco, [...]“
(ZM, 53)

„[...] a přece to bylo moc **dobrý**, moc **poučný** pro mně v situaci, ve **který** sem byl.“ (ZM, 53)

„**Každýmu** se to může stát, **takovej** malér.“ (ZM, 53)

„Co má člověk potom s **roztřeseněma** kolenama dělat.“ (ZM, 53)

„Pak je všechno jen z poloviny tak **zlý**.“ (ZM, 53)

„Ale na hlavu **padlej** nejsem taky.“ (ZM, 54)

„Bohumile, co má našinec **společnýho** se soudem a policií a politikou?“ (ZM, 55)

„Měli sme tam venku jednoho komunistu, ten byl tlustší než já, prodělal **devatenáctej** rok v Berlíně.“ (ZM, 55)

„**Chytřej** chlapík, víš.“ (ZM, 55)

„Zůstat **slušnej** a pro sebe.“ (ZM, 55)

„Podívejte se tadyhle, jak teď lidi zdivočejí: **takovej** chlap přepadne děvče v podzemní dráze, napolo ji zabije pro padesát marek.“ (ZM, 56)

„Lino, chtěla bys stát v **takový** posadě?“ (ZM, 57)

„Ten **mužskej** tu stojí celý hodiny a taky ho vítr nesfoukne.“ (ZM, 57)

„Člověk nemusí bejt tak **rozmazlenej**, Lino.“ (ZM, 57)

„Ten se šklebí furt, slyšíš, Lino, **ubohej** chlapík.“ (ZM, 57)

„Víš, kolego, **jakej** děláš obličej, dyž se šklebíš?“ (ZM, 57)

„Jen to **blbý** čekání na chodbě.“ (ZM, 57)

„Lino, já nedovedu mluvit, nejsem **žádnej lidovej** řečník.“ (ZM, 60)

„Ale představ si, **takovej** řečník na **říšským** sněmu, Bismarck nebo Bebel, ty co tam sou teď, to přece nic není, člověče, ty mají ducha.“ (ZM, 60)

„Dobře, Lino, ale poslouvej přece, nebylo to od ní **hezký**.“ (ZM, 60)

„[...] a jak vymačkala rentu za svýho **mrtvýho starýho**, dyž toho **starýho** nuzáka klepla Pepka, [...]“ (ZM, 60)

„Namalujou tady **nahatý** děvče s malou kočkou na schodech.“ (ZM, 61)

„To je teda zase něco **jinýho** než manželství.“ (ZM, 61)

„Dyž na to má peníze, ale je to sakra **drahý**.“ (ZM, 61–62)

„Mimo manželství, no ne, proč by nebyli, taky nejsem **ženatej** s tou polskou Linou.“ (ZM, 62)

„Žena, která od člověka něco **takovýho** žádá, ne, **takovýho** něco, copak je to **možný**?“ (ZM, 62)

„Veme si jinou, protože tu svou právě nemá, a ta nová to pozoruje a je to **dobrý** a ta snad nemá ani muknout?“ (ZM, 62)

„Na to vypadáš, ty se vyznáš v **ženskejch**, chlapče.“ (ZM, 63)

„Já sem totiž dělník Franta Biberkopf, **příležitostnej** dělník.“ (ZM, 116)

„Mám **takový kyselý** říhání.“ (ZM, 117)

„Dovolte, odpuste, že Vás tady tak oslovuju na **otevřený** ulici.“ (ZM, 117)

„Vy ste **dobrej** člověk.“ (ZM, 117)

„Rose **Luxemburgový** podáváme ruku.“ (ZM, 117)

„Pudu do ráje, až budu **mrtvej**, [...]“ (ZM, 117)

„[...] to je Franta Biberkopf, jenž věrně vytrval, **německej** muž, **příležitostnej** dělník, **kterej** věrně vytrval, [...]“ (ZM, 117)

„[...] nestal se z něho zločinec jako z **jinejch** mužů, který chtějí bejt Němci a podvádějí svý spoluobčany.“ (ZM, 117)

„Dybych měl nůž, rozpáral bych **takovýho** chlapa.“ (ZM, 117)

„Štěstí, že sem z **tý** boudy venku a že neslyším vřiskání těch **ženskejch**.“ (ZM, 118)

„Jednou ho dopadli, jak měl ty punčochy na svejch **špinavejch** nohách, **takovej** blbec, a dívá se na svý nohy a dráždí se tím a má rudý uši, [...]“ (ZM, 118)

„Kvůli **tý** pitomosti.“ (ZM, 144)

„[...], nechod' do **tý** boudy, jinak se svalíš na nos, slyšíš, a pak budeš trčet nahore u **tý starý**.“ (ZM, 145)

„[...], **takovej tlustej červenej** nos, to ale nemusí bejt od kořalky, to je od **tý** zimy; [...]“ (ZM, 145)

„**Váženej** pane Karle, i když ty seš **učenej** zámečník a já jen **příležitostnej** dělník, jen se nedělej.“ (ZM, 146)

„Můžeš mi taky říct **dobrej** den, dyž já říkám dobrýtro.“ (ZM, 146)

„Snad můžu **tej** říct **dobrej** den.“ (ZM, 146)

„U mně [sic] dnes jednoho odvedli, poldové, **vyučeního** tesaře, a byl to dokonce správce domu.“ (ZM, 146)

„To se může **každýmu** stát, že mu uklouzne ruka, dyž je v ráži.“ (ZM, 147)

„Ty seš **takovej** kus neřáda, že mně je Míny líto.“ (ZM, 147)

„Pak sem nechtěl a pak mě vyhodili z auta, protože za námi jelo **jiný** auto.“ (ZM, 210)

„Tiše, nic víc neříkat, a přejeli mě, moh sem taky bejt **mrtvej**, chtěli mě zabít.“ (ZM, 210)

„Jo, chtěl sem zůstat **poctivej**. Zůstal sem **poctivej** až do konce.“ (ZM, 211)

„Vy ste zůstali mí přátelé, **žádnýho** z vás sem nezradil.“ (ZM, 211)

„Ne, byl sem skoro **mrtvej**, likérku, byl sem skoro **mrtvej**.“ (ZM, 221)

„**Podobný**, nekecej.“ (ZM, 221)

„Ach, ty seš **dobrej**.“ (ZM, 221)

„Jedna po **druhý**.“ (ZM, 221)

„Snad se mu zdám moc **špinavej**.“ (ZM, 222)

„Nechci to, to se nepatří pro **svobodnýho** člověka.“ (ZM, 223)

„A tlustě, jako holí, mastí písmena na papír, eště nikdy sem nebyl strašpytel, a svý meno si nenechám od nikoho ukrást, tak se menuju, tak sem se narodil a **takovej** zůstanu: Franta Biberkopf.“ (ZM, 223)

„Já sem **svobodnej** člověk nebo nic.“ (ZM, 224)

„Jo, Bohumile, to je z **dobrého** jídla a pití.“ (ZM, 224)

„[...], tam sem nejsilnější **jednorukej mužskej**, tam se mnou můžeš boxovat.“ (ZM, 224)

„To je **renovovaný**, tady mně můžeš vidět tančit a u baru.“ (ZM, 225)

„Taky **dobrý**; takhle by nás ani nepustili; ale přid' někdy ve čtvrtek nebo v sobotu.“ (ZM, 225)

„Měl sem takovou přestřelku s **tajnejma**.“ (ZM, 225)

„[...], pošeptám to tomu chlapíkovi, co tam dělal zeď, ale ty nechtěj pryč, kvůli dvěma **tajnejm** eště dlouho ne.“ (ZM, 225)

„Asi někdo z domu něco zpozoroval, kožešiny pro **ženský**, dyž halt dojde uhlí.“ (ZM, 225)

„Tady prodává **hostinskej** svý pivo.“ (ZM, 226)

„A má pravdu, ten chlap je **talentovanej**.“ (ZM, 226)

„**Takový** šmízo a malovaný vejce, víš, to sme museli jako malý děti lepit s mámou.“ (ZM, 226)

„**Hedvábnej** plášť chci nosit sama, řek bych jí.“ (ZM, 226–227)

„A o to se postarám, abych nosil **hedvábnej** plášť.“ (ZM, 227)

„Jinak bych byl vůl a ten má pravdu, že mi dá **svejch** osm grošů na dlaň.“
(ZM, 227)

„Emo, malá Emo, že sem tě dnes našel, to je **krásný**.“ (ZM, 227)

„Chtěl bych bejt **tajnej** s plechovou známkou, abych se moh zeptat, dej pozor, jak natahujou ty kalhoty.“ (ZM, 227)

„Pěkný chlapíci, co! Jak hulejí! Ty si dovedli zařídit **pěknej** život.“ (ZM, 227)

„To je jedine **správný**.“ (ZM, 227)

„Z práce eště nezbohat **žádnej** člověk, říkám ti.“ (ZM, 227)

„Tos neviděla: já sem otevřel krám se svou rukou, ruka stojí na stole a přísahá **celej** den: [...]“ (ZM, 228)

„To přísahá moje ruka **celej** den, **vstupný** jeden groš, a proletáři chodějí a radujou se z toho.“ (ZM, 228)

„Já jen říkám: kdo byl tak **hloupej**, že šel do války – no dost.“ (ZM, 229)

„Tu sem si nechal naložit do špiritusu a teď stojí u mne doma na skříní a říká mi **celej** den: Nazdar, Franto. Ty vole!“ (ZM, 229–230)

„**Zatracenej** chlap, ten Vilda, **zatracenej** chlap, **zatracenej** chlap.“ (ZM, 232)

„Nejsem už dost **mladej** na to, abych flámoval, nemám na to taky chuť, [...]“
(ZM, 232)

„[...] **mužskej** s jednou rukou, a k tomu eště bez pravačky, je **hotovej**.“
(ZM, 234)

„**Jakej** stánek? [...] **Novinářskej** krám?“ (ZM, 234)

„Na to sem moc **starej**, to musí bejt člověk mladší.“ (ZM, 234)

„Je tu jistá věc z minulosti, do toho se už nedám, do toho se nedám a to je **odbytý** a **vyřízený**.“ (ZM, 234)

„K smíchu, Franta Biberkopf musí bejt justament **slušnej**, [...]“ (ZM, 235)

„A jak se vám líbím, jako **hrdinej** vojín, v žaketu?“ (ZM, 237)

„Teda tady není **žádnej** dopis pro mě, Racker je moje méno, sem nedali **žádnej** dopis?“ (ZM, 240)

„[...] a co tomu říkáš, **malýho** kanárka mi koupila taky, [...]“ (ZM, 240–241)

„Člověče, a budeš mít **samý** fleky tady nahoře na krku.“ (ZM, 241–242)

„Evo, co tomu řekne Herbert, dyž pak uvidí ty fleky, to bude **celý modrý** a **zelený**.“ (ZM, 242)

„Tak to je **dobrý**, Evo, no tak, seš teda moje hodná Eva.“ (ZM, 242)

„Ach, **takový** je to, tudy na to.“ (ZM, 243)

„Seš hodná ženská, Evo, zůstaň u Herberta, ten to může potřebovat, je to **dobrej** chlap.“ (ZM, 243)

„[...] je to přece tak **krásný**, že seš tady, já sem tak rád, že seš zase tady, člověče.“ (ZM, 245)

„Nejsem **slušnej**, sem pasák.“ (ZM, 246)

„A co seš ty, z čeho žiješ, snad z něčeho **jinýho** než z **jinejch** lidí?“ (ZM, 246)

„Proto už nechci nic slyšet o **pořádný** práci, rozumíš?“ (ZM, 251)

„Copak si sám nepsal a sám neřikal o **tý zatracený** votročině a že my sme vyvrhelové a že se nesmíme pohybovat?“ (ZM, 252)

„Ty, soudruhu, ty vole, vyrábíš pro ně granáty, **ktorejma** tě odstřelejí, tímhle chceš poučovat mě?“ (ZM, 252)

„Já se vůbec vykašlu na to **celý** žvanění, na tvoje stávky a na tvoje mužičky, který mají přijít.“ (ZM, 252)

„**Pořádněj mužskej** si stačí sám.“ (ZM, 252)

„[...] co čumíš, chlape, ze mě nejseš **moudrej**, co.“ (ZM, 253)

„Ty přece říkáš pořád jedno a to **samý**.“ (ZM, 253)
 „**Takovej**m lidem se říká darebáci.“ (ZM, 253)
 „Vy ste ssedlina [sic] **kapitalistickýho** bahna. Odprejskněte.“ (ZM, 253)
 „**Dobrej** den, pane přímá akce.“ (ZM, 253)
 „Nastoupit v sedum hodin ráno v robotárně, pět grošů do **mzdovýho** sáčku pro starou...“ (ZM, 253)
 „Podívej se, Micko, je to holt **komický** v životě.“ (ZM, 296)
 „Já to mám docela **jiný** než jiný lidi.“ (ZM, 296–297)
 „No jo, koukni, Micko, **takový** to holt je, a na tom já nic nezměním, [...]“ (ZM, 297)
 „Co se děje, jestlipak se člověk vyzná v **ženskéjch**.“ (ZM, 297)
 „Člověče, jestli ty se to dovědí, pro ty bych byl **mrtvej**.“ (ZM, 297)
 „Jo, člověče, komu **jinýmu**?“ (ZM, 297)
 „[...], s **takovejma** prasatama tě nechci mít pohromadě.“ (ZM, 313)
 „Není to **možný**. Není to **možný**.“ (ZM, 334)
 „**Komický** je to přece.“ (ZM, 334)
 „Není to **možný**.“ (ZM, 334)
 „No, vidíš, Evo, kdo je tady **rozčilenej**.“ (ZM, 334)
 „[...], no tak se uklidni, stalo se něco, nebude to tak **zlý**.“ (ZM, 356)
 „Spráskne ruce a Eva se třese a vytáhne z kapsy zchumlaný papír, ty sou asi obě praštěný, dělají mně tady tyátr nebo co, co stojí v těch novinách, snad o **tý** naší věci ve Stralauer Strasse.“ (ZM, 356–357)
 „Jsou tu dva obrazy vedle sebe, co, co, strašné, strašně hrozné leknutí, to sem – já přece, to sem já, pročpak, kvůli **tý** Stralauer Strasse, pročpak, strašné leknutí, to sem přece já a pak Reinhold, nadpis: [...]“ (ZM, 357)
 „**Jakýpak** to sou noviny, Morgenpost.“ (ZM, 357)
 „[...], **tý** se něco stalo, ta ode mně neutekla, tu někdo oddělal, Evo, naši Micku někdo oddělal, moji Micinku, co se to děje, [...]“ (ZM, 358)
 „[...], myslel si, že mně má v hrsti, ale **takový** to nebylo, to pozoroval, [...]“ (ZM, 359)
 „Tak sem šel k němu, a tak mi odpověděl, a bylo to **zatracený** a **falešný**, že sem k němu šel.“ (ZM, 360)
 „Bylo to falešný, že sem k němu šel, **falešný**, **falešný**.“ (ZM, 360)
 „Teď mně dostanou **celýho**, proti tomu se nedá nic dělat!“ (ZM, 360)
 „Co **takovej** člověk udělá, to se nedá vědět.“ (ZM, 360)
 „Co můžu dělat, proč mě nehodějí taky do **takovýho** hrobu, jak dlouho to se mnou ještě bude trvat?“ (ZM, 364)
 „Pod’ ven, schováváš se, jedovatá potvoro, **lačnej** pse.“ (ZM, 366)
 „Já sem **zničenej**.“ (ZM, 367)
 „[...], a jestli mě ještě někdo bude nutit na tomhle **mizerným** světě.“ (ZM, 393)
 „Tadyhle umírá v Berlíně denně 100 lidí, a dyž je někdo **nemocnej**, nechce **žádněj** doktor k němu přijít, dyž náhodou nemá moc peněz.“ (ZM, 393–394)
 „[...], to sou katovi pacholci, ani ne kati, pacholci katovi, nadháněči, a to si ještě chodějí v **doktorským** plášti a nestydějí se.“ (ZM, 394)
 „Ta potvora, tady seš, co tady chceš, chceš se přede mnou vytahovat, tebe neomeje **žádněj** děšť, ty lumpe, ty vrahu, ty **těžkej** zločinče, vyndej fajfku z huby, dyž mluvíš se mnou.“ (ZM, 406)

„To je dobře, že deš, tys mně scházel, pod', ty **podělanej** chlape, nechytli tě, máš **modrej** plášť?“ (ZM, 406)
 „**Žádnej** vrah, víš, koho si zavraždil?“ (ZM, 406)
 „Dostane mně, dráždí mně pořád eště, ach, to je **zatracenej** pes, neměl sem to dělat.“ (ZM, 406)
 „Musím vidět někoho **jínýho**, nepřijde nikdo **jinej**, pro ten tu stojí?“ (ZM, 407)
 „Hned přijde někdo **jinej**.“ (ZM, 407)
 „To ti byl největší lump, na **celým** světě.“ (ZM, 407)
 „To už je lepší bejt **mrtvej**, kdo by to vydržel, dyby radši někdo přisel a zabil mně, já sem to neudělal, já sem to přece nevěděl.“ (ZM, 408)

Nerozlišený rod u adjektiv, některých zájmen a substantiv skloňovaných jako adjektiva v plurálu:

„Víš přece, mně pomohli **ty židi**.“ (ZM, 51)
 „Tehda mně vytáhli **ty dva židi** a vypravovali historky.“ (ZM, 51)
 „Slova sou taky **dobrý**, Bohumile, a co kdo říká.“ (ZM, 51)
 „[...], ale **hliněný dýmky**: proč by člověk neměl nosit hliněný dýmky do malejch měst?“ (ZM, 52)
 „[...], a přesně až do těch toalet, **který** se vám nelíbily.“ (ZM, 53)
 „Mně pomohli **moudrý** lidi, mluvili se mnou a vyprávěli mi, [...]“ (ZM, 53)
 „Já sem vůbec eště neřekl, že chci dělat **velký** obchody.“ (ZM, 54)
 „Počasí není pro **nezaměstnaný**.“ (ZM, 57)
 „**Krásný obrázky**, ale táhne tu.“ (ZM, 57)
 „Ten mužskej tu stojí **celý** hodiny a taky ho vítr nesfoukne.“ (ZM, 57)
 „Podívej se na ty kluky na Alexu a tady, ty všichni nemají ducha.“ (ZM, 60)
 „Taky ty, co obchodujou ve stáncích nebo chodějí s kárama, to všechno nic není.“ (ZM, 60)
 „Ale představ si, takovej řečník na říšským sněmu, Bismarck nebo Bebel, **ty** co tam sou teď, to přece nic není, člověče, **ty** mají ducha.“ (ZM, 60)
 „Řečníci, **jaký** mají bejt.“ (ZM, 60)
 „To sou **nahatý** holky, **malovaný**.“ (ZM, 61)
 „Řekni, kolego, copak ti to dělá radost, tady ty holky a **takový** obrázky?“ (ZM, 61)
 „[...], nestal se z něho zločinec jako z jinejch mužů, **který** chtějí bejt Němci a podvádějí svý spoluobčany.“ (ZM, 117)
 „Jednou ho dopadli, jak měl ty punčochy na svejch špinavejch nohách, takovej blbec, a dívá se na svý nohy a dráždí se tím a má **rudý** uši, [...]“ (ZM, 118)
 „Nýbrž já tu sedím na pohovce a já s nima nebudu dělat **žádný** obchody.“ (ZM, 120)
 „Ať dělají sami, sou za to přece **placený**.“ (ZM, 135)
 „[...]; jen ty **strašný blbý vykulený** oči, jako kráva, odkud jen mám **takový** telecí oči a jak čumějí, jako bych s nima nemoh hejbat.“ (ZM, 145)
 „Víš, Karle, kvůli těm si nemusíš dělat **žádný** starosti.“ (ZM, 146)
 „Já sem si odkroutil na minutu **svý** čtyři roky a [...]“ (ZM, 147)
 „[...], chtěli tam něco sebrat, **pořádný** kluci, ale neměli nic, [...]“ (ZM, 225)
 „Tak sme se stáhli do zálohy a dyž **ty tajný** byli uvnitř, říkám ti, nemohli otevřít domovní dveře.“ (ZM, 225)

„A pak, jak **ty tajný** to zkoušeli se zámek, střelím na ně klíčovou dirkou.“ (ZM, 225)

„Sakra, Emo, víš, dyž tady stojím a dívám se na **ty malý** věcičky, pak už nic neříkám: [...]“ (ZM, 226)

„Takový šmízo a **malovaný** vejce, víš, to sme museli jako **malý** děti lepit s mámou.“ (ZM, 226)

„Využívat **chudý** lidi, sprostáctví.“ (ZM, 226)

„Ne, ten ne, ale **ty druhý**.“ (ZM, 227)

„**Kradený** věci, sem je dávají do správký.“ (ZM, 227)

„**Pěkný** chlapíci, co! Jak hulejí! Ty si dovedli zařídit pěknej život.“ (ZM, 227)

„Od pracování dostaneš jen mozoly na ruce, ale žádný peníze.“ (ZM, 227)

„Já **takový** svinstva nemůžu vystát.“ (ZM, 242)

„Dělal sem, co sem moh, bylo to nad **lidský** síly, ruku sem si nechal přeject, s tím ať na mne nikdo nechodí.“ (ZM, 246)

„Mám toho zkrátka **plný** zuby.“ (ZM, 246)

„Já se vůbec vykašlu na to celý žvanění, na tvoje stávky a na tvoje mužíčky, **který** mají přijít.“ (ZM, 252)

„Já to mám docela jiný než **jiný** lidi.“ (ZM, 296–297)

„A směje se jí zdola do očí a **takový hezký pohyblivý** oči má ta holka.“ (ZM, 297)

„Co se tak koukáš, co se tak koukáš na ty peníze, ty přece nekoušou, **pěkný** peníze.“ (ZM, 297)

„Jaký oči ta ženská dělá.“ (ZM, 356)

„Spráskne ruce a Eva se třese a vytáhne z kapsy zchumlaný papír, ty sou asi obě **praštěný**, dělají mně tady tyátr nebo co, co stojí v těch novinách, snad o tý naší věci ve Stralauer Strasse.“ (ZM, 356–357)

„Franta vstane, řve, to sou **blbý ženský**.“ (ZM, 357)

„Fabischova konfekce, tady sem stál, vyvolával sem, držadla na kravaty, **předešlý** vánoce.“ (ZM, 361)

Obecně české tvary přivlastňovacích zájmen:

„Bohumile, kolečko sem, kolečko tam, vmysli se do **mý** situace a pak mluv.“ (ZM, 51)

„[...], při **svým** slabým hlasu, a ten člověk je přece slabej na prsa, a jak šlo všechno po pořádku a jak pak přišla resoluce, každej bod promyšlenej, [...]“ (ZM, 53)

„Jako by ležel u **svý** mámy u prsu a mlíko zkyslo.“ (ZM, 57)

„Ne, ta dřívější, kde sem byl pro **tvý** věci, v Karlstrasse.“ (ZM, 60)

„[...], a jak vymáčkala rentu za **svýho** mrtvýho starýho, dyž toho starýho nuzáka klepla Pepka, [...]“ (ZM, 60)

„Jednou sem jednu měl a ta něco pozorovala, adresa v **mým** notesu, myslíš si: merčí něco a mlčí?“ (ZM, 63)

„[...], nestal se z něho zločinec jako z jinejch mužů, který chtějí bejt Němci a podvádějí **svý** spoluobčany.“ (ZM, 117)

„Jednou ho dopadli, jak měl ty punčochy na **svejch** špinavejch nohách, takovej blbec, a dívá se na **svý** nohy a dráždí se tím a má rudý uši, [...]“ (ZM, 118)

„A tlustě, jako holí, mastí písmena na papír, eště nikdy sem nebyl strašpytel, a **svý** meno si nenechám od nikoho ukrást, tak se menuju, tak sem se narodil a takovej zůstanu: Franta Biberkopf.“ (ZM, 223)
 „Tady prodává hostinskej **svý** pivo.“ (ZM, 226)
 „Leží doma u **mý** nevěsty, nechtěla mně pustit, tak sem jí nechal ruku jako zástavu.“ (ZM, 228)
 „Je to přece jen svinstvo ode mně [sic], vůči **mýmu** příteli.“ (ZM, 241)
 „Já přece nesmím. Podle **tvý** vlastní teorie.“ (ZM, 252)
 „To je z **mýho** života a to musím pozorovat, pozorovat.“ (ZM, 362)
 „Tak se stalo po **tvým**, Evo.“ (ZM, 370)

Obecně české tvary číslovek:

„Nastoupit v **sedum** hodin ráno v robotárně, pět grošů do mzdovýho sáčku pro starou...“ (ZM, 253)

Obecně české tvary slovesa být ve funkci pomocného slovesa minulého času a spony:

„To vím, vzdychl tiše, že musím do toho a že **sem** propuštěnej z vězení.“ (ZM, 10)
 „**Sem** strašnej blbec, přece se tady snad dá projít, [...]“ (ZM, 11)
 „Koukejte, ať **ste** pryč!“ (ZM, 12)
 „Poslyšte, mužíčku, vy **ste** asi praštěnej?“ (ZM, 19)
 „Vy **ste** kvítko.“ (ZM, 20)
 „Takovou figuru jako Vy **sem** dlouho neviděl.“ (ZM, 20)
 „Pak se řekne: **seš** propuštěnej a táhni, zase do toho, zas do toho svinstva, a je to zase stejný svinstvo jako předtím.“ (ZM, 23)
 „Takhle tlustej **sem** byl, a takhle odstávají, na dvě pěsti, od kriminálu.“ (ZM, 23)
 „svinstvo jako předtím.“ (ZM, 23)
 „No, copak nejsme nic, protože **sme** jednou něco provedli?“ (ZM, 23)
 „Bylo to od Vás hezký, že **ste** se mě ujal.“ (ZM, 23)
 „Tam na dvoře **sem** trochu ztratil hlavu.“ (ZM, 23)
 „Seděli **sme** dole a vypravovali **sme** si.“ (ZM, 24)
 „Vypravoval **ste** přece o nohách a o očích. Eště je mám.“ (ZM, 24)
 „Samí lidé, svobodní lidé, baví se, nikdo jim nemá co poroučet, úžasně krásný, a já **sem** uprostřed mezi nimi.“ (ZM, 25)
 „**Sem** volnej.“ (ZM, 26)
 „Já **sem** si totiž vodoroutil pár let, cvalíku.“ (ZM, 26)
 „Seděl **sem** v Teglu, zač?“ (ZM, 29)
 „Tý potvoře **sem** tehdy přerazil žebra, proto **sem** musel do chládku.“ (ZM, 30)
 „Vzdal **sem** se, císař mu podává kord, císař mu musí dát kord zpátky, to je běh života.“ (ZM, 30–31)
 „Furt se de, tak daleko **sem** běžel, **sem** tu, sedím tu.“ (ZM, 31)
 „Právě proto, že mě pustili, **sem** tady.“ (ZM, 31)
 „Míno, Míničko, dej pokoj, já **sem** tak veselej, **sem** přece zase člověk, Míničko.“ (ZM, 32)
 „Aby **sis** nějakou vybrala.“ (ZM, 33)
 „Chtěl **sem** ti jen ukázat, jak vypadám.“ (ZM, 33)
 „Už **sem** chodil po schodech a zpíval **sem** Wacht am Rhein, tak blbej **sem** už byl.“ (ZM, 51)

„Slova **sou** taky dobrý, Bohumile, a co kdo říká.“ (ZM, 51)

„Mluví se tady moc o frankfurtským veletrhu, a vy **ste** to proved znamenitě, prima, pane.“ (ZM, 51)

„**Sem** docela vašeho mínění.“ (ZM, 51)

„Viděl **sem** s radostí, jak se činíte a jak **ste** to těm Frankfurtákům dal.“ (ZM, 51)

„Nandal **ste** mu to pořádně.“ (ZM, 51)

„**Sem** teď člen, seví.“ (ZM, 52)

„**Sem** člen berlínský místní organisace.“ (ZM, 52)

„Dyť **sem** vůbec nemluvil o textilním zboží.“ (ZM, 52)

„[...], jako ten malej hrbáček s tím Frankfurtem, dyž **si** neposlouchal.“ (ZM, 52)

„Řek **sem** punčochy a zástěry.“ (ZM, 52)

„[...], za svou maličkost **sem** poslouchal, a bylo to moc krásný, jak všechno objasnil, [...]“ (ZM, 52–53)

„Já **sem** přece měl takovou tu věc s těma židama, víš přece.“ (ZM, 53)

„Mně jednou, pánové, dyž **sem**, dyž mi bylo moc zle, pomohli dva židi vypravováním historek.“ (ZM, 53)

„Mluvili se mnou, **sou** to slušný lidi, ani mně neznali, [...]“ (ZM, 53)

„[...] a přece to bylo moc dobrý, moc poučný pro mně v situaci, ve který **sem** byl.“ (ZM, 53)

„Pak **sem** byl zase svěží.“ (ZM, 53)

„Já **sem** vůbec ještě neřek, že chci dělat velký obchody.“ (ZM, 54)

„Měli **sme** tam venku jednoho komunistu, ten byl tlustší než já, prodělal devatenáctej rok v Berlíně.“ (ZM, 55)

„Táhli **sme** tam venku všichni za jeden provaz a kdo s náma nedržel, dostal hobla.“ (ZM, 55)

„Kolego, pověz, jak ti de obchod.“ (ZM, 57)

„Ne, ta dřívější, kde **sem** byl pro tvý věci, v Karlstrasse.“ (ZM, 60)

„Ale dyž **sem** byl nahoře a ptal se, jak to je s tím kufrem, tak začala.“ (ZM, 60)

„Člověče, **sem** ještě teď celej paf.“ (ZM, 61)

„Chceš si tam vzít kufr, v jedenáct přesně **seš** tam, ve dvanáct hodin máš něco na práci, ve třičtvrtě [sic] na jednu tam stojíš ještě.“ (ZM, 61)

„To **sou** nahatý holky, malovaný.“ (ZM, 61)

„Jednou **sem** jednu měl a ta něco pozorovala, adresa v mým notesu, myslíš si: merčí něco a mlčí?“ (ZM, 63)

„Nemoh **sem** jí ani říct, o co de.“ (ZM, 63)

„Byl **sem** rád, dyž **sem** vypad.“ (ZM, 63)

„Já **sem** totiž dělník Franta Biberkopf, příležitostnej dělník.“ (ZM, 116)

„Dřív **sem** byl dopravní nosič, teď **sem** bez práce.“ (ZM, 116–117)

„Chtěl **sem** se Vás totiž něco zeptat.“ (ZM, 117)

„Vy **ste** dobrej člověk.“ (ZM, 117)

„Jestli ale **sou** zločinci, tak to **sem** já, kdo o tom může mluvit.“ (ZM, 117)

„Teď **seš** tak daleko, že bys běžel k faráři, [...]“ (ZM, 117)

„[...]; já **sem** byl v kriminálu, znám to z gruntu, [...]“ (ZM, 117)

„Šťestí, že **sem** z tý boudy venku a že neslyším vřiskání těch ženskéjch.“ (ZM, 118)

„Udělal **sem**, co **sem** moh udělat.“ (ZM, 120)

„Viděl **sem** tu pakáž, já to neroznesu, ale jestli mi ještě jednou přijdou na dvůr, dyž já tady přece bydlím a tady spím a kde nemají co pohledávat, pak pudu dolů

a jako že se menuju Biberkopf, pak si můžou shledávat kosti, i dyž **sou** tři.“ (ZM, 135)

„Já **sem** eště nikoho neudal.“ (ZM, 135)

„Ať dělají sami, **sou** za to přece placený.“ (ZM, 135)

„Váženej pane Karle, i když ty **seš** učenej zámečník a já jen příležitostnej dělník, jen se nedělej.“ (ZM, 146)

„No – ty **seš** přece tady, Karle.“ (ZM, 146)

„Krad **sem** já? No?“ (ZM, 146)

„Přece **sem** tě o nic neprosil.“ (ZM, 147)

„Já **sem** si odkroutil na minutu své čtyři roky a [...]“ (ZM, 147)

„Dyž ti teď řeknu, Karle, že s váma chci uzavřít smír, že **sem** si odseděl svůj trest.“ (ZM, 147)

„To **sem** jen chtěl vědět.“ (ZM, 147)

„Pozdravuj Mínu, řekni jí, že **sem** byl tady, jen se podívat, jak se daří.“ (ZM, 147)

„A ty, prase, **seš** nejblbější potvora na světě.“ (ZM, 147)

„Ty **seš** takovej kus neřáda, že mně je Míny líto.“ (ZM, 147)

„Prodával **sem** noviny. Co byste mohli se mnou dělat.“ (ZM, 209)

„Prodával **sem** noviny. Zeptej se Mecka.“ (ZM, 209)

„Já **sem** prodával noviny. Já **sem** si vydělával peníze.“ (ZM, 209)

„Myslel **sem**, že žije z ovoce.“ (ZM, 210)

„Chtěli **sme** odnýt ovoce do tržnice.“ (ZM, 210)

„Samozřejmě **sem** tomu věřil.“ (ZM, 210)

„Pak **sem** to ale pozoroval, mě nechali dělat zed' a pak -“ (ZM, 210)

„Pak **sem** nechtěl a pak mě vyhodili z auta, protože za námi jelo jiný auto.“ (ZM, 210)

„Tiše, nic víc neříkat, a přejeli mě, moh **sem** taky bejt mrtvej, chtěli mě zabít.“ (ZM, 210)

„Jo, chtěl **sem** zůstat poctivej. Zůstal **sem** poctivej až do konce.“ (ZM, 211)

„Vy **ste** zůstali mí přátelé, žádnýho z vás **sem** nezahlavil.“ (ZM, 211)

„Ne, byl **sem** skoro mrtvej, likérku, byl **sem** skoro mrtvej.“ (ZM, 221)

„Ach, ty **seš** dobrej.“ (ZM, 221)

„Ty **seš** druhá holba, jednu **sem** už vypil, co ty mi povíš?“ (ZM, 221)

„**Seš** moje ovečka, dem se spolu pást.“ (ZM, 221)

„[...] co se děje s tím člověkem, udělal **sem** mu něco?“ (ZM, 222)

„A tlustě, jako holí, mastí písmena na papír, eště nikdy **sem** nebyl strašpytel, a svůj meno si nenechám od nikoho ukrást, tak se menuju, tak **sem** se narodil a takovej zůstanu: Franta Biberkopf.“ (ZM, 223)

„Já **sem** svobodnej člověk nebo nic.“ (ZM, 224)

„[...] tam **sem** nejsilnější jednorukej mužskej, tam se mnou můžeš boxovat.“ (ZM, 224)

„Měl **sem** takovou přestřelku s tajemjma.“ (ZM, 225)

„Tak **sme** se stáhli do zálohy a dyž ty tajný byli uvnitř, říkám ti, nemohli otevřít domovní dveře.“ (ZM, 225)

„No, střelil **sem** na slepo.“ (ZM, 225)

„Než otevřeli dveře, byli **sme** za horama.“ (ZM, 225)

„**Vidělas**, Emo, **vidělas**: pěnu až semhle.“ (ZM, 226)

„Takový šmízo a malovaný vejce, víš, to **sme** museli jako malý děti lepit s mámou.“ (ZM, 226)

„To **sou** prasata.“ (ZM, 226)

„Emo, malá Emo, že **sem** tě dnes našel, to je krásný.“ (ZM, 227)

„Já **sem** je taky neviděl, ale znám je.“ (ZM, 227)

„Snad taky, ne, to **sou** všechno zloději.“ (ZM, 227)

„Leží doma u mý nevěsty, nechtěla mně pustit, tak **sem** jí nechal ruku jako zástavu.“ (ZM, 228)

„**Tos** neviděla: já sem otevřel krám se svou rukou, ruka stojí na stole a přísahá celej den: [...]“ (ZM, 228)

„Tu **sem** si nechal naložit do špiritusu a teď stojí u mne doma na skřini a říká mi celej den: Nazdar, Franto. Ty vole!“ (ZM, 229–230)

„Víte, Vy **ste** jen o deset nebo dvanáct let mladší než my, ale Vy **ste** o sto let chytřejší.“ (ZM, 230)

„Na to **sem** moc starej, to musí bejt člověk mladší.“ (ZM, 234)

„K smíchu, asi **sem** se v chládku zbláznil, hod’ sebou a furt se de.“ (ZM, 235)

„[...], ty **ses** asi zbláznila, co chceš ode mně [sic]?“ (ZM, 241)

„Tak to je dobrý, Evo, no tak, **seš** teda moje hodná Eva.“ (ZM, 242)

„To **sis** nechala namluvit.“ (ZM, 242–243)

„**Seš** hodná ženská, Evo, zůstaň u Herberta, ten to může potřebovat, je to dobrej chlap.“ (ZM, 243)

„[...], je to přece tak krásný, že **seš** tady, já **sem** tak rád, že **seš** zase tady, člověče.“ (ZM, 245)

„Teď **sem** zase člověk, teď **sem** zase člověk, ne, já tě nepustím, já tě nepustím, [...]“ (ZM, 245)

„Dělal **sem**, co **sem** moh, bylo to nad lidský síly, ruku **sem** si nechal přeject, s tím at’ na mne

„Nekecej, copak můžu za to, copak **sem** se do toho hnál, abych byl pasák?“ (ZM, 246)

nikdo nechodí.“ (ZM, 246)

„Copak **sem** neobchodoval, neběhal **sem** od rána do večera?“ (ZM, 246)

„Nejsem slušnej, **sem** pasák.“ (ZM, 246)

„A co **seš** ty, z čeho žiješ, snad z něčeho jinýho než z jinejch lidí?“ (ZM, 246)

„To **sem** zaplatil za to, že **sem** pracoval.“ (ZM, 251)

„Tvoje slušná práce je přece otročina, **tos** přece řek sám, a to je slušná práce.“ (ZM, 251)

„A to **sem** si pamatoval.“ (ZM, 251)

„Na to **sem** jen čekal, že to řekneš [...]“ (ZM, 252)

„Copak si sám nepsal a sám neříkal o tý zatracený votročině a že my **sme** vyvrhelové a že se nesmíme pohybovat?“ (ZM, 252)

„[...], co čumíš, chlape, ze mě **nejseš** moudrej, co.“ (ZM, 253)

„Řek **sem** to nebo ne?“ (ZM, 253)

„No tak. Vildo, řekni ty, co **seš**.“ (ZM, 253)

„Sakra, to **sou** darebáci, opravdu.“ (ZM, 253)

„Tak **sem** je odhadoval.“ (ZM, 253)

„Vy **ste** ssedlina [sic] kapitalistickýho bahna. Odprejskněte.“ (ZM, 253)

„Jo, tohle je Tegel, copak **sem** tu vlastně chtěl, co **sem** tu chtěl, [...]“ (ZM, 263)

„Co to bylo, co **sem** chtěl v Teglu.“ (ZM, 263)

„To **sem** já vydělal, Micko – to ti daruju.“ (ZM, 297)

„Jo, vidíš holka, to **sem** opatřil já.“ (ZM, 297)

„Na vejpravě **sem** byl, holčinko, dyť to říkám, s Pumsem, no copak, Micko?“ (ZM, 297)

„Holka, copak nechceš, já **sem** se na to těšil, [...]“ (ZM, 297)

„Co **sem** to jen zase proved, ta nechce, abych pracoval.“ (ZM, 298)

„Udělal **sem** něco, nic **sem** jí neudělal.“ (ZM, 334)

„**Seš** to přece ty.“ (ZM, 334)

„Proč bych šel, já **sem** přece nic neudělal.“ (ZM, 356)

„Spráskne ruce a Eva se třese a vytáhne z kapsy zchumlaný papír, ty **sou** asi obě praštěný, dělají mně tady tyátr nebo co, co stojí v těch novinách, snad o tý naší věci ve Stralauer Strasse.“ (ZM, 356–357)

„Franta vstane, řve, to **sou** blbý ženský.“ (ZM, 357)

„Jsou tu dva obrazy vedle sebe, co, co, strašné, strašně hrozné leknutí, to **sem** – já přece, to **sem** já, pročpak, kvůli tý Stralauer Strasse, pročpak, strašné leknutí, to **sem** přece já a pak Reinhold, nadpis: [...]“ (ZM, 357)

„[...], vražda, co je to, Micka, já **sem** se zbláznil, copak to je, co to znamená.“ (ZM, 357)

„Jakýpak to **sou** noviny, Morgenpost.“ (ZM, 357)

„[...], co je vražda, ve Freienwalde, já **sem** ji zavraždil ve Freienwalde, nebyl **sem** ještě nikdy ve Freienwalde, kde je to vůbec.“ (ZM, 357)

„Proto **sme** ji nenašli.“ (ZM, 357)

„[...], jednou **sem** ji zbil, ty si asi myslíš, protože **sem** oddělal Idu.“ (ZM, 358)

„Tak **sem** šel k němu, a tak mi odpověděl, a bylo to zatracený a falešný, že **sem** k němu šel.“ (ZM, 360)

„Bylo to falešný, že **sem** k němu šel, falešný, falešný.“ (ZM, 360)

„Já za to nemůžu, to se nedá nic dělat, stejně dobře moh zastřelit mně, dyž **sem** byl u něho ve světnici.“ (ZM, 360)

„Fabischova konfekce, tady **sem** stál, vyvolával **sem**, držadla na kravaty, předešlý vánoce.“ (ZM, 361)

„Chtěl **sem** vidět Micku.“ (ZM, 363)

„[...]: Micko, copak **sme** udělali, proč ti to udělali, [...]“ (ZM, 364)

„Toho **sme** vykourili, dej pozor, jak teď přijde.“ (ZM, 367)

„Byla to jeho bouda, ten ví, dyž tam hoří, že **sem** to byl já.“ (ZM, 367)

„Já **sem** zničeněj.“ (ZM, 367)

„Dělal **sem**, co **sem** moh.“ (ZM, 367)

„[...], snad **sem** pro ně interesantní, a proto se taky na mě zlobějí, že se mnou nic nesvedou.“ (ZM, 394)

„[...], to **sou** katovi pacholci, ani ne kati, pacholci katovi, nadháněči, a to si ještě chodějí v doktorským plášti a nestydějí se.“ (ZM, 394)

„To je dobře, že deš, **tys** mně scházel, pod', ty podělanej chlape, nechytli tě, máš modrej plášť?“ (ZM, 406)

„Ta potvora, tady **seš**, co tady chceš, chceš se přede mnou vytahovat, tebe neomeje žádněj děšť, ty lumpe, ty vrahu, ty těžkej zločinče, vyndeš fajfku z huby, dyž mluvíš se mnou.“ (ZM, 406)

„Žádnej vrah, víš, koho **si** zavraždil?“ (ZM, 406)

„Proto **si** ji ještě nemusel oddělat.“ (ZM, 406)

„Neměl **sem** s ním nic dělat, neměl **sem** s ním bojovat, proč **sem** se do něho zakous.“ (ZM, 406)

„Neměl **sem** bojovat.“ (ZM, 406)

„Na toho nestačím, neměl **sem** to dělat.“ (ZM, 406)

„Neměl **sem** mít vůbec sílu, vůči němu ne.“ (ZM, 406)
 „Dostane mně, dráždí mně pořád eště, ach, to je zatracenej pes, neměl **sem** to dělat.“ (ZM, 406)
 „A Franta se třese: Já **sem** nezvítězil, to vím.“ (ZM, 407)
 „Zaplat' pánbůh, Ido, že **si** přišla.“ (ZM, 407)
 „[...], teď sedím taky, víš, v Buchu, blázinec, na pozorování nebo snad už **sem** blázen.“ (ZM, 407)
 „Ne, ne, to **sem** já neudělal, to je soudně dokázaný, dopustil **sem** se jen ublížení na těle, já **sem** neměl vinu na tom.“ (ZM, 407)
 „To už je lepší bejt mrtvej, kdo by to vydržel, dyby radši někdo přisel a zabil mně, já **sem** to neudělal, já **sem** to přece nevěděl.“ (ZM, 408)
 „Nedělej to, Ido, já **sem** za to přece byl v Teglu, já **sem** si odbyl svůj trest.“ (ZM, 408)
 „Co **sem** udělal. Proč ji už nemám.“ (ZM, 409)
 „Co **sem** udělal. A teď.“ (ZM, 409)

Obecně české tvary sloves:

„Sto lesklých tabulí, ať se jen **blyštějí**, ty ti ani zdaleka nenaženou hrůzu, [...]“ (ZM, 9–10)
 „Tak člověka **zničejí**, protože se dycky nechoval, jak se měl chovat.“ (ZM, 23)
 „Může se vám stát, že budete běhat a nebudete **moc** přechíst žádnou vývěsní tabuli.“ (ZM, 53)
 „Taky ty, co obchodujou ve stáncích nebo **chodějí** s kárama, to všechno nic není.“ (ZM, 60)
 „[...], darebáci **nepatřejí** ani do kriminálu; [...]“ (ZM, 117)
 „[...], tím se nedá hejbat, tam **nepatřejí** lumpi, [...]“ (ZM, 117)
 „[...], vidím, že tam něco **kroutějí** a richtik, na rohu taková dva podezřelí s kamzíkem na klobouku.“ (ZM, 225)
 „Komupak **patřejí** ty šaty, co tady **visejí**?“ (ZM, 227)
 „Pěkný chlapíci, co! Jak **hulejí**! Ty si dovedli zařídit pěkný život.“ (ZM, 227)
 „To přísahá moje ruka celej den, vstupný jeden groš, a proletáři **chodějí** a radujou se z toho.“ (ZM, 228)
 „Ty, soudruhu, ty vole, vyrábíš pro ně granáty, kterejma tě **odstřelejí**, tímhle chceš poučovat mě?“ (ZM, 252)
 „Co můžu dělat, proč mě **nehodějí** taky do takovýho hrobu, jak dlouho to se mnou eště bude trvat?“ (ZM, 364)
 „Teď všichni **běžejí**, ale **neběžejí** vůbec proto, že mi chtějí pomoci.“ (ZM, 394)
 „[...], snad sem pro ně interesantní, a proto se taky na mě **zlobějí**, že se mnou nic nesvedou.“ (ZM, 394)
 „[...], to sou katovi pacholci, ani ne kati, pacholci katovi, nadháněči, a to si eště **chodějí** v doktorským pláští a **nestydějí** se.“ (ZM, 394)

Obecně české tvary adverbíí:

„**Tadyhle** si to můžeš přechíst, tadyhle to stojí: [...]“ (ZM, 52)
 „Podívejte se **tadyhle**, jak teď lidi zdivočejí: takovej chlap přepadne děvče v podzemní dráze, napolo ji zabije pro padesát marek.“ (ZM, 56)
 „**Tadyhle** koukni, co leží na stole, ty cedulky.“ (ZM, 297)

„**Tadyhle** umírá v Berlíně denně 100 lidí, a dyž je někdo nemocnej, nechce žádněj doktor k němu přijít, dyž náhodou nemá moc peněz.“ (ZM, 393–394)
„Pěna až **semhle**? Podvod je to!“ (ZM, 226)

Lexikální rovina

Nespisovné výrazy:

„Hlavu vzhůru, vyhladovělé **prase**, vzchop se, ucítíš mou pěst.“ (ZM, 9)
„Sem strašnej **blbec**, přece se tady snad dá projít, [...]“ (ZM, 11)
„Poslyšte, proč tu vlastně sedíte a **žvaníte**?“ (ZM, 19)
„Tak, teď byste pomalu moh přestat s tím **žvaněním**.“ (ZM, 19)
„Takovou **figuru** jako Vy sem dlouho neviděl.“ (ZM, 20)
„Takhle tlustej sem byl, a takhle odstávají, na dvě pěsti, od **kriminálu**.“ (ZM, 23)
„Celý **panděro** v pekle.“ (ZM, 23)
„Chtějí člověka **zblbit**.“ (ZM, 23)
„Pak se řekne: seš propuštěnej a **táhni**, zase do toho, zas do toho **svinstva**, a je to zase stejný **svinstvo** jako předtím.“ (ZM, 23)
„Vytáhnou mrtvýho muže z domu, přijde **prasák** s psím potahem a hodí na to mrtvýho člověka, kterej se zabil, takovej zatracenej **vůl**, že ho hned nezabili, takhle se prohřešit na člověku, a ať to je kdo chce.“ (ZM, 23)
„**Čert** to vem.“ (ZM, 23)
„Podejte mi **pracku**.“ (ZM, 23)
„Votrava. Koňak. Kdo se přiblíží, **dostane po hubě**.“ (ZM, 24)
„Musím mít **ženskou**. **Ženskou** musím mít.“ (ZM, 26)
„**Hrome**, proč mi náhle tak tuhnou nohy.“ (ZM, 26)
„**Furt** se de a **furt** se de. **Furt**.“ (ZM, 30)
„**Furt** se de, tak daleko sem běžel, sem tu, sedím tu.“ (ZM, 31)
„Nedej se přece tak **sekýrovat** od Karla.“ (ZM, 34)
„Pak přijdete, tam bude **žrádla**, člověče, a **chlastu**.“ (ZM, 36)
„**Tip top**, jen se na ně podívej.“ (ZM, 49)
„Už sem chodil po schodech a zpíval sem Wacht am Rhein, tak **blbej** sem už byl.“ (ZM, 51)
„Viděl sem s radostí, jak se činíte a jak ste to těm **Frankfurt’ákům** dal.“ (ZM, 51)
„[...], a proto víte: člověk nemá přísahat na peníze nebo na koňak nebo na těch několik **všivých** feniků příspěvku.“ (ZM, 53)
„Ten se **šklebí furt**, slyšíš, Lino, ubohej chlapík.“ (ZM, 57)
„Duch, to je hlava, ne jen taková **kebule**.“ (ZM, 60)
„[...], a jak vymačkala rentu za svého mrtvýho starýho, dyž toho starýho **nuzáka klepla Pepka**, [...]“ (ZM, 60)
„Člověče, sem eště teď **celej paf**.“ (ZM, 61)
„[...], dej pozor, d’Annunzio se menuje to **prase**, [...]“ (ZM, 62)
„Z toho je binec.“ (ZM, 62)
„Veme si jinou, protože tu svou právě nemá, a ta nová to pozoruje a je to dobrý a ta snad nemá ani **muknout**?“ (ZM, 62)
„Jednou sem jednu měl a ta něco pozorovala, adresa v mém notesu, myslíš si: **merčí** něco a mlčí?“ (ZM, 63)
„Pod’, Lino, dyť já mu ten jeho **hnůj** vrátím.“ (ZM, 66)

„Dyž chci dřímat, tak dřímu do pozejtří na jednom **fleku**.“ (ZM, 115)

„Je to samozřejmě od **chllastu**.“ (ZM, 117)

„[...], darebáci nepatřejí ani do **kriminálu**; [...]“ (ZM, 117)

„[...]; já sem byl v **kriminálu**, znám to z **gruntu**, [...]“ (ZM, 117)

„Ta **potvora** musí do všeho strkat **rypák**.“ (ZM, 117)

„Hleďte zmizet ze dvora, **volové, blbci!**“ (ZM, 135)

„Viděl sem tu **pakáž**, já to neroznesu, ale jestli mi ještě jednou přijdou na dvůr, dyž já tady přece bydlím a tady spím a kde nemají co pohledávat, pak pudu dolů a jako že se menuju Biberkopf, pak si můžou shledávat kosti, i dyž sou tři.“ (ZM, 135)

„Má ten chlap **ksicht**.“ (ZM, 145)

„Těm bych stejně **nepách do světnice**.“ (ZM, 146)

„A ty, **prase**, seš **nejblbější potvora** na světě.“ (ZM, 147)

„Ty seš takovej kus **neřáda**, že mně je Míny líto.“ (ZM, 147)

„Podobný, **nekecej**.“ (ZM, 221)

„[...], já musím domů, mrzák musí brzo **do díry**.“ (ZM, 223)

„[...], vidím, že tam něco kroutějí a **richtík**, na rohu takový dva podezřelí s kamzíkem na klobouku.“ (ZM, 225)

„Asi někdo z domu něco zpozoroval, kožešiny pro ženský, dyž **halt** dojde uhlí.“ (ZM, 225)

„To sou **prasata**.“ (ZM, 226)

„Tu sem si nechal naložit do špiritusu a teď stojí u mne doma na skřini a říká mi celej den: Nazdar, Franto. **Ty vole!**“ (ZM, 229–230)

„Nejsem už dost mladej na to, abych **flámoval**, nemám na to taky chuť, [...]“ (ZM, 232)

„K smíchu, asi sem se v chládku zbláznil, hod' sebou a **furt** se de.“ (ZM, 235)

„**Nekecej**, strachovat se o mně.“ (ZM, 237)

„Nejvejš **prochlastáme** tu tisícovku dole, to se dá udělat.“ (ZM, 237)

„Je to přece jen **svinstvo** ode mně [sic], vůči mému příteli.“ (ZM, 241)

„Já takový **svinstva** nemůžu vystát.“ (ZM, 242)

„**Nekecej**, copak můžu za to, copak sem se do toho hnál, abych byl pasák?“ (ZM, 246)

„**Nekecej**, povídám.“ (ZM, 246)

„Rozumíš tomu, rozumíš tomu, máš oči k vidění, mám ti koupit brejle, **nečum** tak na mě.“ (ZM, 251)

„Pamatoval i bez tebe, na to tě nepotřebuju, ty **držko**, ty **škrabale**, ty **žvanile**.“ (ZM, 251)

„Ty, soudruhu, **ty vole**, vyrábíš pro ně granáty, kterejma tě odstřelí, tímhle chceš poučovat mě?“ (ZM, 252)

„[...], co **čumíš**, chlape, ze mě nejseš moudřej, co.“ (ZM, 253)

„Vy ste ssedlina [sic] kapitalistickýho bahna. Odprejskněte.“ (ZM, 253)

„Ne, ty přímá žvanířská akce, my se nestýkáme s otroky kapitalismu.“ (ZM, 253)

„Sakra, kam to du, sakra, kam to du.“ (ZM, 262)

„Co bych dělal s politikou, s tím celým **svinstvem**.“ (ZM, 262)

„Je to holka, ta dělá **tyátr**.“ (ZM, 297)

„Jinak **shniju**.“ (ZM, 297)

„[...], ta má pleť, to se nedá nic dělat, byl to **žvast**, že jí něco říkal o Pumsovi, [...]“ (ZM, 298)

„Spráskne ruce a Eva se třese a vytáhne z kapsy zchumlaný papír, ty sou asi obě praštěný, dělají mně tady **tyátr** nebo co, co stojí v těch novinách, snad o tý naší věci ve Stralauer Strasse.“ (ZM, 356–357)

„Nedělejte mi tady **tyátr**, co je to za **opičárnu**.“ (ZM, 357)

„Pak běhá **jako vůl** a neví nic o světě, já se na něj nezlobím, ne, ne.“ (ZM, 359)

„Pod’ ven, schováváš se, **jedovatá potvoro, lačnej pse**.“ (ZM, 366)

„[...] to děvče oddělal a já tu stojím jako **blbec**.“ (ZM, 367)

„Těm je dnes stejně **fuk**, co se mnou bude, jak jim to byl **fuk** včera, [...]“ (ZM, 394)

„Dyž **chcípnu**, dostanou snad nos, a mimo to mně pak eště chtějí **zakroutit kejhák** kvůli Micce, [...]“ (ZM, 394)

„Ta **potvora**, tady seš, co tady chceš, chceš se přede mnou vytahovat, tebe neomeje žádnéj děšť, ty **lumpe**, ty vrahu, ty těžkej zločinče, vyndej fajfku z **huby**, dyž mluvíš se mnou.“ (ZM, 406)

„To je dobře, že deš, tys mně scházal, pod’, ty **podělanej** chlape, nechytli tě, máš modrej plášť?“ (ZM, 406)

„Dostane mně, dráždí mně pořád eště, ach, to je **zatracenej pes**, neměl sem to dělat.“ (ZM, 406)

Výrazy slangové, argot:

„Poslyšte, Vy, je to pravda, co tenhle povídal o tom muži, jak zkrachoval a jak ho **odpravili**?“ (ZM, 22)

„Já sem si totiž **vodkroutil** pár let, cvalíku.“ (ZM, 26)

„Tý potvoře sem tehdy přerazil žebra, proto sem musel **do chládku**.“ (ZM, 30)

„Pak ho **odkrouhli**.“ (ZM, 36)

„Táhli sme tam venku všichni za jeden provaz a kdo s náma nedržel, **dostal hobla**.“ (ZM, 55)

„Podezřelá **štangle**.“ (ZM, 61)

„U mně [sic] dnes jednoho odvedli, **poldové**, vyučenýho tesaře, a byl to dokonce správce domu.“ (ZM, 146)

„Já sem si **odkroutil** na minutu svý čtyři roky a [...]“ (ZM, 147)

„Pak sem to ale pozoroval, mě nechali **dělat zed’** a pak –“ (ZM, 210)

„Já se nebojím **poldů** ani buldoků s plechovou známkou.“ (ZM, 223–224)

„[...] vidím, že tam něco **krouťejí** a richtik, na rohu takový dva podezřelí s **kamzíkem na klobouku**.“ (ZM, 225)

„[...] pošeptám to tomu chlapíkovi, co tam **dělal zed’**, ale ty nechtějí pryč, kvůli dvěma tajemjm eště dlouho ne.“ (ZM, 225)

„Takový **šmízo** a malovaný vejce, víš, to sme museli jako malý děti lepit s mámou.“ (ZM, 226)

„K smíchu, asi sem se **v chládku** zbláznil, hod’ sebou a furt se de.“ (ZM, 235)

„Nekecej, copak můžu za to, copak sem se do toho hnál, abych byl **pasák**?“ (ZM, 246)

„Tadyhle koukni, co leží na stole, ty cedulky.“ (ZM, 297)

„**Na vejpravě** sem byl, holčinko, dy’ to říkám, s Pumsem, no copak, Micko?“ (ZM, 297)

„Dej pozor, až ta se vrátí, ta ti eště udělá **tyátr** kvůli tomu.“ (ZM, 334–335)

„Jak vrčí, asi dostala nařezáno, někdo ji **zhobloval**, no počkej.“ (ZM, 356)

„[...], tý se něco stalo, ta ode mně neutekla, tu někdo **oddělal**, Evo, naši Micku někdo **oddělal**, moji Micinku, co se to děje, [...]“ (ZM, 358)
 „[...], jednou sem ji zbil, ty si asi myslíš, protože sem **oddělal** Idu.“ (ZM, 358)
 „[...], to děvče **oddělal** a já tu stojím jako blbec.“ (ZM, 367)
 „Proto si ji ještě nemusel **oddělat**.“ (ZM, 406)

Překlad K. Jiroudkové z roku 1968

Morfonologická rovina

Úženi -é- na -ý-/-í- v základech slov:

„Sem já to ale strašnej trouba, přeci se tu mezi těma lidma ještě dokážu **proplíst**, jenom ještě pět minut, [...]“ (KJ, 10)
 „[...] Sakra, **nezaplítej** se s lidma, di si svou cestou.“ (KJ, 49)
 „**Prohlídne** si vobrázky.“ (KJ, 51)
 „Jako dyž mu máma dá prs, a **mlíko** je zkyslý.“ (KJ, 51)
 „Tma je jako v pytli, na to se **spolíhaj**.“ (KJ, 116)
 „**Povohlídn** se jinde.“ (KJ, 124)
 „Emko, zlatíčko, **prohlídni** si ten krám.“ (KJ, 194)
 „Jo, votamtad' sem přišel, jako vod Tietze, ale vona mě **nezahlídla**.“ (KJ, 209)
 „Nevobchodoval sem, **nelítal** sem vod rána do večera?“ (KJ, 212)
 „Nemáš vodvahu **vylízt** na světlo!“ (KJ, 315)
 „Proč si **nesvlíkneš** ty rukavice.“ (KJ, 353)

Diftongizace -ý-/-í- na -ej- v základech slov a v prefixu „vej-“:

„Sto třpytnejch **vejkladů**, tak je nech, ať se **blejskaj**, ty ti přeci nenaženou hrůzu, [...]“ (KJ, 10)
 „Takovej tatman, jako ste vy, se mi už dávno **nenachomejt**.“ (KJ, 19)
 „No, museli tam **bejt** ještě jiný lidi jako von, jako ten Štěpán.“ (KJ, 21)
 „Takle člověka zříděj jenom proto, že nebyl dycky takovej, jakej měl **bejt**.“ (KJ, 21)
 „[...], hodit člověka na hnůj jako chcíplýho hafana a ještě na něho nasypat smetí, a to **prej** je spravedlnost k mrtvým člověku.“ (KJ, 21)
 „Ten má v rukách sílu, **nebejval** von dřívějc rezníkem?“ (KJ, 22)
 „To k nám potom přídete, dlabanec bude, člověče, a čím **zalejt** taky.“ (KJ, 33)
 „Ale von nedal jináč, že **prej** textilní zbóží.“ (KJ, 46)
 „Dyž by to muselo **bejt**, Gottliebe, a dyž mě to uživí.“ (KJ, 47)
 „No dobře, Gottliebe, dobře, pánove, taky to neměla **bejt** výčitka, [...]“ (KJ, 47)
 „Myslel sem si: Koňak by to **bejval** dokázal taky.“ (KJ, 47)
 „Můžeš **bejt** klidnej.“ (KJ, 49)
 „Víš, to tam tak posedáváš, k **přemejšlení** moc filipa nemáš, [...]“ (KJ, 49)
 „**Prej** nerozčilujte se na lidi.“ (KJ, 50)
 „Nesmíš **bejt** tak háklivá, Lino.“ (KJ, 51)
 „Pánove, přistupte blíž, vy taky, slečno, **nevostejchejte** se, pan manžel taky, mládeži přístup dovolenej, pro mládež to tu nestojí vo nic víc.“ (KJ, 52)
 „Kupte si takovoudle kravatu, jako sou ty mý, a potom **přemejšlejte**, jak si tu kravatu ráno uvážete.“ (KJ, 52)

„Ani stánkaři, ani ty, tahaj **vozejk**, samý nicky.“ (KJ, 54)

„Dyž řečník, tak řečník, jak má **bejt**.“ (KJ, 54)

„Ta **bejvalá**, co sem ti u ní byl pro věci, ta z Karlovy ulice.“ (KJ, 54)

„[...], a ta nová na to přide, a všechno **prej** je v pořádku a vona nemá ani muknout?“ (KJ, 56)

„**Bejt** já sazeč, tak to nevytisknu.“ (KJ, 56)

„Celej dům se **rozlejh**al a duněl, jak vřískala.“ (KJ, 56)

„[...], a přitom se ho to vůbec **netejkalo**, ať se vypořádaj se svejma paragrafy sami, to by mu moh přijít třeba taky Meck, ať Franc něco udělá pro ty handlře.“ (KJ, 57)

„A to zas né, Franc chce mít pokoj a teplouši mu můžou **bejt** ukradený.“ (KJ, 57)

„Že se nebojej, že je někdo **zblejskne**.“ (KJ, 116)

„Šrámy na čele, vod čehopak má na čele rudý šrámy, a jó, vod čepice, a ta vokurka, člověče, takovej vodulej, červeněj frňák, ale ten nemusí **bejt** zrovna vod kořalky, [...]“ (KJ, 125)

„[...]; jenom ty vohavný voči pitomý, vykulený, jako kráva, kde sem sebral ty telecí voči, a jak **vejrám**, jak dybych s nima neuměl **hejbat**.“ (KJ, 125)

„Nač bych vám **bejval** byl.“ (KJ, 178)

„Tak se zeptej Cily, ta u mě **bejvala** celej den, co sem dělal.“ (KJ, 178)

„Taky to **bejvá** víc; mně to stačilo, Herbertě.“ (KJ, 178)

„Von nejní živ z těch ovocnářskej **vozejků**.“ (KJ, 179)

„A dost, dál už neříkat nic, a přejeli mě a taky sem moh **bejt** mrtvej, voni mě chtěli zabít.“ (KJ, 180)

„Nemusíte **bejt** uražený, že sem k vám nepřišel.“ (KJ, 180)

„Zůstali ste **mejma** kamarády, žádnýho sem vás nezradil.“ (KJ, 180)

„A teď si povytáhnem kalhoty, napnem **lejtka** a vpochodujem do Berlína.“ (KJ, 191)

„Nahóře se **krejt** nemůžu, a tak pracuju nohama.“ (KJ, 192)

„[...]: vpad sem do domu a pošeptal to maníkovi, co tam dělal zeď, ale voni že né, kvůli dvoum fízlům že je ani nenapadne vodmáznout bez **vejdělk**u.“ (KJ, 192)

„Ty, to ti byli vohromný mládenci, a že nejdřív **prej** musej mít v suchu zbóží.“ (KJ, 192)

„Tak sme jako kryli ústup, a dyž se ty tajný **dobejvali** dovnitř, co ti mám povídat, domovní dvěře se jim vodevřít nepodařilo.“ (KJ, 193)

„Nejradš jim ty **vejklady** vytlouct.“ (KJ, 194)

„**Nanejvejš** eště tak díra do hlavy.“ (KJ, 195)

„Víte, vy mladý ste jenom vo deset dvanást roků mladší než my, ale ste vo sto let chytřejší, než sme **bejvali** my.“ (KJ, 197)

„Narazit čepici a ven, kecy sou to, **zejtra** si pověsím přes rameno flašinet a pudu vyhrávat.“ (KJ, 201)

„[...], jak může někdo **bejt** tak praštěnej a dřit se, když si hned vedle něho jiný jezděj v auťáku.“ (KJ, 201)

„To **bejvalo** kdysi, chlapečku.“ (KJ, 201)

„[...], a ze mě musí **bejt** slušnej člověk!“ (KJ, 201)

„**Nanejvejš** tu tisícovku probendíme všeci dole, to můžem.“ (KJ, 203)

„Ale napřed **ucejtí** von mou kudlu.“ (KJ, 212)

„Rozumíš tomu, kapíruješ to, dyk máš voči k vidění, mám ti koupit **brejle**, co na mě tak čumíš.“ (KJ, 216)
 „No, třeba si s tím svým nóbl přítelem a kořenem vyjela na **vejlet**, to von ji tu asi už brzy vysadí.“ (KJ, 286)
 „Jak sípe, ta dostala **vejprask**, někdo ji zmydlil, počkat.“ (KJ, 306)
 „Támle civěj ty dvě ženský a pláčou, **vejraj** po něm ty dvě, co se děje, vražda, jakpak to, Micka, já sem se pomát, jak je to, co to má **bejt**.“ (KJ, 307)
 „A já **prej** sem ji zabil, já, [...]“ (KJ, 308)
 „Tak se na mě koukni, je na mě něco, něco na mě musí **bejt**.“ (KJ, 309)
 „Chtěl sem **bejt** slušnej, a von mě podved.“ (KJ, 347)
 „Ten ničema, tady seš, co tu chceš, chceš se přede mnou naparovat, tebe **nevomeje** sebevětší lijavec, ty syčáku, ty vrahu, ty zločinče těžkej, vyndej tu fajfku z držky, dyž se mnou mluvíš.“ (KJ, 350)
 „To už je lepší **bejt** mrtvej, kdo todle má vydržet, ať někdo přijde a zabije mě, já sem to neudělal, dyk sem to nevěděl.“ (KJ, 352)
 „Dybych ji **bejval** Reinholdovi neukázal, dybych si s ním radši nebyl začínal.“ (KJ, 353)

Protetické v-:

„**Vobchody** s botama, **vobchody** s kloboukama, žárovky, výčepy.“ (KJ, 9)
 „Propustit mě halt museli, trest sem si **vodpykal**, [...]“ (KJ, 10)
 „Co **vode** mě chcete?“ (KJ, 11)
 „[...], na kerý **vona** umřela, tak to nebylo tak zlý, [...]“ (KJ, 13)
 „Mě **votad'** nikdo nedostane.“ (KJ, 14)
 „S ledovým pohledem pronesl: **Vopičáku**.“ (KJ, 17)
 „Poslyšte, vy, povězte mi, s čímpak vy vlastně **vobchodujete**?“ (KJ, 19)
 „Haló, vy, poslyšte, je to tak, jak to ten tady povídal **vo** tom člověku, [...]“ (KJ, 21)
 „A co dělali ty lidi tam, ty **vostatní**?“ (KJ, 21)
 „No, museli tam bejt eště jiný lidi jako von, jako ten Štěpán.“ (KJ, 21)
 „Takle sem byl nadělanej, a takle mi teď **vodstávají**, dvě pořádný pěstě se mi tam vejdou.“ (KJ, 21)
 „A já nevěřím, že sou jinde **vo** moc lepší.“ (KJ, 21)
 „Potom ti řeknou: seš propuštěnej a zasej v tom, marš ven do tý mizérie, a **vona** je to porád eště ta samá mizérie jako dřív.“ (KJ, 21)
 „[...], přijde ten dobytek s psím vozejkem a hodí na něj mrtvýho člověka, kerej se **voddělal**, že ho taky na místě neutloukli, hovado zatracený, [...]“ (KJ, 21)
 „Bylo to **vod** vás hezký, že ste se mě ujmul.“ (KJ, 21)
 „Šak **vono** to přejde.“ (KJ, 22)
 „A pozdravujte **vode** mě taky toho starýho pána.“ (KJ, 22)
 „Ten má v rukách sílu, nebejval **von** dřívějc řezníkem?“ (KJ, 22)
 „Moc pěkný posezení, jen co je pravda, **vodpuste**.“ (KJ, 22)
 „Dyk ste mi vyprávěl **vo** těch nohách a **vočích**.“ (KJ, 22)
 „**Povohlídnem** se, kde mají koňak.“ (KJ, 22)
 „To je **vod** toho, že sem si **vodkroutil** pár let, buřtíku.“ (KJ, 24)
 „**Voni** mě nepropustěj.“ (KJ, 26)
 „**Vodrovnali** mě, nadobro mě **vodrovnali**.“ (KJ, 26)

„Holky za člověkem běhaly jak pominutý a nestály mu ani za to, aby si **vo** ně **vopucoval** kramflek, a teďka je dočista vyřízenej.“ (KJ, 27)

„A támléta za výkladem, takovej cvalík nadělanej, *ta by pásla*, ale **nevoslovím** žádnou.“ (KJ, 27)

„Kde je ta kanálie, to **vona** to všechno spískala.“ (KJ, 28)

„**Vodevř**, člověče. [...] **Vodevř**.““ (KJ, 28)

„Vzdal sem se, císař **vodevzdává** kord, císař mu musí kord vrátit, takovej je světa běh.“ (KJ, 28)

„Jo, **vodkroucený**.“ (KJ, 28)

„Tak **vodevř**. [...] **Vodevři**, Míno.“ (KJ, 30)

„V noci se mi **vo** tobě zdálo.“ (KJ, 30)

„Chtěl sem se jenom **voptat** na to tvý **voko**.“ (KJ, 30)

„Chtěl sem se ti jenom **vokázat**, jak si stojím a jak vypadám.“ (KJ, 30)

„Nenech se **vod** Karla tak sekýrovat.“ (KJ, 31)

„Sakra, Míno, ty si dovedeš člověka **vomotat** kolem prstu.“ (KJ, 31)

„Já a **vobchody**. Já **nevobchoduju**.“ (KJ, 33)

„Pamatujete se ještě, jak ste mi vypravoval **vo** Canovičovi?“ (KJ, 33)

„**Vomyl**, študýrovat se nebude.“ (KJ, 33)

„Ale třeba se **voženíme**.“ (KJ, 33)

„Tak co bylo s tím balónem, a **voč** se zas hádáte?“ (KJ, 33)

„Teďka sme si už vestičku zasejc **zavoblili**.“ (KJ, 34)

„Gottliebe, ty víš, že dyž de **vo** slušnost, nejsou se mnou špásy.“ (KJ, 44)

„To neva, ten chlap je dobrej, **von** ví, co chce.“ (KJ, 44)

„A tenkrát mě **votamtad** ty dva židi vytáhli a vypravovali mi histórie.“ (KJ, 46)

„Dyk já proti **vobchodu** nic neříkám.“ (KJ, 46)

„Prosil bych **vo** informaci.“ (KJ, 46)

„Já – tady se moc mluvilo **vo** frankfurtským výročním trhu, a vy ste byl velkolepej, prima, pane.“ (KJ, 46)

„To sem vám chtěl říct za svou **vosobu**.“ (KJ, 46)

„Koukal sem s potěšením, jak ste byl **vohromnej** a jak ste to těm Frankfurtákům nandaval.“ (KJ, 46)

„Ty už si **vo** tu **vostudu** podruhý neřeknou.“ (KJ, 46)

„Taky sem **vo** textilním zboží nic neříkal.“ (KJ, 46)

„Ale **von** nedal jináč, že prej textilní zboží.“ (KJ, 46)

„Každou věc musíš správně **vosvětlit** a postavit do správnýho světla, jako to udělal ten kraťas hrbatej s Frankfurtem, cos ho ty neposlouchal.“ (KJ, 47)

„[...], jenom já za svou **vosobu**, [...]“ (KJ, 47)

„[...], jak **von** všechno **vosvětloval**, [...]“ (KJ, 47)

„Mluvili do mě, moc slušní lidi to sou a vůbec mě neznali, a ještě mi vypravovali **vo** jednom Polákovi nebo co, [...]“ (KJ, 47)

„**Vostatně** máte pravdu.“ (KJ, 47)

„Mně tenkrát pomohli chytrý lidi, mluvili do mě a vypravovali mi, lidi s hlavou **vodevřenou**, [...]“ (KJ, 47)

„Hlavní je mít hlavu **vodevřenou** a užívat jí, a vědět, co se kolem vás děje, abyste se hnedka **nevocitli** na zemi.“ (KJ, 48)

„To je potom všechno **vo** polovic lehčí.“ (KJ, 48)

„Eště sem neřek, že budu dělat bůhvíjaký **vobchody**.“ (KJ, 48)

„**Vod** lidu radš dál.“ (KJ, 49)

„Tenkrát ho nedostali, a pozdějc **von** přišel k rozumu, seznámil se s nějakou vdovou a šup k ní do **vobchodu**.“ (KJ, 49)

„Nestarat se **vo** žádnýho.“ (KJ, 49)

„Snad se eště můžem kouknout na **vobrázky**.“ (KJ, 50)

„Prosím vás, vy ty svý **vobrázky** teda vyvěšujete, jenom abyste –“ (KJ, 50)

„Prohlídnem si **vobrázky**.“ (KJ, 51)

„Pěkný **vobrázky**, jenže tu táhne.“ (KJ, 51)

„Poslyš, kolego, jakpak ti de **vobchod**.“ (KJ, 51)

„Vokamžiček.“ (KJ, 51)

„Tendle člověk tu stojí hodiny a taky ho vítr **nevofoukne**.“ (KJ, 51)

„**Von** se tak cení porád, slyšíš, Lino, chudák.“ (KJ, 51)

„Má to **vod** malička.“ (KJ, 51)

„Jenom čekat v tom průjezdu by mě **votravovalo**.“ (KJ, 51)

„Pánove, přistupte blíž, vy taky, slečno, **nevostejchejte** se, pan manžel taky, mládeži přístup dovolenej, pro mládež to tu nestojí **vo** nic víc.“ (KJ, 52)

„[...], a dyž ho má koupenej, je ten vazač špatnej a **von** si s ním kravatu vázat nemůže.“ (KJ, 52)

„To **vodmítne** muž i žena a **vodmítlo** by to i to nemluvně v peřince, dyby dovedlo **vodpovědět**.“ (KJ, 52)

„Velký **vobchodní** domy nepotřebujou, abych jim dělal reklamu eště já, ty se **vobejdou** beze mě.“ (KJ, 52)

„[...], vepředu prodávali vopejkanej buřt a vzádu ležel Jolly ve skleněný rakvi a sušil hubu, až mu lezly tlustý do tenkejch.“ (KJ, 52)

„Pochopíte to **vokamžitě**.“ (KJ, 53)

„Takle to vypadá, jako dyž rozmáčknete na zdi štěnici, co váš špacírovala po tapetě, takovou **vohavnost** elegantní muž nenosí.“ (KJ, 53)

„Dneska si nemůžete každej den sáhodlouze tahat kolem krku takovejdle šlauch **vod** plynu.“ (KJ, 53)

„[...] Todle je něco pro tebe, kup si to a **vodnes** si to domů, bude to pro tě outěcha.“ (KJ, 53)

„Dyž něco vyvolávám, lidi mi rozuměj, ale nejni to **vono**.“ (KJ, 54)

„Máš pravdu, Lino, hezký to **vod** ní nebylo, ale teď poslouvej.“ (KJ, 54)

„Dyž sem přišel nahóru a zeptal se, jak je to s kufrem, **vona** spustila.“ (KJ, 54)

„**Vo** paragrafech, a zákoník **vobčanskej**, a jak si vyfechtovala penzi po svým nebožtíkovi, a toho jejího starýho přeci klepla pepka a s válkou to nemělo nic společnýho.“ (KJ, 54)

„**Vodkdypak** má šlak něco společnýho s válkou.“ (KJ, 54)

„A **vona** mluví a mluví a ty kufr porád eště nemáš, a nakonec třeba **vodejdeš** bez kufru.“ (KJ, 54)

„Pověz mi, kolego, a baví tě to, ty holky tady a takový **vobrázky**?“ (KJ, 55)

„Co má **vona** co dělat s kotětem na schodech?“ (KJ, 55)

„To se jeden může **vopravdu** poučit.“ (KJ, 55)

„Můžu ti říct, chci ti jenom říct, že koukat se na tydle **vobrázky**, to je jed.“ (KJ, 55)

„**Vo** tom bych ti moh povídat.“ (KJ, 55)

„Koukáním na **vobrázky** to začne, a potom chceš, a seš nahranej, přirozeně už to nejde.“ (KJ, 55)

„Že by se našla ženská, která by todle **vod** člověka žádala, no né, je to vůbec možný?“ (KJ, 56)

„A tady **vo** kousek dál: [...]“ (KJ, 56)

„[...], a ta nová na to přide, a všechno prej je v pořádku a **vona** nemá ani muknout?“ (KJ, 56)

„A todle **von** dá vytisknout, ten Španěl.“ (KJ, 56)

„Ať von je, vodkad' chce.“ (KJ, 56)

„**Vodkdypak** prázdnota a mlčení.“ (KJ, 56)

„**Von** tom já vám můžu taky říct svý, stejně jako **von**, a holky tam taky nebudou jiný než jinde.“ (KJ, 56)

„Ani sem jí nemoh říct, **vo** co vlastně kráčelo.“ (KJ, 56)

„Co tam budu dělat, mám tam **vopravdu** jít, a jeslipak je to výnosnej kšeft, tydle časopisy.“ (KJ, 57)

„Buzeranti; a **von** mě taky napakuje, než se člověk vzpamatuje, ted' abych se s tím táh domů a čet si v tom.“ (KJ, 57)

„Chtěl jí povědět, co si ty kluci teplajznický vytrpěj, a **vo** Saský Kamenici, a **vo** tom paragrafu s třiceti markama, [...]“ (KJ, 57)

„Je jedna, **vomrkne** si ty maníky.“ (KJ, 116)

„Co tu mají co hledat, sou vůbec **votad'** z domu, [...]“ (KJ, 116)

„[...], ten tam dělá zeď, ty mládenci tu dělaj ňákou ránu, mají v parádě ty velký dveře **vod** sklepa.“ (KJ, 116)

„Ted' to zaprašťelo, dveře sou **vodevřeny**, povedlo se jim to, jeden zůstal venku na dvoře ve výklenku a **voba vostatní** zapadli do sklepa.“ (KJ, 116)

„Já sem ty ranaři [sic] viděl, neprásknu to na ně, to né, ale jesli mi eště jednou přijdou na dvůr, dyž já tu bydlím a spím a **voní** tu nemaj co hledat, tak sejdu dolů, a jako že se menuju Biberkopf, budou si shledávat kosti po zemi, třeba sou tři.“ (KJ, 116)

„**Vony** sou ty jejich rošťárny takový, že je při nich žádněj nechytne za ruku.“ (KJ, 124)

„Ted'ka **vodevíraj** zelenýho antona.“ (KJ, 124)

„**Povohlídn** se jinde.“ (KJ, 124)

„**Voní** mě **votad'** vyhánějí.“ (KJ, 124)

„Bože, já bych si něčeho lok, ty, radši zůstaň tady, nechod' do tý putyky, nebo se hned zase **voctneš** na hromadě a zase budeš dřepět nahóře u báby.“ (KJ, 124)

„Šrámy na čele, **vod** čehopak má na čele rudý šrámy, a jó, **vod** čepice, a ta **vokurka**, člověče, takovej **vodulej**, červeněj frňák, ale ten nemusí bejt zrovna **vod** kořalky, [...]“ (KJ, 125)

„[...]; jenom ty **vohavný voči** pitomý, vykulený, jako kráva, kde sem sebral ty telecí **voči**, a jak vejřám, jak dybich s nima neuměl hejbat.“ (KJ, 125)

„Taky bys mi moh **vodpovědět**, dyž pozdravím.“ (KJ, 126)

„Tak **vohromně** ti de ten kšeft?“ (KJ, 126)

„Zrovna dnes **vodvedli vod** nás z domu jednoho chlupatý, a byl vyučenej tesař a eště správce domu.“ (KJ, 126)

„Co ten ví **vo** Míně.“ (KJ, 126)

„Eště sem se tě **vo** nic neprosil.“ (KJ, 126)

„Ten **votrok**, ten paroháč, takovej pytel jedu, nejradši bych mu to řek, tomu já **vodvedu** zaživa ženu z postele.“ (KJ, 126)

„Já sem si svý štyry roky **vodseděl** do minuty a ty se nedělej, že seš víc než soud.“ (KJ, 126)

„A dyž ti ted' řeknu, Karle, že se s váma chci smířit, že sem si trest **vodkroutil**.“ (KJ, 127)

„(Popadnout chlapa, chytit ho takle za nohy a praštit s ním **vo** zeď.)“ (KJ, 127)

„Pozdravuj **vode** mě Mínu, řekni jí, že sem tu byl, že sem se jenom chtěl kouknout, jak se jí vede.“ (KJ, 127)

„Zapiš si to za uši a koukni se na tudle pěst', jesli se ti třeba něčeho zachtělo, a jen se **vopovaž** na mě šáhnout.“ (KJ, 127)

„Jen ať za mnou de, ale **von** se **nevopováží**.“ (KJ, 127)

„Já sem **dovopravdy** prodával noviny.“ (KJ, 178)

„Co víte **vo** Pumsovi? Víte **vo** něm něco?“ (KJ, 179)

„Ale já chci vědět, co **vo** něm víte vy.“ (KJ, 179)

„**Von** nejni živ z těch ovocnářskej vozejků.“ (KJ, 179)

„Já sem myslel, že je živ z **vobchodu** s ovocem.“ (KJ, 179)

„Měli sme **vodvíst** ovoce do tržnice.“ (KJ, 179)

„A dost, dál už neříkat nic, a přejeli mě a taky sem moh bejt mrtvej, **voni** mě chtěli zabít.“ (KJ, 180)

„Pums mu **vo** mně něco napovídal, nebo Reinhold, nebo Schreiber, a **von** mě považuje taky za ranaře.“ (KJ, 190)

„Péče **vo** vězně, potřebuju já Péči **vo** vězně a sociálku?“ (KJ, 191)

„[...] eště nikdá sem nebyl zbabělej, a svý meno si nedám **vod** žádnýho ukrást, tak se menuju, tak sem se narodil a tak taky zůstanu: [...]“ (KJ, 191)

„[...] tak, to by bylo **vodbytý** a vyřízený.“ (KJ, 191)

„[...] ten se rozmyslí, aby mě eště někdá **voslovil**.“ (KJ, 191)

„Stojím před cirkusem v zábavním parku na Elbinský ulici a vyvolávám koničky, jednou kolem dámy a páni pouhejch padesát feniků, a vzádu v Romintenský sem nejsilnější jednorukej muž, ale teprvá **vod** včerejška, [...]“ (KJ, 192)

„Vlastně pro nic, támle vzádu na Bülowským náměstí to bylo, pár mládenců tam dělalo krám, slušný hoši, jenže neměli ani floka, a **vodkaď** vzít?“ (KJ, 192)

„Povídám ti, du takle venku kolem a vidím, **vo** co kráčí, a že na rohu zrovna stojej takoví dva podezřelí chlapi s holicí štětkou na klobouku.“ (KJ, 192)

„[...] vpad sem do domu a pošeptal to maníkovi, co tam dělal zeď, ale voni že né, kvůli dvoum fízlům že je ani nenapadne **vodmáznout** bez vejďelku.“ (KJ, 192)

„Ty, to ti byli **vohromný** mládenci, a že nejdřív prej musej mít v suchu zbóží.“ (KJ, 192)

„Tak sme jako kryli ústup, a dyž se ty tajný dobejvali dovnitř, co ti mám povídat, domovní dvěře se jim **vodevřít** nepodařilo.“ (KJ, 193)

„Zato **voni vostrejma**, skrz dvěře.“ (KJ, 193)

„Tak dobrý **vobchody**.“ (KJ, 193)

„Jináč sem vůl a **von** má pravdu, dyž mi strčí do dlaně těch svejch mizernejch pár babek.“ (KJ, 194)

„Víš, Emka, to je **vod** koně, **vod** spad do šachty **vod** podzemky.“ (KJ, 194)

„Možná taky, né, **vomyl**, todle sou samý ganovim.“ (KJ, 194)

„Komupak patřej ty **vobleky**, co tu visej?“ (KJ, 194)

„Dybych tak byl tajnej a měl fízláckej **vodznak** a zeptal se toho vpředu, [...]“ (KJ, 194)

„Musíš to dělat taky tak, Emka, jako **voni**.“ (KJ, 194)

„**Vod** práce dostaneš na rukách mozoly, ale prachy z ní nekoukaj.“ (KJ, 195)

„Ta leží doma u mý slečny, **vona** mě **vod** sebe nechtěla pustit, [...]“ (KJ, 195)

„Copaks to eště neslyšela: **Vodevřel** sem si s tou rukou krám, **vona** tam stojí na stole a celej den přísahá: [...]“ (KJ, 195)

„Víte, vy mladý ste jenom **vo** deset dvanást roků mladší než my, ale ste **vo** sto let chytřejší, než sme bejvali my.“ (KJ, 197)

„Děti, depak bych se já **vopovážil** takle mluvit, dyž mi bylo dvacet.“ (KJ, 197)

„**Vodkad’** je seženu, je mi fuk.“ (KJ, 199)

„Muskej s jednou rukou, a dyž eště přišel **vo** pravou, je hotovej.“ (KJ, 201)

„Todle sem dělával kdysi, na to už nedám, to mi už nevoní, to je **vodbytý** a vyřízený.“ (KJ, 201)

„Takovej nesmysl, bát se **vo** mě.“ (KJ, 203)

„France to velice potěšilo, říkal si, jak ta holka umí hospodařit s penězma, s takovou bych se měl **voženit**, [...]“ (KJ, 207)

„Tak přece jenom přišlo to psaní **vodnaproti**, koho to **voni** špehujou.“ (KJ, 207)

„To je ale divný, **vod** kohopak dostává Micka dopisy, z Berlína to je, a **vod** muskýho.“ (KJ, 207)

„Ty, **vopravdu** tu Herbert nejní?“ (KJ, 207)

„Je to **vode** mě sprostý, kamarádovi.“ (KJ, 208)

„Aha, tak to je, **vo** to teda kráčí.“ (KJ, 209)

„Jsi hodná ženská, Evo, zůstaň u Herberta, **von** tě potřebuje, je to hodnej člověk.“ (KJ, 209)

„Jo, **votamtad’** sem přišel, jako **vod** Tietze, ale **vona** mě nezahlídla.“ (KJ, 209)

„Ted’ sem zase člověk, ted’ sem zase člověk, né, já tě **nevopustím, nevopustím** tě, ať se stane co chce.“ (KJ, 211)

„Holky, Micinko, dělej si co chceš, já tě nevopustím.“ (KJ, 211)

„Nesmysl, copak za to můžu, dral sem se **vo to**, aby ze mě byl pasák?“ (KJ, 212)

„**Nevozbchodoval** sem, nelítal sem **vod** rána do večera?“ (KJ, 212)

„Ale napřed ucejtí **von** mou kudlu.“ (KJ, 212)

„Takle sem **vodnes** to, že sem pracoval.“ (KJ, 216)

„Proto už nechci **vo** pořádný práci ani slyšet, rozumíš?“ (KJ, 216)

„Rozumíš tomu, kapíruješ to, dyk máš **voči** k vidění, mám ti koupit brejle, co na mě tak čumíš.“ (KJ, 216)

„Tak přesně **vono** to je.“ (KJ, 216)

„Dyk ta tvoje pořádná práce, to je **votročina**, sáms to říkal, a to pořádná práce **vopravdu** je.“ (KJ, 216)

„Copak si nepsal a sám neříkal **vo** tý zatracený mzdový **votročině**, a že sme vyvrženci a nemůžem se ani hnout?“ (KJ, 217)

„Já ji **vodepírám**.“ (KJ, 217)

„A tomu ty říkáš přímá akce: **vobcházet** lidi, lepit letáky, řečňovat?“ (KJ, 217)

„A ve **vostatním** čase chodíš do fabriky a posiluješ kapitalisty?“ (KJ, 217)

„Ty soudruhu, ty dobytku, soustruhuješ pro ně granáty, aby tě jima **vodstřelili**, a to mi chceš kázat?“ (KJ, 217)

„**Vodpuste**, vašnosto.“ (KJ, 218)

„Hrome, **voni** to sou **vopravdu** syčáci.“ (KJ, 218)

„Tak sem je **vodhadoval**.“ (KJ, 218)

„Ani nás nehne, ty přímá canc-akce, s kapitalistickéjma **votrokama** se nestýkáme.“ (KJ, 218)

„A já – já nemůžu jako **voni**.“ (KJ, 256)

„[...], ale dyž to v sobě pořád nosíš a je to jako **vodevřená** rána.“ (KJ, 256)

„Neříkej **vo** tom Herbertovi, a Evě taky ne.“ (KJ, 256)

„[...], a zelená je, že mi tu **vomdlí**.“ (KJ, 256)
 „No, třeba si s tím svým nóbl přítelem a kořenem vyjela na vejlet, to **von** ji tu asi už brzy vysadí.“ (KJ, 286)
 „**Vodevřu** to psaní: [...]“ (KJ, 286)
 „A co ten váš synovec, nevzal **von** ji někam?“ (KJ, 286)
 „**Vo** tom mi vypravovala.“ (KJ, 286)
 „A **vod** tý doby už ne?“ (KJ, 286)
 „Ani ste **vo** ní neslyšel?“ (KJ, 286)
 „Je pryč, **vod** soboty, ani slovo neřekla, všechno nechala ležet, ani slovo, kam de.“ (KJ, 286)
 „Také né, vyprávěla mi **vo** synovci svýho lorda, ale ten je tu, viděl sem ho.“ (KJ, 287)
 „Micka mě **vopustila**.“ (KJ, 287)
 „Šak **vona** přide.“ (KJ, 287)
 „Nejdřív říkáš: **vona** to tak dělává, někam si s někým vyrazila, a potom jí to zas nejní podobný.“ (KJ, 287–288)
 „**Von** něco říkal?“ (KJ, 288)
 „**Vona** asi Herbertovi něco řekla, Herbert se to dověděl **vo** tom děcku.“ (KJ, 306)
 „Jaký ta holka dělá **voči**.“ (KJ, 306)
 „Teď **vo** mě nechce ani slyšet, a sama to přeci chtěla.“ (KJ, 306)
 „**Vopice**. Nehrajte mi tu tyátr, myslíte si, že sem váš **vopičák**.“ (KJ, 307)
 „[...], spadla na ně na **vobě** pavlač, hrajou tu se mnou divadlo nebo co, [...]“ (KJ, 307)
 „[...], možná **vo** tý naší věci ve Stralaušské ulici, [...]“ (KJ, 307)
 „[...], **vona** je mrtvá, něco se jí stalo, teďka se to ukázalo, **vona vode** mě neutekla, [...]“ (KJ, 308)
 „[...], a **voní** si to asi myslej, protože sem **voddělal** Idu.“ (KJ, 308)
 „To **von** mě hodil pod auto, teď už to můžete slyšet, **von** to byl, [...]“ (KJ, 309)
 „A chodí jako korunovanej vůl a nic **vo** světě neví, já se na něj nezlobím, ne, nezlobím.“ (KJ, 309)
 „A teďka mě chtěl vyřídít nadobro, **von** si myslel, že mě má v hrsti, [...]“ (KJ, 309)
 „Jenomže co **vona** za to mohla.“ (KJ, 309)
 „Tak sem k němu tehda vmaširoval, a tak mi **von vodpověděl** a bylo to prokletý a bylo to nesprávný, že sem maširoval.“ (KJ, 309)
 „[...], zrovna tak mě moh **vodbouchnout**, dyž sem byl u něho v kvartýru.“ (KJ, 310)
 „Nemáš **vodvahu** vylízt na světlo!“ (KJ, 315)
 „Já nic nevím a ty nic nevíš, ani mi to nemusíš říkat, ale **von** teď už nemá kvartýr, ať si ho hledá.“ (KJ, 316)
 „Byl to jeho bejvák, šak **von** bude vědět, dyž tam hořelo, že sem to byl já.“ (KJ, 316)
 „Nic nemůžu dělat a musím to vydržet, **von** mě může zničit, tu holku **voddělal**, a já teďka vypadám jako baba.“ (KJ, 316)
 „[...], a uvidíme, kdo prosadí svou, jesli **voní**, nebo já, a jesli mě eště někdo dokáže na tomhle zatraceným světě k něčemu přinutit.“ (KJ, 339)

„Nejsem tu pro pokusy pánů doktorů, a co se mnou je, to **voní** stejně nevěděj.“ (KJ, 339)

„A Franc si myslil, co se **vo** mě vznešený páni doktoři tolik staraj.“ (KJ, 340)

„Každej den umírá v Berlíně stovka lidí, a dyž je člověk nemocnej, žádněj doktor se k němu **nevobtěžuje**, dyž ten dotyčnej nemá zrovna fůru peněz.“ (KJ, 340)

„A teďka se ke mně sbíhají všeci, jenomže **voní** sem nechoděj, protože by mi chtěli pomoci.“ (KJ, 340)

„[...], a krom toho mě potom chtěj taky soudit kvůli Micce a eště jinejm věcem, a na to mě musej nejdřív postavit na nohy, sou mi to **vopravdický** katovi pacholci, [...]“ (KJ, 340)

„Nevím **vo** žádným člověku, aby se mu vedlo jako mně, tak mizerně, tak bídne.“ (KJ, 347)

„Chtěl sem bejt slušnej, a **von** mě podved.“ (KJ, 347)

„[...]: Ven z toho bramborovýho salátu, tak žádný **vodmlouvání**, to všecko nemá verta, potřebuju vás, žádnýmu nemůžu dát dovolenou, máte rachotu u mě, [...]“ (KJ, 348)

„Ten ničema, tady seš, co tu chceš, chceš se přede mnou naparovat, tebe **nevomeje** sebevětší lijavec, ty syčáku, ty vrahu, ty zločinče těžkej, vyndej tu fajfku z držky, dyž se mnou mluvíš.“ (KJ, 350)

„Musím vidět někoho jinýho, copak nikdo jinej nepřide, proč **von** tu eště stojí?“ (KJ, 351)

„Ido, dobře, že deš, **von** mě dráždil a utahoval si ze mě, [...]“ (KJ, 351)

„Tak pod' sem, Ido, **nevotáčej** se ke mně zády.“ (KJ, 352)

„[...], dyk **vona** už nemůže stát, stůj zpřima, holka, **votoč** se, no tak, podívej se na mě, kdo tě to tak strašně tluče?“ (KJ, 352)

„Nepodlamuj se už, Ido, dyk sem za to byl v Tegelu, **vodpykal** sem si trest.“ (KJ, 352)

„Ať to někdo **vodklidí**, ať někdo **vodsune** tu rakev, dyk nemůžu vstát, já ji **vodklidit** nemůžu.“ (KJ, 352)

Diftongizace ú- na ou-:

„[...], je to tak v pořádku, **ouřada** koná svou povinnost.“ (KJ, 10)

„**Ouctička**, a až se budu ženit, pozvu vás!“ (KJ 34)

„[...] Todle je něco pro tebe, kup si to a vodnes si to domů, bude to pro tě **outěcha**.“ (KJ, 53)

„A **outěchu** dnes, dámy a pánove, potřebujem, jak tu sme, a dyž sme hloupý, hledáme ji v hospodě.“ (KJ, 53)

„Proto vemte tendlecten aparátek a tudymadle prostrčte **ouzkej** proužek, ale můžete vzít taky širokej, jaký nosej teplouši na střevících, dyž si vyšlápnu no lov.“ (KJ, 53)

Krácení či dloužení vokálů:

„Zatracená nit na jazyku, nepude **dólu** a nepude.“ (KJ, 28)

„To **nikdá** nevíš, Gottliebe.“ (KJ, 46)

„A tenkrát mě votamtad' ty dva židi vytáhli a vypravovali mi **histórie**.“ (KJ, 46)

„Gottliebe, kolečko sem, kolečko tam, vmysli se do mý situace a potom **teprvá** mluv.“ (KJ, 46)

„Ten člověk tam **nahóre**, to malý **pívo** s kasou, je dobrej, povídám ti, príma prímisima.“ (KJ, 46)

„Koukal sem s potěšením, jak ste byl vohromnej a jak ste to těm Frankfurt’ákům **nandaval**.“ (KJ, 46)

„Taky sem vo textilním **zbóží** nic neříkal.“ (KJ, 46)

„Ale von nedal **jináč**, že prej textilní **zbóží**.“ (KJ, 46)

„Mně vám jednou, pánove, dyž sem se – dyž mi bylo moc mizerně, pomohli dva židi tím, že mi vypravovali **histórie**.“ (KJ, 47)

„[...], a byla to jenom **histórie**, a přeci byla taky moc dobrá, [...]“ (KJ, 47)

„**Vokamžiček**.“ (KJ, 51)

„U mě kupujete poctivý **zbóží**, žádnéj celulojd, [...]“ (KJ, 53)

„Německej muž kupuje výhradně reelní **zbóží**, a to dostanete u mě.“ (KJ, 53)

„Dyž sem přišel **nahóru** a zeptal se, jak je to s kufrem, vona spustila.“ (KJ, 54)

„Už si **někdá** slyšel, že by nějaká ženská, nějaký děvče sloužilo za náhradu?“ (KJ, 56)

„**Nahóru** nepudu.“ (KJ, 124)

„Bože, já bych si něčeho lok, ty, radši zůstaň tady, nechod’ do tý putyky, nebo se hned zase vocrneš na hromadě a zase budeš dřepět **nahóre** u báby.“ (KJ, 124)

„[...]; eště **nikdá** sem nebyl zbabělej, a svý meno si nedám vod žádnýho ukrást, tak se menuju, tak sem se narodil a tak taky zůstanu: [...]“ (KJ, 191)

„Eště jednou namočit, **udělám** [sic] nad to ,i‘ tečku.“ (KJ, 191)

„[...], ten se rozmyslí, aby mě eště **někdá** voslovil.“ (KJ, 191)

„**Nahóre** se krejt nemůžu, a tak pracuju nohama.“ (KJ, 192)

„Vlastně pro nic, támle **vzádu** na Bülowským náměstí to bylo, pár mládenců tam dělalo krám, slušný hoši, jenže neměli ani floka, a vodkad’ vzít?“ (KJ, 192)

„Ty, to ti byli vohromný mládenci, a že nejdřív prej musej mít v suchu **zbóží**.“ (KJ, 192)

„Tak sme jako kryli ústup, a dyž se ty tajný dobejvali dovnitř, co ti mám povídat, domovní **dvěře** se jim vodevřít nepodařilo.“ (KJ, 193)

„Tady v Berlíně hned za rohem, v Císařský **áleji**.“ (KJ, 193)

„Zato voni vostrejma, skrz **dvěře**.“ (KJ, 193)

„Než ty **dvěře** vyrazili, kde nám byl konec.“ (KJ, 193)

„A dybys **někdá** něco potřeboval, bydlím – to ti eště řeknu.“ (KJ, 193)

„Tady prodává hospodskej svý **pívo**.“ (KJ, 193)

„[...]; vpředu žehlí, a **vzádu** – dělá jinší věci.“ (KJ, 194)

„**Jináč** sem vůl a von má pravdu, dyž mi strčí do dlaně těch svejch mizernejch pár babek.“ (KJ, 194)

„Podle tvý vlastní **teórie**.“ (KJ, 217)

„Nemůžu to žádnýmu říct, Evo, víš to ty a Herbert, a potom eště klempířskej, **jináč** nikdo.“ (KJ, 291)

„[...], cože, co, hrůza, hrůza, děs, dyk to – sem já, to sem přeci já, ale proč, kvůli tý Stralaušský ulici, proč, hrůza, dyk to sem já a Reinhold, a **nahóre** stojí: [...]“ (KJ, 307)

„Eva, co dělá Eva, už se kouká **jináč**, de sem, už nebrečí: [...]“ (KJ, 307)

„Musím **dólu**, k sloupu s plakátama.“ (KJ, 308)

„Tak sem k němu **tehda** vmašíroval, a tak mi von vodpověděl a bylo to prokletý a bylo to nesprávný, že sem mašíroval.“ (KJ, 309)

„Nemůžeš **nikdá** vědět, co takovej udělá.“ (KJ, 310)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -h-

- „**Takle** sem byl nadělanej, a **takle** mi teď vodstávají, dvě pořádný pěstě se mi tam vejdou.“ (KJ, 21)
- „**Takle** člověka zříděj jenom proto, že nebyl dycky takovej, jakěj měl bejt.“ (KJ, 21)
- „**Takle** koňáček.“ (KJ, 22)
- „Tudle bych chtěl mít, a **támletu** bych chtěl mít, ale neoslovit žádnou.“ (KJ, 27)
- „A **támleta** za výkladem, takovej cvalík nadělanej, *ta by pásla*, ale nevoslovím žádnou.“ (KJ, 27)
- „Nemáš lok něčeho, **takle** hrnek kafe nebo něco.“ (KJ, 30)
- „Gottliebe, tak to nejni, pánove, máte pravdu, ale **takle** to překrucovat nesmíš.“ (KJ, 47)
- „Ale né, né **takle**, dyž se ceníš jako před chvilkou.“ (KJ, 51)
- „Vezmete tudle z tý strany třicet až pětatřicet centimetrů, a potom kravatu složíte, ale né **takle**.“ (KJ, 53)
- „**Takle** to vypadá, jako dyž rozmáčknete na zdi štěnici, co váš špacírovala po tapetě, takovou vohavnost elegantní muž nenosí.“ (KJ, 53)
- „Takový věci halt lidi dělaj, celej den a eště v noci, **takle** to krade, nač to přide, [...]“ (KJ, 116)
- „(Popadnout chlapa, chytit ho **takle** za nohy a praštit s ním vo zeď.)“ (KJ, 127)
- „Taky dobrý; **takle** by nás tu stejně nepustili do sálu; ale přid' jednou ve štvrtek nebo v sobotu.“ (KJ, 192)
- „Vlastně pro nic, **támle** vzádu na Bülowským náměstí to bylo, pár mládenců tam dělalo krám, slušný hoši, jenže neměli ani floka, a vodkad' vzít?“ (KJ, 192)
- „Povídám ti, du **takle** venku kolem a vidím, vo co kráčí, a že na rohu zrovna stojej takový dva podezřelí chlapi s holicí štětkou na klobouku.“ (KJ, 192)
- „Děti, depak bych se já vopovážil **takle** mluvit, dyž mi bylo dvacet.“ (KJ, 197)
- „**Takle** sem vodnes to, že sem pracoval.“ (KJ, 216)
- „**Támle** civěj ty dvě ženský a pláčou, vejraj po něm ty dvě, co se děje, vražda, jakpak to, Micka, já sem se pomát, jak je to, co to má bejt.“ (KJ, 307)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -j-

- „Šak já taky **pudu**, ale radši bych nešel, panebože, já nemůžu.“ (KJ, 10)
- „Kam jenom **pudu**, já chudák, [...]“ (KJ, 10)
- „A potichoučku spustil znova tu svou muziku, to své broukání a mumlání, a na ulici už **nepudu**.“ (KJ, 11)
- „Helejte, **děte** pryč!“ (KJ, 11)
- „No, museli tam bejt **eště** jiný lidi jako von, jako ten Štěpán.“ (KJ, 21)
- „Potom ti řeknou: seš propuštěnej a zasejc v tom, marš ven do tý mizérie, a vona je to porád **eště** ta samá mizérie jako dřív.“ (KJ, 21)
- „[...] , **příde** ten dobytek s psím vozejkem a hodí na něj mrtvýho člověka, kerej se voddělal, že ho taky na místě neutloukli, hovado zatracený, [...]“ (KJ, 21)
- „Každej se může zas **eště** postavit na nohy, co jednou seděl v base, ať proved co proved.“ (KJ, 21)
- „[...] , hodit člověka na hnůj jako chcíplýho hafana a **eště** na něho nasypat smetí, a to prej je spravedlnost k mrtvému člověku.“ (KJ, 21)
- „Já se **menuju** Biberkopf, Franc.“ (KJ, 21)

„Děkuju, děkuju, **přidu**, samolitr, čas se najde dycky, jenom prachy nejsou.“ (KJ, 22)

„Počkejte, **eště** honem narovnáme koberec, je celej shrnutej.“ (KJ, 22)

„[...], a **eště** stůl, tak.“ (KJ, 22)

„**Eště** je mám.“ (KJ, 22)

„Hrome, na todle se **pudu** podívat.“ (KJ, 22)

„Pět měsíců mi **eště** nejní.“ (KJ, 23)

„Na světě je přeci jenom **eště** něco víc než zlost a strach.“ (KJ, 23)

„[...], jesli bydlíš daleko, tak s tebou **nepudu**.“ (KJ, 24)

„Porád **eště** prší.“ (KJ, 25)

„Se ví. Dostaneš navrch **eště** tolar.“ (KJ, 25–26)

„Porád **eště** nejsem venku.“ (KJ, 26)

„No, já **pudu**.“ (KJ, 27)

„[...], **deme** tam, ramta dydramta dy bum tara bum, [...]“ (KJ, 28)

„Zatracená nit na jazyku, **nepude** dólu a **nepude**.“ (KJ, 28)

„Já teda **pudu**, Míno.“ (KJ, 31)

„Tak já zkrátka už **nepřidu**.“ (KJ, 31)

„U nás **de** všecko samo.“ (KJ, 33)

„Pamatujete se **eště**, jak ste mi vypravoval vo Canovičovi?“ (KJ, 33)

„To k nám potom **přidete**, dlabanec bude, člověče, a čím zalejt taky.“ (KJ, 33)

„Gottliebe, ty víš, že dyž **de** vo slušnost, nejsou se mnou špásy.“ (KJ, 44)

„Neboj, všecko **přide**, jedno po druhým.“ (KJ, 46)

„[...], a jak se to **menuje**: provozovatelů ambulantních živností.“ (KJ, 46)

„Mluvili do mě, moc slušný lidi to sou a vůbec mě neznali, a **eště** mi vypravovali vo jednom Polákovi nebo co, [...]“ (KJ, 47)

„**Eště** sem neřek, že budu dělat bůhvíjaký vobchody.“ (KJ, 48)

„[...]: Sakra, nezaplítej se s lidma, **di** si svou cestou.“ (KJ, 49)

„Snad se **eště** můžem kouknout na vobrázky.“ (KJ, 50)

„Poslyš, kolego, jakpak ti **de** vobchod.“ (KJ, 51)

„[...], podvod sráží Německo **eště** hloubějc do bídy, než v jaký se už vynachází.“ (KJ, 52)

„Velký vobchodní domy nepotřebujou, abych jim dělal reklamu **eště** já, ty se vobejdou beze mě.“ (KJ, 52)

„To ste viděli každej – pěkně se srazte dohromady, ať si můžu šetřit hlas, nemám ho pojištěnej, **eště** sem nezaplatil první splátku – teda jak ležel Jolly v tý skleněný rakvi, to ste viděli.“ (KJ, 52–53)

„**Podťe** z tý jízdní dráhy, mladej pane, nebo vás přejede auto, a kdo potom bude ten sajrajt smetat na hromádky?“ (KJ, 53)

„Jesli vám Dawesův plán **eště** něco ponechal, [...]“ (KJ, 52)

„Lino, člověče, já ti sem z ní porád **eště** paf.“ (KJ, 54)

„**Deš** si pro kufr, seš tam přesně v jedenást, na dvanást máš cosi sjednanýho, a ve tři čtvrti na jednu tam porád **eště** stojíš.“ (KJ, 54)

„A vona mluví a mluví a ty kufr porád **eště** nemáš, a nakonec třeba vovejdeš bez kufru.“ (KJ, 54)

„Jakpak se **menuje**, Figaro.“ (KJ, 55)

„[...], d’Annunzio se **menuje** ten óbrsvíňák a je to nějakej Španěl nebo Talián, nebo z Ameriky.“ (KJ, 56)

„[...], a ta nová na to **přide**, a všecko prej je v pořádku a vona nemá ani muknout?“ (KJ, 56)

„Takový věci halt lidi dělaj, celej den a **eště** v noci, takle to krade, nač to **příde**, [...]“ (KJ, 116)

„Já sem ty ranaři [sic] viděl, neprásknu to na ně, to né, ale jesli mi **eště** jednou **přídou** na dvůr, dyž já tu bydlím a spím a voni tu nemaj co hledat, tak sejdu dolů, a jako že se **menuju** Biberkopf, budou si shledávat kosti po zemi, třeba sou tři.“ (KJ, 116)

„**Eště** sem jakživ žádnýho neudal.“ (KJ, 116)

„Nahóru **nepudu**.“ (KJ, 124)

„**Pudu** dovnitř, **nepudu** dovnitř, žízeň mám, ale na žízeň stačí sodovka, [...]“ (KJ, 124)

„[...], třeba se stavíme někde jinde, a **de** se dál, jenom jít, porád jít.“ (KJ, 124)

„**Eště** pěkně přihladit vlasy.“ (KJ, 125)

„A **dem** k ní.“ (KJ, 125)

„Snad jí **eště** můžu popřát dobrej den.“ (KJ, 126)

„Tak vohromně ti **de** ten kšeft?“ (KJ, 126)

„Zrovna dnes vodvedli vod nás z domu jednoho chlupatý, a byl vyučenej tesař a **eště** správce domu.“ (KJ, 126)

„**Eště** sem se tě vo nic neprosil.“ (KJ, 126)

„Jak ten se vytahuje, pan zámečník, **eště** se do mě pustí.“ (KJ, 126)

„Jen ať za mnou **de**, ale von se nevopováží.“ (KJ, 127)

„A třeba se Karel přeci **eště** přižene.“ (KJ, 127)

„Tak dlouho to **eště** nejni.“ (KJ, 178)

„Řekni Herbertovi a Emilovi, ať sem **přídou**.“ (KJ, 179)

„Porád **eště** chodíš do tý putyčky v Prenzlauský?“ (KJ, 190)

„[...]; **eště** nikdá sem nebyl zbabělej, a svý **meno** si nedám vod žádnýho ukrást, tak se **menuju**, tak sem se narodil a tak taky zůstanu: [...]“ (KJ, 191)

„**Eště** jednou namočit, udělám [sic] nad to ‚i‘ tečku.“ (KJ, 191)

„A mám ti povědět, co dělám **eště**?“ (KJ, 192)

„[...], ten se rozmyslí, aby mě **eště** někdá voslovil.“ (KJ, 191)

„**Přid’** tam, a uvidíš.“ (KJ, 192)

„Taky dobrý; takle by nás tu stejně nepustili do sálu; ale **přid’** jednou ve štvrtek nebo v sobotu.“ (KJ, 192)

„**Pod’me** tam; podíváš se, jak to válím s jednou rukou.“ (KJ, 192)

„Povídám ti, **du** takle venku kolem a vidím, vo co kráčí, a že na rohu zrovna stojej takový dva podezřelí chlapi s holicí štětkou na klobouku.“ (KJ, 192)

„A dybys někdá něco potřeboval, bydlím – to ti **eště** řeknu.“ (KJ, 193)

„Taky sem je **eště** neviděl, ale znám tu sortu.“ (KJ, 194)

„Nanejvejš **eště** tak díra do hlavy.“ (KJ, 195)

„Říkám ti, z práce **eště** na světě žádnéj nezbohat.“ (KJ, 195)

„**Pod’** dál, Emka; povím ti to, neboj.“ (KJ, 195)

„Copaks to **eště** neslyšela: Vodevřel sem si s tou rukou krám, vona tam stojí na stole a celej den přísahá: [...]“ (KJ, 195)

„**Eště** mi utrneš tu druhou ruku, člověče.“ (KJ, 195)

„Muskej s jednou rukou, a dyž **eště** přišel vo pravou, je hotovej.“ (KJ, 201)

„Copak, **de** někdo po mně, a večer zašel k protější partaji.“ (KJ, 206)

„Racker je mý **meno**, žádnéj tu pro mě nenechal psaní?“ (KJ, 206)

„[...], **eště** takový piskle mi taky koupila, dyk to je, jako dybych měl dnes narozeniny, [...]“ (KJ, 207)

„[...], jo, to je listonoš, ale **de** dnes setsakra pozdě, dyk už je dvanáct, řeknu mu to sám.“ (KJ, 207)

tak ať mi někdo **přide** s výčitkami.“ (KJ, 212)

„A vůbec ti kašlu na všechno to tvý mektání, na ty tvý stávky a ty tvý poseroutky, co jednou **přidou**.“ (KJ, 217)

„Vy **eště** nejste ani proletáři.“ (KJ, 218)

„[...], ta ti umí říct tvý **meno**.“ (KJ, 256)

„Počkáme **eště** do večera.“ (KJ, 286)

„Je pryč, vod soboty, ani slovo neřekla, všechno nechala ležet, ani slovo, kam **de**.“ (KJ, 286)

„Myslím, že musíme **eště** chvíli počkat.“ (KJ, 286)

„Šak vona **přide**.“ (KJ, 287)

„Počkej, až se Micka vrátí, **eště** ti třeba kvůli tomu zahraje.“ (KJ, 287)

„Nemůžu to žádnýmu říct, Evo, víš to ty a Herbert, a potom **eště** klempířskej, jinak nikdo.“ (KJ, 291)

To je dobře, Evo; **pudu** za kmotra.“ (KJ, 288)

„Já – já **pudu** – taky zasejc pracovat.“ (KJ, 291)

„[...], **eště přidou** lidi, radši zastrčit závoru.“ (KJ, 306)

„Jenom **pod'**, sedneme si, uvařím kafe.“ (KJ, 306)

„[...], tady to stojí v novinách, přečtem si to **eště** jednou: [...]“ (KJ, 307)

„Eva, co dělá Eva, už se kouká jinak, **de** sem, už nebrečí: [...]“ (KJ, 307)

„Proboha, co je to, jak to **přide**, cheche, to je divný.“ (KJ, 308)

„Něco **přide**.“ (KJ, 308)

„Co můžu dělat, proč mě taky nehoděj do takovýho hrobu, jak dlouho se to se mnou **eště** povleče?“ (KJ, 313)

„[...], a uvidíme, kdo prosadí svou, jestli voni, nebo já, a jestli mě **eště** někdo dokáže na tomhle zatraceným světě k něčemu přinutit.“ (KJ, 339)

„[...], a krom toho mě potom chtěj taky soudit kvůli Micce a **eště** jinejm věcem, a na to mě musej nejdřív postavit na nohy, sou mi to vopravdický katovi pacholci, [...]“ (KJ, 340)

„[...], a **eště** si to chodí v doktorskej pláštích a za mák se to nestydí.“ (KJ, 340)

„A co sem udělal.“ (KJ, 347)

„Tak mě **eště** nech. Nech mě rozmyslet. **Eště** chvíličku.“ (KJ, 348)

„Dobře, že **deš**, tys mi tu chyběl, **pod'**, špinavče, to tě **eště** nechtyli, **eště** máš modrej kabát?“ (KJ, 350)

„Proto si ji **eště** nemusel zabít.“ (KJ, 350)

„Utahuje si ze mě, **eště** porád mě dráždí, ó, to je chlap proklatá, neměl sem to dělat.“ (KJ, 351)

„Musím vidět někoho jinýho, copak nikdo jinej **nepřide**, proč von tu **eště** stojí?“ (KJ, 351)

„Chválapánubohu, Ido, že **deš**.“ (KJ, 351)

„Ido, dobře, že **deš**, von mě dráždil a utahoval si ze mě, [...]“ (KJ, 351)

„Tak **pod'** sem, Ido, nevtáčeš se ke mně zády.“ (KJ, 352)

„To už je lepší bejt mrtvej, kdo tohle má vydržet, ať někdo **přide** a zabije mě, já sem to neudělal, dyk sem to nevěděl.“ (KJ, 352)

„Tak **pod'** sem, Micko, netvař se tak cize a dej mi hubičku.“ (KJ, 353)

„Ať **přide** zas.“ (KJ, 353)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -k-

- „Lidi musej mít boty, né, **dyž** se tolik naběhaj po ulicích, [...]“ (KJ, 9–10)
- „Jenom **dybych** už zase doved pevně stát a chodit.“ (KJ, 24)
- „Gottliebe, ty víš, že **dyž** de vo slušnost, nejsou se mnou špásy.“ (KJ, 44)
- „**Dyž** by to muselo bejt, Gottliebe, a **dyž** mě to uživí.“ (KJ, 47)
- „Mně vám jednou, pánove, **dyž** sem se – **dyž** mi bylo moc mizerně, pomohli dva židi tím, že mi vypravovali histórie.“ (KJ, 47)
- „**Dyž** chce člověk chodit, koupí si pár bot.“ (KJ, 48)
- „Víš, kolego, jak vypadáš, **dyž** se ceníš?“ (KJ, 51)
- „Ale né, né takle, **dyž** se ceníš jako před chvilkou.“ (KJ, 51)
- „Jako **dyž** mu máma dá prs, a mlíko je zkyslý.“ (KJ, 51)
- „[...], a **dyž** ho má koupenej, je ten vazač špatnej a von si s ním kravatu vázat nemůže.“ (KJ, 52)
- „To vodmítne muž i žena a vodmítlo by to i to nemluvně v peřince, **dyby** dovedlo vodpovědět.“ (KJ, 52)
- „Takle to vypadá, jako **dyž** rozmáčknete na zdi štěnici, co váš špacírovala po tapetě, takovou vohavnost elegantní muž nenosí.“ (KJ, 53)
- „A outěchu dnes, dámy a pánove, potřebujem, jak tu sme, a **dyž** sme hloupý, hledáme ji v hospodě.“ (KJ, 53)
- „Proto vemte tendlecten aparátek a tudymadle prostrčte ouzkej proužek, ale můžete vzít taky širokej, jaký nosej teplouši na střevících, **dyž** si vyšlápnu no lov.“ (KJ, 53)
- „**Dyž** něco vyvolávám, lidi mi rozuměj, ale nejni to vono.“ (KJ, 54)
- „**Dyž** řečník, tak řečník, jak má bejt.“ (KJ, 54)
- „**Dyž** sem přišel nahóru a zeptal se, jak je to s kufrem, vona spustila.“ (KJ, 54)
- „**Dyž** na to má, ale je to setsakra mastný.“ (KJ, 55)
- „Já sem ty ranaři [sic] viděl, neprásknu to na ně, to né, ale jesli mi eště jednou přídou na dvůr, **dyž** já tu bydlím a spím a voni tu nemaj co hledat, tak sejdu dolů, a jako že se menuju Biberkopf, budou si shledávat kosti po zemi, třeba sou tři.“ (KJ, 116)
- „[...]; jenom ty vohavný voči pitomý, vykulený, jako kráva, kde sem sebral ty telecí voči, a jak vejrá, jak **dybych** s nima neuměl hejbat.“ (KJ, 125)
- „Jako **dyby** mi je polil malinovkou.“ (KJ, 125)
- „**Dyž** jim to hová.“ (KJ, 125)
- „Taky bys mi moh vodpovědět, **dyž** pozdravím.“ (KJ, 126)
- „To se může stát každýmu, že mu ujede ruka, **dyž** je v ráži.“ (KJ, 126)
- „A **dyž** ti teď řeknu, Karle, že se s váma chci smířit, že sem si trest vodkroutil.“ (KJ, 127)
- „Teď už to vím, jako **dybych** to měl písemně.“ (KJ, 127)
- „Ale **dybych** teďka chtěl promluvit, musel bych mu povědět všecko, [...]“ (KJ, 190)
- „Protože mám svaly; **dyž** chci, dokážu s ní hodně.“ (KJ, 192)
- „Asi někdo v domě něco zmerčil, kožešiny to byly, něco pro ženský, **dyž** je málo uhlí.“ (KJ, 192–193)
- „Tak sme jako krylí ústup, a **dyž** se ty tajný dobejvali dovnitř, co ti mám povídat, domovní dvěře se jim vodevřít nepodařilo.“ (KJ, 193)
- „A potom, **dyž** tajný cosi zkoušeli se zámkem, střelil sem klíčovou dírkou.“ (KJ, 193)

„A **dybys** někdy něco potřeboval, bydlím – to ti ještě řeknu.“ (KJ, 193)
 „Hrome, Emka, víš, **dyž** tu tak stojím a prohlížím si ty serepetičky, koukej, už neříkám: Mám radost.“ (KJ, 193–194)
 „Takový šmejdy, a ty jeho malovaný vajíčka, my sme je museli s mámou lepit, **dyž** sme byli malí.“ (KJ, 194)
 „**Dyž** to vezmeš.“ (KJ, 194)
 „Vůl bych byl, **dybych** si za to dával platit pár feniků.“ (KJ, 194)
 „Jináč sem vůl a von má pravdu, **dyž** mi strčí do dlaně těch svejch mizernejch pár babek.“ (KJ, 194)
 „**Dybych** tak byl tajnej a měl fízlačkej vodznak a zeptal se toho vpředu, [...]“ (KJ, 194)
 „Děti, **depak** bych se já vopovážil takle mluvit, **dyž** mi bylo dvacet.“ (KJ, 197)
 „Muskej s jednou rukou, a **dyž** ještě přišel vo pravou, je hotovej.“ (KJ, 201)
 „[...], ještě takový pískle mi taky koupila, dyk to je, jako **dybych** měl dnes narozeniny, [...]“ (KJ, 207)
 „[...], a **dyž** se tě zeptám, jak je to s tím, [...]“ (KJ, 217)
 „[...], ale **dyž** to v sobě porád nosíš a je to jako vodevřená rána.“ (KJ, 256)
 „Člověče, **dyby** se ty něco domáklí, sem pro ně mrtvola.“ (KJ, 256)
 „Ty moje holka, Micko, **dyž** si můžem někam vyject, tak ty se mnou, ty se mnou nechceš jet?“ (KJ, 257)
 „Nedostanou mě, Evo, **dyž** nebudu chtít, nedostanou mě, spolehni se.“ (KJ, 308)
 „[...], člověk se musí v životě něco přiučit, **dyž** se nic nenaučí, nic neví.“ (KJ, 309)
 „[...], zrovna tak mě moh vodbouchnout, **dyž** sem byl u něho v kvartýru.“ (KJ, 310)
 „Byl to jeho bejvák, šak von bude vědět, **dyž** tam hořelo, že sem to byl já.“ (KJ, 316)
 „Každej den umírá v Berlíně stovka lidí, a **dyž** je člověk nemocnej, žádněj doktor se k němu nevobtěžuje, **dyž** ten dotyčnej nemá zrovna fůru peněz.“ (KJ, 340)
 „A to si nechťejí dát líbit, za žádnou cenu, **dybych** umřel, bylo by to proti domácímu řádu, [...]“ (KJ, 340)
 „**Dybych** jim tu zatřepal bačkorama, dostali by možná výtopek, [...]“ (KJ, 340)
 „Ten ničema, tady seš, co tu chceš, chceš se přede mnou naparovat, tebe nevomeje sebevětší lijavec, ty syčáku, ty vrahu, ty zločinče těžkej, vyndej tu fajfku z držky, **dyž** se mnou mluvíš.“ (KJ, 350)
 „**Dybych** ji bejval Reinholdovi neukázal, **dybych** si s ním radši nebyl začínal.“ (KJ, 353)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -l-

„Pomalu byste **moh** toho žvandání nechat.“ (KJ, 18)
 „**Moh** byste rovnou za klauna do cirkusu.“ (KJ, 18)
 „Takovej tatrman, jako ste vy, se mi už dávno **nenachomejt**.“ (KJ, 19)
 „Každej se může zas ještě postavit na nohy, co jednou seděl v base, ať **proved** co **proved**.“ (KJ, 21)
 „Žádnej mi je **neuříz**.“ (KJ, 22)
 „Jenom dybych už zase **doved** pevně stát a chodit.“ (KJ, 24)

„Už sem **lez** do dvorů a zpíval Stráž na Rýně, tak už sem byl zvrtačeněj.“ (KJ, 46)

„Ty ste teda **roznes** na cucky.“ (KJ, 46)

„**Řek** sem punčochy a zástěry.“ (KJ, 46)

„Eště sem **neřek**, že budu dělat bůhvíjaký vobchody.“ (KJ, 48)

„Vo tom bych ti **moh** povídat.“ (KJ, 55)

„To by jeden **lez** po stropě.“ (KJ, 56)

„Ani sem jí **nemoh** říct, vo co vlastně kráčelo.“ (KJ, 56)

„Byl sem rád, že sem **vypad**.“ (KJ, 56)

„Buzeranti; a von mě taky napakuje, než se člověk vzpamatuje, ted' abych se s tím **táh** domů a **čet** si v tom.“ (KJ, 57)

„[...], a přitom se ho to vůbec netejkalo, ať se vypořádaj se svejma paragrafy sami, to by mu **moh** přijít třeba taky Meck, ať Franc něco udělá pro ty handlíře.“ (KJ, 57)

„Bože, já bych si něčeho **lok**, ty, radši zůstaň tady, nechod' do tý putyky, nebo se hned zase vocneš na hromadě a zase budeš dřepět nahore u báby.“ (KJ, 124)

„No, **moh** bys mě snad pustit dovnitř, Karle, žádnýho neukousnu.“ (KJ, 126)

„Taky bys mi **moh** vodpovědět, dyž pozdravím.“ (KJ, 126)

„**Krad** sem snad já?“ (KJ, 126)

„Abych si smíchy **nestrh** pupek.“ (KJ, 126)

„Ten votrok, ten paroháč, takovej pytel jedu, nejradši bych mu to **řek**, tomu já vodvedu zaživa ženu z postele.“ (KJ, 126)

„A dost, dál už neříkat nic, a přejeli mě a taky sem **moh** bejt mrtvej, voni mě chtěli zabít.“ (KJ, 180)

„[...]: **vpad** sem do domu a pošeptal to maníkovi, co tam dělal zeď, ale voni že ně, kvůli dvoum fízlům že je ani nenapadne vodmáznout bez vejďelku.“ (KJ, 192)

„Hedvábnej kabát chci nosit sám, to bych jim **řek**.“ (KJ, 194)

„Víš, Emka, to je vod koně, vod **spad** do šachty vod podzemky.“ (KJ, 194)

„Říkám ti, z práce eště na světě žádnéj **nezbohat**.“ (KJ, 195)

„Dělal sem, co sem **moh**, udělal sem, co je v lidskej silách, nechal sem si uject ruku, tak ať mi někdo přide s výčitkama.“ (KJ, 212)

„Takle sem **vodnes** to, že sem pracoval.“ (KJ, 216)

„**Řek** sem to, nebo **neřek**?“ (KJ, 218)

„**Natlouk** ti Herbert?“ (KJ, 306)

„Támle civěj ty dvě ženský a pláčou, vejraj po něm ty dvě, co se děje, vražda, jakpak to, Micka, já sem se **pomát**, jak je to, co to má bejt.“ (KJ, 307)

„[...], a proto mi vzal Micku a **proved** to s ní.“ (KJ, 309)

„[...], zrovna tak mě **moh** vodbouchnout, dyž sem byl u něho v kvartýru.“ (KJ, 310)

„Dělal sem, co sem **moh**.“ (KJ, 316)

„Chtěl sem bejt slušnej, a von mě **podved**.“ (KJ, 347)

„Že sem si **nevším**?“ (KJ, 347)

„Proč sem se jenom do něho **zakous**.“ (KJ, 351)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -t-, -t'-

„[...], na **kerý** vona umřela, tak to nebylo tak zlý, [...]" (KJ, 13)

„**Puste** mě. Musím pryč.“ (KJ, 14)

„[...] přide ten dobytek s psím vozejkem a hodí na něj mrtvýho člověka, **kerej** se voddělal, že ho taky na místě neutloukli, hovado zatracený, [...]“ (KJ, 21)
 „Moc pěkný posezení, jen co je pravda, **vodpuste**.“ (KJ, 22)
 „[...] **jesli** bydlíš daleko, tak s tebou nepudu.“ (KJ, 24)
 „No tak, uškrt' mě, budu držet, **jesli** to dokážeš.“ (KJ, 29)
 „**Jeslis** dřív míval růžky, necháš je pěkně venku.“ (KJ, 48)
 „**Jesli** nechcete kupovat u židů, kupte si tu kravatu jinde.“ (KJ, 52)
 „**Jesli** vám Dawesův plán ještě něco ponechal, [...]“ (KJ, 52)
 „Co tam budu dělat, mám tam vopravdu jít, a **jeslipak** je to výnosnej kšeft, tydle časopisy.“ (KJ, 57)
 „Já sem ty ranaři [sic] viděl, neprásknu to na ně, to né, ale **jesli** mi ještě jednou přídou na dvůr, dyž já tu bydlím a spím a voni tu nemaj co hledat, tak sejdu dolů, a jako že se menuju Biberkopf, budou si shledávat kosti po zemi, třeba sou tři.“ (KJ, 116)
 „Zapiš si to za uši a koukni se na tudle pěst', **jesli** se ti třeba něčeho zachtělo, a jen se vopovaž na mě šáhnout.“ (KJ, 127)
 „**Vodpuste**, vašnosto.“ (KJ, 218)
 „**Jesli** mi už nechceš nic dávat, Evo, nemusíš.“ (KJ, 291)
 „Né, já ne, děvče mi zabili, jenomže nevím, **jesli** leží tady.“ (KJ, 313)
 „[...] a uvidíme, kdo prosadí svou, **jesli** voni, nebo já, a **jesli** mě ještě někdo dokáže na tomhle zatraceným světě k něčemu přinutit.“ (KJ, 339)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -v-

„**Šak** já taky pudu, ale radši bych nešel, panebože, já nemůžu.“ (KJ, 10)
 „**Šak** vono to přejde.“ (KJ, 22)
 „Já sem přeci taky měl tu věc s těma židama, **šak** víš.“ (KJ, 47)
 „[...] a co, **šak** sádlo taky zas naberu.“ (KJ, 127)
 „**Šak** vona přide.“ (KJ, 287)
 „Byl to jeho bejvák, **šak** von bude vědět, dyž tam hořelo, že sem to byl já.“ (KJ, 316)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -z-

„Proto **vemte** tendlecten aparátek a tudymadle prostrčte ouzkej proužek, ale můžete vzít taky širokej, jaký nosej teplouši na střevících, dyž si vyšlápnu no lov.“ (KJ, 53)
 „**Vem** si všechny ty chlapy na Alexáku a tady, ducha nemá ani jedinej.“ (KJ, 54)
 „**Veme** si jinou, protože ta jeho nejni zrovna po ruce, [...]“ (KJ, 56)
 „No víš, kolego, ted'ka si honem **vemem** klobouk a vypadnem, vid', Vildo.“ (KJ, 218)
 „Vona asi Herbertovi něco řekla, Herbert se to **dověděl** vo tom děcku.“ (KJ, 306)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -ž-

„**Muskej** s jednou rukou, a dyž ještě přišel vo pravou, je hotovej.“ (KJ, 201)
 „To je ale divný, vod kohopak dostává Micka dopisy, z Berlína to je, a vod **muskýho**.“ (KJ, 207)
 „Pořádnej **muskej** si stačí sám.“ (KJ, 217)

Vynechávání vž- na začátku slov před explozivou:

- „[...], **dyk** je můžeš vytřískat, co na nich je, sou naglančený, no a co?“ (KJ, 10)
„Takle člověka zříděj jenom proto, že nebyl **dycky** takovej, jakej měl bejt.“ (KJ, 21)
„**Dyk** tam na tom dvoře už ze mě zpíval rapl.“ (KJ, 21–22)
„Děkuju, děkuju, přídu, samolitr, čas se najde **dycky**, jenom prachy nejsou.“ (KJ, 22)
„Dyk ste mi vyprávěl vo těch nohách a vočích.“ (KJ, 22)
„Míno, Mínko, tak už se uklidni, já sem tak rád, **dyk** já sem zasejc chlap, Míničko.“ (KJ, 30)
„Ale **dyk** se přeci můžeš poškrábat, svěděl tě krk.“ (KJ, 31)
„**Dyk** já proti vobchodu nic neříkám.“ (KJ, 46)
„**Dyk** na tom nezáleží.“ (KJ, 46)
„My sme tam venku **dycky** táhli za jeden provaz, a kdo dělal práskače, dostal deku.“ (KJ, 49)
„**Dyk** tu jeden div nezmrzne na rampouch.“ (KJ, 51)
„**Dyk** to vidíš.“ (KJ, 195)
„[...], eště takový pískle mi taky koupila, **dyk** to je, jako dybych měl dnes narozeniny, [...]“ (KJ, 207)
„[...], jo, to je listonoš, ale de dnes setsakra pozdě, **dyk** už je dvanást, řeknu mu to sám.“ (KJ, 207)
„[...]; **dyk** já sem tak rád, že je tady, jaký ty máš holka, hezký ručky, [...]“ (KJ, 210)
„[...], **dyk** je to tak krásný, že si tu, a já sem ti tak rád, že tu zasejc seš, člověče.“ (KJ, 210)
„Rozumíš tomu, kapíruješ to, **dyk** máš voči k vidění, mám ti koupit brejle, co na mě tak čumíš.“ (KJ, 216)
„**Dyk** ani nesmím.“ (KJ, 217)
„**Dyk** ty mluvíš pořád kolem dokola to samý.“ (KJ, 218)
„[...], a proč ty prachy ta holka kouká, **dyk** nekoušou, sou to pěkný peníze.“ (KJ, 256)
„Ránu sme udělali, myšičko, **dyk** to říkám, s Pumsem, ale copak je, Micko?“ (KJ, 256)
„[...], ale holka, **dyk** všecko mám, **dyk** nic nepotřebuju.“ (KJ, 257)
„Žádnýmu to nemůžu říct, **dyk** by se mi vysmáli.“ (KJ, 291)
„Brejden, Evo, no tak, Evo, no co je, tak už se uklidni, holka, stalo se něco, **dyk** to snad nebude tak zlý.“ (KJ, 306)
„[...], cože, co, hrůza, hrůza, děs, **dyk** to – sem já, to sem přeci já, ale proč, kvůli tý Stralaušský ulici, proč, hrůza, **dyk** to sem já a Reinhold, a nahůře stojí: [...]“ (KJ, 307)
„**Dyk** nevím.“ (KJ, 308)
„[...]: Micko, co sme udělali, proč to s tebou provedli, **dyk** si nic neudělala, Micinko.“ (KJ, 313)
„**Dyk** ani nevím, proč?“ (KJ, 347)
„Netluč ji, člověče, **dyk** je to nelidský, [...]“ (KJ, 352)
„[...], **dyk** vona už nemůže stát, stůj zpříma, holka, votoč se, no tak, podívej se na mě, kdo tě to tak strašně tluče?“ (KJ, 352)

„To už je lepší bejt mrtvej, kdo todle má vydržet, ať někdo přijde a zabije mě, já sem to neudělal, **dyk** sem to nevěděl.“ (KJ, 352)
 „Nepodlamuj se už, Ido, **dyk** sem za to byl v Tegelu, vodpykal sem si trest.“ (KJ, 352)
 „Ať to někdo vodklidí, ať někdo vodsune tu rakev, **dyk** nemůžu vstát, já ji vodklidit nemůžu.“ (KJ, 352)

Změna -ř- na -r-:

„Potom ti řeknou: seš propuštěnej a zasej v tom, marš ven do tý mizérie, a vona je to **porád** eště ta samá mizérie jako dřív.“ (KJ, 21)
 „Co to tam vedle **porád** přechází za chlapa?“ (KJ, 24)
 „**Porád** eště prší.“ (KJ, 25)
 „**Porád** eště nejsem venku.“ (KJ, 26)
 „Koukněte se na ty dva, pane hostinskej, co je znám, **porád** se hádaj.“ (KJ, 33)
 „Von se tak cení **porád**, slyšíš, Lino, chudák.“ (KJ, 51)
 „Lino, člověče, já ti sem z ní **porád** eště pať.“ (KJ, 54)
 „Deš si pro kufr, seš tam přesně v jedenást, na dvanást máš cosi sjednanýho, a ve tři čtvrti na jednu tam **porád** eště stojíš.“ (KJ, 54)
 „A vona mluví a mluví a ty kufr **porád** eště nemáš, a nakonec třeba vodejdeš bez kufru.“ (KJ, 54)
 „[...], třeba se stavíme někde jinde, a de se dál, jenom jít, **porád** jít.“ (KJ, 124)
 „**Porád** eště chodíš do tý putyčky v Prenzlauský?“ (KJ, 190)
 „Dyk ty mluvíš **porád** kolem dokola to samý.“ (KJ, 218)
 „**Porád** se musím koukat na svý hadry, na svý sako, na rukáv, ruka v něm chybí.“ (KJ, 256)
 „[...], ale dyž to v sobě **porád** nosíš a je to jako vodevřená rána.“ (KJ, 256)
 „Co to **porád** má, ta ženská se zbláznila, někdo jí něco nakukal.“ (KJ, 307)
 „Utahuje si ze mě, eště **porád** mě dráždí, ó, to je chlap proklatá, neměl sem to dělat.“ (KJ, 351)
 „Ale co se **porád** tak podlamuje, co se **porád** podlamuje v boku, jako by měla housera.“ (KJ, 352)

Ostatní hláskové alternace a zjednodušení:

„**Poněvác** si tu kravatu neumí uvázat.“ (KJ, 52)
 „Jak sme tu, potřebujem hodně spát, **poněvác** se moc nadřem a málo si vyděláme.“ (KJ, 52)
 „Lékárny se třesou před toudle konkurencí, **poněvác** kdo si koupí tendle vazač, [...]“ (KJ, 52)
 „Usne bez kolíbání jako to dítě mámě u prsu, **poněvác** ví: [...]“ (KJ, 52)
 „[...], **poněvác** jakou bryndu ty putykáři dnes čepujou, to volá do nebe, a dobrý pití je drahý.“ (KJ, 53)
 „[...], ten tam dělá zeď, ty mládenci tu dělaj **ňákou** ránu, mají v parádě ty velký dveře vod sklepa.“ (KJ, 116)
 „Zapiš si to za uši a koukni se na tudle **pěšť**, jesli se ti třeba něčeho zachtělo, a jen se vopovaž na mě **šáhnout**.“ (KJ, 127)
 „Vidělas, Emka, vidělas to: pěny až **pocad’**.“ (KJ, 193)
 „Pěna až **pocad’**?“ (KJ, 193)
 „[...]; vpředu žehlí, a vzádu – dělá **jinší** věci.“ (KJ, 194)

Hláskové zjednodušení celých skupin slov:

- „**Depa**, nevěřím.“ (KJ, 21)
- „**Se** ví. Dostaneš navrch eště tolar.“ (KJ, 25–26)
- „To je toho. Ať mi vlezou. **Brýtro**.“ (KJ, 28)
- „**Těbůch**, Míno.“ (KJ, 30)
- „Tak promiňte. **Brounoc**.“ (KJ, 206)
- „To **neva**, ten chlap je dobřej, von ví, co chce.“ (KJ, 44)
- „Ale to nám vůbec **neva**.“ (KJ, 126)
- „**Samo**, člověče, komupak jinýmu?“ (KJ, 256)
- „**Brejden**, Evo, no tak, Evo, no co je, tak už se uklidni, holka, stalo se něco, dyk to snad nebude tak zlý.“ (KJ, 306)

Morfologická rovina

Univerzální koncovka -ma pro instrumentál plurálu u substantiv, zájmen a číslovek:

- „Vobchody s **botama**, vobchody s **kloboukama**, žárovky, výčepy.“ (KJ, 9)
- „Sem já to ale strašnej trouba, přeci se tu mezi **těma lidma** eště dokážu proplíst, jenom eště pět minut, [...]“ (KJ, 10)
- „[...], a já sem tu mezi **nima**!“ (KJ, 23)
- „Do puntíku s **váma** souhlasím.“ (KJ, 46)
- „Pastě na myši zrovna né, těm dělaj drogérie moc velkou konkurenci **jedama**, ale gypsový hlavy: [...]“ (KJ, 47)
- „Já sem přeci taky měl tu věc s **těma židama**, šak víš.“ (KJ, 47)
- „Taky se vám v životě může stát, že se vám sesypou na kokos cihly a že se pod **váma** roztřesou kolena.“ (KJ, 47)
- „A co si potom počnete s **třaslavejma kolenama**.“ (KJ, 47)
- „Budete se potloukat **ulicema**, Studniční, Rosenthalská brána, Alexák.“ (KJ, 47)
- „Může se vám stát, že budete běhat **ulicema** a nedokázete přečíst jedinou tabulku.“ (KJ, 47)
- „Ty dnešní, ty mi nestojej za falešnej pětník s **těma** jejich **naměklejma kebulema**.“ (KJ, 54)
- „Chtěl jí povědět, co si ty kluci teplajznický vytrpěj, a vo Saský Kamenici, a vo tom paragrafu s třiceti **markama**, [...]“ (KJ, 57)
- „[...], a přitom se ho to vůbec netejkalo, ať se vypořádaj se **svejma** paragrafy sami, to by mu moh přijít třeba taky Meck, ať Franc něco udělá pro ty handlře.“ (KJ, 57)
- „S **těma** mi dej svátek.“ (KJ, 116)
- „A dyž ti teď řeknu, Karle, že se s **váma** chci smířit, že sem si trest vodkroutil.“ (KJ, 127)
- „Zůstali ste **mejma** kamarády, žádnýho sem vás nezradil.“ (KJ, 180)
- „Měl sem přestřelku s **tajnejma**.“ (KJ, 192)
- „No já sem střílel **slepejma**.“ (KJ, 193)
- „Zato voni **vostrejma**, skrz dvěře.“ (KJ, 193)
- „Jakej stánek? [...] Krámek s **novinama**?“ (KJ, 201)
- „S **prachama** sem, prachy vydělat, prachů je člověku třeba.“ (KJ, 202)
- „France to velice potěšilo, říkal si, jak ta holka umí hospodařit s **penězma**, s takovou bych se měl voženit, [...]“ (KJ, 207)
- „Dělal sem, co sem moh, udělal sem, co je v lidskej silách, nechal sem si uject ruku, tak ať mi někdo přide s **výčítkama**.“ (KJ, 212)

„Ty soudruhu, ty dobytku, soustruhuješ pro ně granáty, aby tě **jima** vodstřelili, a to mi chceš kázat?“ (KJ, 217)
 „Ani nás nehne, ty přímá canc-akce, s **kapitalistickejma votrokama** se nestýkáme.“ (KJ, 218)
 „To nejni pro tebe, s **takovejma** sviňáky **patentovanejma** tě nechci mít pohromadě.“ (KJ, 271)
 „Ale né, před štrnácti **dněma**, ale zase sme se udobřili.“ (KJ, 287)
 „Musím dólu, k sloupu s **plakátama**.“ (KJ, 308)
 „Dybych jim tu zatřepal **bačkorama**, dostali by možná výtopek, [...]“ (KJ, 340)

Obecně česká koncovka „-ove“ v 1. a 5. pádě plurálu mužských životných substantiv:

„Gottliebe, tak to nejni, **pánove**, máte pravdu, ale takle to překrucovat nesmíš.“ (KJ, 47)
 „No dobře, Gottliebe, dobře, **pánove**, taky to neměla bejt výčitka, [...]“ (KJ, 47)
 „Mně vám jednou, **pánove**, dyž sem se – dyž mi bylo moc mizerně, pomohli dva židi tím, že mi vypravovali histórie.“ (KJ, 47)
 „**Pánove**, vy vyhazujete svý peníze za moc póvlu.“ (KJ, 52)
 „**Pánove**, přistupte blíž, vy taky, slečno, nevostejchejte se, pan manžel taky, mládeži přístup dovolenej, pro mládež to tu nestojí vo nic víc.“ (KJ, 52)
 „To nejni k smíchu, dámy a **pánove**, [...]“ (KJ, 52)
 „Račte se kouknout, dámy a **pánove**, todle je váš dárek pod stromeček, todle je dáreček podle vašeho vkusu a pro vaše blaho.“ (KJ, 53)
 „A outěchu dnes, dámy a **pánove**, potřebujem, jak tu sme, a dyž sme hloupý, hledáme ji v hospodě.“ (KJ, 53)
 „Mazaný sou, **koumesove**, hoši práskaný, mně nemusíš nic povídat.“ (KJ, 54)
 „Vypečený **darebove**, co!“ (KJ, 194)

Specifická deklinace tvrdých adjektiv, vybraných zájmen, číslovek a substantiv skloňovaných jako adjektiva: hláskové změny -ý- na -ej- a -é na -y/-i-:

„Klid, čuně **vyhladovělý**, vzchop se, nebo si čuchneš k mý pěsti.“ (KJ, 9)
 „Kokos jako bych měl **vykradenej**, asi mi mozek nadobro vyschl.“ (KJ, 9)
 „Sto **třpytnejch** vejkladů, tak je nech, ať se blejskaj, ty ti přeci nenaženou hrůzu, [...]“ (KJ, 10)
 „To vím, povzdechl si tiše, že mezi lidi musím a že sem **propuštěnej**.“ (KJ, 10)
 „Sem já to ale **strašnej** trouba, přeci se tu mezi těma lidma eště dokážu proplíst, jenom eště pět minut, [...]“ (KJ, 10)
 „[...], na **kerý** vona umřela, tak to nebylo tak **zlý**, [...]“ (KJ, 13)
 „[...], ale rošťák ze mě byl **velikej**, grázl, moc nescházelo do sanktusáka.“ (KJ, 13)
 „**Takovej** tatrman, jako ste vy, se mi už dávno nenachomejt.“ (KJ, 19)
 „Takle sem byl **nadělanej**, a takle mi teď vodstávají, dvě pořádný pěstě se mi tam vejdou.“ (KJ, 21)
 „Ze **samýho** hladu.“ (KJ, 21)
 „Takle člověka zříděj jenom proto, že nebyl dycky **takovej**, **jakej** měl bejt.“ (KJ, 21)
 „Celý panděro v talóně.“ (KJ, 21)
 „Potom ti řeknou: seš **propuštěnej** a zasejc v tom, marš ven do **tý** mizérie, a vona je to pořád eště ta samá mizérie jako dřív.“ (KJ, 21)

„[...] přide ten dobytek s psím vozejkem a hodí na něj **mrtvýho** člověka, kerej se voddělal, že ho taky na místě neutloukli, hovo **zatracený**, [...]“ (KJ, 21)

„**Každej** se může zas eště postavit na nohy, co jednou seděl v base, ať proved co proved.“ (KJ, 21)

„[...] hodit člověka na hnůj jako **chcíplýho** hafana a eště na něho nasypat smetí, a to prej je spravedlnost k **mrtvýmu** člověku.“ (KJ, 21)

„Bylo to vod vás **hezký**, že ste se mě ujmul.“ (KJ, 21)

„A pozdravujte vode mě taky toho **starýho** pána.“ (KJ, 22)

„Počkejte, eště honem narovnáme koberec, je **celej shrnutej**.“ (KJ, 22)

„Moc **pěkný** posezení, jen co je pravda, vodu pust.“ (KJ, 22)

„(**čerstvýho** vzduchu musí člověk nabrat do plic, vzduch, vzduch, víc nic)“ (KJ, 22)

„**Žádnej** mi je neuřiz.“ (KJ, 22)

„Prevít **jedovatej**.“ (KJ, 22)

„Samí lidi, svobodný lidi, bavěj se, a **žádnej** jim nemá co poroučet, [...]“ (KJ, 23)

„Sem **volnej**.“ (KJ, 24)

„Sem ti **protivnej**, vid’?“ (KJ, 25)

„Holky za člověkem běhaly jak pomínutý a nestály mu ani za to, aby si vo ně vopucoval kramflek, a teďka je dočista **vyřízenej**.“ (KJ, 27)

„Celý dny teď nebudu dělat nic **jinýho**, jenom se cpát a chlastat a spát, [...]“ (KJ, 27)

„Jenom Ida. Kdo **jinej**.“ (KJ, 27)

„A támleť za výkladem, **takovej** cvalík **nadělanej**, *ta by pásla*, ale nevoslovím žádnou.“ (KJ, 27)

„Tak todle je ten pokoj, pohovka s **dřevěným** rámem, císař visí na stěně, [...]“ (KJ, 28)

„Vzda sem se, císař vodu vzdává kord, císař mu musí kord vrátit, **takovej** je světa běh.“ (KJ, 28)

„Franc Biberkopf je **propuštěnej**!“ (KJ, 30)

„Franc je zasejc **živej**, Franc je zas na světě!“ (KJ, 30)

„Raduju se už **celej** den.“ (KJ, 30)

„To je mi **záhadný**, Míno.“ (KJ, 31)

„**Čertovskej** chlap. Pašák to byl.“ (KJ 33)

„Koukněte se na ty dva, pane **hostinskej**, co je znám, porád se hádaj.“ (KJ, 33)

„Ruku na srdce, je to **slušný** povolání, nebo nejni?“ (KJ, 44)

„Solidní existence, to je **důležitý**, aby byla solidní.“ (KJ, 44)

„To neva, ten chlap je **dobrej**, von ví, co chce.“ (KJ, 44)

„Už sem lez do dvorů a zpíval Stráž na Rýně, tak už sem byl **zvrtačenej**.“ (KJ, 46)

„Ten člověk tam nahůře, to **malý** pivo s kasou, je **dobrej**, povídám ti, přima přimisima.“ (KJ, 46)

„Neboj, všechno přide, jedno po **druhým**.“ (KJ, 46)

„Já – tady se moc mluvilo vo **frankfurtským** výročním trhu, a vy ste byl **velkolepej**, přima, pane.“ (KJ, 46)

„Ty už si vo tu vodu **podruhý** neřeknou.“ (KJ, 46)

„Sem člen **berlínský** místní skupiny.“ (KJ, 46)

„**Náramný**, co?“ (KJ, 46)

„Pastě na myši zrovna né, těm dělaj drogérie moc velkou konkurenci jedama, ale **gypsový** hlavy: [...]“ (KJ, 47)

„[...] Proč by neměl jeden prodávat **gypsový** hlavy po **malejch** městech?“ (KJ, 47)

„Každou věc musíš správně vosvětlit a postavit do **správnýho** světla, jako to udělal ten kraťas **hrbatej** s Frankfurtem, cos ho ty neposlouchal.“ (KJ, 47)

„[...], já za svou maličkost sem poslouchal a bylo to moc **krásný**, [...]“ (KJ, 47)

„[...], a při tom jeho **slabým** hlase, a na plíce je asi taky **slabej**, a jak to měl všechno uspořádaný, a jak potom přišla ta rezoluce, **každej** bod **promyšlenej**, **náramný** to bylo, to je hlava, a všechno **přesný** až do těch záchodů, co se jim nelíbily.“ (KJ, 47)

„[...], moc poučná v **tý** situaci, co sem v ní tehda byl.“ (KJ, 47)

„Proto sem byl zase **čipernej** na nohy.“ (KJ, 47)

„Byl to **pořádněj** šutr.“ (KJ, 47)

„To se může stát **každýmu**, **takovej** malér.“ (KJ, 47)

„[...]: Jeden nemá přísahat na prachy, nebo na koňak, nebo na pár **mizernejch** feniků na příspěvky.“ (KJ, 47–48)

„Můžeš bejt **klidnej**.“ (KJ, 49)

„Měli sme tam venku taky komunistu, byl tlustší než já, v **devatenástým** bojoval v Berlíně.“ (KJ, 49)

„Nestarat se vo **žádnýho**.“ (KJ, 49)

„Zůstat **slušnej** a sám pro sebe.“ (KJ, 49)

„[...] Chlap přepadne děvče v **městský** dráze a umlátí ji málem k smrti pro padesát marek.“ (KJ, 50)

„Lino, chtěla bys stát v **takový** kukani?“ (KJ, 51)

„Jako dyž mu máma dá prs, a mlíko je **zkyslý**.“ (KJ, 51)

„Pánove, přistupte blíž, vy taky, slečno, nevostejchejte se, pan manžel taky, mládeži přístup **dovolenej**, pro mládež to tu nestojí vo nic víc.“ (KJ, 52)

„[...], a dyž ho má **koupenej**, je ten vazač **špatnej** a von si s ním kravatu vázat nemůže.“ (KJ, 52)

„[...], podvod sráží Německo eště hloubějc do bídy, než v **jaký** se už vynachází.“ (KJ, 52)

„U mě kupujete **poctivý** zboží, **žádnej** celulojd, [...]“ (KJ, 53)

„Proč například **žádnýho** jaktěživo ani nenapadlo nosit tydlecty velký vazače?“ (KJ, 52)

„Protože si **žádnej rozumnej** člověk neuváže pod krk lopatku na smetí.“ (KJ, 52)

„[...], co my víme, co se děje v **takovým malým dětským** možečku.“ (KJ, 52)

„[...], ten nepotřebuje **žádnej** jed pro spaní ani **žádnej** punč pro usnutí, nic.“ (KJ, 52)

„[...], co potřebuju, leží **hotový** a **přípravený** na prádelníku, stačí zastrčit to pod límec.“ (KJ, 52)

„[...], vepředu prodávali **vopejkanej** buřt a vzadu ležel Jolly ve **skleněný** rakvi a sušil hubu, až mu lezly tlustý do **tenkejch**.“ (KJ, 52)

„To ste viděli **každej** – pěkně se srazte dohromady, ať si můžu šetřit hlas, nemám ho **pojištěnej**, eště sem nezaplatil první splátku – teda jak ležel Jolly v **tý skleněný** rakvi, to ste viděli.“ (KJ, 52–53)

„Podťe z **tý** jízdní dráhy, **mladej** pane, nebo vás přejede auto, a kdo potom bude ten sajrajt smetat na hromádky?“ (KJ, 53)

„Vezmete tudle z **tý** strany třicet až pětatřicet centimetrů, a potom kravatu složíte, ale né takle.“ (KJ, 53)

„Dneska si nemůžete **každej** den sáhodlouze tahat kolem krku takovejdle šlauch vod plynu.“ (KJ, 53)

„Kdo je **rozumnej**, do hospody nepáchne, už kvůli šrajtofli, [...]“ (KJ, 53)

„[...], poněvác jakou bryndu ty putykáři dnes čepujou, to volá do nebe, a **dobrý** pití je **drahý**.“ (KJ, 53)

„Proto vemte tendlecten aparátek a tudymadle prostrčte **ouzkej** proužek, ale můžete vzít taky **širokej**, jaký nosej teplouši na střevících, dyž si vyšlápnu no lov.“ (KJ, 53)

„**Německej** muž kupuje výhradně reelní zbóží, a to dostanete u mě.“ (KJ, 53)

„Vem si všechny ty chlapy na Alexáku a tady, ducha nemá ani **jedinej**.“ (KJ, 54)

„Ale představ si, **takovej** řečník v **říšským** sněmu, Bismarck nebo Bebel, ty dnešní nestojej taky za nic, ale tamty, Lino, člověče, ty měli ducha.“ (KJ, 54)

„Ty dnešní, ty mi nestojej za **falešnej** pětník s těma jejich **naměklejma** kebulema.“ (KJ, 54)

„Máš pravdu, Lino, **hezký** to vod ní nebylo, ale teď poslouvej.“ (KJ, 54)

„Vo paragrafech, a zákoník **vobčanskej**, a jak si vyfechtovala penzi po svém nebožtíkovi, a toho jejího **starýho** přeci klepla pepka a s válkou to nemělo nic **společnýho**.“ (KJ, 54)

„Vodkdypak má šlak něco **společenýho** s válkou.“ (KJ, 54)

„To si nabereš do plic **čerstvýho** vzduchu.“ (KJ, 54)

„Deš si pro kufr, seš tam přesně v jedenást, na dvanást máš cosi **sjednanýho**, a ve tři čtvrti na jednu tam porád eště stojíš.“ (KJ, 54)

„Ta nebude nic **kalýho**.“ (KJ, 55)

„Tak to je asi zas něco **jinýho** než Manželství.“ (KJ, 55)

„**Každý** se to dá koupit separátně.“ (KJ, 55)

„Dyž na to má, ale je to setsakra **mastný**.“ (KJ, 55)

„To **mužskýho** zkazí, jo, je to tak, zkurví tě to.“ (KJ, 55)

„Koukáním na vobrázky to začne, a potom chceš, a seš **nahranej**, přirozeně už to nejde.“ (KJ, 55)

„Svobodný, a pročpak by nebyli, já taky nejsem s Polačkou Linou **ženatej**.“ (KJ, 55)

„Že by se našla ženská, která by todle vod člověka žádala, no né, je to vůbec **možný**?“ (KJ, 56)

„**Silný** kafe. Ta by mi tak mohla přijít.“ (KJ, 56)

„[...], d'Annunzio se menuje ten óbrsviňák a je to **nějakej** Španěl nebo Talián, nebo z Ameriky.“ (KJ, 56)

„Už si někdá slyšel, že by nějaká ženská, **nějaký** děvče sloužilo za náhradu?“ (KJ, 56)

„**Celej** dům se rozlejhál a duněl, jak vřískala.“ (KJ, 56)

„Co tam budu dělat, mám tam vopravdu jít, a jeslipak je to **výnosnej** kšeft, tydle časopisy.“ (KJ, 57)

„Takový věci halt lidi dělaj, **celej** den a eště v noci, takle to krade, nač to přide, [...]“ (KJ, 116)

„Eště sem jakživ **žádnýho** neudal.“ (KJ, 116)

„To sou mi ty praví šosáci, dřepěj za pecí a podváděj až hrůza, ale ty při tom **žádnej** nenačapá.“ (KJ, 124)

„Vony sou ty jejich rošťárny takový, že je při nich **žádnej** nechytne za ruku.“ (KJ, 124)

„Teďka vodevíraj **zelenýho** antona.“ (KJ, 124)

„Měli by taky poznat, **jaký** to je.“ (KJ, 124)

„Bože, já bych si něčeho lok, ty, radši zůstaň tady, nechod' do **tý** putyky, nebo se hned zase voctneš na hromadě a zase budeš dřepět nahóře u báby.“ (KJ, 124)

„Šrámy na čele, vod čehopak má na čele rudý šrámy, a jó, vod čepice, a ta vokurka, člověče, **takovej vodulej**, červenej frňák, ale ten nemusí bejt zrovna vod kořalky, [...]“ (KJ, 125)

„No, moh bys mě snad pustit dovnitř, Karle, **žádnýho** neukousnu.“ (KJ, 126)

„**Takovej** pasák, viděl to kdy svět.“ (KJ, 126)

„**Velectěnej** pane Karel, třeba seš **vyučenej** zámečník a já jenom **sprostej příležitostnej** dělník, jenom se tak nenařukuj.“ (KJ, 126)

„Snad jí eště můžu popřát **dobrej** den.“ (KJ, 126)

„Zrovna dnes vodvedli vod nás z domu jednoho chlupatý, a byl **vyučenej** tesař a eště správce domu.“ (KJ, 126)

„**Takovej** ženáč s párem parohů na čele, a bude mně něco vykládat.“ (KJ, 126)

„To se může stát **každýmu**, že mu ujede ruka, dyž je v ráži.“ (KJ, 126)

„Ten votrok, ten paroháč, **takovej** pytel jedu, nejradši bych mu to řek, tomu já vodvedu zaživa ženu z postele.“ (KJ, 126)

„Tak teda nashledanou, Karle, pane **zámečnickej** mistr.“ (KJ, 127)

„Seš **takovej** kus hadru **špinavýho**, že mi je Míny u tě líto.“ (KJ, 127)

„Tak se zeptej Cily, ta u mě bejvala **celej** den, co sem dělal.“ (KJ, 178)

„Von nejní živ z těch **ovocnářskej** vozejků.“ (KJ, 179)

„Nechtěl sem, a pak mě vyhodili z auta, protože nás honilo **jiný** auto.“ (KJ, 179)

„A dost, dál už neříkat nic, a přejeli mě a taky sem moh bejt **mrtvej**, voni mě chtěli zabít.“ (KJ, 180)

„Jo, chtěl sem zůstat **slušnej**.“ (KJ, 180)

„Zůstal sem **slušnej** až doposledka.“ (KJ, 180)

„Třeba se mu zdá, že sem tuze **špinavej**.“ (KJ, 190)

„Porád eště chodíš do **tý** putyčky v **Prenzlauský**?“ (KJ, 190)

„Nechci je, nepatří se to pro **svobodnýho** člověka; [...]“ (KJ, 191)

„[...] eště nikdá sem nebyl **zbabělej**, a **svý** meno si nedám vod **žádnýho** ukrást, tak se menuju, tak sem se narodil a tak taky zůstanu: [...]“ (KJ, 191)

„Nebojím se **chlupatejch** ani fízlů s plackou pod klopou.“ (KJ, 191)

„Bud' to sem **svobodnej** člověk, nebo ať radši nejsem.“ (KJ, 191)

„[...] tak, to by bylo **vodbytý** a **vyřízený**.“ (KJ, 191)

„Jo, to máš, Gottliebe, z **dobrýho** jídla a pití.“ (KJ, 192)

„Stojím před cirkusem v zábavním parku na **Elbinský** ulici a vyvolávám koníčky, jednou kolem dámy a páni **pouhejch** padesát feniků, a vzádu v **Romintenský** sem nejsilnější **jednorukej** muž, ale teprvá vod včerejška, [...]“ (KJ, 192)

„Měl sem přestřelku s **tajnejma**.“ (KJ, 192)

„Vlastně pro nic, támle vzádu na **Bülowským** náměstí to bylo, pár mládenců tam dělalo krám, slušný hoši, jenže neměli ani floka, a vodkad' vzít?“ (KJ, 192)

„Tady v Berlíně hned za rohem, v **Císařský** áleji.“ (KJ, 193)

„No já sem střílel **slepejma**.“ (KJ, 193)

„Zato voni **vostrejma**, skrz dvéře.“ (KJ, 193)
 „Tady prodává **hospodskej** svý pivo.“ (KJ, 193)
 „Využívat **chudej** lid je sprostáctví.“ (KJ, 194)
 „**Hedvábnej** kabát chci nosit sám, to bych jim řek.“ (KJ, 194)
 „A taky se postarám, abych nosil **hedvábnej** kabát.“ (KJ, 194)
 „Jináč sem vůl a von má pravdu, dyž mi strčí do dlaně těch **svejch mizernejch** pár babek.“ (KJ, 194)
 „Emko, Emičko, že sem tě dnes našel, to je **báječný**.“ (KJ, 194)
 „Dybych tak byl **tajnej** a měl **fízláckej** vodznak a zeptal se toho vpředu, [...]“ (KJ, 194)
 „Uměj si zařídit **fešáckej** život.“ (KJ, 194)
 „To je to **jediný správný**.“ (KJ, 194)
 „Říkám ti, z práce eště na světě **žádněj** nezbohat.“ (KJ, 195)
 „Copaks to eště neslyšela: Vodevřel sem si s tou rukou krám, vona tam stojí na stole a **celej** den přísahá: [...]“ (KJ, 195)
 „To přísahá ta moje ruka, jak je **den dlouhej**.“ (KJ, 195)
 „**Vstupný** dva feniky, a proletáři se tam hrnou a maj náramnou radost.“ (KJ, 195)
 „Na flámování už nejsem dost **mladej**, ani mě to nijak neláká, musím splášit peníze.“ (KJ, 199)
 „**Muskej** s jednou rukou, a dyž eště přišel vo pravou, je **hotovej**.“ (KJ, 201)
 „**Jakej** stánek? [...] Krámek s novinama?“ (KJ, 201)
 „Na to sem moc **starej**, na to aby byl mladší člověk.“ (KJ, 201)
 „Todle sem dělával kdysi, na to už nedám, to mi už nevoní, to je **vodbytý** a **vyřízený**.“ (KJ, 201)
 „[...], jak může někdo bejt tak **praštěnej** a dřít se, když si hned vedle něho jiný jezděj v autáku.“ (KJ, 201)
 „[...], a ze mě musí bejt **slušnej** člověk!“ (KJ, 201)
 „[...], asi sem v tom kriminálu zevokařil, no, pytlem **praštěnej**.“ (KJ, 201)
 „**Takovej** nesmysl, bát se vo mě.“ (KJ, 203)
 „A jak se vám líbím, co, jako **hrdinnej** vojín, v tom **šviháckým** saku?“ (KJ, 203)
 „**Vyloučený**. My to nemáme zapotřebí.“ (KJ, 203)
 „Räcker je mý meno, **žádněj** tu pro mě nenechal psaní?“ (KJ, 206)
 „Tak teda **žádněj** dopis tu pro mě nejni.“ (KJ, 206)
 „[...], eště **takový** pískle mi taky koupila, dyk to je, jako dybych měl dnes narozeniny, [...]“ (KJ, 207)
 „To je ale **divný**, vod kohopak dostává Micka dopisy, z Berlína to je, a vod **muskýho**.“ (KJ, 207)
 „Je to vode mě **sprostý**, kamarádovi.“ (KJ, 208)
 „Jsi hodná ženská, Evo, zůstaň u Herberta, von tě potřebuje, je to **hodnej** člověk.“ (KJ, 209)
 „[...], dyk je to tak **krásný**, že si tu, a já sem ti tak rád, že tu zasej seš, člověče.“ (KJ, 210)
 „Né, nejsem **slušnej**, sem pasák.“ (KJ, 212)
 „A co seš ty, z čehopak ty žiješ, žiješ snad z něčeho **jinýho** než z **jinejch** lidu?“ (KJ, 212)
 „Dělal sem, co sem moh, udělal sem, co je v **lidskej** silách, nechal sem si uject ruku, tak ať mi někdo přide s výčítka.“ (KJ, 212)

„Proto už nechci vo **pořádný** práci ani slyšet, rozumíš?“ (KJ, 216)

„[...] **Jaký** máš právo se ptát?“ (KJ, 217)

„Copak si nepsal a sám neříkal vo **tý zatracený mzdový** votročině, a že sme vyvrženci a nemůžem se ani hnout?“ (KJ, 217)

„Nebudu posilovat **žádnýho** kapitalistu.“ (KJ, 217)

„**Pořádněj muskej** si stačí sám.“ (KJ, 217)

„[...], co koukáš, chlape, nejseš ze mě **moudrej**, co.“ (KJ, 217–218)

„Dyk ty mluvíš porád kolem dokola to **samý**.“ (KJ, 218)

„Jo, je to **možný**.“ (KJ, 218)

„A vy ste jedovatý výpary **kapitalistickýho** bahna.“ (KJ, 218)

„**Takovej** jako vy se říká lumpi.“ (KJ, 218)

„Nástup do robotárny v sedum ráno, pár seštáků do **mzdovýho** sáčku pro starou.“ (KJ, 218)

„Ani nás nehne, ty přímá canc-akce, s **kapitalistickejma** votrokama se nestýkáme.“ (KJ, 218)

„Podívej, Micko, v životě je to tak divně **zařízený**.“ (KJ, 256)

„Se mnou je to docela jinačí než u **jinejch** lidu.“ (KJ, 256)

„Samo, člověče, komupak **jinýmu**?“ (KJ, 256)

„Co je to zas, ať se někdo v **ženskejch** vyzná.“ (KJ, 256)

„To nejni pro tebe, s **takovejma** sviňáky patentovanejma tě nechci mít pohromadě.“ (KJ, 271)

„To je **divný**, co to má znamenat, myslel sem, že je Micka s ním, co se to děje.“ (KJ, 286)

„A vod **tý** doby už ne?“ (KJ, 286)

„Je to **možný**?“ (KJ, 287)

„Ale **divný** je to přeci.“ (KJ, 287)

„To nejni **možný**.“ (KJ, 287)

„Tak vidíš, Evo, kdo je tu **rozčílenej**?“ (KJ, 287)

„Nejdřív říkáš: vona to tak dělává, někam si s někým vyrazila, a potom jí to zas nejni **podobný**.“ (KJ, 287–288)

„Nemůžu to **žádnýmu** říct, Evo, víš to ty a Herbert, a potom eště **klempírskej**, jináč nikdo.“ (KJ, 291)

„**Žádnýmu** to nemůžu říct, dyk by se mi vysmáli.“ (KJ, 291)

„Brejden, Evo, no tak, Evo, no co je, tak už se uklidni, holka, stalo se něco, dyk to snad nebude tak **zlý**.“ (KJ, 306)

„[...], možná vo **tý** naší věci ve **Stralauký** ulici, [...]“ (KJ, 307)

„[...], cože, co, hrůza, hrůza, děs, dyk to – sem já, to sem přeci já, ale proč, kvůli **tý Stralauký** ulici, proč, hrůza, dyk to sem já a Reinhold, a nahóre stojí: [...]“ (KJ, 307)

„Proboha, co je to, jak to přide, cheche, to je **divný**.“ (KJ, 308)

„A chodí jako **korunovanej** vůl a nic vo světě neví, já se na něj nezlobím, ne, nezlobím.“ (KJ, 309)

„Tak sem k němu tehda vmaširoval, a tak mi von odpověděl a bylo to **prokletý** a bylo to **nesprávný**, že sem maširoval.“ (KJ, 309)

„Bylo to **nesprávný**, že sem maširoval, **nesprávný**, **nesprávný**.“ (KJ, 309)

„Povídám vám, že proti tomu nejni **žádněj** prostředek.“ (KJ, 310)

„Nemůžeš nikdá vědět, co **takovej** udělá.“ (KJ, 310)

„Co můžu dělat, proč mě taky nehoděj do **takovýho** hrobu, jak dlouho se to se mnou eště povleče?“ (KJ, 313)

„Polez ven, schováváš se, neřáde **jedovatej**, **chcíplej** pacholku.“ (KJ, 315)
 „Sem **hotovej**.“ (KJ, 316)
 „[...], a uvidíme, kdo prosadí svou, jesli voni, nebo já, a jesli mě eště někdo dokáže na tomhle **zatraceným** světě k něčemu přinutit.“ (KJ, 339)
 „**Každej** den umírá v Berlíně stovka lidí, a dyž je člověk **nemocnej**, **žádnej** doktor se k němu nevobtěžuje, dyž ten **dotyčnej** nemá zrovna fůru peněz.“ (KJ, 340)
 „Těm sem já dneska zrovna tak šmafu, jak sem jim byl šmafu včera, ale třeba sem pro ně **zajímavej**, a proto se na mě zloběj, že se mnou nic nesvedou.“ (KJ, 340)
 „[...], a krom toho mě potom chtěj taky soudit kvůli Micce a eště **jinejm** věcem, a na to mě musej nejdřív postavit na nohy, sou mi to vopravdický katovi pacholci, [...]“ (KJ, 340)
 „[...], a eště si to chodí v **doktorskej** pláštích a za mák se to nestydí.“ (KJ, 340)
 „Nevím vo **žádným** člověku, aby se mu vedlo jako mně, tak mizerně, tak bídně.“ (KJ, 347)
 „Chtěl sem bejt **slušnej**, a von mě podved.“ (KJ, 347)
 „[...]: Ven z toho bramborovýho salátu, tak **žádný** vodmlouvání, to všechno nemá verta, potřebuju vás, **žádnýmu** nemůžu dát dovolenou, máte rachotu u mě, [...]“ (KJ, 348)
 „Ten ničema, tady seš, co tu chceš, chceš se přede mnou naparovat, tebe nevomeje sebevětší lijavec, ty syčáku, ty vrahu, ty zločinče **těžkej**, vyndej tu fajfku z držky, dyž se mnou mluvíš.“ (KJ, 350)
 „Dobře, že deš, tys mi tu chyběl, pod', špinavče, to tě eště nechtyli, eště máš **modrej** kabát?“ (KJ, 350)
 „Už vidím, bylo to **nesprávný**.“ (KJ, 351)
 „Musím vidět někoho **jínýho**, copak nikdo **jinej** nepříde, proč von tu eště stojí?“ (KJ, 351)
 „To ti byl ten největší darebák, **jakýho** nosí svět.“ (KJ, 351)
 „Netluč ji, člověče, dyk je to **nelidský**, [...]“ (KJ, 352)
 „Né, né, to sem neudělal, to je soudně **dokázaný**, [...]“ (KJ, 352)
 „[...], nebyl sem tím **vinej**.“ (KJ, 352)
 „To už je lepší bejt **mrtvej**, kdo todle má vydržet, ať někdo přijde a zabije mě, já sem to neudělal, dyk sem to nevěděl.“ (KJ, 352)

Nerozlišený rod u adjektiv, některých zájmen a substantiv skloňovaných jako adjektiva v plurálu:

„Jeden se vmísí mezi **jíný** lidi, [...]“ (KJ, 10)
 „A co dělali **ty** lidi tam, ty vostatní?“ (KJ, 21)
 „No, museli tam bejt eště **jíný** lidi jako von, jako ten Štěpán.“ (KJ, 21)
 „Takle sem byl nadělanej, a takle mi teď vodstávají, dvě **pořádný** pěstě se mi tam vejdou.“ (KJ, 21)
 „Vidíte z toho, co provedli **tamty**.“ (KJ, 21)
 „Samí lidi, **svobodný** lidi, bavěj se, a žádnej jim nemá co poroučet, [...]“ (KJ, 23)
 „Holky za člověkem běhaly jak **pominutý** a nestály mu ani za to, aby si vo ně vopucoval kramflek, a teďka je dočista vyřízenej.“ (KJ, 27)

„**Celý** dny teď nebudu dělat nic jinýho, jenom se cpát a chlastat a spát, [...]“ (KJ, 27)

„Nejsou **kradený**.“ (KJ, 30)

„Na mě sou všeci **krátký**!“ (KJ, 34)

„Víš přeci, že mě postavili na nohy **ty** židi.“ (KJ, 46)

„A tenkrát mě votamtad' **ty** dva židi vytáhli a vypravovali mi histórie.“ (KJ, 46)

„Slova sou taky **dobrý**, Gottliebe, a co jeden říká.“ (KJ, 46)

„Mluvili do mě, moc **slušný** lidi to sou a vůbec mě neznali, a eště mi vypravovali vo jednom Polákovi nebo co, [...]“ (KJ, 47)

„Mně tenkrát pomohli **chytrý** lidi, mluvili do mě a vypravovali mi, lidi s hlavou vodevřenou, [...]“ (KJ, 47)

„Eště sem neřek, že budu dělat **bůhvíjaký** vobchody.“ (KJ, 48)

„Tak se koukněte, jak sou dnes lidi **zpustlý**: [...]“ (KJ, 50)

„Dneska nejni počasí pro **nezaměstnaný**.“ (KJ, 51)

„**Pěkný** vobrázky, jenže tu táhne.“ (KJ, 51)

„Proč například žádnýho jaktěživo ani nenapadlo nosit tydlecty **velký** vazače?“ (KJ, 52)

„**Velký** vobchodní domy nepotřebujou, abych jim dělal reklamu eště já, ty se vobejdou beze mě.“ (KJ, 52)

„[...], vepředu prodávali vopejkanej buřt a vzádu ležel Jolly ve skleněný rakvi a sušil hubu, až mu lezly **tlustý** do tenkejch.“ (KJ, 52)

„Proto vemte tendlecten aparátek a tudymadle prostrčte ouzkej proužek, ale můžete vzít taky širokej, **jaký** nosej teplouši na střevících, dyž si vyšlápnu no lov.“ (KJ, 53)

„Víš, Lino, já neumím řečnit, nejsem **žádnej lidovej** řečník.“ (KJ, 54)

„Ani stánkaři, ani ty, tahaj vozejk, **samý** nicky.“ (KJ, 54)

„**Mazaný** sou, koumesove, hoši **práskaný**, mně nemusíš nic povídat.“ (KJ, 54)

„Ale představ si, takovej řečník v říšským sněmu, Bismarck nebo Bebel, **ty** dnešní nestojej taky za nic, ale **tamty**, Lino, člověče, **ty** měli ducha.“ (KJ, 54)

„To sou **nahý** slečny, **namalovaný**.“ (KJ, 55)

„Pověz mi, kolego, a baví tě to, ty holky tady a **takový** vobrázky?“ (KJ, 55)

„**Svobodný**, a pročpak by nebyli, já taky nejsem s Polačkou Linou ženatej.“ (KJ, 55)

„Von tom já vám můžu taky říct svý, stejně jako von, a holky tam taky nebudou **jiný** než jinde.“ (KJ, 56)

„Povídali, že mu hráli, to neznáš **ženský**, hošíčku.“ (KJ, 56)

„Chtěl jí povědět, co si **ty** kluci **teplajznický** vytrpěj, a vo Saský Kamenici, a vo tom paragrafu s třiceti markama, [...]“ (KJ, 57)

„A to zas né, Franc chce mít pokoj a teplouši mu můžou bejt **ukradený**.“ (KJ, 57)

„Zmizte z toho dvora, voli **ukecaný**.“ (KJ, 116)

„[...], ten tam dělá zed', ty mládenci tu dělaj nákou ránu, mají v parádě ty **velký** dveře vod sklepa.“ (KJ, 116)

„Teď to zaprašťelo, dveře sou **vodevřený**, povedlo se jim to, jeden zůstal venku na dvoře ve výklenku a voba vostatní zapadli do sklepa.“ (KJ, 116)

„**Takový** věci halt lidi dělaj, celej den a eště v noci, takle to krade, nač to přide, [...]“ (KJ, 116)

„Ať se staraj sami, sou za to **placený**.“ (KJ, 116)

„To sou mi **ty** praví šosáci, dřepěj za pecí a podváděj až hrůza, ale ty při tom žádněj nenačapá.“ (KJ, 124)

„Vony sou ty jejich rošťárny **takový**, že je při nich žádněj nechytne za ruku.“ (KJ, 124)

„Šrámy na čele, vod čehopak má na čele **rudý** šrámy, a jó, vod čepice, a ta vokurka, člověče, takovej vodulej, červeněj frňák, ale ten nemusí bejt zrovna vod kořalky, [...]“ (KJ, 125)

„[...] jenom ty **vohavný** voči pitomý, **vykulený**, jako kráva, kde sem sebral **ty** telecí voči, a jak vejřám, jak dybych s nima neuměl hejbat.“ (KJ, 125)

„Zrovna dnes vodvedli vod nás z domu jednoho **chlupatý**, a byl vyučenej tesař a eště správce domu.“ (KJ, 126)

„Nemusíte bejt **uražený**, že sem k vám nepřišel.“ (KJ, 180)

„Zůstali ste mejma kamarády, **žádnýho** sem vás nezradil.“ (KJ, 180)

„Za **takový** přátele pěkně děkuju.“ (KJ, 192)

„Vlastně pro nic, támle vzádu na Bülowským náměstí to bylo, pár mládenců tam dělalo krám, **slušný** hoši, jenže neměli ani floka, a vodkad' vzít?“ (KJ, 192)

„Ty, to ti byli **vohromný** mládenci, a že nejdřív prej musej mít v suchu zbóží.“ (KJ, 192)

„Vtom **ty tajný** přišli a chtěli kolem toho domu čenichat.“ (KJ, 192)

„Asi někdo v domě něco zmerčil, kožešiny to byly, něco pro **ženský**, dyž je málo uhlí.“ (KJ, 192–193)

„Tak sme jako kryli ústup, a dyž se **ty tajný** dobejvali dovnitř, co ti mám povídat, domovní dvěře se jim vodevřít nepodařilo.“ (KJ, 193)

„A potom, dyž **tajný** cosi zkoušeli se zámkem, střelil sem klíčovou dírkou.“ (KJ, 193)

„Tak **dobří** vobchody.“ (KJ, 193)

„Protože mám **zmazaný** kalhoty?“ (KJ, 194)

„Takový šmejdy, a **ty** jeho **malovaný** vajíčka, my sme je museli s mámou lepit, dyž sme byli malí.“ (KJ, 194)

„Ten né, zato **ty druhý**.“ (KJ, 194)

„Možná taky, né, vomyl, todle sou **samý** ganovim.“ (KJ, 194)

„**Kradený** věci, jenom je sem ulili!“ (KJ, 194)

„**Vypečený** darebove, co!“ (KJ, 194)

„Víte, vy **mladý** ste jenom vo deset dvanást roků mladší než my, ale ste vo sto let chytřejší, než sme bejvali my.“ (KJ, 197)

„[...] jak může někdo bejt tak praštěnej a dřít se, když si hned vedle něho **jinyj** jezděj v auťáku.“ (KJ, 201)

„Holka, a tudle na krku budeš mít **samý** fleky.“ (KJ, 208)

„Já nemám **takový** sprostoty rád.“ (KJ, 208)

„[...] dyk já sem tak rád, že je tady, **jaký** ty máš holka, **hezky** ručky, [...]“ (KJ, 210)

„Flinkám se, sem tam si trochu zapracuju, ale abych makal, to nemakám, nechávám za sebe makat **jinyj**.“ (KJ, 216)

„Už toho mám **plný** zuby.“ (KJ, 218)

„A **ty** syčáci si za mě stříleli, parchanti, chtěli mě zatáhnout do hádky.“ (KJ, 218)

„A vy ste **jedovatý** výpary kapitalistickýho bahna.“ (KJ, 218)

„Jenom dřeťe, dřeťe na kapitalisty, ať sou hodně **tlustý**.“ (KJ, 218)

„**Ty** se mají dobře, choděj si po světě a štvou se, vydělávají a paráděj se.“ (KJ, 256)
 „[...], a proč na ty prachy ta holka kouká, dyk nekoušou, sou to **pěkný** peníze.“ (KJ, 256)
 „Člověče, dyby se **ty** něco domákli, sem pro ně mrtvola.“ (KJ, 256)
 „**Jaký** ta holka dělá voči.“ (KJ, 306)
 „[...], Franc vstal a zařval, sou to **ženský pitomý**.“ (KJ, 307)
 „Támle civěj ty dvě **ženský** a pláčou, vejraj po něm ty dvě, co se děje, vražda, jakpak to, Micka, já sem se pomát, jak je to, co to má bejt.“ (KJ, 307)
 „[...], dvě **ženský**, vražda, co, co, vražda, ve Freienwalde, já sem ji zavraždil ve Freienwalde, jaktěživo sem ve Freienwalde nebyl, kde to vůbec je.“ (KJ, 307)
 „Do **každý** díry se podívat nemůžu.“ (KJ, 316)
 „A Franc si myslel, co se vo mě **vznešený** páni doktoři tolik staraj.“ (KJ, 340)
 „[...], a krom toho mě potom chtěj taky soudit kvůli Micce a eště jinejm věcem, a na to mě musej nejdřív postavit na nohy, sou mi to **vopravdický** katovi pacholci, [...]“ (KJ, 340)

Obecně české tvary přivlastňovacích zájmen:

„Klid, čuně vyhladovělý, vzchop se, nebo si čuchneš k **mý** pěsti.“ (KJ, 9)
 „Jakýpak litování **svejh** skutků!“ (KJ, 21)
 „Tudle, koukněte se, **mý** kalhoty.“ (KJ, 21)
 „Chtěl sem se jenom voptat na to **tvý** voko.“ (KJ, 30)
 „Gottliebe, kolečko sem, kolečko tam, vmysli se do **mý** situace a potom teprvá mluv.“ (KJ, 46)
 „Prosím vás, vy ty **svý** vobrázky teda vyvěšujete, jenom abyste -, (KJ, 50)
 „Kupte si takovoudle kravatu, jako sou ty **mý**, a potom přemejšlejte, jak si tu kravatu ráno uvážete.“ (KJ, 52)
 „Pánove, vy vyhazujete **svý** peníze za moc póvlu.“ (KJ, 52)
 „Vo paragrafech, a zákoník vobčanskej, a jak si vyfechtovala penzi po **svým** nebožtíkovi, a toho jejího starýho přeci klepla pepka a s válkou to nemělo nic společnýho.“ (KJ, 54)
 „Von tom já vám můžu taky říct **svý**, stejně jako von, a holky tam taky nebudou jiný než jinde.“ (KJ, 56)
 „Já sem si **svý** štyry roky vodseděl do minuty a ty se nedělej, že seš víc než soud.“ (KJ, 126)
 „Tady prodává hospodskej **svý** pivo.“ (KJ, 193)
 „Ta leží doma u **mý** slečny, vona mě vod sebe nechtěla pustit, [...]“ (KJ, 195)
 „Räcker je **mý** meno, žádnéj tu pro mě nenechal psaní?“ (KJ, 206)
 „Podle **tvý** vlastní teórie.“ (KJ, 217)
 „A vůbec ti kašlu na všechno to **tvý** mektání, na ty **tvý** stávky a ty **tvý** poseroutky, co jednou přídou.“ (KJ, 217)
 „[...], ta ti umí říct **tvý** meno.“ (KJ, 256)
 „Porád se musím koukat na **svý** hadry, na **svý** sako, na rukáv, ruka v něm chybí.“ (KJ, 256)
 „Také né, vyprávěla mi vo synovci **svýho** lorda, ale ten je tu, viděl sem ho.“ (KJ, 287)

Obecně české tvary ukazovacích zájmen:

- „**Tadle** ulice je tmavší, řekl si, kde je tam, tam to bude lepší.“ (KJ, 10)
- „**Tudle**, koukněte se, můj kalhoty.“ (KJ, 21)
- „Hrome, na **todle** se pudu podívat.“ (KJ, 22)
- „A za to všechno **tudle** mizérii.“ (KJ, 26)
- „**Tudle** bych chtěl mít, a támletu bych chtěl mít, ale neoslovit žádnou.“ (KJ, 27)
- „Tak **todle** je ten pokoj, pohovka s dřevěným rámem, císař visí na stěně, [...]“ (KJ, 28)
- „**Tendle** člověk tu stojí hodiny a taky ho vítr nevfoukne.“ (KJ, 51)
- „**Todle** by bylo něco pro mě.“ (KJ, 51)
- „Proč například žádnýho jaktěživo ani nenapadlo nosit **tydlecty** velký vazače?“ (KJ, 52)
- „Kupte si **tudle** kravatu u Tietze nebo u Wertheima, anebo víte co?“ (KJ, 52)
- „Kupte si **takovoudle** kravatu, jako sou ty můj, a potom přemejšlejte, jak si tu kravatu ráno uvážete.“ (KJ, 52)
- „Kupte si **tendle** vazač, a budete lehčeji usínat.“ (KJ, 52)
- „Lékárny se třesou před **toudle** konkurencí, poněvadž kdo si koupí **tendle** vazač, [...]“ (KJ, 52)
- „Vezmete **tudle** z té strany třicet až pětatřicet centimetrů, a potom kravatu složíte, ale né takle.“ (KJ, 53)
- „Dneska si nemůžete každý den sáhodlouze tahat kolem krku **takovejdle** šlauch vod plynu.“ (KJ, 53)
- „Dnes potřebujete **tudlectu** nápaditou hotovou věcičku.“ (KJ, 53)
- „Račte se kouknout, dámy a pánové, **todle** je váš dárek pod stromeček, **todle** je dáreček podle vašeho vkusu a pro vaše blaho.“ (KJ, 53)
- „[...] **Todle** je něco pro tebe, kup si to a vodnes si to domů, bude to pro tě outěcha.“ (KJ, 53)
- „Proto vemte **tendlecten** aparátek a **tudymadle** prostrčte ouzkej proužek, ale můžete vzít taky širokej, jaký nosej teplouši na střevících, dyž si vyšlápnu no lov.“ (KJ, 53)
- „**Tudymadle** ho protáhnete a teď uchopíte jeden konec.“ (KJ, 53)
- „A **todle**, Manželství. A **todle** je Ideální manželství.“ (KJ, 55)
- „Můžu ti říct, chci ti jenom říct, že koukat se na **tydle** vobrázky, to je jed.“ (KJ, 55)
- „Že by se našla ženská, která by **todle** vod člověka žádala, no né, je to vůbec možný?“ (KJ, 56)
- „A **todle** von dá vytisknout, ten Španěl.“ (KJ, 56)
- „Co tam budu dělat, mám tam vopravdu jít, a jeslipak je to výnosnej kšeft, **tydle** časopisy.“ (KJ, 57)
- „**Todle** sem jenom chtěl slyšet.“ (KJ, 127)
- „Možná taky, né, vomyl, **todle** sou samý ganovim.“ (KJ, 194)
- „Holka, a **tudle** na krku budeš mít samý fleky.“ (KJ, 208)
- „A **todle** ty si dáš nabalamutit?“ (KJ, 208)
- „**Tudle** prodáváš letáky a noviny a brožurky, [...]“ (KJ, 217)
- „[...], a uvidíme, kdo prosadí svou, jesli voni, nebo já, a jesli mě eště někdo dokáže na **tomdle** zatraceným světě k něčemu přinutit.“ (KJ, 339)
- „To už je lepší bejt mrtvej, kdo **todle** má vydržet, ať někdo přijde a zabije mě, já sem to neudělal, dyk sem to nevěděl.“ (KJ, 352)

Obecně český tvar číslovky:

- „Měli sme tam venku taky komunistu, byl tlustší než já, v **devatenástým** bojoval v Berlíně.“ (KJ, 49)
- „Deš si pro kufr, seš tam přesně v **jedenást**, na **dvanást** máš cosi sjednanýho, a ve **tří štvrti** na jednu tam porád eště stojíš.“ (KJ, 54)
- „Dá mi pár feniků do **štvrtka**, a potom se uvidí.“ (KJ, 125)
- „Já sem si svý **štyry** roky vodseděl do minuty a ty se nedělej, že seš víc než soud.“ (KJ, 126)
- „Taky dobrý; takle by nás tu stejně nepustili do sálu; ale přid' jednou ve **štvrtek** nebo v sobotu.“ (KJ, 192)
- „[...]: vpad sem do domu a pošeptal to maníkovi, co tam dělal zeď, ale voni že né, kvůli **dvoum** fízlům že je ani nenapadne vodmáznout bez vejždělků.“ (KJ, 192)
- „Víte, vy mladý ste jenom vo deset **dvanást** roků mladší než my, ale ste vo sto let chytřejší, než sme bejvali my.“ (KJ, 197)
- „[...], jo, to je listonoš, ale de dnes setsakra pozdě, dyk už je **dvanást**, řeknu mu to sám.“ (KJ, 207)
- „Nástup do robotárny v **sedum** ráno, pár seštáků do mzdovýho sáčku pro starou.“ (KJ, 218)
- „Ale né, před **štrnácti** dněma, ale zase sme se udobřili.“ (KJ, 287)

Obecně české tvary slovesa být ve funkci pomocného slovesa minulého času a spony:

- „[...], my **sme** tam přeci taky měli ševcárnu, zapišme si to za uši.“ (KJ, 10)
- „[...], dyk je můžeš vytřískat, co na nich je, **sou** naglančený, no a co?“ (KJ, 10)
- „To vím, povzdechl si tiše, že mezi lidi musím a že **sem** propuštěnej.“ (KJ, 10)
- „Propustit mě halt museli, trest **sem** si vodpykal, [...]“ (KJ, 10)
- „**Sem** já to ale strašnej trouba, přeci se tu mezi těma lidma eště dokážu proplíst, jenom eště pět minut, [...]“ (KJ, 10)
- „[...], ale že **sem** v tom lítal už po krk, už **sem** málem vraždil, [...]“ (KJ, 13)
- „Jo, já **sem**, já **sem** byl –“ (KJ, 14)
- „Vy **ste** za všechny prachy.“ (KJ, 18)
- „Takovej tatrman, jako **ste** vy, se mi už dávno nenachomejt.“ (KJ, 19)
- „A kdo vlastně **ste**, jak **ste** se sem vůbec dostal?“ (KJ, 19)
- „A já nevěřím, že **sou** jinde vo moc lepší.“ (KJ, 21)
- „Potom ti řeknou: **seš** propuštěnej a zasejc v tom, marš ven do tý mizérie, a vona je to porád eště ta samá mizérie jako dřív.“ (KJ, 21)
- „Copak nejsme nic, protože **sme** si jednou cosi zavařili?“ (KJ, 21)
- „Bylo to vod vás hezký, že **ste** se mě ujmul.“ (KJ, 21)
- „Seděli **sme** tu dole a povídali **sme** si.“ (KJ, 22)
- „Dyk **ste** mi vyprávěl vo těch nohách a vočích.“ (KJ, 22)
- „Tak to **ste** moje.“ (KJ, 23)
- „[...], a já **sem** tu mezi nima!“ (KJ, 23)
- „K čemu **sou** všechny kecy!“ (KJ, 23)
- „**Sem** volnej.“ (KJ, 24)
- „To je vod toho, že **sem** si vodkroutil pár let, buřtíku.“ (KJ, 24)
- „**Sem** ti protivnej, vid’?“ (KJ, 25)
- „Přerazil **sem** jí, mrše, tenkrát žebra, za to **sem** musel do basy.“ (KJ, 27)

„Vzdal **sem** se, císař vodevzdává kord, císař mu musí kord vrátit, takovej je světa běh.“ (KJ, 28)

„Ramta dydramta, tak daleko **sem** se sem hnal, teď **sem** tu, a tu sedím.“ (KJ, 28)

„Protože mě pustili, proto **sem** tu.“ (KJ, 28)

„Míno, Minko, tak už se uklidni, já **sem** tak rád, dyk já **sem** zasejc chlap, Míničko.“ (KJ, 30)

„Aby **sis** vybrala.“ (KJ, 30)

„Chtěl **sem** se jenom voptat na to tvý voko.“ (KJ, 30)

„Chtěl **sem** se ti jenom vokázat, jak si stojím a jak vypadám.“ (KJ, 30)

„Z dřívějška, úspory, co **sem** si tak našetřil.“ (KJ, 33)

„Pamatujete se eště, jak **ste** mi vypravoval vo Canovičovi?“ (KJ, 33)

„Teďka **sme** si už vestičku zasejc zavoblili.“ (KJ, 34)

„Už **sem** lez do dvorů a zpíval Stráž na Rýně, tak už **sem** byl zvrtačeněj.“ (KJ, 46)

„Slova **sou** taky dobrý, Gottliebe, a co jeden říká.“ (KJ, 46)

„Já – tady se moc mluvilo vo frankfurtským výročním trhu, a vy **ste** byl velkolepej, přima, pane.“ (KJ, 46)

„To **sem** vám chtěl říct za svou vosobu.“ (KJ, 46)

„Koukal **sem** s potěšením, jak **ste** byl vohromnej a jak **ste** to těm Frankfurtákům nandaval.“ (KJ, 46)

„Ty **ste** teda roznes na cucky.“ (KJ, 46)

„**Sem** teďka člen, vidíš.“ (KJ, 46)

„**Sem** člen berlínský místní skupiny.“ (KJ, 46)

„Taky **sem** vo textilním zbóží nic neříkal.“ (KJ, 46)

„Řek **sem** punčochy a zástěry.“ (KJ, 46)

„Každou věc musíš správně vosvětlit a postavit do správnýho světla, jako to udělal ten kraťas hrbatej s Frankfurtem, **cos** ho ty neposlouchal.“ (KJ, 47)

„[...], já za svou maličkost **sem** poslouchal a bylo to moc krásný, [...]“ (KJ, 47)

„Já **sem** přeci taky měl tu věc s těma židama, šak víš.“ (KJ, 47)

„Mně vám jednou, pánove, dyž **sem** se – dyž mi bylo moc mizerně, pomohli dva židi tím, že mi vypravovali histórie.“ (KJ, 47)

„Mluvili do mě, moc slušný lidi to **sou** a vůbec mě neznali, a eště mi vypravovali vo jednom Polákovi nebo co, [...]“ (KJ, 47)

„[...], moc poučná v tý situaci, co **sem** v ní tehda byl.“ (KJ, 47)

„Myslel **sem** si: Koňak by to bejval dokázal taky.“ (KJ, 47)

„Proto **sem** byl zase čipernej na nohy.“ (KJ, 47)

„To **sem** vypožoroval.“ (KJ, 48)

„Eště **sem** neřek, že budu dělat bůhvíjaký vobchody.“ (KJ, 48)

„**Jeslis** dřív míval růžky, necháš je pěkně venku.“ (KJ, 48)

„Gottliebe, co je člověku, jako **sme** my, do soudu a do policie a do politiky?“ (KJ, 49)

„Měli **sme** tam venku taky komunistu, byl tlustší než já, v devatenástým bojoval v Berlíně.“ (KJ, 49)

„My **sme** tam venku dycky táhli za jeden provaz, a kdo dělal práskače, dostal deku.“ (KJ, 49)

„Tak se koukněte, jak **sou** dnes lidi zpustlý: [...]“ (KJ, 50)

„Já **sem** árijec.“ (KJ, 52)

„Jak **sme** tu, potřebujem hodně spát, poněvác se moc nadřem a málo si vyděláme.“ (KJ, 52)

„Třeba loni **ste** viděli ty ganovim v Krokodýlu, [...]“ (KJ, 52)

„To **ste** viděli každej – pěkně se srazte dohromady, ať si můžu šetřit hlas, nemám ho pojištěnej, eště **sem** nezaplatil první splátku – teda jak ležel Jolly v tý skleněný rakvi, to **ste** viděli.“ (KJ, 52–53)

„Ale jak mu tam strkali čokoládu, to **ste** už neviděli.“ (KJ, 53)

„Čas **sou** peníze.“ (KJ, 53)

„A outěchu dnes, dámy a pánove, potřebujem, jak tu **sme**, a dyž **sme** hloupý, hledáme ji v hospodě.“ (KJ, 53)

„Mazaný **sou**, koumesove, hoši práskaný, mně nemusíš nic povídat.“ (KJ, 54)

„Ta bejvalá, co **sem** ti u ní byl pro věci, ta z Karlovy ulice.“ (KJ, 54)

„Dyž **sem** přišel nahóru a zeptal se, jak je to s kufrem, vona spustila.“ (KJ, 54)

„To ukážeš, kdo **seš**.“ (KJ, 54)

„Lino, člověče, já ti **sem** z ní porád eště pať.“ (KJ, 54)

„Deš si pro kufr, **seš** tam přesně v jedenást, na dvanást máš cosi sjednanýho, a ve tři čtvrti na jednu tam porád eště stojíš.“ (KJ, 54)

„To **sou** nahý slečny, namalovaný.“ (KJ, 55)

„Koukáním na vobrázky to začne, a potom chceš, a **seš** nahranej, přirozeně už to nejde.“ (KJ, 55)

„Už **si** někdy slyšel, že by nějaká ženská, nějaký děvče sloužilo za náhradu?“ (KJ, 56)

„Měl **sem** jednou jednu, na něco mi přišla, [...]“ (KJ, 56)

„Tu **si** měl slyšet.“ (KJ, 56)

„Ani **sem** jí nemoh říct, vo co vlastně kráčelo.“ (KJ, 56)

„Byl **sem** rád, že **sem** vypad.“ (KJ, 56)

„A ty **sou**?“ (KJ, 56)

„Co tu mají co hledat, **sou** vůbec votad' z domu, [...]“ (KJ, 116)

„Teď to zaprašťelo, dveře **sou** vodevřený, povedlo se jim to, jeden zůstal venku na dvoře ve výklenku a voba vostatní zapadli do sklepa.“ (KJ, 116)

„Já sem ty ranaři [sic] viděl, neprásknu to na ně, to né, ale jesli mi eště jednou přídou na dvůr, dyž já tu bydlím a spím a voni tu nemaj co hledat, tak sejdu dolů, a jako že se menuju Biberkopf, budou si shledávat kosti po zemi, třeba **sou** tři.“ (KJ, 116)

„Eště **sem** jakživ žádnýho neudal.“ (KJ, 116)

„Ať se staraj sami, **sou** za to placený.“ (KJ, 116)

„To **sou** mi ty praví šosáci, dřepěj za pecí a podváděj až hrůza, ale ty při tom žádněj nenačapá.“ (KJ, 124)

„Vony **sou** ty jejich rošťárny takový, že je při nich žádněj nechytne za ruku.“ (KJ, 124)

„Tak **sme** jako tu.“ (KJ, 126)

„Velectěnej pane Karel, třeba **seš** vyučenej zámečník a já jenom sprostěj příležitostnej dělník, jenom se tak nenaťukuj.“ (KJ, 126)

„**Taks** mě teda jako vyhodil.“ (KJ, 126)

„Krad **sem** snad já?“ (KJ, 126)

„Eště **sem** se tě vo nic neprosil.“ (KJ, 126)

„Já **sem** Idu nezabil.“ (KJ, 126)

„Já **sem** si svý štyry roky vodseděl do minuty a ty se nedělej, že **seš** víc než soud.“ (KJ, 126)

„A dyž ti teď řeknu, Karle, že se s váma chci smířit, že **sem** si trest vodkroutil.“ (KJ, 127)

„Todle **sem** jenom chtěl slyšet.“ (KJ, 127)
 „Pozdravuj vode mě Mínu, řekni jí, že **sem** tu byl, že **sem** se jenom chtěl kouknout, jak se jí vede.“ (KJ, 127)
 „A ty, ty lumpe, **seš** ten nejprašnější neřád na světě.“ (KJ, 127)
 „**Seš** takovej kus hadru špinavýho, že mi je Míny u tě líto.“ (KJ, 127)
 „Prodával **sem** noviny.“ (KJ, 178)
 „Prodával **sem** noviny. Zeptej se Mecka.“ (KJ, 178)
 „Já **sem** dovopravdy prodával noviny.“ (KJ, 178)
 „Vydělal **sem** si na sebe.“ (KJ, 178)
 „Tak se zeptej Cily, ta u mě bejvala celej den, co **sem** dělal.“ (KJ, 178)
 „Já **sem** myslel, že je živ z vobchodu s ovocem.“ (KJ, 179)
 „Měli **sme** vodvítz ovoce do tržnice.“ (KJ, 179)
 „Samo sebou **sem** tomu věřil.“ (KJ, 179)
 „Ale potom **sem** viděl, že si mě najali, abych jim dělal zeď, a potom –“ (KJ, 179)
 „Nechtěl **sem**, a pak mě vyhodili z auta, protože nás honilo jiný auto.“ (KJ, 179)
 „A dost, dál už neříkat nic, a přejeli mě a taky **sem** moh bejt mrtvej, voni mě chtěli zabít.“ (KJ, 180)
 „Jo, chtěl **sem** zůstat slušnej.“ (KJ, 180)
 „Zůstal **sem** slušnej až doposledka.“ (KJ, 180)
 „Nemusíte bejt uražený, že **sem** k vám nepřišel.“ (KJ, 180)
 „Zůstali **ste** mejma kamarády, žádnýho **sem** vás nezradil.“ (KJ, 180)
 „Třeba se mu zdá, že **sem** tuze špinavej.“ (KJ, 190)
 „[...]; eště nikdá **sem** nebyl zbabělej, a svý meno si nedám vod žádnýho ukrást, tak se menuju, tak **sem** se narodil a tak taky zůstanu: [...]“ (KJ, 191)
 „Bud’to **sem** svobodnej člověk, nebo ať radši nejsem.“ (KJ, 191)
 „Zrenovovali to tu, tady mě najdeš, chodím **sem** tancovat a sedávám u baru.“ (KJ, 192)
 „Snad **sis** nemyslel, že žiju jak eunuch, protože mi ustřelili ruku.“ (KJ, 192)
 „Měl **sem** přestřelku s tajnejma.“ (KJ, 192)
 „[...]: vpad **sem** do domu a pošeptal to maníkovi, co tam dělal zeď, ale voni že né, kvůli dvoum fízlům že je ani nenapadne vodmáznout bez vejdělku.“ (KJ, 192)
 „Tak **sme** jako kryli ústup, a dyž se ty tajný dobejvali dovnitř, co ti mám povídat, domovní dvěře se jim vodevřít nepodařilo.“ (KJ, 193)
 „A potom, dyž tajný cosi zkoušeli se zámkem, střelil **sem** klíčovou dírkou.“ (KJ, 193)
 „No já **sem** střílel slepejma.“ (KJ, 193)
 „**Vidělas**, Emka, **vidělas** to: pěny až pocad’.“ (KJ, 193)
 „Takový šmejdy, a ty jeho malovaný vajíčka, my **sme** je museli s mámou lepit, dyž **sme** byli malí.“ (KJ, 194)
 „Emko, Emičko, že **sem** tě dnes našel, to je báječný.“ (KJ, 194)
 „Taky **sem** je eště neviděl, ale znám tu sortu.“ (KJ, 194)
 „Možná taky, né, vomyl, todle **sou** samý ganovim.“ (KJ, 194)
 „**Copaks** to eště neslyšela: Vodevřel **sem** si s tou rukou krám, vona tam stojí na stole a celej den přísahá: [...]“ (KJ, 195)
 „Víte, vy mladý **ste** jenom vo deset dvanást roků mladší než my, ale ste vo sto let chytřejší, než **sme** bejvali my.“ (KJ, 197)
 „Na to **sem** moc starej, na to aby byl mladší člověk.“ (KJ, 201)

„Totle **sem** dělával kdysi, na to už nedám, to mi už nevoní, to je vodbytý a vyřízený.“ (KJ, 201)

„Narazit čepici a ven, kecy **sou** to, zejtra si pověším přes rameno flašinet a pudu vyhrávat.“ (KJ, 201)

„[...], asi **sem** v tom kriminálu zcvokařil, no, pytlem praštěnej.“ (KJ, 201)

„Tak to je dobře, Evo, tak to **seš** moje hodná Evička.“ (KJ, 208)

„Jo, votamtad' **sem** přišel, jako vod Tietze, ale vona mě nezahlídla.“ (KJ, 209)

„[...]; dyk já **sem** tak rád, že je tady, jaký ty máš holka, hezký ručky, [...]“ (KJ, 210)

„[...], dyk je to tak krásný, že **si** tu, a já **sem** ti tak rád, že tu zaseje seš, člověče.“ (KJ, 210)

„Ted' **sem** zase člověk, ted' **sem** zase člověk, né, já tě nevopustím, nevopustím tě, ať se stane co chce.“ (KJ, 211)

„Nesmysl, copak za to můžu, dral **sem** se vo to, aby ze mě byl pasák?“ (KJ, 212)

„Dělal **sem**, co **sem** moh, udělal **sem**, co je v lidskej silách, nechal **sem** si uject ruku, „Nevobchodoval **sem**, nelítal **sem** vod rána do večera?“ (KJ, 212)

„Né, nejsem slušnej, **sem** pasák.“ (KJ, 212)

„A co **seš** ty, z čehopak ty žiješ, žiješ snad z něčeho jinýho než z jinejch lidu?“ (KJ, 212)

„Takle **sem** vodnes to, že **sem** pracoval.“ (KJ, 216)

„Dyk ta tvoje pořádná práce, to je votročina, **sáms** to říkal, a to pořádná práce vopravdu je.“ (KJ, 216)

„A já **sem** si to zapsal za uši.“ (KJ, 216)

„A zapsal **sem** si to za uši i bez tebe, na to tě houbec potřebuju, ty hniličko, ty škrabáku, ty ampliône.“ (KJ, 216)

„Copak **si** nepsal a sám neříkal vo tý zatracený mzdový votročině, a že **sme** vyvrženci a nemůžem se ani hnout?“ (KJ, 217)

„**Sem** samozásobitel! A basta!“ (KJ, 217)

„[...], co koukáš, chlape, **nejseš** ze mě moudrej, co.“ (KJ, 217–218)

„Měli **sme** čas tak knap půl hodinky.“ (KJ, 218)

„[...], to dělá marku deset, to **sou**, platím, tomu já říkám přímá akce.“ (KJ, 218)

„Řek **sem** to, nebo neřek?“ (KJ, 218)

„Vildo, řekni ty, co **seš**.“ (KJ, 218)

„Hrome, voni to **sou** vopravdu syčáci.“ (KJ, 218)

„Tak **sem** je vodhadoval.“ (KJ, 218)

„A vy **ste** jedovatý výpary kapitalistickýho bahna.“ (KJ, 218)

„Jenom dře, dře na kapitalisty, ať **sou** hodně tlustý.“ (KJ, 218)

„Ty **sem** vydělal já, Micko – **sou** tvoje.“ (KJ, 256)

„[...], a proč na ty prachy ta holka kouká, dyk nekoušou, **sou** to pěkný peníze.“ (KJ, 256)

„Jo, vidíš, holka, dokázal **sem** to.“ (KJ, 256)

„Nevykládej to dál, s Pumsem a s Reinholdem **sem** byl, v sobotu v noci.“ (KJ, 256)

„Člověče, dyby se ty něco domákli, **sem** pro ně mrtvola.“ (KJ, 256)

„Ránu **sme** udělali, myšičko, dyk to říkám, s Pumsem, ale copak je, Micko?“ (KJ, 256)

„A ty prachy **sou** tvoje.“ (KJ, 256)

„[...], já **sem** se na to těšil, tak se na ně koukni, můžem si za ně vyject, člověče, někam daleko.“ (KJ, 257)

„Ale Micko, já **sem** ti jenom chtěl dát dárek.“ (KJ, 257)

„To je divný, co to má znamenat, myslel **sem**, že je Micka s ním, co se to děje.“ (KJ, 286)

„Ani **ste** vo ní neslyšel?“ (KJ, 286)

„Ale né, před štrnácti dněma, ale zase **sme** se udobřili.“ (KJ, 287)

„Také né, vyprávěla mi vo synovci svýho lorda, ale ten je tu, viděl **sem** ho.“ (KJ, 287)

„Proč mám jít pryč, nic **sem** neudělal.“ (KJ, 306)

„[...], Franc vstal a zařval, **sou** to ženský pitomý. (KJ, 307)

„Vopice. Nehrajte mi tu tyátr, myslíte si, že **sem** váš vopičák.“ (KJ, 307)

„[...], cože, co, hrůza, hrůza, děs, dyk to – **sem** já, to **sem** přeci já, ale proč, kvůli tý Stralaušské ulici, proč, hrůza, dyk to **sem** já a Reinhold, a nahůře stojí: [...]“ (KJ, 307)

„Támle civěj ty dvě ženský a pláčou, vejraj po něm ty dvě, co se děje, vražda, jakpak to, Micka, já **sem** se pomát, jak je to, co to má bejt.“ (KJ, 307)

„Co **sou** to za noviny, „Ranní pošta“?“ (KJ, 307)

„[...], dvě ženský, vražda, co, co, vražda, ve Freienwalde, já **sem** ji zavraždil ve Freienwalde, jaktěživo **sem** ve Freienwalde nebyl, kde to vůbec je.“ (KJ, 307)

„Proto **sme** ji nenašli.“ (KJ, 308)

„A já prej **sem** ji zabil, já, [...]“ (KJ, 308)

„[...], jednou **sem** jí nabančil, [...]“ (KJ, 308)

„[...], a voni si to asi myslej, protože **sem** voddělal Idu.“ (KJ, 308)

„Tak **sem** k němu tehda vmaširoval, a tak mi von vodpověděl a bylo to prokletý a bylo to nesprávný, že **sem** maširoval.“ (KJ, 309)

„Bylo to nesprávný, že **sem** maširoval, nesprávný, nesprávný.“ (KJ, 309)

„[...], zrovna tak mě moh vodbouchnout, dyž **sem** byl u něho v kvartýru.“ (KJ, 310)

„[...]: Micko, co **sme** udělali, proč to s tebou provedli, dyk **si** nic neudělala, Micinko.“ (KJ, 313)

„Jo, zapálil **sem**.“ (KJ, 316)

„Byl to jeho bejvák, šak von bude vědět, dyž tam hořelo, že **sem** to byl já.“ (KJ, 316)

„**Sem** hotovej.“ (KJ, 316)

„Dělal **sem**, co **sem** moh.“ (KJ, 316)

„Těm **sem** já dneska zrovna tak šmafu, jak **sem** jim byl šmafu včera, ale třeba **sem** pro ně zajímavej, a proto se na mě zloběj, že se mnou nic nesvedou.“ (KJ, 340)

„[...], a krom toho mě potom chtěj taky soudit kvůli Micce a eště jinejm věcem, a na to mě musej nejdřív postavit na nohy, **sou** mi to vopravdický katovi pacholci, [...]“ (KJ, 340)

„A co **sem** udělal.“ (KJ, 347)

„Copak **sem** se dost nenatrápil?“ (KJ, 347)

„Chtěl **sem** bejt slušnej, a von mě podved.“ (KJ, 347)

„Že **sem** si nevším?“ (KJ, 347)

„Ale co, co, co **sem** měl?“ (KJ, 347)

„Ten ničema, tady **seš**, co tu chceš, chceš se přede mnou naparovat, tebe nevomeje sebevětší lijavec, ty syčáku, ty vrahu, ty zločinče těžkej, vyndej tu fajfku z držky, dyž se mnou mluviš.“ (KJ, 350)

„Dobře, že deš, **ty** mi tu chyběl, pod', špinavče, to tě ještě nechtyli, ještě máš modrej kabát?“ (KJ, 350)
 „Mě **si** hodil pod auto, ruku **si** mi dal uject.“ (KJ, 351)
 „Neměl **sem** s ním nic dělat, neměl **sem** s ním bojovat.“ (KJ, 351)
 „Proč **sem** se jenom do něho zakous.“ (KJ, 351)
 „Neměl **sem** bojovat.“ (KJ, 351)
 „Utahuje si ze mě, ještě pořád mě dráždí, ó, to je chlap proklatá, neměl **sem** to dělat.“ (KJ, 351)
 „Na toho já nestačím, neměl **sem**, neměl.“ (KJ, 351)
 „Neměl **sem** mít sílu, proti němu ne.“ (KJ, 351)
 „Co **sem** já to všechno natropil.“ (KJ, 351)
 „A Franc se roztřásl: Já **sem** nevyhrál, vím to.“ (KJ, 351)
 „[...], **sem** tu na pozorování, nebo **sem** se snad už zbláznil.“ (KJ, 352)
 „Né, né, to **sem** neudělal, to je soudně dokázaný, [...]“ (KJ, 352)
 „[...], nebyl **sem** tím vinej.“ (KJ, 352)
 „To už je lepší bejt mrtvej, kdo todle má vydržet, ať někdo přijde a zabije mě, já **sem** to neudělal, dyk **sem** to nevěděl.“ (KJ, 352)
 „Nepodlamuj se už, Ido, dyk **sem** za to byl v Tegelu, vodpykal **sem** si trest.“ (KJ, 352)
 „Co **sem** to udělal. Proč už ji nemám.“ (KJ, 353)
 „Co **sem** to udělal. A teď.“ (KJ, 353)

Záporný tvar slovesa být ve 3. osobě singuláru s vloženým -j-:

„To **nejni** žádná spravedlnost, [...]“ (KJ, 21)
 „Pět měsíců mi ještě **nejni**.“ (KJ, 23)
 „Co bylo, **nejni**.“ (KJ, 34)
 „Ruku na srdce, je to slušný povolání, nebo **nejni**?“ (KJ, 44)
 „Gottliebe, tak to **nejni**, pánove, máte pravdu, ale takle to překrucovat nesmíš.“ (KJ, 47)
 „Ať si to sbalí, kdo chce, to **nejni** naše starost.“ (KJ, 49)
 „Dneska **nejni** počasí pro nezaměstnaný.“ (KJ, 51)
 „To **nejni** k smíchu, dámy a pánove, [...]“ (KJ, 52)
 „[...], **nejni** to nyny, ale platit alimenty, to už k smíchu **nejni**, z alimentů kouká bída s nouzí.“ (KJ, 52)
 „Dyž něco vyvolávám, lidi mi rozuměj, ale **nejni** to vono.“ (KJ, 54)
 „Veme si jinou, protože ta jeho **nejni** zrovna po ruce, [...]“ (KJ, 56)
 „Tak dlouho to ještě **nejni**.“ (KJ, 178)
 „Von **nejni** živ z těch ovocnářskej vozejků.“ (KJ, 179)
 „Tak teda žádněj dopis tu pro mě **nejni**.“ (KJ, 206)
 „Ty, vopravdu tu Herbert **nejni**?“ (KJ, 207)
 „Ale nic **nejni**, jenom z tebe mám radost.“ (KJ, 256)
 „Já musím pracovat, nebo do mě nic **nejni**.“ (KJ, 256)
 „To **nejni** pro tebe, s takovejma sviňáky patentovanejma tě nechci mít pohromadě.“ (KJ, 271)
 „To **nejni** možný.“ (KJ, 287)
 „Nejdřív říkáš: vona to tak dělává, někam si s někým vyrazila, a potom jí to zas **nejni** podobný.“ (KJ, 287–288)
 „[...], řekni mi, že to **nejni** pravda.“ (KJ, 308)

„Povídám vám, že proti tomu **nejni** žádněj prostředek.“ (KJ, 310)

Obečně české tvary sloves:

„Lidi **musej** mít boty, né, dyž se tolik **naběhaj** po ulicích, [...]“ (KJ, 9–10)

„**Helejte**, děte pryč!“ (KJ, 11)

„Takle člověka **zříděj** jenom proto, že nebyl dycky takovej, jakej měl bejt.“ (KJ, 21)

„Bylo to vod vás hezký, že ste se mě **ujmul**.“ (KJ, 21)

„Samí lidi, svobodný lidi, **bavěj** se, a žádněj jim nemá co poroučet, [...]“ (KJ, 23)

„Voni mě **nepropustěj**.“ (KJ, 26)

„**Vodevř**, člověče. [...] **Vodevř**.“ (KJ, 28)

„Tak **vodevř**. [...] **Vodevři**, Míno.“ (KJ, 30)

„Koukněte se na ty dva, pane hostinskej, co je znám, porád se **háda**.“ (KJ, 33)

„Pastě na myši zrovna né, těm **dělaj** drogérie moc velkou konkurenci jedama, ale gypsový hlavy: [...]“ (KJ, 47)

„Snad se eště **můžem** kouknout na vobrázky.“ (KJ, 50)

„**Prohlídнем** si vobrázky.“ (KJ, 51)

„Jak sme tu, **potřebujem** hodně spát, poněvác se moc **nadřem** a málo si vyděláme.“ (KJ, 52)

„A outěchu dnes, dámy a pánove, **potřebujem**, jak tu sme, a dyž sme hloupý, hledáme ji v hospodě.“ (KJ, 53)

„Proto **vemte** tendlecten aparátek a tudymadle prostrčte ouzkej proužek, ale můžete vzít taky širokej, jaký **nosej** teplouši na střevících, dyž si vyšlápnu no lov.“ (KJ, 53)

„Dyž něco vyvolávám, lidi mi **rozuměj**, ale nejni to vono.“ (KJ, 54)

„**Vem** si všechny ty chlapy na Alexáku a tady, ducha nemá ani jedinej.“ (KJ, 54)

„Ani stánkaři, ani ty, **tahaj** vozejk, samý nicky.“ (KJ, 54)

„Ale představ si, takovej řečník v říšským sněmu, Bismarck nebo Bebel, ty dnešní **nestojej** taky za nic, ale tamty, Lino, člověče, ty měli ducha.“ (KJ, 54)

„Ty dnešní, ty mi **nestojej** za falešnej pětník s těma jejich naměklejma kebulema.“ (KJ, 54)

„Chtěl jí povědět, co si ty kluci teplajznický **vytrpěj**, a vo Saský Kamenici, a vo tom paragrafu s třiceti markama, [...]“ (KJ, 57)

„[...], a přitom se ho to vůbec netejkalo, ať se **vypořádaj** se svejma paragrafy sami, to by mu moh přijít třeba taky Meck, ať Franc něco udělá pro ty handlíře.“ (KJ, 57)

„Co to tam ty mládenci **tropěj** v jednu v noci?“ (KJ, 116)

„[...], ten tam dělá zeď, ty mládenci tu **dělaj** nákou ránu, mají v parádě ty velký dveře vod sklepa.“ (KJ, 116)

„Tři se kolem nich **motaj**.“ (KJ, 116)

„Že se **nebojej**, že je někdo zblejskne.“ (KJ, 116)

„Tma je jako v pytli, na to se **spolíhaj**.“ (KJ, 116)

„Takový věci halt lidi **dělaj**, celej den a eště v noci, takle to krade, nač to přide, [...]“ (KJ, 116)

„Co tu **maj** vůbec co hledat v domě, kde já bydlím.“ (KJ, 116)

„Pendrek tu **maj** co hledat.“ (KJ, 116)

„Já sem ty ranaři [sic] viděl, neprásknu to na ně, to né, ale jesli mi eště jednou přídou na dvůr, dyž já tu bydlím a spím a voni tu **nemaj** co hledat, tak sejdu dolů, a jako že se menuju Biberkopf, budou si shledávat kosti po zemi, třeba sou tři.“ (KJ, 116)

„Ať se **staraj** sami, sou za to placený.“ (KJ, 116)

„**Heleme** se, jak se **koukaj** rovně před sebe. **Styděj** se.“ (KJ, 124)

„To sou mi ty praví šosáci, **dřepěj** za pecí a **podváděj** až hrůza, ale ty při tom žádnéj nenačapá.“ (KJ, 124)

„Ted’ka **vodevíraj** zelenýho antona.“ (KJ, 124)

„Povídám ti, du takle venku kolem a vidím, vo co kráčí, a že na rohu zrovna **stojej** takoví dva podezřelí chlapi s holicí štětkou na klobouku.“ (KJ, 192)

„Ba né, mě **nenachytaj** na pár babek, [...]“ (KJ, 194)

„Komupak **patřej** ty vobleky, co tu **visej**?“ (KJ, 194)

„A jak **hulej**!“ (KJ, 194)

„**Uměj** si zařídit fešáckej život.“ (KJ, 194)

„Vod práce dostaneš na rukách mozoly, ale prachy z ní **nekoukaj**.“ (KJ, 195)

„Vstupný dva feniky, a proletáři se tam hrnou a **maj** náramnou radost.“ (KJ, 195)

„[...], jak může někdo bejt tak praštěnej a dřít se, když si hned vedle něho jiný **jezděj** v aut’áku.“ (KJ, 201)

„[...], až si všimne těch fleků, vony ti **zezelenaj** a zmodrají.“ (KJ, 208)

„Dělal sem, co sem moh, udělal sem, co je v lidskej silách, nechal sem si **uject** ruku, tak ať mi někdo přide s výčitkama.“ (KJ, 212)

„Copak si nepsal a sám neříkal vo tý zatracený mzdový votročině, a že sme vyvrženci a **nemůžem** se ani hnout?“ (KJ, 217)

„A tomu ty říkáš přímá akce: vobcházet lidi, lepit letáky, **řečňovat**?“ (KJ, 217)

„No víš, kolego, ted’ka si honem **vemem** klobouk a **vypadnem**, vid’, Vildo.“ (KJ, 218)

„Ty se mají dobře, **choděj** si po světě a štvou se, vydělávají a **paráděj** se.“ (KJ, 256)

„[...], já sem se na to těšil, tak se na ně koukni, můžem si za ně **vyject**, člověče, někam daleko.“ (KJ, 257)

„Ty moje holka, Micko, dyž si můžem někam **vyject**, tak ty se mnou, ty se mnou nechceš jet?“ (KJ, 257)

„Támle **civěj** ty dvě ženský a pláčou, **vejraj** po něm ty dvě, co se děje, vražda, jakpak to, Micka, já sem se pomát, jak je to, co to má bejt.“ (KJ, 307)

„[...], a voni si to asi **myslej**, protože sem voddělal Idu.“ (KJ, 308)

„Co můžu dělat, proč mě taky **nehoděj** do takovýho hrobu, jak dlouho se to se mnou eště povleče?“ (KJ, 313)

„Nejsem tu pro pokusy pánů doktorů, a co se mnou je, to voni stejně **nevěděj**.“ (KJ, 339)

„A Franc si myslil, co se vo mě vznešený páni doktoři tolik **staraj**.“ (KJ, 340)

„A ted’ka se ke mně **sbíhaj** všeci, jenomže voni sem nechoděj, protože by mi chtěli pomoct.“ (KJ, 340)

„Těm sem já dneska zrovna tak šmafu, jak sem jim byl šmafu včera, ale třeba sem pro ně zajímavěj, a proto se na mě **zloběj**, že se mnou nic nesvedou.“ (KJ, 340)

„[...], a krom toho mě potom **chtěj** taky soudit kvůli Micce a ještě jinejm věcem, a na to mě **musej** nejdřív postavit na nohy, sou mi to vopravdický katovi pacholci, [...]“ (KJ, 340)
 „Počkej, v tom tě **sbalej**.“ (KJ, 350)
 „Mě si hodil pod auto, ruku si mi dal **uject**.“ (KJ, 351)

Obecně český tvar adverbii:

„Mě **votad'** nikdo nedostane.“ (KJ, 14)
 „Potom ti řeknou: seš propuštěnej a **zasejc** v tom, marš ven do tý mizérie, a vona je to porád ještě ta samá mizérie jako dřív.“ (KJ, 21)
 „Ten má v rukách sílu, nebejval von **dřivejc** řezníkem?“ (KJ, 22)
 „Nešlo by to **lacinějc** pro starou domobranu bez panděra?“ (KJ, 22)
 „**Radš** [sic] měli člověku ten krk rovnou podříznout, neřadí.“ (KJ, 26)
 „To mě taky mohli **radš** [sic] pohodit na smetiště.“ (KJ, 26)
 „Míno, Mínko, tak už se uklidni, já sem tak rád, dyk já sem **zasejc** chlap, Míničko.“ (KJ, 30)
 „Franc je **zasejc** živej, Franc je zas na světě!“ (KJ, 30)
 „Teďka sme si už vestičku **zasejc** zavoblili.“ (KJ, 34)
 „A tenkrát mě **votamtad'** ty dva židi vytáhli a vypravovali mi histórie.“ (KJ, 46)
 „Vod lidu **radš** dál.“ (KJ, 49)
 „Tenkrát ho nedostali, a **pozdějc** von přišel k rozumu, seznámil se s nějakou vdovou a šup k ní do vobchodu.“ (KJ, 49)
 „[...], podvod sráží Německo ještě **hloubějc** do bídy, než v jaký se už vynachází.“ (KJ, 52)
 „Kupte si tendle vazač, a budete **lehčejc** usínat.“ (KJ, 52)
 „[...], jak budeš jednou v hospodě, začneš **zasejc** jenom chlastat, [...]“ (KJ, 124)
 „**Nejradš** jim ty vejklady vytlouct.“ (KJ, 194)
 „[...], dyk je to tak krásný, že si tu, a já sem ti tak rád, že tu **zasejc** seš, člověče.“ (KJ, 210)
 „Já – já pudu – taky **zasejc** pracovat.“ (KJ, 291)

Lexikální rovina

Nespisovné výrazy:

„Klid, **čuně** vyhladovělý, vzchop se, nebo si čuchneš k mý pěsti.“ (KJ, 9)
 „Kokos jako bych měl vykradenej, asi mi mozek nadobro vyschl.“ (KJ, 9)
 „[...], dyk je můžeš vytřískat, co na nich je, sou **naglančený**, no a co?“ (KJ, 10)
 „Propustit mě **halt** museli, trest sem si vodpykal, [...]“ (KJ, 10)
 „[...], ale rošťák ze mě byl velikej, **grázl**, moc nescházelo do **sanktusáka**.“ (KJ, 13)
 „Poslyšte, vy, človíčku, vám **přeskočilo**, že jo? Vám **straší ve věži**?“ (KJ, 18)
 „Řekněte mi, proč tu vlastně sedíte a **plácáte** mi tu nesmysly?“ (KJ, 18)
 „Pomalu byste moh toho **žvandání** nechat.“ (KJ, 18)
 „Pro mě si tu **plkačku** klidně vypravujte dál.“ (KJ, 18)
 „Takovej **tatroman**, jako ste vy, se mi už dávno nenachomejt.“ (KJ, 19)
 „[...], nechte ho, ať si **kecá**.“ (KJ, 20)
 „Všecko **fuč**.“ (KJ, 21)
 „Celý **panděro** v **talóně**.“ (KJ, 21)

„**Zmagořit** jednoho chtějí.“ (KJ, 21)
 „[...], přide ten **dobytek** s psím vozejkem a hodí na něj mrtvého člověka, kerej se voddělal, že ho taky na místě neutloukli, **hovado** zatracený, [...]“ (KJ, 21)
 „Fuj **tajxl**.“ (KJ, 21)
 „Podejte mi **ploutev**.“ (KJ, 21)
 „No, tak ať vám **dupou králíci**.“ (KJ, 22)
 „Děkuju, děkuju, přidu, **samolitr**, čas se najde dycky, jenom prachy nejsou.“ (KJ, 22)
 „**Prevít** jedovatej.“ (KJ, 22)
 „**Hrome**, na todle se pudu podívat.“ (KJ, 22)
 „Nešlo by to lacinějc pro starou domobranu bez **panděra**?“ (KJ, 22)
 „**Šťabajzna**.“ (KJ, 23)
 „K čemu sou všechny **kecy**!“ (KJ, 23)
 „**Príma vzdoušek, typtop** je ten život venku.“ (KJ, 24)
 „To je vod toho, že sem si vodkroutil pár let, **buřtíku**.“ (KJ, 24)
 „A támleta za výkladem, takovej cvalík nadělanej, **ta by pásla**, ale nevoslovím žádnou.“ (KJ, 27)
 „Holky za člověkem běhaly jak pominutý a nestály mu ani za to, aby si vo ně **vopucoval kramflek**, a teďka je dočista vyřízenej.“ (KJ, 27)
 „Celý dny teď nebudu dělat nic jinýho, jenom se cpát a **chlastat** a spát, [...]“ (KJ, 27)
 „Přerazil sem jí, **mrše**, tenkrát žebra, za to sem musel do basy.“ (KJ, 27)
 „Kde je ta **kanálie**, to vona to všechno spískala.“ (KJ, 28)
 „Pověz mu to Míno, máš **recht**.“ (KJ, 30)
 „Všecko Franc, Franc všecko **zatáhne!**“ (KJ, 30)
 „Nenech se vod Karla tak **sekýrovat**.“ (KJ, 31)
 „Taky by se mi líbilo chodit jako princ a **študýrovat**.“ (KJ, 33)
 „Vomyl, **študýrovat** se nebude.“ (KJ, 33)
 „To k nám potom přidete, **dlabanec** bude, člověče, a čím zalejt taky.“ (KJ, 33)
 „Gottliebe, ty víš, že dyž de vo slušnost, nejsou se mnou **špásy**.“ (KJ, 44)
 „Už sem lez do dvorů a zpíval Stráž na Rýně, tak už sem byl **zvrtačenej**.“ (KJ, 46)
 „Ten člověk tam nahóre, to **malý pivo** s kasou, je dobrej, povídám ti, **príma prímisima**.“ (KJ, 46)
 „Koukal sem s potěšením, jak ste byl vohromnej a jak ste to těm **Frankfurtákům nandaval**.“ (KJ, 46)
 „Ty ste teda **rozneseš na cucky**.“ (KJ, 46)
 „Pastě na myši zrovna né, těm dělaj drogérie moc velkou konkurenci jedama, ale **gypsové** hlavy: [...]“ (KJ, 47)
 „[...] Proč by neměl jeden prodávat **gypsové** hlavy po malejch městech?“ (KJ, 47)
 „Byl to pořádněj **šutr**.“ (KJ, 47)
 „Taky se vám v životě může stát, že se vám sesypou na **kokos** cihly a že se pod váma roztřesou kolena.“ (KJ, 47)
 „Každou věc musíš správně vosvětlit a postavit do správnýho světla, jako to udělal ten **krat’as hrbatej** s Frankfurtem, cos ho ty neposlouchal.“ (KJ, 47)
 „Neboj, skat budem **lískat** dál, Gottliebe.“ (KJ, 48)
 „Víš, to tam tak posedáváš, k přemejšlení moc **filipa** nemáš, [...]“ (KJ, 49)

„[...] nejni to **nyny**, ale platit alimenty, to už k smíchu nejni, z alimentů kouká bída s nouzí.“ (KJ, 52)

„Pánove, vy vyhazujete svý peníze za moc **póvlu**.“ (KJ, 52)

„[...] vepředu prodávali vopejkanej buřt a vzádu ležel Jolly ve skleněný rakvi a **sušil hubu**, až mu lezly tlustý do tenkejch.“ (KJ, 52)

„Takle to vypadá, jako dyž rozmáčknete na zdi štěnici, co váš **špacírovala** po tapetě, takovou vohavnost elegantní muž nenosí.“ (KJ, 53)

„Dneska si nemůžete každej den sáhodlouze tahat kolem krku takovejdle **šlauch** vod plynu.“ (KJ, 53)

„Podťe z tý jízdní dráhy, mladej pane, nebo vás přejede auto, a kdo potom bude ten **sajrajt** smetat na hromádky?“ (KJ, 53)

„Kdo je rozumnej, do hospody **nepáchne**, už kvůli **šrajtofli**, [...]“ (KJ, 53)

„Duch, to je hlava, a né jenom taková **šíša**.“ (KJ, 54)

„Ty dnešní, ty mi nestojej za falešnej pětník s těma jejich naměklejma **kebulema**.“ (KJ, 54)

„To byla řečnice, Lino, **mustr**.“ (KJ, 54)

„Vo paragrafech, a zákoník vobčanskej, a jak si **vyfechtovala** penzi po svým nebožtíkovi, a toho jejího starýho přeci **klepla pepka** a s válkou to nemělo nic společnýho.“ (KJ, 54)

„Vodkdypak má **šlak** něco společnýho s válkou.“ (KJ, 54)

„Dyž na to má, ale je to **setsakra mastný**.“ (KJ, 55)

„To mužskýho zkazí, jo, je to tak, **zkurví** tě to.“ (KJ, 55)

„[...] d’Annunzio se menuje ten **óbrsviňák** a je to nějakej Španěl nebo **Talián**, nebo z Ameriky.“ (KJ, 56)

„[...] a ta nová na to přide, a všecko prej je v pořádku a vona nemá ani **muknout**?“ (KJ, 56)

„[...] ženská že něco **zmerčí** a bude mlčet?“ (KJ, 56)

„**Buzeranti**; a von mě taky napakuje, než se člověk vzpomatuje, ted’ abych se s tím táh domů a čet si v tom.“ (KJ, 57)

„Co tam budu dělat, mám tam vopravdu jít, a jeslipak je to výnosnej **kšeft**, tydle časopisy.“ (KJ, 57)

„Chtěl jí povědět, co si ty **kluci teplajznický** vytrpěj, a vo Saský Kamenici, a vo tom paragrafu s třiceti markama, [...]“ (KJ, 57)

„A to zas né, Franc chce mít pokoj a **teplouši** mu můžou bejt ukradený.“ (KJ, 57)

„[...] a přitom se ho to vůbec netejkalo, ať se vypořádaj se svejma paragrafy sami, to by mu moh přijít třeba taky Meck, ať Franc něco udělá pro ty **handlíře**.“ (KJ, 57)

„Je jedna, vomrkne si ty **maníky**.“ (KJ, 116)

„**Pendrek** tu maj co hledat.“ (KJ, 116)

„Takový věci **halt** lidi dělaj, celej den a eště v noci, takle to krade, nač to přide, [...]“ (KJ, 116)

„To sou mi ty praví **šosáci**, dřepěj za pecí a podváděj až hrůza, ale ty při tom žádněj **nenačapá**.“ (KJ, 124)

„Jo, jenom dál, jenom **špacírujou** dovnitř, dětičky, ta panička mrňavá taky, **načuřená je jak kára, recht** má, dočista **recht**.“ (KJ, 124)

„**Setsakra** zima, psí zima.“ (KJ, 124)

„[...] jak budeš jednou v hospodě, začneš zasejc jenom **chlastat**, [...]“ (KJ, 124)

„Šrámy na čele, vod čehopak má na čele rudý šrámy, a jó, vod čepice, a ta vokurka, člověče, takovej vodulej, červeněj **frňák**, ale ten nemusí bejt zrovna vod kořalky, [...]“ (KJ, 125)

„Nech je **žvanit**, Karle.“ (KJ, 126)

„Já bych se jim do těch jejich **bejváků** taky zrovna nechtěl moc koukat.“ (KJ, 126)

„Tak vohromně ti de ten **kšeft**?“ (KJ, 126)

„Takovej **ženáč** s párem parohů na čele, a bude mně něco vykládat.“ (KJ, 126)

„Ten votrok, ten **paroháč**, takovej pytel jedu, nejradši bych mu to řek, tomu já vodvedu zaživa ženu z postele.“ (KJ, 126)

„[...], to víš, **mrzák** aby chodil časně **na kutě**.“ (KJ, 190)

„Tak poslouchej, mám teď příma **makačku**.“ (KJ, 192)

„Máš **recht**, začínám zas jako dřív.“ (KJ, 192)

„[...]: vpad sem do domu a pošeptal to **maníkovi**, co tam dělal zed', ale voni že né, kvůli dvoum fízlům že je ani nenapadne vodmáznout bez vejždělků.“ (KJ, 192)

„Asi někdo v domě něco **zmerčil**, kožešiny to byly, něco pro ženský, dyž je málo uhlí.“ (KJ, 192–193)

„Jenom **halt** ta moje ruka.“ (KJ, 193)

„**Podfuk** je to! **Podfuk!** **Šizuňk!**“ (KJ, 193)

„A má **recht**, pašák to je.“ (KJ, 193)

„Taky sem je eště neviděl, ale znám tu **sortu**.“ (KJ, 194)

„Hrome, Emka, víš, dyž tu tak stojím a prohlížím si ty **serepetičky**, koukej, už neříkám: Mám radost.“ (KJ, 193–194)

„Takový **šmejdy**, a ty jeho malovaný vajíčka, my sme je museli s mámou lepit, dyž sme byli malí.“ (KJ, 194)

„**Pancharti**. Nejradš jim ty vejklady vytlouct.“ (KJ, 194)

„**Pakáž**. Využívat chudej lid je sprost'áctví.“ (KJ, 194)

„**Vůl** bych byl, dybych si za to dával platit pár feniků.“ (KJ, 194)

„Jináč sem **vůl** a von má pravdu, dyž mi strčí do dlaně těch svejch mizernejch pár babek.“ (KJ, 194)

„Jenom z **podfuků**.“ (KJ, 195)

„**Krucinálfagot**, to musím říct jako na vojně: [...]“ (KJ, 197)

„Na **flámování** už nejsem dost mladej, ani mě to nijak neláká, musím **splašit** peníze.“ (KJ, 199)

„Vodkaď je seženu, je mi **fuk**.“ (KJ, 199)

„Narazit čepici a ven, **kecy** sou to, zejtra si pověsím přes rameno flašinet a pudu vyhrávat.“ (KJ, 201)

„[...], jak může někdo bejt tak **praštěnej** a dřít se, když si hned vedle něho jiný jezděj v **aut'áku**.“ (KJ, 201)

„[...], asi sem v tom **kriminálu zcvokařil**, no, pytlem praštěnej.“ (KJ, 201)

„Nanejvejš tu tisícovku **probendíme** všeci dole, to můžem.“ (KJ, 203)

„Copak, de někdo po mně, a večer zašel k protější **partaji**.“ (KJ, 206)

„[...], eště takový **pískle** mi taky koupila, dyk to je, jako dybych měl dnes narozeniny, [...]“ (KJ, 207)

„[...], jo, to je listonoš, ale de dnes **setsakra** pozdě, dyk už je dvanást, řeknu mu to sám.“ (KJ, 207)

„Holka, a tudle na krku budeš mít samý **fleky**.“ (KJ, 208)

„[...], až si všimne těch **fleků**, vony ti zezelenaj a zmodrají.“ (KJ, 208)

„A tohle ty si dáš **nabalamutit**?“ (KJ, 208)

„Ať si to **lajstne**.“ (KJ, 212)

„**Flinkám** se, sem tam si trochu zapracuju, ale abych **makal**, to **nemakám**, nechávám za sebe **makat** jiný.“ (KJ, 216)

„Rozumíš tomu, **kapíruješ** to, dyk máš voči k vidění, mám ti koupit brejle, co na mě tak **čumíš**.“ (KJ, 216)

„A zapsal sem si to za uši i bez tebe, na to tě **houbec** potřebuju, ty **hniličko**, ty **škrabáku**, ty **amplióne**.“ (KJ, 216)

„Mě z něho **trefí šlak**.“ (KJ, 217)

„Ty soudruhu, ty **dobytku**, soustruhuješ pro ně granáty, aby tě jima vodstřelili, a to mi chceš kázat?“ (KJ, 217)

„Tak já ti znova řeknu: Nic! **Hovno**! Vůbec nic!“ (KJ, 217)

„A vůbec ti kašlu na všechno to tvý mektání, na ty tvý stávky a ty tvý **poseroutky**, co jednou přídou.“ (KJ, 217)

„A ty syčáci si za mě stříleli, **parchanti**, chtěli mě zatáhnout do hádky.“ (KJ, 218)

„Nástup do **robotárny** v sedm ráno, pár sešťáků do mzdovýho sáčku pro starou.“ (KJ, 218)

„Ani nás nehne, ty přímá **canc-akce**, s kapitalistickejma votrokama se nestýkáme.“ (KJ, 218)

„Měli sme čas tak **knap** půl hodinky.“ (KJ, 218)

„Takovej jako vy se říká **lumpi**.“ (KJ, 218)

„[...], je to **halt** tak a já to nezměním, nikdo to nezmění, [...]“ (KJ, 256)

„To nejni pro tebe, s takovejma **sviňáky patentovanejma** tě nechci mít pohromadě.“ (KJ, 271)

„Jak sípe, ta dostala vejprask, někdo ji **zmydlil**, počkat.“ (KJ, 306)

„Co to porád má, ta ženská se zbláznila, někdo jí něco **nakukal**.“ (KJ, 307)

„**Vopice**. Nehrajte mi tu **tyátr**, myslíte si, že sem váš **vopičák**.“ (KJ, 307)

„Támle **civěj** ty dvě ženský a pláčou, **vejraj** po něm ty dvě, co se děje, vražda, jakpak to, Micka, já sem se pomát, jak je to, co to má bejt.“ (KJ, 307)

„[...], jednou sem jí **nabančil**, [...]“ (KJ, 308)

„A chodí jako **korunovanej vůl** a nic vo světě neví, já se na něj nezlobím, ne, nezlobím.“ (KJ, 309)

„Tak sem k němu tehda **vmašíroval**, a tak mi von vodpověděl a bylo to prokletý a bylo to nesprávný, že sem **mašíroval**.“ (KJ, 309)

„Bylo to nesprávný, že sem **mašíroval**, nesprávný, nesprávný.“ (KJ, 309)

„[...], zrovna tak mě moh vodbouchnout, dyž sem byl u něho v **kvartýru**.“ (KJ, 310)

„Polez ven, schováváš se, **neřáde jedovatej**, **chcíplej pacholku**.“ (KJ, 315)

„Byl to jeho **bejvák**, šak von bude vědět, dyž tam hořelo, že sem to byl já.“ (KJ, 316)

„Nic nemůžu dělat a musím to vydržet, von mě může zničit, tu holku voddělal, a já teďka vypadám jako **baba**.“ (KJ, 316)

„Já nic nevím a ty nic nevíš, ani mi to nemusíš říkat, ale von teď už nemá **kvartýr**, ať si ho hledá.“ (KJ, 316)

„Těm sem já dneska zrovna tak **šmafu**, jak sem jim byl **šmafu** včera, ale třeba sem pro ně zajímavej, a proto se na mě zloběj, že se mnou nic nesvedou.“ (KJ, 340)

„Dybych jim tu **zatřepal bačkorama**, dostali by možná **výtopek**, [...]“
(KJ, 340)

„[...] : Ven z toho bramborovýho salátu, tak žádný vodmlouvání, to všechno nemá **verta**, potřebuju vás, žádnýmu nemůžu dát dovolenou, máte **rachotu** u mě, [...]“ (KJ, 348)

„Ten ničema, tady seš, co tu chceš, chceš se přede mnou naparovat, tebe nevomeje sebevětší lijavec, ty **syčáku**, ty vrahu, ty zločinče těžkej, vyndej tu fajfku z **držky**, dyž se mnou mluvíš.“ (KJ, 350)

Výrazy slangové, argot:

„Vy ste za všechny prachy.“ (KJ, 18)

„[...], jak ho **zašili** a jak ho v **lapáku voddělali**?“ (KJ, 21)

„[...], přide ten dobytek s psím vozejkem a hodí na něj mrtvýho člověka, kerej se **voddělal**, že ho taky na místě neutloukli, hovado zatracený, [...]“ (KJ, 21)

„Každej se může zas eště postavit na nohy, co jednou **seděl v base**, ať proved co proved.“ (KJ, 21)

„Děkuju, děkuju, přidu, samolitr, čas se najde dycky, jenom **prachy** nejsou.“
(KJ, 22)

„To je vod toho, že sem si **vodkroutil** pár let, buřtíku.“ (KJ, 24)

„Přerazil sem jí, mrše, tenkrát žebra, za to sem musel do **basy**.“ (KJ, 27)

„Jo, **vodkroucený**.“ (KJ, 28)

„A pak ho **vodkrouhli**.“ (KJ, 33)

„My sme tam venku dycky táhli za jeden provaz, a kdo dělal **práskače**, dostal **deku**.“ (KJ, 49)

„[...], ten tam **dělá zed'**, ty mládenci tu dělaj **ňákou ránu**, mají v parádě ty velký dveře vod sklepa.“ (KJ, 116)

„Já sem ty **ranaři** [sic] viděl, **neprásknu** to na ně, to né, ale jesli mi eště jednou přidou na dvůr, dyž já tu bydlím a spím a voni tu nemaj co hledat, tak sejdu dolů, a jako že se menuju Biberkopf, budou si shledávat kosti po zemi, třeba sou tři.“ (KJ, 116)

„Takovej **pasák**, viděl to kdy svět.“ (KJ, 126)

„Zrovna dnes vodvedli vod nás z domu jednoho **chlupatý**, a byl vyučenej tesař a eště správce domu.“ (KJ, 126)

„A dyž ti teď řeknu, Karle, že se s váma chci smířit, že sem si trest **vodkroutil**.“
(KJ, 127)

„Ale potom sem viděl, že si mě najali, abych jim **dělal zed'**, a potom –“
(KJ, 179)

„Pums mu vo mně něco napovídal, nebo Reinhold, nebo Schreiber, a von mě považuje taky za **ranaře**.“ (KJ, 190)

„Nebojím se **chlupatejch** ani **fízlů** s plackou pod klopou.“ (KJ, 191)

„Vlastně pro nic, támle vzádu na Bülowským náměstí to bylo, pár mládenců tam **dělalo krám**, slušný hoši, jenže neměli ani **floka**, a vodkad' vzít?“ (KJ, 192)

„[...] : vpad sem do domu a pošeptal to maníkovi, co tam **dělal zed'**, ale voni že né, kvůli dvoum **fízlům** že je ani nenapadne **vodmáznout** bez vejždětku.“
(KJ, 192)

„Vtom ty tajný přišli a chtěli kolem toho domu **čenichat**.“ (KJ, 192)

„Dybych tak byl tajnej a měl **fízláckej** vodznak a zeptal se toho vpředu, [...]“
(KJ, 194)

„Kradený věci, jenom je sem **ulili!**“ (KJ, 194)
 „Vod práce dostaneš na rukách mozoly, ale **prachy** z ní nekoukaj.“ (KJ, 195)
 „S **prachama** sem, **prachy** vydělat, **prachů** je člověku třeba.“ (KJ, 202)
 „Nesmysl, copak za to můžu, dral sem se vo to, aby ze mě byl **pasák?**“
 (KJ, 212)
 „Né, nejsem slušnej, sem **pasák.**“ (KJ, 212)
 „Já? **Pasák**, rozumíš.“ (KJ, 218)
 „Koukni se, co to tu leží na stole, ty **papírky.**“ (KJ, 256)
 „[...], a proč na ty **prachy** ta holka kouká, dyk nekoušou, sou to pěkný peníze.“
 (KJ, 256)
 „Člověče, dyby se ty něco **domákli**, sem pro ně mrtvola.“ (KJ, 256)
 „**Ránu** sme **udělali**, myšičko, dyk to říkám, s Pumsem, ale copak je, Micko?“
 (KJ, 256)
 „A ty **prachy** sou tvoje.“ (KJ, 256)
 „No, třeba si s tím svým nóbl přítelem a **kořenem** vyjela na vejlet, to von ji tu
 asi už brzy vysadí.“ (KJ, 286)
 „[...], a voni si to asi myslej, protože sem **voddělal** Idu.“ (KJ, 308)
 „[...], zrovna tak mě moh **vodbouchnout**, dyž sem byl u něho v kvartýru.“
 (KJ, 310)
 „Nic nemůžu dělat a musím to vydržet, von mě může zničit, tu holku **voddělal**, a
 já teďka vypadám jako baba.“ (KJ, 316)
 „Počkej, v tom tě **sbalej.**“ (KJ, 350)

Výrazy pocházející z jidiš:

„Třeba loni ste viděli ty **ganovim** v Krokodýlu, [...]“ (KJ, 52)⁵
 „Možná taky, né, vomyl, todle sou samý **ganovim.**“ (KJ, 194)

⁵ Tento výraz je vysvětlen v poznámce pod čarou na straně 52: „jid. podvodníci“

Příloha B: Excerpt nespisovných prvků v promluvě postavy ryšavého žida Nachuma

Berlin Alexanderplatz

Oslovování druhých ve 2. osobě množného čísla:

- „Ist **Euch** was, ist **Euch** nicht gut, **habt Ihr** Schmerzen?“ (BA, 11)
- „Ist **Euch** schlecht, **wohnt Ihr** hier im Haus?“ (BA, 11)
- „**Ihr habt** schön gesungen. **Ihr habt** wirklich schön gesungen. **Ihr könntet** Gold mit einer Stimme verdienen, wie **Ihr** habt.“ (BA, 12)
- „Nun, da **seid Ihr**. **Setzt Euch** nur ruhig hin.“ (BA, 12)
- „**Könnt** den Hut aufbehalten oder hinlegen, wie **Ihr wollt**.“ (BA, 12)
- „Ich will nur jemand holen, der **Euch** gefallen wird.“ (BA, 12)
- „Bin nur Gast hier wie **Ihr**.“ (BA, 12)
- „Was ist, gibt doch sonst Geschrei bei **Euch**.“ (BA, 14)
- „Nun nun, welches Unglück, ich hab nicht gewußt, **Ihr müßt** mir schon verzeihn.“ (BA, 14)
- „**Kommt** mit. Der Rebbe hat das Haus voll.“ (BA, 14)
- „Ich sitz bei ihm, **Ihr könnt Euch** verlassen auf mich.“ (BA, 15)
- „Nun **seid** nicht böse, daß der Alte so wild war.“ (BA, 15)
- „**Seid** Ihr ein Zugereister?“ (BA, 15)
- „Um Gottes willen. **Ihr seid** bei fremden Leuten.“ (BA, 15)
- „**Steht** auf.“ (BA, 15)
- „**Seid** nur still, um Gottes willen, wenn der Alte hört.“ (BA, 15)
- „Nun scheen. **Bleibt** ruhig da.“ (BA, 15)
- „**Ihr werdet** nicht sprechen, was mit **Euch** ist, werde ich **Euch** was erzählen.“ (BA, 15)
- „Wer sagt **Euch**, daß soviel mit **Euch** ist“ (BA, 16)
- „**Habt Ihr** nicht gelesen, was Noah in die Arche getan hat, in sein Schiff, als die große Sintflut kam?“ (BA, 16)
- „Ich werde **Euch** erzählen, nu, die Geschichte von Zannowich, Stefan Zannowich.“ (BA, 16)
- „**Ihr werdet** sie noch nicht gehört haben.“ (BA, 16)
- „Wenn **Euch** besser wird, **setzt Euch** e bißche auf.“ (BA, 16)
- „Auf dem Land ist mehr Ruhe, die Leute drehen jedes Ding herum und herum, **Ihr könnt** reden stundenlang, und wenn **Ihr** Glück **habt, habt Ihr** ein paar Pfennige verdient.“ (BA, 16)
- „**Wißt Ihr**, wenn der Vater ä Pflänzchen ist, so möchte er, der Sohn soll ä Baum sein. Wenn der Vater ä Stein ist, soll der Sohn ä Berg sein. (BA, 17)
- „Wenn ich **Euch** frage, **Ihr**, der mich einen Affen nennt – [...]“ (BA, 19)
- „[...] – nun ich will **Euch** fragen, ich kann **Euch** nicht bei Namen nennen, weil **Ihr** mir **Euren** Namen nicht sagt: [...]“ (BA, 19)
- „**Ihr meint**, sie haben ein Gehirn gehabt, sie sind klug gewesen.“ (BA, 19)
- „So **hört**, was Stefan Zannowich getan hat, der die Menschen gesehn hat [...]“ (BA, 19)
- „Nun, wenn es **Euch** stört, hör ich schon auf zu sprechen.“ (BA, 20)
- „So **sitzt Ihr** schon bequemer.“ (BA, 20)
- „Wenn **Ihr wollt**. Ich habe die Geschichte schon oft erzählt, [...]“ (BA, 20)

„Wenn **Euch** nichts daran liegt.“ (BA, 20)
 „Ich wollt **Euch** ja nur die Augen aufmachen.“ (BA, 20)
 „Der Stefan Zannowich, von dem **Ihr** geheert **habt**, [...]“ (BA, 20–21)
 „Und **seht**, er hat sowenig Angst gehabt vor der Welt: [...]“ (BA, 21)
 „Nun **seht Ihr**. Aber still, die Enkelkinder vom Alten.“ (BA, 21)
 „Vielleicht setzen wir uns doch auf das Sofa. Was **meint Ihr**?“ (BA, 21)
 „Vielleicht **habt Ihr** nur nicht hingesehen, es gibt noch.“ (BA, 21)
 „**Ihr habt Euch** den Mantel schmutzig gemacht, [...]“ (BA, 21)

Fonologická rovina:

Chybějící labializace u některých vokálů:

„Nun **scheen**. Bleibt ruhig da.“ (BA, 15)
 „Nun nun, wir wissen, es gibt auf der Welt nicht bloß Geld, Schönheit und **Fraiden**.“ (BA, 16)
 „**Scheen**, hat er gesagt, ...“ (BA, 19)
 „[...] von dem **Ihr** **geheert** habt, ...“ (BA, 20–21)
 „... hat die Kaiserin selbst die Hand erhoben und hat gesagt: Laßt das **Jingelche** frei!“ (BA, 21)

Forma některých neurčitých členů ein a einen a zájmena kein typická pro literární jidiš:

„[...], setzt Euch **e** bißche auf.“ (BA, 16)
 „Man hat **ka** Ochsen, man hat rasche Pferde mit Kutschen.“ (BA, 17)
 „Er hat **ä** Geschäft daraus gemacht.“ (BA, 17)
 „Wißt Ihr, wenn der Vater **ä** Pflänzchen ist, so möchte er, der Sohn soll **ä** Baum sein. Wenn der Vater **ä** Stein ist, soll der Sohn **ä** Berg sein.“ (BA, 17)
 „Dann werd ich **ä** Affe sein.“ (BA, 19)
 „[...] denkt an **ä** Pferd, an **ä** Hund, an Singvögel, Affen kenn ich nur vom Jahrmarkt, sie müssen Possen reißen an der Kette, **ä** schweres Los, kein Mensch hat solch schweres – [...]“ (BA, 19)
 „Es gibt da **ä** Berühmtheit in Albanien, die war lange tot, [...]“ (BA, 20)
 „Weil du **ä** schlechter Mensch bist, Eliser.“ (BA, 23)

Nominativ osobního zájmena ve 3. osobě plurálu ve stažené formě „se“/„Se“:

„[...] Sie bezahlen dafür. Können **se** auch dafür bezahlen, wenn ihnen die angenehmen Dinge nachmittags passieren oder vormittags, und wenn **se** selbst dabei mitspielen können.“ (BA, 20)
 „Nun, was sollen **se** machen? Zugesehen haben **se**.“ (BA, 24)

Nestandardní tvar některých číslovek: „zwanzick“, „achtzick“:

„Seht euch den an, das ist ein Mann für die Welt, er wird nicht **zwanzick** Jahr wie ich mit den Bauern handeln, er ist seinem Vater um **zwanzick** Jahr voraus.“ (BA, 18)
 „Aber Ihr, Vater, habt mir die schlimmen **zwanzick** Jahre erspart.“ (BA, 18)
 „Sind noch andere klug gewesen und waren mit **achtzick** Jahren nicht so weit wie Stefan mit **zwanzick**.“ (BA, 19)

Morfologická rovina:

Tvar určitého členu v množném čísle dativu ve formě „de“, eventuelně chybějící koncové -n u substantiv:

- „... hat gespielt **mit de Leut**.“ (BA, 17)
- „... er konnte zärteln **mit de Frauen** und vornehm tun **mit de Männer**.“ (BA, 18)
- „In Padua lernen die Adligen **von de Professoren**, Stefan lernte **von de Adligen**.“ (BA, 18)
- „Und das Jüngelchen strich sich seine Seidenärmel, hob sich die schönen Locken **von de Stirn** und küßte seinen alten glücklichen Vater: [...]“ (BA, 18)
- „Es ist noch viel zu lernen **von andere Menschen**.“ (BA, 19)
- „Er geht herum und singt **auf de Höfe**.“ (BA, 22)

Analogicky také tvar neurčitého zájmena „andere“ v dativu:

- „Es ist noch viel zu lernen **von andere Menschen**.“ (BA, 19)

Lexikální rovina

Výrazy pocházející z jidiš:

- „Kommt mit. Der **Rebbe** hat das Haus voll.“ (BA, 14)
- „Wenn jetzt einer hereinkommt, möchte er uns beide für **meschugge** halten, man hat ein Sofa und setzt sich davor auf die Erde.“ (BA, 18)
- „Überfahren, vielleicht. Einmal bin ich ein Affe, das andere Mal bin ich **meschugge**.“ (BA, 20)

Na několika místech postava zrzavého Žida začne větu slovy „**Nun, nun,...**“:

- „**Nun nun**, nichts. Ihr ächzt und stöhnt so, wird man doch fragen können, wie Euch ist.“ (BA, 11)
- „**Nun nun**, was soll geschehn, wird doch nicht so schlimm sein.“ (BA, 11–12)
- „**Nun nun**, welches Unglück, ich hab nicht gewußt, Ihr müßt mir schon verzeihn.“ (BA, 14)
- „**Nun nun**, wir wissen, es gibt auf der Welt nicht bloß Gold, Schönheit und Fraiden.“ (BA, 16)

Syntaktická rovina

Nefinální postavení plnovýznamového slovesa na místech, kde by mělo toto sloveso stát na konci věty:

- „Ich sitz bei ihm, Ihr könnt Euch **verlassen** auf mich.“ (BA, 15)
- „Und da ist es dem jungen Zannowich **gegangen** wie ein Wunder, und war doch kein Wunder.“ (BA, 18)
- „Sie haben ihn nicht **entlarvt** in Montenegro.“ (BA, 21)
- „Zu lernen ist von Zannowich Stefan, daß er **wußte** von sich und den Menschen.“ (BA, 21)
- „Und seht, er hat sowenig Angst **gehabt** vor der Welt: Die größten, gewaltigsten Menschen, die es gab, die fürchterlichsten waren seine Freunde: [...]“ (BA, 21)

„Nun, das ist gut, jetzt werden wir **sprechen** vom Mond.“ (BA, 21)

Překlad K. Jiroudkové z roku 1968

Rysy poněmčeného jazyka, výraz „ja“:

- „Vám je špatně, **ja**? Vám je nedobře, bolí něco?“ (KJ, 11)
- „Vám je špatně, **ja**? Bydlíte tady v domě?“ (KJ, 11)
- „Poslyšte, vy, co tady děláte? Vám je nedobře, **ja**?“ (KJ, 11)
- „**Ja**, tak to je, jeden host přivede druhýho, jenom dyž je pokoj teplej.“ (KJ, 12)
- „Bude mu zima.“ – „**Ja**. Možná.“ (KJ, 13)
- „**Ja ja**, to je neštěstí, nevěděl jsem, musíte mi prominout.“ (KJ, 14)
- „Vy ste přičestoval, **ja**?“ (KJ, 14)

Germanismy:

- „Žebráci, jako sme našich lidu většina, **hauzírníci**, kramáři, kupci.“ (KJ, 15)
- „Udělal si **kšeft** z toho, že lidi ve městě nemají čas a chtějí, aby je někdo bavil.“ (KJ, 15)
- „[...] Já sem tu v Albánii nebyl nic, dokud sem **hauzíroval**, dvacet roků, a proč sem nic nebyl?“ (KJ, 16)
- „Posílám vás na velkou školu, do Padovy, vemte si koně a vůz, a až **vyštudýrujete**, spomeňte si na mě, jaký sme s váma měli já a matka trápení a že sem s váma přespával v noci v lese jako nějaký kňour: [...]“ (KJ, 16)
- „Uměl se votáčet, uměl se lidem zalichotit, uměl se **šmajchlovat** k ženskéjm a s muskejma dělat **fajnovýho**.“ (KJ, 16)
- „Vyjel si do Černý Hory na **lustrajz** jako kavalír s kočárem, s koňma a se služebnictvem, [...]“ (KJ, 16–17)
- „V Černý Hoře mu na ten **švindl** nepřišli.“ (KJ, 18)

Výrazy pocházející z jidiš:

- „Pote se mnou. **Rebbe** má dům plnej. Vnoučata sou nemocný. Pudem dál.“ (KJ, 14)
- „Nehněvejte se, že se **zejde** tak dozlobil.“ (KJ, 14)
- „Proboha. Ste u cizejch lidu. Jesli přide **zejde**. Staňte.“ (KJ, 14)
- „Buďte tiše, proboha, jesli vás **zejde** uslyší.“ (KJ, 14)
- „Budu vám vypravovat, no, třeba **majse** vo Canovičovi, vo Štěpánu Canovičovi.“ (KJ, 15)
- „Nás bylo sedum hladovejch krků, a dyž nebylo co jíst, tatínek nám vypravoval **majsesy**.“ (KJ, 15)
- „Falešnej hráč, **ganev** byl starej Canovič, ale hlava vodevřená.“ (KJ, 15)
- „Sedláci pro něho plakali, ale von je nemoh vystát, protože porád myslel na doby, jak před nima stával se svejma **šmonces** a voni ty prstýnky, náramky, korále vobraceli sem a tam a vošahávali, a nakonec vodešli a nechali ho stát.“ (KJ, 16)
- „Dyby teď někdo vešel, měl by nás voba za **mešuge**, mají tu kanape a sednou si před něj na zem.“ (KJ, 16)
- „[...] povídá starej Canovič a hladil svýho **bóchrla** a mazlil se s ním.“ (KJ, 16)
- „V Albánii mají **gibora**, už dávno umřel, ale voslavujou ho tam, jako slaví národ hrdiny, Skanderbeg se menoval.“ (KJ, 17)

„Jednou sem vopičák, podruhý **mešuge**.“ (KJ, 18)
„Já sem tu **majse** už vypravoval mockrát, mně na ní nesejde.“ (KJ, 18)
„Ale pst, **zejdovy** vnoučata.“ (KJ, 18)

Prvky obecné češtiny

Morfonologická rovina

Diftongizace -ý/-í- na -ej- v základech slov:

„Dyž je otec kámen, má syn **bejt** hora.“ (KJ, 16)
„V Padově se **učeť** šlechtici vod profesorů, a Štěpán se učil vod šlechticů.“ (KJ, 16)
„Čím se dostali Canoviči **vejš**, mladej jako starej?“ (KJ, 17)
„[...], a že **prej** vrátí Albánii velikost, jeho přívrženci že na něho čekají.“ (KJ, 17–18)

Protetické v-:

„**Vod** každýho párek. Na všechny pamatoval.“ (KJ, 15)
„Budu vám vypravovat, no, třeba majse **vo** Canovičovi, **vo** Štěpánu Canovičovi.“ (KJ, 15)
„Z Albánie byl starej Canovič a **vodešel** do Benátek.“ (KJ, 15)
„Na vesnici je víc klidu, lidi tam každou věc **vobracejí** kolem dokola, mluvíte hodinu, a dyž máte štěstí, vyděláte pár halířů.“ (KJ, 15)
„Poctivej člověk **von** nebyl.“ (KJ, 15)
„Tak **von** je bavil.“ (KJ, 15)
„Falešnej hráč, ganev byl starej Canovič, ale hlava **vodevřená**.“ (KJ, 15)
„Až si jeden **vobehranej** řek, že ho **vošidili**.“ (KJ, 16)
„Benátskej soud ho hledal, a se soudem se radši bavit nebudu, řek si starej Canovič, **von** mě nerozumějí, a taky ho nechtyli.“ (KJ, 16)
„Sedláci pro něho plakali, ale **von** je nemoh vystát, protože porád myslel na doby, jak před nima stával se svejma šmonces a **von** ty prstýnky, náramky, korále **vobraceli** sem a tam a **vošahávali**, a nakonec **vodešli** a nechali ho stát.“ (KJ, 16)
„Dyby teď někdo vešel, měl by nás **voba** za mešuge, mají tu kanape a sednou si před něj na zem.“ (KJ, 16)
„Uměl se **votáčet**, uměl se lidem zalichotit, uměl se šmajchlovat k ženskéjm a s muskejma dělat fajnovýho.“ (KJ, 16)
„V Padově se učeť šlechtici **vod** profesorů, a Štěpán se učil **vod** šlechticů.“ (KJ, 16)
„[...], to je člověk stvořenej pro svět, ten nebude dvacet roků handlovat se sedlákama, ten předběh **vo** dvacet roků vlastního tátu.“ (KJ, 16)
„A milej synáček si přihladil hedvábný rukávy, **vodhrnul** si z čela krásný kučery a šťastnýho otce políbil: [...]“ (KJ, 16)
„[...], otec měl radost, dyž viděl syna pána – otec rostlinka, syn strom – a v Černý Hoře ho **voslovovali** pane hrabě a pane kníže.“ (KJ, 17)
„A říkal těm lidem, že je, za co ho považovali, bohatej Polák, nějaký barón Warta, a **von** byli rádi a **von** byl taky rád.“ (KJ, 17)
„**Vod** druhejch lidu se dá eště moc naučit.“ (KJ, 17)

„[...], musejí dělat směšný kousky na řetěze, to je těžkej **vosud**, žádněj člověk ho nemá tak těžkej – [...]“ (KJ, 17)

„[...] – teďka se vás teda zeptám, ménem se vás **voptat** nemůžu, protože ste mi svý meno neřek: [...]“ (KJ, 17)

„Jiný byli taky chytrý, a ve **vosumdesáti** nebyli eště tak daleko jako Štěpán ve dvaceti.“ (KJ, 17)

„Ale to hlavní na člověku sou **voči** a nohy.“ (KJ, 17)

„Chtěli **vod** něho: Seš barón Warta.“ (KJ, 17)

„Dobře, povídá **von**, sem barón Warta.“ (KJ, 17)

„V Albánii mají gibora, už dávno umřel, ale **voslavujou** ho tam, jako slaví národ hrdiny, Skanderbeg se menoval.“ (KJ, 17)

„Tak můžou taky platit za to, dyž je příjemný věci potkávají **vodpoledne** nebo dopoledne a dyž si přitom můžou sami zahrát.“ (KJ, 18)

„Já sem vám chtěl jenom **vodevrít voči**.“ (KJ, 18)

„Ten Štěpán Canovič, co ste **vo** něm slyšel, dostal peníze, tolik peněz, že s nima moh **vodjet** do Německa.“ (KJ, 18)

„**Vod** Štěpána Canoviče si můžete vzít to ponaučení, že věděl **vo** sobě a **vo** lidech.“ (KJ, 18)

„Zamazal ste si kabát, tady si žádněj **nevotře** boty.“ (KJ, 19)

„To je dobrý, teďka budem povídat **vo** měsíci.“ (KJ, 19)

„Já ho neznám, **von** svý meno neříká.“ (KJ, 19)

„**Von** nemluví. **Von** chodí a zpívá ve dvorech.“ (KJ, 19)

„**Vod** tebe sem eště pro sebe nic nežádal.“ (KJ, 19)

Prodlužování vokálů:

„Co je, **jindá** přeci je u vás křik.“ (KJ, 14)

„Šak na to **spólu** stačíme.“ (KJ, 14)

„Pohodlný to zrovna nejni, ale proč **né**.“ (KJ, 15)

„Dneska proděláš, a **jindá** vyděláš.“ (KJ, 15)

„No, todle starýho Canoviče **nikdá** nenapadlo.“ (KJ, 16)

„Sedláci pro něho plakali, ale von je nemoh vystát, protože **porád** myslel na doby, jak před nima stával se svejma šmonces a voni ty prstýnky, náramky, korále vobraceli sem a tam a vošahávali, a nakonec vodešli a nechali ho stát.“ (KJ, 16)

„No, jak kdo chce, proč **né**, dyž se mu to líbí.“ (KJ, 16)

„A říkal těm lidem, že je, za co ho považovali, bohatej Polák, nějakej **barón** Warta, a voni byli rádi a von byl taky rád.“ (KJ, 17)

„[...], protože nám dávají svý maso a eště **jináč** nám prokazujou moc dobrodinní, [...]“ (KJ, 17)

„Chtěli vod něho: Seš **barón** Warta.“ (KJ, 17)

„Dobře, povídá von, sem **barón** Warta.“ (KJ, 17)

„Dyž už **barón**, tak proč **né** víc.“ (KJ, 17)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -d-

„Ke každému **srci** měl klíč.“ (KJ, 16)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -h-

„**Takle** už sedíte pohodlnějc.“ (KJ, 18)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -j-

- „Kde se uživí tisíc, uživí se **eště** jeden taky.“ (KJ, 12)
„Já **du** jenom pro někoho, co se vám bude moc líbit.“ (KJ, 12)
„**Pote** se mnou. Rebbe má dům plnej. Vnoučata **sou** nemocný. **Pudem** dál.“ (KJ, 14)
„Proboha. Ste u cizejch lidu. Jesli **příde** zejde. Staňte.“ (KJ, 14)
„Bůh nenechá žádnýho spadnout ze svý dlaně, ale sou tu **eště** jiný lidi.“ (KJ, 15)
„Asi ste to **eště** neslyšel.“ (KJ, 15)
„A dyž se vrátil domů do Albánie, otec **eště** žil, měl ze syna radost a měl ho taky rád.“ (KJ, 16)
„Dyby byl řek: Můj otec se **menuje** Canovič, bydlíme v Pastroviči na vsi a otec je na tu ves pyšnej, žádněj by mu to nevěřil.“ (KJ, 17)
„[...] protože nám dávají svý maso a **eště** jináč nám prokazujou moc dobrodinní, [...]“ (KJ, 17)
„[...] – teďka se vás teda zeptám, **ménem** se vás voptat nemůžu, protože ste mi svý **meno** neřek: [...]“ (KJ, 17)
„Jiný byli taky chytrý, a ve vosumdesáti nebyli **eště** tak daleko jako Štěpán ve dvaceti.“ (KJ, 17)
„V Albánii mají gibora, už dávno umřel, ale voslavujou ho tam, jako slaví národ hrdiny, Skanderbeg se **menoval**.“ (KJ, 17)
„[...] Sem potomek po Skanderbegovi, a tlouk se do prsou, **menoval** se princ Castriota Albánský, [...]“ (KJ, 17)
„Já ho neznám, von svý **meno** neříká.“ (KJ, 19)
„Vod tebe sem **eště** pro sebe nic nežádal.“ (KJ, 19)
„**Nepudeš** už?“ (KJ, 19)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -k-

- „Ale **dyž** vy tolik hekáte a stonete, budu se snad moct zeptat, jak vám je.“ (KJ, 11)
„Ja, tak to je, jeden host přivede druhýho, jenom **dyž** je pokoj teplej.“ (KJ, 12)
„To ste nečet, co vzal Noé do archy, do svýho korábu, **dyž** přišla ta velká potopa?“ (KJ, 15)
„Hodně je na zemi, hodně se dá vypravovat, **dyž** je jeden mladej, a **dyž** je starej, taky.“ (KJ, 15)
„Nás bylo sedum hladovejch krků, a **dyž** nebylo co jíst, tatínek nám vypravoval majsesy.“ (KJ, 15)
„Na vesnici je víc klidu, lidi tam každou věc vobracejí kolem dokola, mluvíte hodinu, a **dyž** máte štěstí, vyděláte pár halířů.“ (KJ, 15)
„**Dyž** to nejni jeden, je to druhej.“ (KJ, 15)
„A **dyž** už byl staříckej, umřel v pokoji a ve váženosti.“ (KJ, 16)
„Víte, **dyž** je otec rostlinka, chtěl by, aby syn byl strom.“ (KJ, 16)
„**Dyž** je otec kámen, má syn bejt hora.“ (KJ, 16)
„**Dyby** teď někdo vešel, měl by nás voba za mešuge, mají tu kanape a sednou si před něj na zem.“ (KJ, 16)
„No, jak kdo chce, proč né, **dyž** se mu to líbí.“ (KJ, 16)
„A **dyž** se vrátil domů do Albánie, otec **eště** žil, měl ze syna radost a měl ho taky rád.“ (KJ, 16)

„[...], otec měl radost, **dyž** viděl syna pána – otec rostlinka, syn strom – a v Černý Hoře ho voslovovali pane hrabě a pane kníže.“ (KJ, 17)
 „**Dyby** byl řek: Můj otec se menuje Canovič, bydlíme v Pastroviči na vsi a otec je na tu ves pyšnej, žádnej by mu to nevěřil.“ (KJ, 17)
 „**Dyž** se zeptám vás, co ste mi řek vopičáku – [...]“ (KJ, 17)
 „**Dyž** už barón, tak proč né víc.“ (KJ, 17)
 „**Dyby** byl Canovič moh, byl by řek: Sem sám Skanderbeg.“ (KJ, 17)
 „Tak můžou taky platit za to, **dyž** je příjemný věci potkávají vodpoledne nebo dopoledne a **dyž** si přitom můžou sami zahrát.“ (KJ, 18)
 „**Dyž** za mnou stojí kanape?“ (KJ, 18)
 „A **dyž** přijel jednou do Vídně a pad na lidi, kerý kolem něho čmuchali, zvedla sama císařovna ruku a povídá: Puste mládenečka na svobodu!“ (KJ, 18)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -l-

„Zlato byste **moh** vydělat s vaším hlasem.“ (KJ, 12)
 „Chodil z domu do domu. Na jednom dvoře si **stoup** a zpíval.“ (KJ, 13)
 „To ste **nečet**, co vzal Noé do archy, do svýho korábu, dyž přišla ta velká potopa?“ (KJ, 15)
 „Až si jeden vobehranej **řek**, že ho vošidili.“ (KJ, 16)
 „Sedláci pro něho plakali, ale von je **nemoh** vystát, protože pořád myslel na doby, jak před nima stával se svejma šmonces a voni ty prstýnky, náramky, korále vobraceli sem a tam a vošahávali, a nakonec vodešli a nechali ho stát.“ (KJ, 16)
 „Starej Canovič **řek** svejm synům: [...]“ (KJ, 16)
 „Protože sem svou hlavu **nezanes**, kam patřila.“ (KJ, 16)
 „[...], to je člověk stvořenej pro svět, ten nebude dvacet roků handlovat se sedlákama, ten **předběh** vo dvacet roků vlastního tátu.“ (KJ, 16)
 „Dyby byl **řek**: Můj otec se menuje Canovič, bydlíme v Pastroviči na vsi a otec je na tu ves pyšnej, žádnej by mu to nevěřil.“ (KJ, 17)
 „Dyž se zeptám vás, co ste mi **řek** vopičáku – [...]“ (KJ, 17)
 „Dyby byl Canovič **moh**, byl by **řek**: Sem sám Skanderbeg.“ (KJ, 17)
 „Ale protože Skanderbeg je dávno mrtvej, **řek** Štěpán: [...]“ (KJ, 17)
 „[...] Sem potomek po Skanderbegovi, a **tlouk** se do prsou, menoval se princ Castriota Albánský, [...]“ (KJ, 17)
 „Dali mu peníze, aby **moh** žít, jak žije potomek po Skanderbegovi.“ (KJ, 18)
 „Ten Štěpán Canovič, co ste vo něm slyšel, dostal peníze, tolik peněz, že s nima **moh** vodjet do Německa.“ (KJ, 18)
 „A Canovič se před ním **netřás**.“ (KJ, 18)
 „A dyž přijel jednou do Vídně a **pad** na lidi, kerý kolem něho čmuchali, zvedla sama císařovna ruku a povídá: Puste mládenečka na svobodu!“ (KJ, 18)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -t-, -ť-

„Proboha. Ste u cizejch lidu. **Jesli** přide zejde. Staňte.“ (KJ, 14)
 „Buďte tiše, proboha, **jesli** vás zejde uslyší.“ (KJ, 14)
 „Benátskej soud ho hledal, a se soudem se radši bavit nebudu, **řek** si starej Canovič, voni mě nerozumějí, a taky ho nechtyli.“ (KJ, 16)
 „Tak teda ví ten vopičák víc než **leckerej** člověk.“ (KJ, 17)

„Tak poslyšte, co udělal Štefan Canovic, **kerej** lidi viděl a věděl, jak málo se jich člověk musí bát.“ (KJ, 17)

„Lidi choděj do divadla poslouchat vymyšlenosti, **kerý** sou jim příjemný.“ (KJ, 18)

„A dyž přijel jednou do Vídně a pad na lidi, **kerý** kolem něho čmouchali, zvedla sama císařovna ruku a povídá: **Puste** mládenečka na svobodu!“ (KJ, 18)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -v-

„Proboha. Ste u cizejch lidu. Jesli přijde zejde. **Staňte**.“ (KJ, 14)

„**Šak** na to spólu stačíme.“ (KJ, 14)

„Posílám vás na velkou školu, do Padovy, vemte si koně a vůz, a až vyštudýrujete, **spomeňte** si na mě, jaký sme s váma měli já a matka trápení a že sem s váma přespával v noci v lese jako nějaký kňour: [...]“ (KJ, 16)

„[...], **spomeňte** si na koně, na psa, na ptáčky zpěváčky, [...]“ (KJ, 17)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -z-

„Posílám vás na velkou školu, do Padovy, **vemte** si koně a vůz, a až vyštudýrujete, spomeňte si na mě, jaký sme s váma měli já a matka trápení a že sem s váma přespával v noci v lese jako nějaký kňour: [...]“ (KJ, 16)

Vynechávání konsonantů v různých pozicích: -ž-

„Uměl se votáčet, uměl se lidem zalichotit, uměl se šmajchlovat k ženskejm a s **muskejma** dělat fajnovýho.“ (KJ, 16)

Vynechávání vž- na začátku slov před explozívou:

„**Dyk** nezahynete. Berlín je velký město.“ (KJ, 12)

Morfologická rovina

Univerzální koncovka -ma pro instrumentál plurálu:

„Vy mluvit nebudete, co s **váma** je, tak vám budu něco vypravovat.“ (KJ, 15)

„Napřed prodal, co měl u sebe, a potom vzal karty a hrál s **lidma**.“ (KJ, 15)

„Zbili ho, policie, a nakonec musel starej Canovič s **děťma** utíkat.“ (KJ, 16)

„Sedláci pro něho plakali, ale von je nemoh vystát, protože porád myslel na doby, jak před **nima** stával se **svejma** šmonces a voni ty prstýnky, náramky, korále vobraceli sem a tam a vošahávali, a nakonec vodešli a nechali ho stát.“ (KJ, 16)

„Posílám vás na velkou školu, do Padovy, vemte si koně a vůz, a až vyštudýrujete, spomeňte si na mě, jaký sme s **váma** měli já a matka trápení a že sem s **váma** přespával v noci v lese jako nějaký kňour: [...]“ (KJ, 16)

„[...], to je člověk stvořenej pro svět, ten nebude dvacet roků handlovat se **sedlákama**, ten předběh vo dvacet roků vlastního tátu.“ (KJ, 16)

„Vyjel si do Černý Hory na lustrajz jako kavalír s kočárem, s **koňma** a se služebnictvem, [...]“ (KJ, 16–17)

„Ty největší a nejmocnější lidi, jaký na světě byli, ty nejhroznější byli jeho **přátelema**: [...]“ (KJ, 18)

Specifická deklinace tvrdých adjektiv, vybraných zájmen, číslovek a substantiv skloňovaných jako adjektiva: hláskové změny -ý- na -ej- a -é na -y-/-i-:

- „Nono, copak, snad to nebude tak **zlý**.“ (KJ, 12)
„Dyk nezahynete. Berlín je **velký** město.“ (KJ, 12)
„Ja, tak to je, jeden host přivede **druhýho**, jenom dyž je pokoj **teplej**.“ (KJ, 12)
„Zpíval?“ – „**Vojenský** písně.“ (KJ, 13)
„Pote se mnou. Rebbe má dům **plnej**. Vnoučata sou nemocný. Pudem dál.“ (KJ, 14)
„Má dům **plnej**, slyšel ste.“ (KJ, 14)
„Proboha. Ste u **cizejch** lidu. Jesli přijde zejde. Staňte.“ (KJ, 14)
„**Pohodlný** to zrovna nejni, ale proč né.“ (KJ, 15)
„Bůh nenechá **žádnýho** spadnout ze svý dlaně, ale sou tu eště jiný lidi.“ (KJ, 15)
„Vod **každýho** párek. Na všechny pamatoval.“ (KJ, 15)
„Hodně je na zemi, hodně se dá vypravovat, dyž je jeden **mladej**, a dyž je **starej**, taky.“ (KJ, 15)
„Člověku se hrne krev do hlavy, nejni to **zdravý**.“ (KJ, 15)
„Můj nebožtík tatínek nám moc vypravoval, on jezdil moc po světě, jako naše lidi vůbec, sedumdesáti se dožil, umřel až po nebožce mamince, věděl moc, **moudrej** člověk.“ (KJ, 15)
„Nás bylo sedum **hladovejch** krků, a dyž nebylo co jíst, tatínek nám vypravoval majsesy.“ (KJ, 15)
„Z Albánie byl **starej** Canovič a vodešel do Benátek.“ (KJ, 15)
„A ve městě, no, ve městě je taky těžko, ale lidi tu stojej hustějce jeden vedle **druhýho** a nemají čas.“ (KJ, 15)
„Dyž to nejni jeden, je to **druhej**.“ (KJ, 15)
„Todle věděl **starej** Canovič.“ (KJ, 15)
„**Poctivej** člověk von nebyl.“ (KJ, 15)
„**Falešnej** hráč, ganev byl **starej** Canovič, ale hlava vodevřená.“ (KJ, 15)
„U sedláků měl **těžkej** chleba, tady ve městě byl život lehčí.“ (KJ, 15)
„No, todle **starýho** Canoviče nikdá nenapadlo.“ (KJ, 16)
„Zbili ho, policie, a nakonec musel **starej** Canovič s dětma utíkat.“ (KJ, 16)
„**Benátskej** soud ho hledal, a se soudem se radši bavit nebudu, řek si **starej** Canovič, voni mě nerozumějí, a taky ho nechtyli.“ (KJ, 16)
„Koně měl, peníze měl u sebe, a usadil se zase v Albánii, koupil si tam statek, celou vesnici, a svý děti poslal do **vysokejch** škol.“ (KJ, 16)
„A dyž už byl **staříckej**, umřel v pokoji a ve váženosti.“ (KJ, 16)
„To byl život **starýho** Canoviče.“ (KJ, 16)
„**Starej** Canovič řek **svejm** synům: [...]“ (KJ, 16)
„Posílám vás na velkou školu, do Padovy, vemte si koně a vůz, a až vyštudýrujete, spomeňte si na mě, jaký sme s váma měli já a matka trápení a že sem s váma přespával v noci v lese jako **nějakej** kňour: [...]“ (KJ, 16)
„[...] Sám sem si tím byl **vinej**.“ (KJ, 16)
„Sedláci mě vysušili jako **neúrodnej** rok, a byl bych zahynul, ale šel sem mezi lidi a nezahynul sem.“ (KJ, 16)
„**Mladej** Canovič, Štěpán, byl už jako mladík ve dvaceti **náramnej** řečník.“ (KJ, 16)
„[...] to je člověk **stvořenej** pro svět, ten nebude dvacet roků handlovat se sedlákama, ten předběh vo dvacet roků vlastního tátu.“ (KJ, 16)

„Uměl se votáčet, uměl se lidem zalichotit, uměl se šmajchlovat k **ženskejmu** a s **muskejma** dělat **fajnovýho**.“ (KJ, 16)

„A **milej** synáček si přihladil hedvábný rukávy, vodhrnul si z čela krásný kučery a **šťastnýho** otce políbil: [...]“ (KJ, 16)

„To vy ste mi, tatínku, ušetřil těch dvacet **zlejch** roků.“ (KJ, 16)

„[...], povídá **starej** Canovič a hladil svýho bóchrla a mazlil se s ním.“ (KJ, 16)

„A **mladýmu** Canovičovi se vedlo jako v pohádce, a přeci to žádná pohádka nebyla.“ (KJ, 16)

„Ke **každýmu** srci měl klíč.“ (KJ, 16)

„Vyjel si do **Černý** Hory na lustrajz jako kavalír s kočárem, s koňma a se služebnictvem, [...]“ (KJ, 16–17)

„[...], otec měl radost, dyž viděl syna pána – otec rostlinka, syn strom – a v **Černý** Hoře ho voslovovali pane hrabě a pane kníže.“ (KJ, 17)

„Dyby byl řek: Můj otec se menuje Canovič, bydlíme v Pastroviči na vsi a otec je na tu ves **pyšnej**, **žádnej** by mu to nevěřil.“ (KJ, 17)

„Nebyli by mu věřili, proto se vydával za **padovskýho** šlechtice, a vypadal jako šlechtic a taky je všecy znal.“ (KJ, 17)

„A říkal těm lidem, že je, za co ho považovali, **bohatej** Polák, **nějakej** barón Warta, a voni byli rádi a von byl taky rád.“ (KJ, 17)

„Tak teda ví ten vopičák víc než **leckerej** člověk.“ (KJ, 17)

„Vod **druhejch** lidu se dá eště moc naučit.“ (KJ, 17)

„**Mladej** Canovič už jednou byl na **tý** cestě, a tak to šlo dál.“ (KJ, 17)

„[...], protože nám dávají **svý** maso a eště jináč nám prokazují moc dobrodinní, [...]“ (KJ, 17)

„[...], musejí dělat směsný kousky na řetěze, to je **těžkej** vosud, **žádnej** člověk ho nemá tak těžkej – [...]“ (KJ, 17)

„Čím se dostali Canoviči vejš, **mladej** jako **starej**?“ (KJ, 17)

„Tak poslyšte, co udělal Štefan Canovic, **kerej** lidi viděl a věděl, jak málo se jich člověk musí bát.“ (KJ, 17)

„Jenom se koukněte, jak lidi člověku urovnávají cestu, jak **slepýmu** cestu zrovna ukazují.“ (KJ, 17)

„Za **nějakej** čas už mu to nestačilo, nebo to nestačilo jim.“ (KJ, 17)

„Ale protože Skanderbeg je dávno **mrtvej**, řek Štěpán: [...]“ (KJ, 17)

„V **Černý** Hoře mu na ten švindl nepřišli.“ (KJ, 18)

„Tam byl **nevinej** jak ten **švitořivej** ptáček.“ (KJ, 18)

„[...] **saskej** kurfiřt a korunní princ **pruskej**, ten, co potom byl **velkej válečnej** hrdina a co se před ním Rakušanka, císařovna Terézie, třásla na svém trůnu.“ (KJ, 18)

„Jednou sem vopičák, **podruhý** mešuge.“ (KJ, 18)

„Třeba ste se jenom nedíval, **takovejch** je.“ (KJ, 19)

„Zamazal ste si kabát, tady si **žádnej** nevotře boty.“ (KJ, 19)

„To je **dobrý**, teďka budem povídat vo měsíci.“ (KJ, 19)

„Já ho neznám, von **svý** meno neříká.“ (KJ, 19)

„Nevidíš, že mu nejni dobře, ty **špatnej** člověče.“ (KJ, 19)

„Ty člověče **špatnej**.“ (KJ, 19)

„Ty lumpe, ty **špatnej** člověče.“ (KJ, 19)

„Protože ty si **špatnej** člověk, Elizere.“ (KJ, 19)

Nerozlišený rod u adjektiv, některých zájmen a substantiv skloňovaných jako adjektiva v plurálu:

- „Pote se mnou. Rebbe má dům plnej. Vnoučata sou **nemocný**. Pudem dál.“ (KJ, 14)
- „Bůh nenechá žádnýho spadnout ze svý dlaně, ale sou tu eště **jiný** lidi.“ (KJ, 15)
- „I na ty vši z hlavy pamatoval. Všecky mu byly **milý** a **drahý**.“ (KJ, 15)
- „**Jedny** dou z města na vesnici, **jiný** zase z vesnice do města.“ (KJ, 15)
- „Nemají voly, mají **rychlý** koně a kočáry.“ (KJ, 15)
- „Stálo je to **těžký** peníze.“ (KJ, 15)
- „A milej synáček si přihladil **hedvábný** rukávy, vodhrnul si z čela **krásný** kučery a šťastnýho otce políbil: [...]“ (KJ, 16)
- „[...], musejí dělat **směsný** kousky na řetěze, to je těžkej vosud, žádnej člověk ho nemá tak těžkej – [...]“ (KJ, 17)
- „Vy mi řeknete, že měli bystrou hlavu, že byli **chytrý**.“ (KJ, 17)
- „**Jiný** byli taky **chytrý**, a ve vosumdesáti nebyli eště tak daleko jako Štěpán ve dvaceti.“ (KJ, 17)
- „Lidi choděj do divadla poslouchat vymyšlenosti, kerý sou jim **příjemný**.“ (KJ, 18)
- „Tak můžou taky platit za to, dyž je **příjemný** věci potkávají vodpoledne nebo dopoledne a dyž si přitom můžou sami zahrát.“ (KJ, 18)
- „**Ty** největší a nejmocnější lidi, **jaký** na světě byli, **ty** nejhroznější byli jeho přátelema: [...]“ (KJ, 18)
- „A dyž přijel jednou do Vídně a pad na lidi, **kerý** kolem něho čmuchali, zvedla sama císařovna ruku a povídá: Puste mládenečka na svobodu!“ (KJ, 18)
- „Ale pst, **zejdovy** vnoučata.“ (KJ, 18)

Obecně české tvary přivlastňovacích zájmen:

- „Bůh nenechá žádnýho spadnout ze **svý** dlaně, ale sou tu eště jiný lidi.“ (KJ, 15)
- „To ste nečet, co vzal Noé do archy, do **svýho** korábu, dyž přišla ta velká potopa?“ (KJ, 15)
- „Koně měl, peníze měl u sebe, a usadil se zase v Albánii, koupil si tam statek, celou vesnici, a **svý** děti poslal do vysokejch škol.“ (KJ, 16)
- „Sedláci pro něho plakali, ale von je nemoh vystát, protože porád myslel na doby, jak před nima stával se **svejma** šmonces a voni ty prstýnky, náramky, korále vobraceli sem a tam a vošahávali, a nakonec vodešli a nechali ho stát.“ (KJ, 16)
- „Ať sou to nejlepší roky **tvýho** života, [...]“ (KJ, 16)
- „[...], povídá **starej** Canovič a hladil **svýho** bóchrla a mazlil se s ním.“ (KJ, 16)
- „[...] – teďka se vás teda zeptám, ménem se vás voptat nemůžu, protože ste mi **svý** meno neřek: [...]“ (KJ, 17)
- „[...] saskej kurfiřt a korunní princ pruskej, ten, co potom byl velkej válečnej hrdina a co se před ním Rakušanka, císařovna Terézie, třásla na **svým** trůnu.“ (KJ, 18)

Obecně české tvary ukazovacích zájmen:

- „**Todle** věděl starej Canovič.“ (KJ, 15)
- „No, **todle** starýho Canoviče nikdá nenapadlo.“ (KJ, 16)

Obecně české tvary číslovek:

- „Můj nebožtík tatínek nám moc vypravoval, on jezdil moc po světě, jako naše lidi vůbec, **sedumdesáti** se dožil, umřel až po nebožce mamince, věděl moc, moudřej člověk.“ (KJ, 15)
- „Nás bylo **sedum** hladovejch krků, a dyž nebylo co jíst, tatínek nám vypravoval majsesy.“ (KJ, 15)
- „Jiný byli taky chytrý, a ve **vosumdesáti** nebyli eště tak daleko jako Štěpán ve dvaceti.“ (KJ, 17)

Obecně české tvary slovesa být ve funkci pomocného slovesa minulého času a spony:

- „Krásně **ste** zpíval. Opravdu moc krásně **ste** zpíval.“ (KJ, 12)
- „Tak, a **ste** tu. Jenom si klidně sedněte.“ (KJ, 12)
- „Já tady taky nebydlím. **Sem** tady taky jenom host jako vy.“ (KJ, 12)
- „Má dům plnej, slyšel **ste**.“ (KJ, 14)
- „Vy **ste** přičestoval, ja?“ (KJ, 14)
- „Proboha. **Ste** u cizejch lidu. Jesli přide zejde. Staňte.“ (KJ, 14)
- „Bůh nenechá žádnýho spadnout ze svý dlaně, ale **sou** tu eště jiný lidi.“ (KJ, 15)
- „To **ste** nečet, co vzal Noé do archy, do svýho korábu, dyž přišla ta velká potopa?“ (KJ, 15)
- „Asi **ste** to eště neslyšel.“ (KJ, 15)
- „Žebráci, jako **sme** našich lidu většina, hauzírníci, kramáři, kupci.“ (KJ, 15)
- „[...] Já **sem** tu v Albánii nebyl nic, dokud **sem** hauzíroval, dvacet roků, a proč **sem** nic nebyl?“ (KJ, 16)
- „Protože **sem** svou hlavu nezanes, kam patřila.“ (KJ, 16)
- „Posílám vás na velkou školu, do Padovy, vemte si koně a vůz, a až vyštudýrujete, spomeňte si na mě, jaký **sme** s váma měli já a matka trápení a že **sem** s váma přespával v noci v lese jako nějaký kňour: [...]“ (KJ, 16)
- „[...] Sám **sem** si tím byl vinej.“ (KJ, 16)
- „Sedláci mě vysušili jako neúrodnej rok, a byl bych zahynul, ale šel sem mezi lidi a nezahynul **sem**.“ (KJ, 16)
- „To vy **ste** mī, tatínku, ušetřil těch dvacet zlejš roků.“ (KJ, 16)
- „Ať **sou** to nejlepší roky tvýho života, [...]“ (KJ, 16)
- „Tak **sem** teda vopičák.“ (KJ, 17)
- „Dyž se zeptám vás, co **ste** mi řek vopičáku – [...]“ (KJ, 17)
- „[...] – teďka se vás teda zeptám, ménem se vás voptat nemůžu, protože **ste** mi svý meno neřek: [...]“ (KJ, 17)
- „Ale to hlavní na člověku **sou** voči a nohy.“ (KJ, 17)
- „Chtěli vod něho: **Seš** barón Warta.“ (KJ, 17)
- „Dobře, povídá von, **sem** barón Warta.“ (KJ, 17)
- „Dyby byl Canovič moh, byl by řek: **Sem** sám Skanderbeg.“ (KJ, 17)
- „[...] **Sem** potomek po Skanderbegovi, a tlouk se do prsou, menoval se princ Castriota Albánský, [...]“ (KJ, 17)
- „Lidi choděj do divadla poslouchat vymyšlenosti, kerý **sou** jim příjemný.“ (KJ, 18)
- „Jednou **sem** vopičák, podruhý mešuge.“ (KJ, 18)
- „Já **sem** tu majse už vypravoval mockrát, mně na ní nesejde.“ (KJ, 18)
- „Já **sem** vám chtěl jenom vodevřít voči.“ (KJ, 18)

„Ten Štěpán Canovič, co **ste** vo něm slyšel, dostal peníze, tolik peněz, že s nima moh vodjet do Německa.“ (KJ, 18)
 „Třeba **ste** se jenom nedíval, takovejch je.“ (KJ, 19)
 „Zamazal **ste** si kabát, tady si žádněj nevotře boty.“ (KJ, 19)
 „Vod tebe **sem** eště pro sebe nic nežádal.“ (KJ, 19)
 „Protože ty **si** špatnej člověk, Elizere.“ (KJ, 19)

Sloveso být v podmiňovacím způsobu v 1. osobě plurálu ve tvaru „bysme“:

„Snad **abysme** si teď sedli na kanape.“ (KJ, 18)

Záporný tvar slovesa být ve 3. osobě singuláru s vloženým -j-:

„Člověku se hrne krev do hlavy, **nejni** to zdravý.“ (KJ, 15)
 „Dyž to **nejni** jeden, je to druhej.“ (KJ, 15)
 „Nic ti po tom **nejni**, co já dělám.“ (KJ, 19)
 „Nevidíš, že mu **nejni** dobře, ty špatnej člověče.“ (KJ, 19)

Obecně české tvary sloves:

„A ve městě, no, ve městě je taky těžko, ale lidi tu **stojej** hustějč jeden vedle druhýho a nemají čas.“ (KJ, 15)
 „Lidi **choděj** do divadla poslouchat vymyšlenosti, kerý sou jim příjemný.“ (KJ, 18)
 „**Platěj** za to.“ (KJ, 18)

Obecně český tvar adverbii:

„Až vám bude **lepší**, krapet si sedněte.“ (KJ, 15)
 „A ve městě, no, ve městě je taky těžko, ale lidi tu stojej **hustějč** jeden vedle druhýho a nemají čas.“ (KJ, 15)
 „Takle už sedíte **pohodlnějč**.“ (KJ, 18)
 „Sedí se tu **měkčejc** a kabát si tak nezmačkáte.“ (KJ, 19)